

İmam Humeynî

CEMÂL AYNASI

Hamd Suresi'nin Tefsiri, Cihad-ı Ekber, İrfani Mektuplar

 el-Mustafa
yayınları

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İmam Humeynî

CEMÂL AYNASI

Hamd Suresi'nin Tefsiri, Cihad-ı Ekber, İrfani Mektuplar

Çeviri
Kadri Çelik, İsmail Avcı

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

el-Mustafa Yayınları: 24

ISBN: 978-605-9982-05-4

CEMÂL AYNASI

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 27932

© el-Mustafa Yayınları, 2014

Bu kitabın tüm yayın hakları,
el-Mustafa Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı ya-
pılabilir, izinsiz olarak hiçbir bi-
çimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

Eserin özgün adı

تفسیر سوره حمد، جهاد با نفس ، نامه های عرفانی امام خمینی (ر.ه)

Yayın Yönetmeni

Dr. Resul Abdullahi

Yazar

İmam Humeyni (r.a)

Çeviri

Kadri Çelik

İsmail Avcı

Editör

Yusuf Tazegün

Tashih ve Redakte

Ozan Kemal Sarıaloğlu

Son Okur

Dr. Fazıl Ağış

Baskı Hazırlık

DBY Ajans

Birinci Baskı

İstanbul, Ağustos 2014

Baskı ve Cilt

Yılmaz Basın Yayın

Maltepe Mah. Litros yolu 2. Matbaacılar sitesi 3NB2

Topkapı / İstanbul • Tel: 0212 493 00 85

(Sertifika no: 27185)

Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi
Türkiye Temsilciliği

Merkez Efendi Mah. Mevlana Cad. Aktaş Apt. No: 108

Zeytinburnu / İSTANBUL Tel: (0212) 664 46 40

www.elmustafa.com.tr • elmustafa@hotmail.com.tr

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM Hamd Suresinin Tefsiri

› Giriş.....	11
› Sırru's Salât Kitabından Hamd Suresinin Tefsiri.....	15
Hamd Suresindeki Bazı Sırlara Kısa Bir İşaret.....	15
Vasl.....	18
› Adab'us Salat Kitabından Hamd Suresinin Tefsiri.....	25
Mübarek Hamd Suresinin Kısaca Bir Tefsiri, Allah'a Hamd Etme ve Kıraat Adabı Hakkında.....	25
“El hamdu lillâhi”	36
“Rabbil âlemîn”	41
“Er rahmânir rahîm”	50
“Mâliki yevmid dîn”	51
“İyyâke na'budu ve iyyâke nestâin”	59
“İhdinâs sırâtel mustakîm”	69

› Hamd Suresi'nin Tefsir Dersleri	83
Birinci Ders	83
İkinci Ders	98
Üçüncü Ders	111
Dördüncü Ders	128
Beşinci Ders	140
› İmam'ın Diğer Eserlerinde Hamd Suresi ile İlgili Açıklamaları	153
Hamd Suresinin Fazileti ve Ehemmiyeti	153
“Bismillâhir rahmânir rahîm” Ayetinin Tefsiri	156
“El hamdu lillâhi rabbil âlemîn” Ayetinin Tefsiri	160
“Er rahmânir rahîm” Ayetinin Tefsiri	160
“Mâliki yevmid dîn” Ayetinin Tefsiri	169
“İyyâke na'budu ve iyyâke nestaîn” Ayetinin Tefsiri	171
“İhdinâs sırâtel mustakîm” Ayetinin Tefsiri	173
“Sırâtallezîne en'ame aleyhim” Ayetinin Tefsiri	180
“Gayril magdûbi aleyhim ve lâd dâllîn” Ayetinin Tefsiri	188

İKİNCİ BÖLÜM

Cihad-ı Ekber / Nefse Karşı Savaş

› Giriş	193
Dinî İlimler Medreselerine Tavsiye	197
Medrese Öğrencilerine Tavsiye	198
Nefsin Terbiye ve Artulmasının Önemi	202
Dinî ilimler Medreselerine Uyarı	208
Allah'ın Lütufları	214
Şaban Ayının Duaları Hakkında	217
İnsanın Hicapları (Perdeleri)	225
İlim ve İman	226
Kendini Islah Etmede İlk Adım	229
Bir Uyarı Daha	236

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İmam Humeyni'nin İrfani Mektupları

› Giriş.....	243
1. Mirza Cevad Hemedani'ye (Hüccet) İrfani Mektup.....	251
2. Seyyid İbrahim Hui'ye (Makberei) Hitaben İrfani Mektup.....	259
3. Muhammed Hüseyin Behceti Bey'e Mektup.....	265
4. Muhammed Hüseyin Behceti Bey'e Nefis Tezkiyesi ile İlgili Hatırlatmalar.....	267
5. Seyyid Ahmed Humeyni Bey'e Ahlaki-İrfani Mektup.....	269
6. Fatıma Tabatabai Hanım'a Mektup Ahlaki ve İrfani Öğütler.....	293
7. Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup Ahlaki-İrfani Öğütler.....	313
8. Fatıma Tabatabai Hanım'a Mektup.....	327
9. Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup (Doğruluk ve Güvenilirliğinin Onayı).....	331
10. Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup.....	333
11. Fatıma Tabatabai Hanım'a Yadigâr Bir Mektup Şiir ve Ahlaki Öğüt Talebine Cevap.....	337
12. Seyyid Ahmed Humeyni'ye (r.a) Ahlaki-İrfani Mektup.....	339
13. Fatıma Tabatabai Hanım'a Ahlaki Mektup.....	345
14. Fatıma Tabatabai Hanım'a Hitaben Ahlaki Bir Yadigâr.....	351
15. Seyyid Ahmed Humeyni'ye İrfani-Ahlaki Mektup.....	353
16. Ali Humeyni'ye Hediye.....	363
17. Fatıma Tabatabai Hanım'a Mektup.....	365

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Birinci Bölüm

Hamd Suresinin Tefsiri

<https://t.me/caferilikcom>

Giriş

Kur'an-ı Kerim'in tefsiri; kıraat, tecvit ve Kur'an tarihi ilimleriyle birlikte Peygamber (s.a.a) asrına kadar uzanan ilimlerden biridir. Eski dönemlerden günümüze kadar tefsir hususunda çok geniş ve büyük gayretler gösterilmiştir. Âlim ve bilginlerden her biri kendi güçleri oranında bu yolda çaba göstermiş ve çeşitli tefsirleri kâleme almışlardır.

Farklı tefsirlerde edebî konular, kıraat ihtilafları, ayetlerin nüzul sebebi, ayetlerin beyanı, ahkâm ayetlerinin açıklanması; ahlakî, kelamî, irfanî, felsefî, toplumsal ve siyasal konular göze çarpmaktadır. Müfessirlerden her biri kendi eserlerinde yukarıdaki konulardan bir veya bir kaçını ele almaya çalışmışlardır. Onlar tefsir hakkında sahip oldukları kavrayışlarına uygun olarak ve ilmî geçmişleri ve uzmanlıkları esasınca çaba göstermişler ve bu ilahi kitabın sırlarından birer perde kaldırmaya çalışmışlardır. Çünkü tefsir hakikatte ilahi ayetlerin üstündeki perdeyi kaldırma anlamındadır.

Nitekim İmam Humeyni (r.a) bu konuda şöyle demiştir: “Genel anlamda kitabın tefsiri o kitabın hedeflerini açıklamak demektir. Ve kitaba bakışta önemli olan, kitap sahibinin hedeflerini beyan etmektir. Bu kitab-ı şerif Allah-u Teâlâ'nın da tanıklık ettiği üzere hidayet ve eğitim kitabıdır. İnsanlık yolunu kat etmenin nurudur. Dolayısıyla da müfessir bir insan Kur'an'ın kıssalarının her birinde, hatta ayetlerinin her birinde, gayp âlemine hidayet edilme boyutunu, saadet yoluna kılavuzluk niteliğini, insanlık ve marifet yolunu kat etme şeklini okuyucusuna öğretmelidir. Müfessir kimse bizlere tefsirlerde yer aldığı üzere “nüzul sebebi”ni değil, “nüzulün hedefini” anlattığı takdirde müfessirdir.”¹

¹ Adab'us Salat, s. 193-195

İmam (r.a) bu görüş ve düşünceyle kendi eserlerinde ve konuşmalarında Kur'an'ın hedeflerini beyan etmeye çalışmıştır. Bu vesileyle nefisleri terbiye için bir yol açmak istemiştir. Bu amaçla İmam (r.a) çeşitli tefsir metotlarından istifade etmiş ve bazı metotlarda adeta diğerlerinden öne geçmiştir. İmam Humeyni Kur'an sırlarının üzerindeki örtüleri kaldırarak hakikati arayan kimselere onun hedeflerini aydınlatmaya çalışmıştır.

Kur'an'ın ruhu ve bu nurani sahifeden ve semavi sofradan ilham, İmam'ın bütün amel, söz ve yazılarında açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Ama İmam'ın Kur'an'ın anlama hakkındaki özel eserleri birkaç kısma ayrılabilir:

Kur'an surelerinden bazılarının kâmil tefsiri, fikhî ve usulî eserlerinde ahkam ayetlerinin tefsiri, konularla uyumlu olarak dağınık şekilde bazı ayetlerin tefsiri, irfanî, ahlakî, siyasi ve içtimai alanlarda farklı yerlerde Kur'an ayetlerini şahit olarak göstermek ve uyarlamak.

İmam Humeyni'nin (r.a) Eserlerini Düzenleme ve Yayımlama Kurumu, sahip olduğu sorumluluk esasınca İmam Humeyni'nin (r.a) bütün Kur'anî ve tefsirle ilgili eserlerini, Kur'an hakkındaki bakış açısıyla birlikte düzenli bir mecmua olarak yayımlama kararı ve azindedir. Hamd suresinin tefsiri ilgi duyan okuyuculara sunulan bu mecmuanın ilk eseri konumundadır.

İmam'ın (r.a) bir sureyi kâmil bir şekilde tefsir ederken uyguladığı metodu irfanî ve eğitseldir. Zira İmam (r.a)'a göre Kur'an birçok marifetleri barındırmakta ve insanı terbiye etmektedir. Bu metot bazı geçmiş âlimlerin eserlerinde de göze çarpmaktadır. O âlimler de kendi tefsirlerini hikmet, irfan ve ahlaka faydalı metotlarla kâleme almışlardır. Örneğin Abdurrezzak Kaşani'nin *Te'vilat'ul Kur'an*, Meybudi'nin *Keşful Esrar* adlı tefsiri, Sadruddin Konevi'nin *Suret'ul Fatiha ve İcaz'ul Beyan fi Te'vil'il Kur'an* ve Sadr'ul Mutaallihin Şirazi'nin *Tefsir'ul Kur'an'il Kerim* adlı eserleri böyledir.

İmam Humeyni'nin *Fatihat'ul Kitab* adlı tefsiri de birçok irfanî incelikler ve dakik hususlar içermektedir. Bu incelikler söz konusu kitabı başkalarından iktibas edilmiş olan eserlerden daha yüce ve üstün bir konuma getirmiştir. Kur'an'ı yakından tanıyan zamanımızın büyük önderi

İmam Humeyni (r.a) bu hakikatleri derk etmiş ve kâleme alıp beyan etmiştir. Hamd suresi hakkında İmam'ın tefsiri ile diğer nazar ve irfan ehli müfessirlerin eserlerinin mukayese edilmesi marifet ehli kimselere bu hakikati açığa çıkarmaktadır ki bunu açıklamanın yeri burası olmadığından geçiyoruz. Kur'an hakkında İmam'ın eserlerinin önemi ve konumuna tevecühen ilk etapta işaret edildiği gibi İmam'ın külliyatını Hamd suresi tefsirinde bir araya getirmiş olduk. İmam Humeyni'nin (r.a) şimdiye kadar yayımlanan ve meşhur olan Hamd suresinin tefsiri sadece 1980 yılında beyan ettiği tefsir dersleri idi. Bu dersler ise sadece Bismillahirrahmanirrahim ve Hamd suresi ile ilgili konuları -o da kâmil bir şekilde değil- içermekte idi. Bu yüzden bazı kimseler İmam'ın Hamd suresi hakkındaki bütün eserlerinin bu kadar olduğu kanısına kapılmışlardır. Kitabın bu bölümü, bu kanıyı düzeltmek amacıyla dört başlık olarak düzenlenmiştir, böylece Hamd suresi hakkında İmam'ın (r.a) eserleri kâmil bir mecmua şeklinde Kur'an marifetinin taliplerine sunulmuştur.

Birinci başlık Hamd suresi ile ilgili olarak değerli *Sırr'us Salât* kitabında kıraat hakkında yer alan özet bir tefsir konusudur. Bu eser 1939 yılında kâleme alınmıştır.

İkinci başlık *Sırr'us Salât* kitabındaki Hamd suresinin tefsirinin beyan ve tafsili olarak kabul edilebilecek olan tefsir konularıdır. Bu bölüm de 1942 yılında kıraat bahsi münasebetiyle *Adab'us Salât* kitabında yer almıştır.

Üçüncü bölüm İmam'ın beş derslik tefsir kitabıdır. Bu tefsir dersleri 1980 yılında İran İslam Cumhuriyeti Televizyonundan yayınlanmıştı. İmam Humeyni'nin hastalığı ve bu tür konulara karşı olan bazı muhafazakârların muhalefeti sebebiyle bu tefsir dersleri tatil olmuş ve böylece marifete susamış kimseler bundan mahrum kalmışlardı. Bu bölüm büyük bir özen gösterilerek edisyondan geçmiş, İmam'ın sözlerinin değiştirilmemesine gayret gösterilmiş ve bu sebeple de konuşma tonunun yazı kalıbına dönüştürülmesinden dahi istifade edilmemiştir. Sadece İmam'ın sözlerinin daha iyi anlaşılması için mecbur kaldığımız yerlerde bazı değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır.

Dördüncü başlık ise Bismillah ve Hamd suresinin diğer ayetlerinin anlamı hususunda İmam'ın yazılı ve sözlü eserlerinde dağınık olarak

bulunan bölümlerden oluşmaktadır. Ayrıca işaret etmek gerekir ki bu bölümde yer alan konulardan bazıları İmam'ın yazılı eserlerinden Arapça olarak seçilmiştir. Emaneti korumak için Arapça metin aynen kopya olarak aktarılmış ve hemen altında ise Türkçe tercümesi italik harflerle takdim edilmiştir. Ayrıca söylemek gerekir ki bu bölümdeki bazı hususlar uyarılma, hatırlatma, öğüt ve nasihat boyutuna sahiptir ve yaygın anlamdaki tefsir şeklinden uzaktır. Ama bunların da aktarılması göz önünde bulundurulmuş kapsamlılığa yardım etmektedir.

Merhum İmam Humeyni'nin eserlerini yayımlama ve düzenleme kurumu tarafından basılan diğer eserler gibi bu eserin düzenlenmesinde de İmam Humeyni'nin notları (yıldız şeklinde belirtilmiştir), dipnot, Arapça metnin tercümesi ve gerekli fihristlere de yer verilmiştir ki araştırmacılar ve değerli görüş sahibi kimseler bu eserden daha kolay istifade edebilsin. İnsanları hidayete çağıran İmam Humeyni'nin (r.a) bu nurani eserinin de halis İslam taliplerinin kalplerini aydınlatmasını, bu büyük müfessirin tertemiz ruhunun ilahi yakınlık dergâhında huzur ve güven içinde, Kur'an'ın Müslümanların izzet dolu hayat sahnelerinde her gün daha fazla yer almasının tecellilerine şahit olmasını ümit ediyoruz.

Sırru's Salât Kitabından Hamd Suresinin Tefsiri

Hamd Suresindeki Bazı Sırlara Kısa Bir İşaret

Bil ki, marifet ehli kimseler, her surenin besmelesinin sadece o sureye ait olduğunu kabul etmektedirler. Bu yüzden, her surenin besmelesi, diğer bir suredeki besmeleden apayrı bir anlam taşır. Hatta herhangi bir söz ve fiilde besmele çeken bir kimsenin besmelesi bile, başkasının söylediği besmeleden farklıdır.

Bu konunun icmalî beyanı da şudur ki ispat edildiği üzere mukaddes egemen akılların en son noktasından, madde ve tabiat âleminin en alt sırasına kadar bütün bir varlık âlemi, ismullah-i a'zam makamının zuhuru ve fiilî isimlerin anası olan mutlak meşîyyet tecellisinin zuhur yeridir. Nitekim şöyle buyurulmuştur:

“Varlık âlemi, bismillahirrahmanirrahim ile zahir oldu.”²

Eğer mazhar ve taayyünât kesretlerini mülâhaza edecek olursak, her isim, hemen ardından vaki olan o fiil veya sözün zuhurundan ibarettir.

Allah'a doğru sülûk üzere bulunan kişinin seyirdeki ilk adımı, ismullah ile bütün taayyünâtın zahir olduğunu, hatta hepsinin ismullahın kendisi olduğunu kalbine anlatmasıdır. Bu müşahedede isimler muhtelifdir. Her ismin açılma ve daralması, ihatası ve ihatasızlığı zuhur yerine ve kendisinde zuhur ettiği aynaya bağlıdır.

² Bismillahın anlamı hakkındaki bu yorumu, Muhyiddin-i Arabî, Futuhat'ul Mekkiyye c. 2, s. 133'ten nakletmiştir.

Nitekim kendi yerinde de açıklandığı üzere ismullah, her ne kadar tahakkuk aslına göre mazharlardan öncelikli ve onların mukavvimi ve kayyumu olsa da taayyün hasebiyle onlardan sonradır. Salik kimse görecelikleri attığı, taayyünâtı terk ettiği ve fiil tevhidinin sırrına ulaştığı zaman bütün sureler, sözler ve fiillerin bir tek “bismillah”ı olur ve hepsinin anlamı da bir tek anlam haline dönüşür.

İlk itibara göre Kur’an sureleri arasında mübarek hamd süresindeki “bismillah”tan, daha kapsamlı ve ihata edici bir isim yoktur. Nitekim Hz. Ali’ye mensup olan meşhur hadisten de bu hakikat anlaşılmaktadır. Çünkü onun taalluk ettiği şey, diğer taalluk edilen şeylerden daha kapsayıcıdır. Nitekim marifet ehlinin de dediği gibi, “el-hamd”, gaybî âlemlere işaret olup salt ilahi övgü ve hamdlardan ibarettir. Onların hamd lisanları da zat lisanıdır. “Rabbi’l âlemin” de, noksandan kemâle ve mülkten melekûta döndürmek olan rububiyet makamı hasebiyle ismullahın tabiat aynasındaki zuhurudur. O da mülk âleminin cevherine özgüdür. Rahmaniyet ve rahimiyet ise rububiyete has sıfatlardandır.

“Malik-i yevm’id-din” ise mutlak dönüş ve kıyamet-i kübra’ya işaretidir.

Ezel şafağı söktüğünde ve kıyamet günü güneşi doğduğunda ahadî tecelli nuru arifin kalbine tecelli edince salik kimse mutlak huzura kavuşur. Böylece huzurî bir muhatab ile üns mahfilinde ve mukaddes makamda “iyyake na’budu ve iyyake nesteîn” der. Ahadiyyet cezbesinden kendisine gelince ve “mahvdan sonraki sahv” makamı hâsıl olunca, bu Allah’a doğru seyr-u sülûkta kendisine ve dostlarına hidayet makamını diler.

O halde hamd suresi; aynılık, ilim, tahakkuk, sülûk, mahv, sahv, irşad ve hidayet bakımından varlık silsilesinin tamamıdır. Onun mazharı olan isim de, ismullahi’l a’zam ve mutlak meşiyettir. O, kitabın anahtarı, kilidi, girişi ve sonudur. Nitekim ismullah da zuhur, batın, anahtar ve kilittir:

“Allah göklerin ve yerin nurudur.”³

O halde, bu surenin tefsiri, ehl-i marifetin zevkine göre şöyledir: mutlak meşiyet makamı ve ilahî ism-i a’zam olan, mutlak varlık genişliği olan

³ Nur,35

Rahmanî meşîyyet makamına ve varlığın kemâlinin genişliği olan Rahimî meşîyyet makamına sahip bulunan ismullahın zuhuruyla, mutlak hamd âlemi ve hamdlerin aslı -ki gaybî ilk taayyün makamından, misal âleminin ufkunun sonuna ve ilk berzaha kadardır- Allah'a aittir, yani bizzat Allah olan ism-i cami makamı için sabittir. Gayrilik ve tabiatın zuhuru makamı olan rububiyet ve âlemlerin terbiyesi makamı O'na aittir.

Bu rububiyet makamı, istidatlı maddelerde Rahmaniyyetle feyzi döşeyen rububi Rahmaniyyet ve Rahimiyyetle zahir olur; madde beşiğinde Rahimiyyetin zuhuruyla onları terbiye eder ve kendi özel makamına ulaştırır. O, mâlikiyet kabzasıyla varlık zerrelere tamamını kabzedene ve gayb makamına döndüren “mâlik-i yevm'id-din” dir:

“...başlangıçta sizi yarattığı gibi döneceksiniz.”⁴

Bu, “bismillahirrahmanirrahim” de icmalî ve “hamd” da da tafsilî olarak zikredilmiş bulunan varlık dairesinin tamamıdır ve nitekim hadiste geçtiği üzere⁵ “mâlik-i yevmiddin” e kadar Hakk'a özgüdür.

“Oku ve yüksel” basamağıyla Allah'a doğru yükselen sâlik ve “namaz müminin miracıdır” miracıyla uruc eden (yücelen) kul, bütün mevcudatın Allah'a döndüğünü ve tahakkuk âleminin Hakk'ta fenaya erdiğini müşahade eder ve Hakk onun için vahdaniyetle tecelli eder. Fıtrat diliyle: “iyyake na'budu ve iyyake nestaîn” diye tevhidi dile getirir

İnsan-ı kâmilin fıtrat nuru cüz'î nurların bütününü kuşattığı ve ibadet ve teveccühü, tahakkuk âleminin teveccühü olduğu için de çoğul sığasıyla şöyle ifade eder:

“Allah'ı tesbih ettik, sonra melekler tesbih ettiler. Biz Allah'ı takdis ettik, sonra da melekler takdis ettiler. Eğer biz olmasaydık melekler tesbih etmezlerdi...”⁶

Sâlik, kendini ve varlığını ve benliğini baştan ayağa zât-ı mukaddes'e takdim ettiği ve Hakk'tan başka her şeyi mahvettiğinde, ahadî gayb

⁴ A'raf,29.

⁵ Bihar'ul Envar c.1, s. 226, Kitab'ul Kur'an, 29. Bab, 3. Hadis

⁶ Uyun-i Ahbar'ir Rıza, c. 1, s. 262, 26. Bab, 22. Hadis; Bihar'ul Envar, c. 25, s. 1, Kitab'ul İmamet, Ebbav-u Halkihim, Tinetihim ve Ervahihim bablarından birinci babın rivayetleri

makamından olan ezeli inayet, feyz-i akdes'le onu kapsar, onu kendisine getirir, onun için mahvdan sonra sahv makamı hasıl olur ve hakkanî varlıkla kendi memleketine irca döner. Ve kesrette vâki bulunduğu zaman da, firak ve nifaktan korkar, mutlak hidayet olan hidayetinin (çünkü sair mevcudat, insan-ı kâmilin mübarek ağacının dalları ve yapraklarından-
dır) “mağdubî aleyhim” ve “dallin” olan ifrat ve tefrit sınırından hariç bulunan insanlığın sırat-ı müstakimine -ki ismu'l câmi'e doğru seyir ve ismullahî'l azam makamına dönüştür- doğru olmasını talep eder. Veya vahdetin kesrete ve kesretin de vahdete galebe çalmadığı, “mağdubî aleyhim” mertebesi olan vahdetin kesret hicabıyla hicaplanması ile celâl-i kibriya konusunda “dallin” ve hayrete düşenler makamı olan kesretin vahdetle hicaplanması arasındaki vasat sınır makamı sayılan berzahiyet makamına doğru hidayeti talep eder.

Vasl

Tevhid'de, İmam Rıza'nın (a.s), besmelenin tefsiri sorulduğunda şöyle dediği rivayet edilir: “İnsan 'bismillah' demekle kendisine Allah'ın simelelerinden (nişanelerinden) bir sime (nişane) koymuş olur. Bu sime (nişane) ise ibadettir.” Ravi, “sime” nedir?” Diye sorunca da İmam, “nişanedir” diye buyurmuştur.⁷

Bu hadis-i şeriften de anlaşıldığı üzere sâlik kimse, ibadette ismullah makamını gerçekleştirmiş olmalıdır. Ve bu makama erişmek, rububiyet makamında fenadan ibaret olan ubudiyetin hakikatidir. İnsan varlık ve benlik hicabında buldukça ubudiyet giysisinde değildir; hatta bencil ve kendini beğenendir; mabudu ise nefsanî hevesleridir:

“Hevesi ilah edineni gördün mü?”⁸

Görüşü de; kendisini ve Adem'i (a.s) enaniyyet hicabı içinde gören, kendisini O'ndan üstün tutarak, “**Beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın**”⁹ diyen ve dergâhın mukarreplerinin kutsal makamından tard edilen lanetli İblis'in görüşüdür.

⁷ et-Tevhid, s. 229, Bab 31, Hadis 1 ve Mean'il Ahbar, s. 3

⁸ Furkan,43.

⁹ Araf,12 ve Sâd,76.

O halde, “bismillah” diyen kimse eğer nefisini “simetullah” ve “alâmetullah” ile muttasıf kılar, ismiyyet makamına ulaşır ve görüşü, tahakkuk âlemini -ki kendisi de onun bir özetidir- ismullah olarak gören Adem’in (a.s) görüşü olursa “ve Adem’e bütün isimleri öğretti”¹⁰ bu durumda, isimlenmesi hakikî isimlendirmedir ve kendisi de, varlık ve benliğin atılması, mukaddes izzete bağlanma ve Allah’a bağlanmaktan ibaret olan ibadet makamına erişmiş sayılır.

Nitekim Hz. İmam Cafer Sadık’tan rivayet olunan “rizam” hadisinde şöyle buyrulmuştur: “... Niyet ederek yöneldiğinin ve yardım talep ettiğinin dışındakilerle olan bağlarını keser...”¹¹

Salik kimse ismiyyet makamına ulaştığında, kendisini uluhiyette boğulmuş olarak görür: “Ubudiyyet, özü rububiyyet olan bir cevherdir.”¹² Sonra kendisini ve aynı şekilde diğer varlıkları da ismullah, alâmetullah ve Allah’ta fâni olarak görür. Eğer kâmil veli olursa, ism-i mutlakı tahakkuk ettirir, onun için mutlak ubudiyyet makamı hasıl olur ve hakikî anlamda “Abdullah” olur.

“Kulunu gece götüren münezzehdir”¹³ ayet-i şerifesindeki kul ifadesi; belki de yakınlık miracına, kuds ufkuna ve üns mahfiline yükselmenin sadece ubudiyyet ve muhtaçlık adımı ve varlık, benlik ve istiklal tozunu gidermekle mümkün olduğu içindir.

Teşehhüdde iken risalete şehadet, ubudiyyete şehadetten sonradır; çünkü ubudiyyet, risaletin merdivenidir ve müminlerin mi’racı ve nübüvet miracının zuhur yeri olan namaz da, ubudiyyetin hakikati olan bismillah ile hicaplar kaldırıldıktan sonra başlar:

“Nebisini mutlak ubudiyyet merdiveniyle götüren münezzehdir.”

Böylece onu ubudiyyet adımı ile ehadiyyet ufkuna cezp etti, mülk ve melekût ülkesinden ve ceberut ve lâhut memleketinden kurtardı; o pâk nurun gölgesiyle gölgelenen diğer kulları, Allah’ın nişanelerinden bir

¹⁰ Bakara,31

¹¹ Felah’us Sail, s. 25

¹² Misbahu’s Şeriat, Bab 100.

¹³ İsra,1

nişanıyla ve ubudiyyetin bâtını olan ismullahın tahakkuk merdiveniyle yakınlık miracına ulaştırdı.

Sâlik, varlık dairesini ismullah olarak gördüğünde, sülük adımı ölçüsünce Allah'ın Kitabının fatihasına ve Allah'ın hazinesinin anahtarına giriş yapabilir. Böylece tüm senâları ve hamdları Hakk'a -ism-i cami makamına- irca eder ve varlıklardan hiç bir varlık için fazilet ve üstünlük düşünmez; çünkü fazilet ve kemâlin Hakk'tan başka bir varlık için ispatı, ismiyyet düşüncesiyle aykırılık arz eder.

Eğer “bismillah”ı hakikatiyle söylemişse, “elhamdu lillah”ı da hakikatiyle söyleyebilir. Eğer İblis gibi yaratılmışların hicabı içinde isim makamından örtülü olursa, hamdları da Hakk'a döndüremez.

Enaniyyet perdesinde bulunduğu sürece, ubudiyyet ve ismiyyete karşı örtülü olur; bu makamdan mahrum oldukça, hâmidiiyet makamına ulaşamaz. Eğer ubudiyyet adımı ve ismiyyet hakikati ile hâmidiiyet makamına ulaşırsa, hâmidiiyet sıfatını da Hakk için sabit bilir ve Hakk'ı “hâmid” ve “mahmud” sayar ve görür.

O halde, kendisini hâmid ve Hakk'ı mahmûd gördüğü müddetçe Hakk'ın hâmididi değildir, tam tersine Hakk'ın ve halkın hâmididir, hatta yalnızca kendisinin hâmididi olur ve Hakk ve O'nun hamdine karşı örtülü bulunur. Hâmidiiyet makamına ulaştığında, “*Sen, kendini sena ettiğin gibisin*”¹⁴ der ve iddia içeren ve mahmudiyyet ispatı ile birliktelik içinde bulunan hâmidiiyet hicabından çıkmış olur.

Bu durumda sâlik kulun sözü şöyle olur: “O'nun adıyla; hamd O'nadır, O'ndandır ve O'nun içindir...”

Bu, hadis-i şerifte işaret edilen nafielerin yakınlığının neticesidir. Nitekim şöyle buyurulmuştur:

“O'nu sevdiğimde, O'nun kulağı, gözü ve lisam olurum...”¹⁵

¹⁴ Allah Resulü'nün secdede şöyle dua ettiği nakledilmiştir: “Senden sana sığınırım... Sana övgüleri saymak mümkün değil. Sen kendini övdüğün gibisin.” (Furu'-i Kafi, c.3, s.324, Kitab'us Salat, Bab'us Sucud ve't Tesbih..., 12. hadis; Misbah'ul Müteheccid, s.308; Misbah'uş Şeria, 5. Bab; Avali'l Leali, c.1, s. 389, 21. hadis

¹⁵ Usul-i Kafi, c. 2, s. 352, Kitab'ul İman ve'l Kufr, Bab-u Men Eze'l Müslimine ve İhtekerehum, 8. Hadis

“Rabb’ül Âlemin”

Eğer “âlemin”, a’yân-ı sabite olan isimlerin suretleriye zâtî rububiyet olur ve ismullah-i a’zam olan zâtî uluhiyyet makamına döner. Çünkü a’yân-ı sabite, vâhidiyyet makamındaki zâtî tecelliyle, feyz-i akdes’in tecellisi sayesinde zahir olan ism-i camiye tabi olarak ilmî tahakkuk elde etmişlerdir.

O mukaddes makamda rububiyetin manası, tecellisiyle bütün isimlerin zahir olduğu, evvela insan-ı kâmilin ayn-ı sabitinin ve sonra da diğer a’yânın onun gölgesinde zuhur ettiği uluhiyyet makamı ile tecelli etmektir ve rahmaniyyet ve rahimiyyet de, hüviyet gaybından mutlak şehadet ufkuna kadar bu a’yânın izharının ta kendisidir. Mayalarındaki aşk fitratı ve mutlak kemâl muhabbetinin ortaya çıkarılışıdır. Alınlarını kapsayan sevk edici aşk fitratı ve malikî kahrî cezbe sayesinde vahidiyet kemâlinin denizinde boğulmaktan ibaret olan mutlak mükâfat makamına nail olurlar.

“İyi bilin ki, işler sonunda Allah’a döner.”¹⁶

O halde bu durumda, emellerin gayesi, hareketlerin nihayeti, istiyakların sonu, mevcudatın dönüş yeri, kâinatın ma’suku, âşıkların mahbubu ve meczupların matlûbu Zât-ı Mukaddes’tir.

Gerçi bizzat kendileri bu matlûba karşı örtülü olsalar da ve kendilerini âbid, âşık, tâlib, meczup ve diğer şeyler olarak görseler de hakikat budur.

Bu büyük hicap, sâlik-i ilallahın marifet adımıyla yırtması gereken fitrat hicabıdır. Bu makama ulaşmadıkça “iyyake na’budu” demeye hakkı yoktur. Yani “Senden başkasını istemiyoruz, senden başkasını arıyor değiliz, senden başkasının istekli olmayacağız, senden gayrisine sena etmeyiz ve hiçbir işte senden başkasından yardım beklemeyiz” demeye hakkı yoktur. Aşağılık maddenin en alt mertebesinden a’yân-ı sabitenin en üst gayb mertebesine kadar mevcudat silsilesi ve kâinat zerrelere olarak tümümüz Hakk’ı talep eden ve Hakk’ı arayanlarız...

¹⁶ Şura,53.

*“Herkes her istenilende seni talep eder
Ve her sevilende senin aşkını tadar...”*

“...insanları üzerine yarattığı Allah'ın fitratı.”¹⁷

“Göklerde ve yerde olanlar O'nu tesbih ederler.”¹⁸

Bu müşahede sâlik kimseye nasip olduğunda, mülkî kuvvetlerden gaybî sırlara kadar varlığının bütün parçalarını, kendisini ve varlık silsilesinin tamamını Hakk'ın aşığı ve talibi olarak gördüğünde, bu aşıklığı ve muhabbeti izhar ettiğinde, vusul için Hakk'tan yardım talep eder ve sırat-ı müstakime hidayeti ister. Bu sırat-i müstakim ise insanın Rabbinin sıratıdır, **“Rabbim elbette sırat-ı müstakim üzeredir.”¹⁹** ve bu sırat, ayn-ı sabitin Allah makamına rücûundan ve kusur veya taksir sayılan diğer isimlerde değil, O'nda fena olmaktan ibaret olan en kâmil enbiya ve siddıklardan “nimet verilenler”in sıratıdır.

Nitekim şu söz Resul-i Ekrem'e mensuptur:

“Kardeşim Musa'nın sağ gözü görmezdi; kardeşim İsa'nın da sol gözü. Benimse iki gözüm var.”

Hz. Musa'da kesret vahdete galebe çalmıştı; Hz. İsa'da da vahdet kesrete üstün gelmişti. Son Peygamber'de ise, vasat sınırı ve sırat-ı müstakim olan berzahiyet-i kübra makamı vardı.

Buraya kadar surenin tefsiri, “âlemin”in, ayanlar makamı olduğu esasına dayalıydı. Eğer “âlemin”den kasıt zâti, sıfatı veya fiilî isimler veya mücerret âlemler ya da maddî âlemler veya her ikisi ya da hepsi olursa, surenin tefsiri farklılaşır.

Nitekim eğer “bismillah...” ayet-i şerifesindeki “ismullah”, da meşiyet makamından başka, diğer zatî isimler, örneğin a'yân-ı sabite, a'yân-ı mevcude veya gayb ve şehadet âlemleri veya insan-ı kâmil olursa bu durumda da surenin tamamının tefsiri farklılaşır.

¹⁷ Rum,30

¹⁸ Haşr,22

¹⁹ Hud,56

Aynı şekilde, eğer “Allah”, zâtî veya zuhurî uluhiyyet olursa; “besmele”deki “Rahman” ve “Rahim”, “ism” veya “Allah” için sıfat olursa sure-i şerifenin tefsiri farklılaşır.

Hakeza “besmele”deki “ba” harfi yardım dileme veya teşebbüste bulunma, ya da “zahir oldu” fiiline ait olursa veya surenin kendisine veya parçalarından her birine ait olursa yine farklılıklar meydana gelir.

Aynı şekilde, okuyanın kesret hicabı veya vahdet galebesi veya mahv-dan sonra sahv veya daha önce zikredilmiş bulunan diğer makamlarda oluşu sebebiyle de surenin farklı şekilde tefsiri söz konusu olur.

Bunların tamamını ve ilahî kuşatıcı kelimeler olan Kur’an’ın hakikî tefsirini ihata etmek, yazar benzeri kimselerin gücünün dışındadır:

“Kur’an’ı yalnızca Kur’an’ın kendisine hitap ettiği kimse tanıyabilir.”²⁰

Bu zikredilenler de ihtimal esasına dayalı açıklamalardır. Doğru yola hidayet eden sadece Allah’tır.

²⁰ Bihar’ul Envar, c. 46, s. 349, Tarih’ul İmam Muhammed Bakır, 20. Bab, 2. Hadis

Adab'us Salat Kitabından Hamd Suresinin Tefsiri

Mübarek Hamd Suresinin Kısaca Bir Tefsiri, Allah'a Hamd Etme ve Kıraat Adabı Hakkında

Bil ki âlimler “bismillahirrahmanirrahim” cümlesindeki “ba” harfinin ait olduğu şey hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Herkes ilim ve irfandaki meşrebi esasınca, onun için bir müteallik (ilgili olduğu bir şey) zikretmiştir. Nitekim edebiyat âlimleri “iptida” (başlangıç) maddesinden veya örneğin “istianet” (yardım dilemek) maddesinden türediğini ifade etmiş ve takdire almışlardır. Bazı rivayetlerde şöyle yer almıştır:

“Bismillah, yani Allah'tan yardım dilerim.”²¹

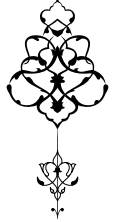
Bu yorum Ehl-i Sünnet'e daha uygundur. Nitekim bu hususta da birçok rivayet de yaygın olarak nakledilmiştir. Birçok hadislerin ihtilafı da bu anlama yüklenmiştir. Dolayısıyla da bu bölümde “bismillah” hakkında İmam Rıza (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Yani nefsimi Allah'ın alametlerinden bir alametle işaretliyorum.”²²

“İstianet” (yardım dilemek) hakikati Ehl-i Sünnet'in derk ettiği anlamdan daha ince bir anlam ifade etmektedir ve bunda tevhidin sırrı, çok dakik bir şekilde beyan edilmektedir.

²¹ Mean'il Ehbar, Bab-ı Mana “Allah” azze ve celle, 2. hadis. et- Tevhid, s. 231, 31. Bab, 5. hadis

²² et-Tevhid s. 229, 31. Bölüm, 1. hadis, Meani'l ehbar, s. 3

Ehl-i marifetten bazısı ise, “bismillahu” “zehere” (zahir oldu, açığa çıktı) cümlesine mutaallık kılmış ve şöyle demiştir: “yani zeherel vücud, bi ismillah” (vücut Allah’ın adıyla zahir oldu).²³ Bu yorum marifet ehli ve sülûk ve irfan ashabının görüşü hasebiyledir. Onlara göre bütün varlıklar, kainattaki zerrelere, gayb ve şehadet âlemleri, ilahi ve cami’ ismin, yani Allah’ın en büyük isminin tecellisi ile zahir olmuşlardır. O halde, ya nişane ve alamet veya yücelik ve yükseklik anlamında olan “ism” kelimesi “feyz-i münbesit ve izafe-i işrakıyye” (genişleyen feyiz veya nursal bağıntılık) olarak adlandırılan Hakk’ın genişleyen fiili tecellisinden ibarettir. Zira bu görüşe göre bütün varlık âlemi; soyut akıllardan tut, vücudun son mertebelerine dek, tümü bu feyzin tecessümleri ve bu latifenin tahakkuklarıdır. İlahi ayet-i şerifelerde ve Ehl-i Beyt’in (a.s) yüce hadislerinde bu görüş, birçok yerde teyit edilmiştir. Nitekim *Kafi*’de yer alan bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

“Allah meşiyeti bizzat yarattı. Daha sonra da eşyayı meşiyetle yarattı.”²⁴

Bu hadisi şerifi herkes kendi görüşünce yorumlamıştır. Hepsinden daha zahiri ise bu irfan görüşüne mutabıktır ve o da şudur ki, maksat, feyz-i münbesitten (genişleyen feyizden) ibaret olan fiili meşiyettir. Eşyadan maksat ise bu latifenin tecessümleri olan vücudun mertebeleridir. O halde hadisin anlamı şöyledir: “Yüce Allah kadimî ve zatî meşiyetin gölgesi olan fiili meşiyeti, bizzat vasıtasız olarak yaratmıştır. Gayb ve şehadet âlemindeki diğer varlıkları ise, ona tabi olarak yaratmıştır. Seyyid Muhakkik Damad²⁵ sahip olduğu araştırma ve incelik makamına rağmen

²³ Bismillahun anlamı hakkındaki bu yorumu Muhyiddin-i Arabi Futuhat’ul Mekkiyye c. 2, s. 133’te zikretmiştir.

²⁴ Usul-i Kafi, c. 1. s. 110, Kitab’ut Tevhid, Bab-ul İradeti, inneha min Sifat’il Fiil, 4. hadis; Bihar’ul Envar c. 4, s. 145

²⁵ Mir Muhammed Bakır b. Şemseddin Muhammed, Mir Damad (H. K. 1631) diye meşhur olup, İsfahan’da dünyaya gelmiş ve Necef’te vefat etmiştir. Mir Damad, Şia’nın ender âlimlerinden, büyük filozoflarından, akli ve nakli ilimlere sahip olanlardan biriydi. Bazı fıkhi ve hadis ile ilgili sorunları halletmede eşsiz bir dehaya sahipti. İbn-i Sina ve Şeyh İsrak’ın felsefesinin H. 17. asırda yaygın hale gelmesinde ve öğrencisi Molla Sadra’nın Hikmet-i Mûtealiyesi için gerekli ortamın oluşmasında bu büyük filozofun çok büyük katkıları vardır. “Kebesat, Takdisat, Sedr’ul Munteha ve Haşiye ala Men La Yehzuruh’ul Fakih” kitapları vardır. Mir Damad şiirlerinde de kendisini İsrak diye adlandırmıştır.

bu hadis-i şerifi çok ilginç bir şekilde yorumlamıştır.²⁶ Nitekim Merhum Feyz'in²⁷ (r.a) yorumu²⁸ da doğrudan uzaktır.

Özetle “ism” kelimesi, fiilî tecellinin bizzat kendisinden ibarettir ve bütün varlık âlemi onunla tahakkuk etmiştir. “İsm” kelimesinin aynı ve reel işlerde kullanımı ise Allah'ın, Allah Resulü'nün ve Ehl-i Beyt'inin (a.s) dilinde çok yaygındır. Nitekim Ehl-i Beyt şöyle buyurmuştur:

“Esmâ-i hüsnâ biziz.”²⁹

Dua-i şerifelerde de “*bi ismikellezi tecelleyye ala filanım*” (*falana tecelli ettiğin isminle*) ifadesi çoktur.³⁰

Her suredeki bismillahın, bizzat o sureye ait olması da muhtemeldir. Örneğin Hamd suresindeki bismillah, hamda aittir. Bu da irfani zevke ve marifet ehlinin mesleğine mutabıktır. Zira hamd edenlerin hamdının ve senada bulunanların senasının da, Allah isminin kayyumiyetiyle olduğuna işaretler. O halde bütün söz ve amellerin başındaki “tesmiye” (besmele) -ki şer'i müstahaplardan biridir- insandan ortaya çıkan her amel ve sözün ilahi ismin kayyumiyetiyle gerçekleştğini hatırlamak içindir. Zira vücudun bütün zerrelere, Allah isminin tecessümüdür ve başka bir ifadeyle onlar bizzat Allah'ın isimleridir. Bu ihtimal üzere kesret görüşünde bismillahın anlamı her sure, söz ve fiilde farklıdır. Fakihler şöyle demişlerdir: “Her sure için bismillah önceden tayin edilmelidir. Eğer bir sure için bismillah söylenir de başka bir sure okunursa doğru değildir.”³¹ Bu fıkhi

²⁶ Mirat'ul Ukul,, c, 2, s. 19, ve el-Vafi, c. 1, s. 457

²⁷ Muhammed Muhsin b. eş-Şah Murtaza (Ö. H.K. 1680), Feyz-i Kaşani diye meşhur olan H. 17. asrın muhaddis, fakih, arif ve filozofudur. Şeyh Behai, Mevla Muhammed Salih, Seyyid Haşim Behrani ve Molla Sadra'nın öğrencisidir. Molla Sadra'nın, Feyz üzerinde çok açık etkileri vardır. Allame Meclisi, Seyyid Nimetullah Cezayiri, Kadı Said Kummi ve oğlu, Feyz-i Kaşani'den istifade etmişlerdir. Yaklaşık doksan eseri olduğu söylenmiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır: “Tefsir-i Safi, Vafi fi'l-hadis, Mehecet'ul-Beyza fi Tehzib'il-İhya, Şafi, İlm'ul-Yakin, el-Hekaik, Kelimat-i Meknune, Usul'ul-Esliyye”

²⁸ El-Vafi, c. 1, s. 457, Ebvab-u Marifet'is Sifatühi Sübhanehu ve Esmâihî, Bab-us Sifatü'l Fiil, 4. hadisin beyanında

²⁹ Usul-i Kafi, c. 1, s. 143, Kitab'ud Tevhid, Bab'un Nevadir, 4. hadis

³⁰ Semat adlı dua-i şerifte, Misbah'ul Müteheccid s. 376

³¹ el- Urvet'ul Vuska, c. 1, s. 459, “Kitab'us-Salat, 24. fasıl fi'l Kırae” 11. mesele. Müstemsik'ul Urvet'il Vuska, c. 6, s. 183

meslek açısından da makbuldür ve kesretlerin en büyük ismullahtaki fenası görüşünce ise bütün bismillahların bir tek anlamı vardır.

Bu iki görüş, vücudun mertebelerinde, gayb ve şühudun menzillerinde de söz konusudur. Kesret bakışında ve taayyünlerin ru'yetinde, varlıklar kesret halindedir; vücut mertebeleri ve âlemdaki taayyünler; rahmaniye, rahimiye, kahriye ve lütfiyyenin farklı isimleridir. Kesretin izmihlali ve vücudî nurların, feyz-i mukaddesin ezeli nurunda yok oluşunda da, feyz-i mukaddesten ve ilahi cam'i isimden başka bir etki ve haber söz konusu değildir. Bu iki görüş ilahi isimler ve sıfatlarda da söz konusudur. Birinci bakışa göre Hz. Vahidiyyet, isim ve sıfatların kesret makamıdır ve bütün kesretler o hazrettendir. İkinci bakışa göre ise Allah'ın en büyük isminden başka bir isim ve resim yoktur. Bu iki bakış, hikmete dayalı ve fikir adımlıdır. Eğer bakış arifane olursa, kalp kapılarının fethi ve kalbi riya-zet ve sülûk adımıyla, Hak Teâla, fiilî, ismî ve zatî tecellilerle, bazen kesret sıfatı, bazen de vahdet sıfatıyla ashabının kalbine tecelli eder. Kur'an-ı Şerifte de bu tecellilere işaret edilmiştir. Bazen açıkça işaret edilmiştir. Örneğin Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Musa da baygın düştü.”³²

Bazen de işaretlerle belirtilmiştir. Tıpkı İbrahim'in ve Resulullah'ın, En'am³³ ve Necm³⁴ surelerinin ayet-i şerifelerinde zikredilen müşahedeleri gibi. Masumların (a.s) dua ve rivayetlerinde de buna birçok işaretler yapılmıştır. Özellikle de inkârcıların, senet ve metnini inkâr edemeyeceği, özel ve genel, arif ve sıradan herkesin kabul ettiği, değerli Semat duasında zikredilmiştir. O değerli duada birçok yüce anlam ve öğretiler mevcuttur. Onun bir parçası bile, arifin kalbini kendinden geçirmekte ve o ilahi nefhanın nesimi, sâlikin ruhuna esmektedir. Nitekim şöyle buyurulmuştur:

“Dağa tecelli ettiğin, dağı yerle bir ettiğin ve Musa'yı kendinden geçirdiğin veçhinin nuruna yemin olsun ve Sina Dağı'nda görülen, kendisiyle kulun ve resulün Musa bin İmran'la konuştuğun azametine yemin olsun ve Sair'deki doğuşuna, görülüşüne ve Faran dağındaki zuhuruna yemin olsun...”³⁵

³² A'raf, 143

³³ En'am, 75-79

³⁴ Necm, 5-8

³⁵ Semat duasından, Misbah'ul Muteheccid, s. 376

Özetle Allah'a doğru seyreden bir kimse, tesmiye vaktinde kalbine bütün zahir ve batın varlıkların, gayb ve şehadet âlemlerinin, esmaullahın terbiyesi altında olduğunu, hatta Allah'ın isimlerinin zuhuruyla zahir olduğunu, bütün hareket ve duruşlarının ve bütün âlemin, Allah'ın en büyük isminin kayyumiyetiyle olduğunu anlatmalıdır. Dolayısıyla Allah'ı övmesi; ibadeti, itaati, tevhidi ve ihlası ismullahın kayyumiyetindedir. Bu makam ve ilahi latife, onun kalbine yerleşip sağlamlaşınca, ibadetin hedefi olan şiddetli bir tezekkürden sonra, marifetlerden olan başka bir yol arifin kalbine açılır, vahdet âlemine cezbolur -nitekim Allah-u Teâlâ üns halvetinde ve kutsal mahfilde kelimi olan Musa bin İmran'a şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur; bana kulluk et; beni anmak için namaz kıl.”³⁶

Burada Allah, namaz kılmanın hedefini, kendini zikretmek olarak takdir etmiştir. Sonunda hal lisani ve kalbi, *“O'nun övgüsü O'nun kendisindedir”*, *“ve sen kendini övdüğün gibisin”³⁷* ve *“senden sana sığınırım”³⁸* hakikatine erişir.

Bu bismillahın “ba” harfinin ait olduğu şeyin sırrının özeti ve ondan elde edilen marifetlerin bir bölümüdür. Ama “ba” harfinin sırları; batında Alevi velayet makamı olan ve Kur'anî cem'ül cem makamı sayılan “ba” harfinin altındaki noktanın gizemlerini beyan etmek ise, daha kapsamlı bir araştırmayı gerektirmektedir.

Ama ismin hakikatine gelince, onun için gaybî, gayb'ul gaybî, sırrî, sırr'us sırrî, zuhur ve zuhur'uz zuhurî makamı vardır. İsim, Hakk'ın alameti ve Zat-ı Mukaddes'te fani olduğu hasebiyle de, vahdet ufkuna daha yakın olan ve kesret âlemine daha uzak olan her isim, ismiyet makamında daha kâmilidir. Ve isimlerin en kâmilisi ise kesretten, hatta ilmî kesretten bile münezzehe olan isimdir ve o da zat makamında, feyz-i akdes

³⁶ Ta-Ha,14

³⁷ Peygamberin (s.a.a) secde ettiği bir duadır, Furu-u Kafi, c. 3, s. 324, Misbah'uş Şeriat, 5. bab ve Aval'il Leali, c. 1, s. 389, 21. hadis

³⁸ Peygamber-i Ekrem'den secde nakledilen bir duadır. Furu-u Kafi, c. 3, s. 324, Misbah'ul Müteheccid, s. 308

makamıyla, gaybî ahadi ve Ahmedi tecelliden ibarettir. “Veya daha da yakınlaştı”³⁹ değerli ayet-i şerifesi de buna işaret etmektedir.

Bundan sonra da Hz. Vahidiyyet'te Allah'ın en büyük isminin tecellisi vardır. Ondan sonra da feyz-i mukaddes ile tecelli söz konusudur. Ondan sonra da varlıklar âleminde kesret sıfatıyla tecelliler söz konusudur. Yazar Misbah'ül Hidaye⁴⁰ ve Şerh-i Dua-i Seher⁴¹ kitaplarında bunu detaylıca izah etmiştir. “Allah”, eğer isimden maksat vücudî tecessümler ise, feyz-i mukaddes ile zuhurdur. “Allah” kelimesinin; zahir ve mazharın ittihadı ve ismin müsemmeda fenası cihetiyle onun hakkında kullanılışının ise sakıncası yoktur, belki de “Allah göklerin ve yerin nurudur”⁴² ve “gökte ilah ve yerde ilah sadece O'dur”⁴³ ayeti de bu makama işaret etmektedir ve bu ıtlak'ın şahidi konumundadır. Eğer isimden maksat feyz-i mukaddes ile tecelli makamı ise, o zaman da vahidiyet ve cemî (toplu) esma makamıdır. Ve başka bir tabirle ism-i azam makamıdır. Bu da diğer ihtimallerden daha zahirdir. Eğer isimden maksat ism-i azam ise, bu durumda da zat veya feyz-i akdes makamıdır. Dolayısıyla rahman ve rahim makamları da bu ihtimal hasebiyle açıkça anlaşıldığı üzere farklılık arz etmektedir.

Rahman ve rahim, isim için veya Allah için bir sıfat da olabilir. Daha uygun olanı ise isim için sıfat olmasıdır. Zira onlar Allah'ın sıfatlarını övgü makamındadır ve bu esas üzere tekrar ihtimalinden de korunmuş

³⁹ Necm,9

⁴⁰ Misbah'ül Hidaye İmam Humeyni (kuddise sırruh'uş şerif) tarafından hilafet ve velayet ile ilgili marifetlerin ve hakikatlerin beyanı hususunda yazılmış bir kitaptır. Bu değerli kitabın önsözünde şöyle yazılmıştır: “Ben bu kitapta, Allah'ın izniyle başta ve sonda sana hidayet velisinin keşfolmasını istedim. Muhammedi hilafetin hakikatlerinin ve Alevi velayetin hakikatlerinin ve gayb ve şehadet alemlerine sirayet niteliğinin sırlarının açığa çıkmasını istedim...Dolayısıyla bu kitabı Misbah'ül Hidaye ile'l Hilafeti ve'l Velaye olarak adlandırmak daha uygundu. Allah'tan başarı dilerim. Şüphesiz Allah en iyi yardımcı ve dosttur. Dünya ve ahiretten O'nun velilerinden de yardım dilerim...” Bu kitabın yazımı 1930 yılında sona ermiştir.

⁴¹ Şerh-i Dua-i Seher İmam Humeyni'nin (r.a) Arapça yazdığı bir kitaptır. Bu kitabı yazmaktan maksadı yazarın da önsözünde belirttiği gibi mübahale duası diye meşhur olan mübarek bir duanın boyutlarını anlatmaktır. (Seher vaktinde okunan bu dua, Tahir İmamlardan (a.s) nakledilmiştir. Bu değerli kitabın yazılışı 1930 yılında sona ermiştir.

⁴² Nur,35

⁴³ Zuhruf,84

olmaktadır. Gerçi eğer Allah'ın sıfatı olursa, bunun da bir yorumu vardır ve bu tekrarda da bir belagat nüktesi mevcuttur. Eğer ismin sıfatı sayacak olursak, isimden maksadın aynı isimler olduğunu teyit etmektedir. Zira rahmaniye ve rahimiye sıfatlarıyla değil sadece aynı isimlerle nitelendirilir. O halde eğer isimden maksat zatî bir isim ve cemî makamla tecelli olursa, rahmaniyet ve rahimiyet zatî sıfatlardan olur ki, Hz. İsmullah için vahidiyet makamıyla tecellide sabittir. Rahmaniye ve fiilî rahimiye rahmeti ise, onların mazharlarındandır. Ama eğer isimden maksat meşiyet makamı olan fiilî ve cemi tecelli olursa, o zaman da rahmaniyet ve rahimiyet fiilî sıfatlardan olur.

Dolayısıyla rahmaniye rahmeti, vücudun aslının genişlemesidir ve bu da bütün varlıklar için geneldir. Ama Hakk'ın özel sıfatlarındandır. Zira vücudun aslının genişlemesinde, Hak Teâlâ için bir ortak söz konusu değildir. Diğer varlıklar ise icadî rahmetten acizdirler. Vücutta Allah'tan başka bir etki sahibi yoktur ve tahakkuk diyarında ise Allah'tan başka bir ilah mevcut değildir. Ama yol hidayetçilerinin hidayetinin damlalarından kaynaklandığı rahimiye rahmeti ise, saadete ermişlere ve yüce fıtratlara mahsustur. Lakin diğer varlıkların da kendisinden nasiplendiği genel bir sıfattır. Daha önce de işaret edildiği gibi rahimiye rahmeti de genel rahmetlerdendir. Mutsuzluk sahibi kimselerin bu rahmetten nasipsizliği, onların noksanlığı sebebiyledir; rahmetin sınırlılığı sebebiyle değil. Bundan dolayı hidayet ve davet bütün beşer ailesi için geçerlidir. Nitekim bunu Kur'an apaçık bir şekilde beyan etmektedir. Ayrıca bir görüşe göre de rahimiye rahmeti, Hak Teâlâ'ya mahsustur; diğerlerinin bunda bir ortaklığı yoktur. Rivayet-i şerifeler hususunda da nazar ve itibarlar farklılığı hasebiyle rahimiye rahmetinin beyanında farklılık baş göstermiştir. Bazen şöyle buyurulmuştur:

“Şüphesiz rahman genel bir sıfat için özel bir isimdir. Rahim ise, özel bir sıfat için genel bir isimdir.”⁴⁴

Hakeza şöyle buyurulmuştur:

“Rahman bütün yaratıkları kapsamaktadır, rahim ise sadece müminlere hastur.”⁴⁵

⁴⁴ Mecme'ul Beyan, c. 1, s. 21, İmam-ı Sadık'tan naklen (az bir farklılıkla)

⁴⁵ “Rahman bütün alem için rahim ise müminlere hastur” Meanil Ahbar, s. 3; Bihar'ul Envar, c. 89, s. 229

Daha sonra şöyle buyurulmuştur:

“Ey dünya rahmanı ve ahiret rahimi!”⁴⁶

Hakeza şöyle buyurulmuştur:

“Ey dünya ve ahiret rahmanı ve her ikisinin rahimi!”

İrfani İnceleme

Edebiyat âlimlerinin belirttiği üzere “rahman” ve “rahim” “rahmet” kökünden türemiştir ve mübalağa içindir. Ama rahmanda, rahime oranla daha fazla bir mübalağa söz konusudur. Kıyas da; rahimin, rahmandan önce zikredilmesini iktiza etmektedir. Ama rahman şahsi bir isim olduğundan ve diğer varlıklar hakkında kullanılmadığından dolayı, rahimden öne geçirilmiştir. Bazısı ise her ikisinin de bir anlama geldiğini ifade etmiş, tekrarının sadece tekit için olduğunu söylemişlerdir. Kur’an’ın da en yüce mertebesiyle indiği irfani zevk ise, rahmanın rahimden önce zikredilmesini iktiza etmektedir. Zira Kur’an-ı Şerif kalp ashabı nezdinde, ilahi tecellilerin nazil olanı ve rububiyye esma-i hüsnasının yazılı suretidir.

Rahman ismi, ism-i azamdan sonra, Allah’ın en kapsayıcı ismi olduğundan, marifet ashabı nezdinde de kuşatıcı isimlerle tecellinin, kuşatılan isimlerle tecelliden ve daha çok kuşatıcı isimlerle tecellinin hepsinden önceliği hasebiyle, evvela Hz. Vahidiyet’te tecelli, Allah’ın en büyük ismiyle tecellidir. Ondan sonra da rahmaniyet makamıyla tecellidir ve rahimiyet ile tecelli ise rahmaniyet ile tecelliden daha sonradır. Zuhurî ve fiilî tecellide de, bu şuhutta ism-i a’zam ve zatî ism-i a’zam’ın zuhur yeri olan meşiyet makamıyla tecelli de bütün tecellilerden önceliklidir. Gayb ve şehadet âlemindeki tüm varlıkları ihata eden rahmaniyet makamıyla tecelli de, -şu ayette buna işaret etmektedir: “rahmetim her şeyi kuşatmıştır”⁴⁷- diğer tecellilerden önceliklidir ve bazı açıdan da şu ifade buna işaret etmektedir:

“Allah’ın rahmeti gazabını geçmiştir.”⁴⁸

⁴⁶ “Ey dünya rahmanı ve ahiret rahimi ve dünya ile ahiret rahimi” Usul-i Kafi, c. 4, s. 340, Kitabu’d Dua, Bab-ud Dua-i li’l Kerb, 6. hadis; Sahife-i Seccadiye, 54. dua

⁴⁷ Araf,156

⁴⁸ İlm’ul Yakın, c. 1, s. 57

Özetle batın ve ruh hasebiyle “bismillah”, fiili tecellilerin suretidir. Sır ve sır’us sır hasebiyle de esma-i tecellilerin ve hatta zatı tecellilerin suretidir. Zikredilen tecelliler ise evvela Allah makamıyla, daha sonra rahman makamıyla ve daha sonra da rahim makamıyla tecellidir. Sözel ve yazılı suretler de böyle olmalıdır ki ilahi ve Rabbani sistem ile mutabık olsun. Ama mübarek hamd suresindeki rahman ve rahim, Rabbu’l Âlemin’den daha sonradır. Bunun sebebi ise belki de “bismillah”da vücudun gayb gizliliklerinden zuhuruna ve sure-i şerifede ise dönüş ve batınlara bakıştır. Elbette bu ihtimalde, bir problem de söz konusudur. Belki de rahmaniye ve rahimiye rahmetinin ihata ediciliğine işaret içindir. Belki de ayrı bir nüktesi vardır. Her haliyle “bismillah”ta zikredilen bu nükte onaya layık bir nüktedir. Belki de değersiz kalbinde rahimiye rahmetinin bereketlerindedir. İhsan buyurdıklarına karşılık hamd sadece Allah’a mahsustur.

Araştırma ve Sonuç

Zahir alimlerinin belirttiği üzere ise rahman ve rahim kelimeleri, rahmetten türemiştir ve her iki kelimedede de yumuşaklık ve merhamet gizlidir. İbn Abbas’tan şöyle rivayet edilmiştir:

“Rahman ve rahim, iki latif (ince anlam içeren) kelimelerdir. Onlardan biri diğerinden daha latiftir. Rahman yani lütfeden, rahim ise kullarına rızık ve nimet vererek merhamet eden kimsedir.”⁴⁹

Merhamet ve inceliğe bir tepki gerektiği için de bu iki kelimenin zat-ı mukaddes hakkında kullanılabilmesi için bir takım tevil ve yorumlara gidilmiş ve mecaz olduğu söylenmiştir.

Bazıları ise bu tür sıfatların geneli hakkında “öncülleri bırak, hedefe koyul” yoluna gitmişler ve bu tür sıfatların Allah hakkında kullanılmasının fiiller ve etkiler münasebetiyle olduğunu, öncüller ve sıfatlar mülahasasıyla olmadığını söylemişlerdir. O halde rahim ve rahmanın Allah hususundaki anlamı, kullarıyla merhamet üzere muamelede bulunan kimse demektir. Mutezile, Allah’ın bütün sıfatlarını bu şekilde veya buna yakın

⁴⁹ Ed-Durr’ul Mensur, fi’t Tefsir, bi’l Me’sur, Celaluddin Suyuti, c. 1, s. 9, Esmâ ve Sıfat’ta, Beyhâkî’den naklen.

bir türde kabul etmiştir. O halde bu sıfatların Allah hakkında kullanılışı da mecazdır. Ama bizce mecaz oluşları uzak bir ihtimaldir. Özellikle de rahman hususunda uzak bir ihtimaldir. Aksi takdirde ilginç bir işi gerektirir ve o da şudur ki; bu kelimenin, caiz olmadığı bir anlam için kullanılmasının takdir edilmesidir. Dolayısıyla, gerçekte bu mecaz, hakikati olmayan bir mecazdır. Biraz düşün!

Araştırmacılar ise bu tür soruya şöyle cevap vermişlerdir: kelimeler; genel anlamlar, mutlak hakikatler için ortaya konmuştur. O halde merhamet ve yumuşaklık kaydı, rahmet kelimesinin asıl anlamının içinde değildir. Bu kayıt halk zihinlerinde uydurulmuş, çıkarılmıştır. Yoksa konunun asıl anlamında bir etkisi yoktur. Bu konu da zahir açısından araştırmadan uzaktır. Zira bilindiği gibi kelimeleri çıkararak kimse, sıradan insanlardan olup soyut anlamları ve mutlak hakikatleri bu kelimeleri yaşarken göz önünde bulundurmamıştır. Evet, eğer kelimeleri vaaz eden kimse, Hak Teâlâ veya ilahi ilham ve vahiy vasıtasıyla peygamber olsaydı, bu konu için bir yorum yapılabilirdi. Ama bu da sabit değildir. Özetle bu kelimenin zahiri problemlidir. Ama araştırmacıların maksadının da bu zahir olduğu malum değildir. Aksine bu konuyu beyan ederken şöyle demek de mümkündür: lügatleri vazeden kimse her ne kadar mutlak ve soyut anlamları göz önünde bulundurmamışsa da, ama elfazın karşısında vazedildiği şeyler soyut ve mutlak anlamlar olmuştur. Örneğin nur lafzını vazetmek istediğinde, her ne kadar bu, ilineksel ve hissi nurlar olsa da, vazeden kimsenin göz önünde bulundurduğu nurlar -bu nurların maverasını anlamadığı vasıtasıyla- nur lafzının nuriyet boyutu olmuştur; nur ve zulmetin karışımı boyutu değil. Eğer vazeden kimseye şöyle sorulacak olursa: bu sınırlı ve ilineksel nurlar, salt nurlar değildir. Zulmet ile karışık nurlardır. Nur lafzı, nuriyet boyutunun ifadesi midir, yoksa nuriyet ve zulmaniyetin ifadesi midir?”

Zaruret gereği şöyle cevap verir: Onun nuriyet boyutunu ifade etmektedir ve zulmet boyutu asla onun anlamında yer almamıştır. Hepimizin de bildiği gibi ateş lafzını vazeden kimse de, vazetme esnasında sadece dünyevi ateşleri gözünde bulundurmuş, bu hakikate intikal sebebi dünyevi ateşler olmuş, ahiretten ve Allah'ın yüreklere çökecek olan tutuşturulmuş ateşinden gaflet etmiştir. Özellikle de vazeden kimse, başka

bir âleme inanmıyorsa... buna rağmen bu intikal vesilesi, hakikatte kayıt ve sınırlılık sebebi olamaz. O halde ateş, ateşlilik boyutu karşılığında vaki olmuştur. Dolayısıyla da vazeden kimsenin anlamları soyutladığını söylemiyoruz. Aksi takdirde çok uzak bir ihtimal ortaya çıkar.

Biz şöyle diyoruz: “kelimeler sınırsız ve kayıtsız anlamlar karşılığında yer almıştır. O halde hiçbir uzak ihtimal söz konusu değildir. Anlamlar garipliklerden ve yabancılıklardan uzak kaldıkça hakikate daha yakın olur ve mecaziyet şüphesinden daha uzak düşer. Örneğin “bizzat zahir ve başkası için zahir kılıcı” anlamına gelen nur kelimesi, bu dünyevi ve ilineksel nurlar hakkında kullanılsa da, hakikatten uzak değildir. Zira onlar hakkındaki kullanımında da, sınırlılık ve zulmetle karışıklık boyutu göz önünde bulundurulmamaktadır. Göz önünde bulundurulmuş şey zatî zuhur ve mazhariyettir; ama zuhurları daha kâmil, zatiyet ufkuna daha yakın, mazharları ise nicelik ve nitelik açısından daha fazla olan ve noksanlığı daha az olan melekuti nurlar hakkındaki kullanımı hakikate daha yakındır. Ceberutiye nurları hakkında kullanımı da aynı beyanla hakikate daha yakındır. Nuru'l Envar, zulmetin bütün boyutlarından halis, sırf ve salt nur olan yüce ve celil Allah'ın zat-ı mukaddesi hakkındaki kullanımı, salt ve halis bir hakikattir. Hatta denilebilir ki eğer nur kelimesi bizzat zahir ve gayrisini zahir kılıcı anlamı için vaz edilmişse, bunun Hak Teâla dışındaki kullanımı cüz'î akıllar açısından hakikattir. Ama teyit edilmiş akıllar ve marifet ashabı açısından mecazdır. Sadece Hak Teâla hakkında kullanımı hakikattir. Aynı şekilde kemal anlamları, yani vücud ve kemal cinsinden olan anlamlar karşısında vaz edilen kelimelerde de aynı şekiller geçerlidir.

O halde rahman, rahim, atuf, rauf ve benzerlerinde bir kemal ve tamam ciheti ve bir de noksanlık ve infial (teпки) ciheti vardır. Bu lafızlar söz konusu hakikatin aslı olan kemaliye ciheti esasınca vaz edilmiştir. Ama hakikatin garipliklerinden, yabancılıklarından ve âlemin gereklerinden olan ve de bu hakikatlerin imkan âlemlerinde ve düşük dünyevi âlemlere nüzulünden sonra kendileriyle birliktelik içinde bulunan infiali (teпкиsel) cihetlerin -çünkü zulmet nur ile düşük âlemde birbirine karışmış durumdadır- bu lafızların gerçek anlamında bir etkisi yoktur. Dolayısıyla salt kemal cihetine sahip olan, infial ve noksanlık cihetinden

münezzeh olan bir varlık anlamında kullanımı, salt hakikattir ve hakikatin ta kendisidir. Bu açıklama marifet ehlinin zevkine yakın olmakla birlikte, zahir ehlinin bulgularıyla da uyum içindedir.

O halde açıklığa kavuştuğu üzere bazı âlemlere nüzulünden sonra başka bir şeyle karışıp birliktelik arzeden bu tür kemal sıfatlarının mutlak türü -azameti yüce olan Hakk'ın mukaddes zatı bundan münezzeh-tir- Hak Teâla hakkında kullanılınca mecaz değildir. Hidayete erdiren şüphesiz Allah'tır.

* * *

“El hamdu lillâhi”

yani bütün övgüler uluhiyetin mukaddesatına aittir. Ey aziz! Bil ki bu mübarek kelimenin altında has, hatta hasların hassı, tevhidin sırrı yatmaktadır. Bütün hamd edenlerin övgüsünün Hak Teâla'ya mahsus oluşu, burhan hasebiyle de hikmet ashabının ve yüce felsefe önderlerinin yanında aşıkardır. Zira burhanla açıklığa kavuştuğu gibi bütün varlık âlemi, Hz. Hakk'ın geniş feyzi ve genişleyen gölgesidir. Bütün zahiri ve batını nimetler, hangi nimet sahibinden olursa olsun, zahir ve halkın görüşü hasebiyle yüce ve celil olan Hak Teâla'ya mahsustur. Hiçbir varlığın bunda bir ortaklığı söz konusu değildir. Hatta sayısal ortaklık dahi sıradan felsefe ehli nezdinde söylenen bir ifadedir, yüce felsefe ehli nezdinde değil! O halde hamd, nimetler ve ihsanlar karşısında olduğundan ve varlık âleminde de Hakk'tan başka bir nimet verici bulunmadığından, bütün hamd ve övgüler O'na mahsustur. Hakeza O'ndan ve O'nun cemalinden başka bir cemal ve celil de yoktur ve dolayısıyla da bütün övgüler O'na irca etmektedir.

Başka bir tabirle her öven kimsenin övgüsü nimet ve kemal ciheti karşındadır. Onu eksikleştiren ve sınırlayan nimet ve kemalin mahallinin ise, sena ve övgüde hiçbir etkisi yoktur ve hatta ona aykırıdır. Dolayısıyla bütün övgü ve hamdler kemal ve cemal olan rububiyet payına dönmektedir; noksanlık ve sınırlamadan ibaret olan yaratık payına değil.

Başka bir tabirle bütün yaratıkların üzerinde yaratıldığı ilahi fitratlardan biri de nimet veren kimseyi övmek, şükretmek ve tam bir şekilde

hamd etmektir. İlahi fitratlardan biri de noksanlık, nakıs ve nakıs kılan şeyden nefrettir. Her türlü katışıklık ve noksanlıktan halis olan mutlak nimet ve her noksanlıktan münezzehtir tam kemal ve cemal, Hakk'a mahsus olduğu ve diğer varlıklar da mutlak nimetleri ve mutlak cemali noksan kıldığı ve sınırladığı, artırmadığı ve teyit etmediği hasebiyle de, bütün insanların fitratı Allah'ın mukaddes zatını övmektedir ve diğer varlıklardan nefret etmektedir. Sadece kemal memleketlerinde ve aşk şehirlerinde seyretnme hasebiyle, Zülcelal'in zatında fani olan varlıklara aşk ve muhabbet ve övgü ise, Hakk'a aşık olmanın ve Hakk'ı övmenin bizzat kendisidir.

“Allah'ın haslarının sevgisi Allah sevgisidir.”⁵⁰

Buraya kadar zikredilenler de kesret hicaplarında olan orta halli kimselerin makamı hasebiyledir. Bunlar gizli ve en gizli şirkin bütün mertebelerinden münezzehtir olmamış ve hulus ve ihlas mertebelerinin kemaline erişmemiş kimselerdir. Ama bazı özel haletlerde fani olan kalp ashabının irfanı hasebiyle, bütün nimetler, bütün kemal, celal ve cemaller zatı tecellinin suretidir ve bütün övgüler Hak Teala'nın mukaddesatına aittir. Hatta övgü de O'ndan ve O'nun kendisine yapılan övgüdür.⁵¹ Nitekim bismillahın elhamdulillaha aidiyeti de bu anlama işaret etmektedir. Bil ki Allah'a seyr-u sülûk eden ve Allah yolunda cihad eden bir kimse, marifetlerin bu ilmî sınırıyla yetinmemeli, ömrünü hicaplar, hatta en büyük hicaplar olan istidlaller yolunda harcamamalıdır. Çünkü bu aşamayı tahtadan ayakla⁵², hatta Süleyman'ın kuşu⁵³ ile kat etmek bile mümkün değildir. Bu vadi kutsal varlıklar vadisidir. Bu merhale takva sahiplerinin merhalesidir. Makam, şeref, kadın ve çocuk sevgisinin ayakkabıları çıkarılmadan, itimat esası atılmadan ve başkasına teveccüh kenara itilmeden, halis kimselerin makamı ve kutsalların menzili olan bu mukaddes vadiye ayak basmak mümkün değildir. Eğer sülûk eden kimse bu

⁵⁰ Kaynağı bulunamamıştır.

⁵¹ Allah'ın adıyla, bilmek gerekir ki elif-lam'daki iki ihtimal üzere bütün övgülerin özgünlüğü veya hamdın cinsi her ne kadar nedensellik dakik bir anlam taşısa da, felsefi nedensellikte çelişki halindedir. Kur'an dili ve evliyanın (a.s) irfanı olmaksızın yorumlanamaz.

⁵² Mevlana'nın şu beytine işaretir: “İstidlalcilerin ayağı şu tahtadandır, tahtadan ayak ise çok dayanıksızdır. “

⁵³ Hafız'ın şu beytine işaretir: Ben Anka kuşunun konağına tek başıma varmadım / Bu aşamayı Süleyman'ın kuşu ile katettim.

vadideki ihlas gerçeklerine ulaşır, kesret ve hayal içinde hayal olan dünyaya sırt çevirirse, enanietinden geriye bir şeyler kalmış olsa bile, gayb âleminden kendisine yardım edilir. İlahi tecellilerle enaniet dağı yok olur. Kendisi için “sa’k ve fena” hali meydana gelir. Bu makamlar dünya ve lezzetleri dışında bir şeyden haberdar olmayan ve şeytani gururdan başka bir şey tanımayan katı kalplere çok uyumsuz gelir ve bunları birer vehim olarak değerlendirir. Oysa tabiat ve dünya hakkındaki sahip olduğumuz fena -ki bu âlemden her açıdan daha zahir olan bütün gayp âlemlerinden ve hatta zuhurun zatına özgün olduğu Allah’ın mukaddes zatından ve zatî sıfatlarından gaflet etmiş bulunmaktayız ve o âlemler ile yüce ve celil olan Hakk’ın mukaddes zatını isbat etmek için bürhan ve istidlallere sarılmaktayız- irfan ve sülûk ehlinin iddia ettiği fenadan aşama olarak çok daha garip ve ilginçtir.

“Bu hikayeler hayret içinde hayrettir...”

Allah hasları, daha has olanların ahvalini görünce kendilerinden geçerler.”⁵⁴

Eğer metindeki “ehes” kelimesi “sad ile olursa bunun hayret edilecek bir yeri yoktur. Zira nakıs varlığın kamildeki fenası, doğal ve ilahi sünnetle uyumlu bir iştir. O halde hayret “ehas” kelimesinin “sin” harfiyle okunduğu yerdedir. Nitekim şu anda da bütün bizim gibiler için bu fena ve kendinden geçme tahakkuk etmiş bulunmaktadır. Öyle ki kulak ve gözlerimiz tabiata gömülmüş ve gayb âleminin olaylarından tümüyle habersiz bulunmaktayız.

Rivayet ve İnceleme

Bil ki zahir ve edeb âlimlerinin dediğine göre “*hamd*” dil ile iradi olan bir güzelliği övmektir. Onlar (zahir ve edebiyat âlimleri) bu etten dil dışında, bütün dillerden gafil oldukları için, Hak Teâla’yı tesbih ve hamdetmenin, hatta zat-ı mukaddes’in mutlak sözlerinin bir tür mecaz olduğunu söylemektedirler. Hakeza varlıkların tesbih ve hamdını da mecazi olarak değerlendirmektedirler. Dolayısıyla da Hak Teâla’da tekellümün (konuşmanın), kalam icad etmekten ve diğer varlıklar hususunda ise tesbih ve hamdetmeyi zatî ve tekvinî bir işten ibaret olduğunu söylemektedirler.

⁵⁴ Mevlana

Bunlar, konuşma hakikatini kendi türlerine has kılmakta, yüce ve celil Hak Teâlâ'nın mukaddes zatını ve diğer varlıkları konuşmayan, hatta nezu billah dilsiz saymaktadırlar. Bunun, mukaddes zatı tenzih etmek olduğunu sanmaktadırlar. Oysa bu bir sınırlama ve hatta akli iptal etmektir ve Hak Teâla bu tenzihten münezzehtir. Nitekim Ehl-i Sünnet'in tenzihlerinin çoğu birer sınırlama ve teşbihtir. Biz daha önce de lafızların mutlak ve genel anlamlar için vazedilme niteliğini beyan etmiştik.

Şimdi de şöyle diyoruz: “Biz bu ilahi gerçeklerde lügavi doğruluğun veya hakikatin lazım geldiği endişesini taşımıyoruz. Aksine bu konulardaki ölçü, kullanmanın ve akli hakikatlerin sıhhatidir. Gerçi önceki açıklama hasebiyle, lügavi hakikatler de isbat edilmişti. Dolayısıyla diyoruz ki lisan, tekellüm, kelim, kitabet, kitap, hamd ve methetmenin vücudî neşetler hasebiyle birtakım merhaleleri vardır ve bunlardan her biri de neşetlerden bir neşet veya vücud mertebelerinden bir mertebeye uyum içindedir. Çünkü hamdetmek her hususta bir güzelliğe ve methetmek de bir cemal ve kemale vaki olmaktadır. Yüce ve celil olan Hak Teâla gaybî hüviyette, zatî ilmi hasebiyle cemil cemalini, ilim ve şühud mertebelerinin en kemali ile müşahade ettiği için sevinmenin en şiddetli mertebesi ile, cemil zatına sevinmiştir. Dolayısıyla da zat için, Hz. Zat'ta tecelliler mertebesinin en yücesi olan ezeli tecelli ile tecelli etmiştir ve bu da, gaybî hazretinde zat lisanı ile vaki olan zatî bir gürültü koparıştır. Bu kelami tecelliyi müşahade ise zatın duyusudur ve bu zatın Hakk'ın zatını övmesi de, Hakk'ı övmektir ve diğer varlıklar bunu idrak etmekten acizdir. Nitekim son peygamber, Allah'a en yakın ve varlıkların en şerefli olmasına rağmen acziyet itirafında bulunarak şöyle demiştir:

“Seni övmek mümkün değildir. Sen kendi övdüğün gibisin.”⁵⁵

Bilindiği gibi hamd ve senayı saymak, cemal ve kemali tanınmanın bir parçasıdır. Mutlak Cemal hakkında tam bir bilgi elde etmek ise mümkün değildir. Dolayısıyla da hakiki bir hamd vaki olamaz ve marifet ashabının marifetinin nihayeti ise acziyet irfanıdır.

Marifet ehli, Hak Teâla'nın beş dille kendini övdüğünü söylemektedir. O diller mutlak zat dili, gaybî ehadiyet dili, cemî vahidiyet dili, tafsili

⁵⁵ Misbah'uş Şeria, 5. bab; Evali'l Leali, c. 1, s. 389

esma dili ve a'yan (özdekler) dili ve bunlar; vücudî kesret dili olan a'yanî (özdeksel) mertebelerin sonuna dek, evveli meşiyet dili olan, zuhur dilinden ayrıdır.

Bil ki bütün varlıklar için bir takım nasipler, hatta salt hayat olan gayp âleminde bir takım nasipler vardır ve hayat bütün vücut âleminde caridir. Bu konu yüce felsefe erbabı nezdinde burhanla ispatlanmış, kalp ve marifet ashabı nezdinde ise müşahade ve görmekle sabittir. İlahi ayet-i şerifeler ve vahiy velilerinin (a.s) rivayetleri de buna tam bir şekilde delalet etmektedir. Genel felsefe ehlinde örtülü kalanlar ve varlıkların konuşmasını derk edemeyen zahir ehli, bunu tevil etmeye çalışmışlardır. İlginç olanı da şudur ki, zahir ehli, felsefe ehlinin Allah'ın Kitabını kendi akılları hasebiyle tevil ettiklerini ifade etmektedirler. Kendileri varlıkların konuşmasını derk etmedikleri için bütün açık ayetleri ve sahih hadisleri tevil etmektedirler. Oysa bu konuda hiçbir delile de sahip değillerdir. Dolayısıyla da hiçbir burhanları olmadığı halde sadece uzak ihtimal gördükleri sebebiyle, Kur'an'ı tevil etmektedirler. Özetle vücut âlemi, hayatın aslı, ilim ve şuurun hakikatidir. Varlıkların tesbihi de iradi, bilinçli ve sözlü bir tespittir; örtülü kimselerin söyledikleri gibi zatî ve tekvini değil. Bütün varlıklar vücuttan aldıkları nasip hasebiyle azameti yüce Allah'ın makamı hakkında bir bilgiye sahiptirler. Tabiatla meşgul olma ve kesrete gömülme hususunda, hiçbir varlık insan gibi değildir. Bu açıdan da insan bütün varlıklardan daha örtülüdür. Beşeriyet örtüsünden dışarı çıkan kesret ve gaybiyet örtüsünü yırtan insanlar ise, örtüsüz olarak cemil cemali müşahade etmektedirler. Dolayısıyla bu kimselerin hamd ve övgüsü, bütün hamd ve övgülerden daha kapsamlıdır ve de Hakk'ı bütün ilahi boyutlarıyla, bütün isim ve sıfatlarla övmekte ve ibadet etmektedir.

Sonuç

Bil ki "elhamdulillah" kelime-i şerifesi beyan edildiği hasebiyle kapsamlı kelimelerdendir. Eğer bir kimse onun incelikleriyle ve hakikatleriyle Hakk'ı övecek olursa, beşerin gücünün dâhilinde olduğu kadarıyla Allah'a hamdetmiştir. Bu yüzden rivayet-i şerifelerde de bu anlama işaret edilmiştir. Nitekim bir rivayette yer aldığına göre İmam Bakır (a.s) bir gün evden çıktığında bineğini bulamadığı zaman şöyle buyurmuştur:

“Eğer merkep bulunursa hakkıyla Allah-u Teâlâ'ya hamededeceğim.”

Merkep bulunduğu zaman İmam Bakır (a.s) merkebe bindi, elbisesini düzeltti ve şöyle buyurdu:

“Elhamdulillah.”⁵⁶

Resulullah da (s.a.a) nakledilen bir rivayette şöyle buyurmuştur:

“Lailahe illallah terazinin yarısıdır, elhamdulillah ise teraziyi doldurur.”⁵⁷

Bu da beyan ettiğimiz üzere “elhamdülillah” kelimesinin tevhidi de kapsadığı hasebiyledir.

Resulullah'tan (s.a.a) hakeza şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Kul, elhamdulillahdeyince bu terazisinde yedi kat gökten ve yedi kat yerden daha ağırdır.”⁵⁸

Hakeza Peygamber'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

“Eğer Allah, kullarından bir kuluna bütün dünyayı verecek olursa ve o kul da buna karşılık elhamdulillah derse bu söylediği kendisine bağışlanan şeyden daha üstündür.”⁵⁹

Hakeza Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

“Allah nezdinde hiçbir şey elhamdulillah diyen kimsenin sözünden daha sevimli değildir. Bu sebeple Allah onunla kendini övmüştür.”⁶⁰

Bu bölümdeki hadisler sayılamayacak kadar çoktur.

* * *

“Rabbil âlemîn”

Yüce Allah'ın sözündeki rab eğer müteali (yüce), sabit ve seyyid (efendi) anlamında ise, bu zatî isimlerden sayılır ve eğer malik, sahip,

⁵⁶ Usul, Kafi, c. 3, s. 152, Kitab'ul İman ve'l Kufur, Bab-uş Şukr, 18. hadis

⁵⁷ Bihar'ul Envar, c. 90, s. 210; Emali-i Tusi, c. 1, s. 18'den naklen

⁵⁸ Mustedrek'ul Vesail, ; Alu'l Beyt kurumununun baskısı, c. 5, s. 314

⁵⁹ Mekarim'ul Ahlak, s. 307, el-Bab'ul Aşir el-Feslu's Salis fi't Tehmid (az bir farklılıkla)

⁶⁰ Kaynağı bulunmamıştır

galib ve kahir anlamında ise bu durumda sıfatî isimlerden sayılır ve eğer mürebbi, mun'im (nimet veren) ve mütemmim (tamamlayıcı) anlamında ise, o zaman da e'falî isimlerdendir. Âlem kelimesi ise vücudun bütün mertebelerine, gayb ve şuhud menzillerine şamil olan Allah'tan gayrisi anlamında ise, rab sıfat isimlerinden sayılmalıdır ve eğer maksat tedricî husul ve kemal olan mülk âlemi ise, rabden maksat da fiil ismidir. Her haliyle burada maksat zat ismi değildir. Bir nükteye göre de "âlemin" kelimesinden maksat, ilahi terbiye ve meşiyetin altında kendilerine layık olan kemale ulaşan mülk âlemidir ve "rab"dan maksat ise efal isimlerinden olan mürebbi anlamındadır.

Bil ki biz bu kitapta ayet-i şerifelerin edebi, lügavi ve terkip boyutlarını zikretmekten sakındık. Zira onları genellikle beyan etmişlerdir. Burada ise ya genellikle beyan edilmeyen, ya da eksik zikredilen şeyler açıklanmaktadır.

Bilmek gerekir ki burada işaret edilen zat, sıfat ve e'fal isimleri, marifet erbabının kavramları esasındadır. Marifet ehlinin bazı büyükleri ise *İnş'ud Devair* kitabında isimleri; zat, sıfat ve e'fal isimleri diye bölmüşlerdir:

Zatî isimler şunlardır: Allah, er-rab, el-melik, el-kuddus, es-selam, el-mü'min, el-muheymîn, el-aziz, el-cebbar, el-mutekebbir, el-aliyy, el-azim, ez-zahir, el-batin, el-evvel, el-ahir, el-kebir, el-celil, el-mecid, el-hak, el-mubin, el-macid, el-vacid, es-samed, el-muteali, el-ganiy, en-nur, el-varis, zulcelal, er-rakib.

Sıfat isimleri ise şunlardır: el-hayy, eş-şekur, el-kahhar, el-kahir, el-muktedir, el-kaviyy, el-kadir, er-rahman, er-rahim, el-kerim, el-gaffar-, el-gefur, el-vedud, er-rauf, el-halim, es-sabur, el-birr, el-âlim, el-habir, el-muhsi, el-hâkim, eş-şehid, es-semî', el-basir.

Fiilî isimleri de şunlardır: el-mubdi, el-vekil, el-baîs, el-mucib, el-vasî', el-hasib, el-mukit, el-hefiz, el-halik, el-bari, el-musevvir, el-vehhab, er-rezzak, el-fettah, el-kabiz, el-basit, el-hafiz, er-rafi', el-muizz, el-muzill, el-hekim, el-adl, el-latif, el-muid, el-muhyi, el-mumit, el-vali, et-tevvab, el-mumtekim, el-muksit, el-cami', el-muğni, el-mani', ez-zârr, en-nafi', el-hadi, el-bedi', er-reşid.⁶¹

⁶¹ İnş'ud-Devair s. 28

Bu taksimın ölçüsü hususunda şöyle demişlerdir: Bütün isimler her ne kadar zat isimleri olsa da, lakin zatın zuhuru itibariyle, zatın isimleri olarak adlandırılmaktadır; sıfat ve fiillerin zuhuru itibariyle ise, sıfatı ve efali isimler olarak adlandırılmaktadır. Yani hangi itibar daha zahir olursa, isim ona tabidir. Bu açıdan bazen, bazı isimlerde iki veya üç itibar bir araya toplanır ve bu açıdan isimlerden zatî, sıfatı, efalî veya bu üçünden ikisi söz konusu olur. Tıpkı daha önce zikredilen rab kelimesi gibi. Ama bu konu yazarın zevkine mutabık değildir. İrfani zevke de uymamaktadır. Taksimden anlaşılan şu ki bu isimlerdeki ölçü şudur: Marifet adımıyla yola koyulan sulûk ehli, fiilî fenaya ulaştıktan sonra, Hak Teâlâ'nın kalbine ettiği tecelliler, efal isimleriyle tecellilerdir. Sıfatî fenadan sonra ise, sıfatî tecellilerdir. Zatî fenadan sonra ise sâlik için zatî isimle tecelliler gerçekleşir. Eğer onun kalbi koruma gücüne sahip olursa, sahv (kendine gelme) makamından sonra, efalî müşahedeleri haber veren şey fiil isimleridir. Sıfatî müşahedeleri haber veren şey ise, sıfat isimleridir. Hakeza zat isimleri de böyledir. Bu makamın burada ifade edilemeyecek, bu sayfalarda açıklanamayacak kadar uzun bir detayı vardır. *İnşa'ud-Devair*'de zikredilen şey ise, bizzat ortaya koyduğu ölçüleri ile de mutabık değildir. Nitekim isimlere bakışta bu apaçık bir şekilde anlaşılmaktadır. Söylenbilir ki bu üç isimler taksimine Kur'an-ı Şerif'te de işaret edilmiştir ve bu da Haşr suresinin son ayet-i şerifeleridir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“O, görüleni de görülmeyeni de bilen, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O, acıyıcı olandır, acıyandır.”⁶²

Bu ayet-i şerifelerden belki de birincisi, zatî isimlere, ikincisi sıfatı isimlere ve üçüncüsü ise fiilî isimlere işaret etmektedir. Zatî isimlerin sıfatî isimlere ve onun da fiilî isimlere takdimi ise, vücudî gerçeklerin tertibi hasebiyledir. İlahi tecelliler; müşahede ashabının müşahedeleri ve kalp ashabının kalbine ettiği tecelliler hasebiyle değildir. Bilmek gerekir ki bu ayet-i şerifelerin, burada zikredilmesi uygun olmayan bir takım sıraları da vardır. İkinci ayet sıfatî isimler, üçüncü ayet ise fiilî isimlerdir ve bu çok açıktır. Ama **alim'ul gaybî ve şehadet, rahman ve rahim** isimlerinin zatî isimlerden oluşu, gayb ve şehadet âleminin isimlerinin batını

⁶² Haşr,22

ve zahiri isimlerden oluşu esasına dayalıdır. Rahmaniyet ve rahimiyetin feyz-i mukaddesin değil, feyz-i akdesin tecellilerinden olmasına dayalıdır. Hayy, sabit, rab ve benzeri isimlerin, zatî isimlere daha yakın olmasına rağmen bu isimlere özgü kılınışı, belki de onların ihatası sebebiyledir. Zira bunlar en önemli isimlerdendir. Şüphesiz Allah bilir.

Uyarı

“Âlemin” kelimesinin türevi ve anlamı hususunda büyük bir ihtilafa düşülmüştür. Bazılarının dediğine göre âlemin kelimesi çoğuldur ve somut ve soyut tüm yaratıkların türlerini kapsamaktadır. Her tür âlemdir ve bu çoğulun kendi türünden tekili yoktur. Bu meşhur olan görüştür.

Bazılarının dediğine göre ise “âlem” kelimesi ismi meful, “âlim” kelimesi ise ismi faildir. “Âlemin” kelimesi ise “me'lumin” (malum olanlar) anlamındadır. Bu görüş kendi çapında delilsiz ve uzak bir ihtimal olmakla birlikte, “rabbu'l ma'lumin” ifadesinin kullanılışı da oldukça güvensiz ve uzak bir imkândır. Bazılarına göre ise bu kelimenin kökü alamettir. Bu durumda bütün varlıklar hakkında kullanılmaktadır. Zira bütün varlıklar Zat-ı Mukaddes'in ayeti, nişanesi ve alametidir. Dolayısıyla “vav” ve “nun” harfleri ise akıl sahiplerini kapsaması ve diğer varlıklar hakkında daha çok kullanılması itibariyledir.

Bazılarına göre ise “ilm” kökünden türemiştir. Bu durumda da bütün varlıklar hakkında kullanılması doğrudur. Nitekim akıl sahipleri hakkında kullanılışı da uygundur. Ama “âlem” kelimesi Allah'tan gayrisi hakkında da kullanılmakta, her tür ve ferdi kapsamaktadır. Eğer “âlem” kelimesini, fert ve tür hakkında kullanan kimse, lügat ve örf ehli ise, her bireyin Yaratıcının zatının alameti olduğu itibariyledir. “Her şeyde onun için bir ayet vardır.”⁶³ Ama eğer arif-i ilahi ise, o zaman da, her varlığın cami' isminin zuhuru ve her hakikati, ehdiyet-i cem zuhuru ve vücudun sırrı yoluyla kapsadığı itibariyledir. Bu açıdan bütün âlemin her parçasını ehdiyet-i cem makamıyla ism-i azam'dan saymak mümkündür. Yani isimlerin ve ayetlerin tümü, tümündedir.

⁶³ Keşful Esrar, c. 1, s. 436 bazıları ise bu beytin Ebu'l Attahiyye'ye ait olduğunu söylemişlerdir.

Bu zikredilenler hasebiyle büyük filozof Sadr'ul Müteellihin'in⁶⁴, Beyzavi⁶⁵ gibilerine yaptığı itiraz yerindedir. Zira onlar bu yolu tatmamışlardır. Ama irfan ashabının metoduna göre bu doğru değildir. Beyzavi'nin bu makamdaki sözü ve söz konusu filozofun kelamı çok uzundur. Uzun olduğundan burada zikredilmesi mümkün değildir. İsteyen kimse söz konusu merhum filozofun Fatıha suresinin tefsirine müracaat etmelidir.

“Rab” kelimesi sıfatı isimlerden olursa malik, sahip ve benzeri anlamlar ifade eder. “Âlemin” den maksat ise Allah'tan gayri her şeyi kapsamaktadır. İster mülk âleminin varlıkları olsun; ister gaybî soyut varlıklar, hiç fark etmez. Ama eğer e'âl isimlerinden olursa -ki bu daha zahirdir- “âlemin” kelimesinden maksat sadece mülk âlemdir. Zira bu durumda “rab” kelimesi mürebbi (terbiye eden) anlamındadır ve bu anlam bir tedricilik gerektirmektedir. Soyut âlemler ise zamansal bir tedriciden münezzehtir. Gerçi yazara göre bir anlamda tedricî ruhu da “dehr” âleminde tahakkuk etmiştir. Bu bağlamda, zamanın ruhu ve tedricî dehrîyeti anlamında soyut âlemlerde zamansal hudusu (oluşu) da isbat ettik. İrfani meslekte de zamani hudusu bütün âlemler için sabit kıldık. Ama mütekellimlerin ve hadis âlimlerinin anladığı gibi değil.

Bir Başka Uyarı

Bil ki hamd cemilin karşısında yer almaktadır. Ayet-i şerifeden de anlaşıldığı üzere hamd ve övgünün, ism-i cami' olan ism-i azam makamı için vaki olduğu belli olmaktadır ve de âlemlerin rububiyet makamına, rahmaniye ve rahimiye rahmetine ve din gününün maliki makamına

⁶⁴ Muhammed b. İbrahim b. Yahya, Sadr'ud-Din ve Sedr'ul-Müteellihin lakabıyla anılmıştır ve Molla Sadra diye meşhurdur. Büyük İslam filozoflarından biridir. Kelam, felsefe, tefsir, hadis ve ifan hususunda büyük bir derinliğe sahiptir. Mir Damad, Şeyh Bahai, Mir Fendereski'nin seçkin öğrencilerinden biri olmuştur. Eserleri, birçok ilmi buluşlar ve büyük derinliğe sahiptir. En meşhur eserleri şunlardır: “Esfar-i Erbea, Şevahid'ur-Rububiyye, Şerh-u Usul-i Kafi, Tefsir-i Kur'an-ı Kerim ve İlahiyat-i Şifâ'ya Yazdığı Notlar” Molla Sadra yaya olarak yedi defa hacca gitmiş, sonunda da yedinci seferinde 1640 yılında Basra'da vefat etmiştir ve orada toprağa verilmiştir. (Reyhanet'ul-Edeb, c. 3, s. 420)

⁶⁵ Abdullah b. Ömer Şirazi (1286), Beyzavi diye meşhurdur. Fari'sde dünyaya gelmiş ve bir müddet kadılık makamında bulunmuştur. Tefsir hususunda büyük bir üne sahiptir. Envar'ut Tenzil ve Esrar'ut Te'vil veya Tefsir-i Beyzavi, Tevali'ul Envar ve Lübb'ül Erbab kitaplarının da sahibidir.

sahiptir. Dolayısıyla da bu esma-i şerifenin yani rab, rahman, rahim ve malik isimlerinin hamdda büyük bir etkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Biz daha sonra Yüce Allah'ın "maliki yevmiddin" sözünün beyanında bu konuyu daha açık bir şekilde açıklamaya çalışacağız.

Şimdi ise âlemlerin rububiyet makamının hamdetmek ile uyumu hakkında söz etmek istiyoruz ve bu iki açıdan münasıptır: Birincisi biz-zat hamdedenin âlemlerden biri olduğu, hatta tek başına bir âlem olduğu açısından, hatta marifet ehli nezdinde varlıkların her biri tek başına bir âlem olduğundan, kendisini rububiyet makamının terbiye eliyle zaaf, noksanlık, dehşet ve yokluk zulmetinden; kuvvet, kemal, itminan ve insanlık âleminin nuraniyetine çıkardığı hasebiyle; cismî, unsuri, maddenî, bitkisel ve hayvansal menzillerden düzenli bir sistem altında zatî ve cevherî bir hareket, fitrî ve yaratışsal bir aşkla geçirdiği ve varlıkların en yüce makamı olan insanlık makamına ulaştırdığı sebebiyle Hak Teâlâ'ya hamdetmesidir. Hak Teâlâ bundan sonra da onu terbiye eder ve böylece insan, hayal bile edemeyeceği bir makama ulaşır.

*"Böylece org gibi yok olurum,
İnna ileyhi raciun derim."* ⁶⁶

Diğeri de felekî, unsurî, cevherî ve arazî (ilineksel) mülk âleminin düzenini yönetmek; kâmil insanın varlığının ön şartı, hakikatte bu doğan varlığın tahakkuk âleminin usaresi, âlemlerin nihai hedefi, bu açıdan son yaratık olduğu, mülk âlemi cevherî ve zatî hareketle harekete geçtiği ve de bu hareket zatî ve kemale doğru yapılan bir hareket sayıldığı hasebiyle, vardığı en son yer yaratılışın gayesi ve seyrin nihayetidir. Genel olarak tümel cisme, tümel tabiata, tümel bitkiye, tümel hayvana ve tümel insana baktığımızda, insanın âlemin cevherî ve zatî hareketinden sonra vücuda gelen ve kendisiyle sonuçlanan son yaratık olduğu hasebiyle, Hak Teâlâ'nın terbiye eli bütün tahakkuk âleminde insanın terbiyesine koyulmuş ve böylece evvel ve ahir olan insan olmuştur.

Bu zikredilenler tikel fiillerde ve vücut mertebelerine bakıştırdır. Aksi takdirde mutlak fiil hasebiyle Hak Teâlâ'nın fiili için, mukaddes zatından

⁶⁶ "Bir kere daha melekken kurban olur da o vehme gelmeyen yok mu, işte o olurum. Yok olurum, suretlerin hepsini terk ederim de erganun gibi 'Biz, mutlaka geri dönerleriz O'na ulaşanlarız' derim.." (Mevlana)

başka bir hedef yoktur. Bu kendi yerinde de ispatlanmış bir konudur. Tikel fiillere baktığımızda da insanın yaratılış hedefi mutlak gayb âlemdir. Nitekim kutsî bir hadiste şöyle yer almıştır:

“Ey Ademoğlu! Eşyayı senin için yarattım ve seni de kendim için yarattım.”⁶⁷

Kur’an-ı Kerim’de de Musa bin İmran’a (a.s) hitaben şöyle yer almıştır:

“Seni kendim için seçtim.”⁶⁸

Hakeza şöyle buyurmuştur:

“Ve ben seni seçtim”⁶⁹

O halde insan Allah için yaratılan bir varlıktır ve Zat-ı Mukaddes için yaratılmıştır. Varlıklar arasında seçilen ve özgür olan odur. İnsanın seyrinin nihayeti ise Allah’ın kapısına ulaşmak ve Allah’ın zatında fenaya ermek ve Allah’ta, fena makamında sabit kalmaktır. Onun dönüşü Allah’adır, Allah’tandır, Allah’tadır ve Allah iledir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de şöyle yer almıştır:

“Şüphesiz onların dönüşü bizdir.”⁷⁰

Diğer varlıklar insan vasıtasıyla Hak’a döner, dolayısıyla onların dönüşü insanadır. Nitekim velayet makamlarının bir bölümünü izhar eden Ziyaret-i Camia’da şöyle buyurulmuştur:

“Yaratıkların dönüşü sizedir ve onların hesabı sizin üzerinizdir.”

Hakeza şöyle buyurulmuştur:

“Allah sizinle (yaratılışa başlamıştır) ve sizinle sona erdirecektir.”⁷¹

Ve Hak Teâlâ ayet-i şerifede şöyle buyuruyor:

“Şüphesiz onların dönüşleri bizdir. Sonra onları hesaba çekmek de elbette bize aittir.”⁷²

⁶⁷ İlm’ul Yakın, c. 1, s. 381

⁶⁸ Ta-Ha,41

⁶⁹ Ta-Ha,13

⁷⁰ Gaşiye,25

⁷¹ Uyun-u Ehbar’ir Riza (a. s) c, 2, s. 27-28; Ziyaret-i Camia-i Kebire

⁷² Gaşiye,25 ve 26

Ziyareti Camia'da hakeza şöyle buyurulmuştur:

“Yaratıkların dönüşü size ve hesapları sizin üzerindedir.”

Bu tevhid sırlarından bir sırdır ve de kamil insana dönmenin, Allah'a dönüş olduğuna işarettir. Zira kamil insan, mutlak fani ve Allah'ın beka-sıyla bakidir. Kendiliğinden bir öznelliği, sebatı ve benliği yoktur. Kendisi esma-i hüsnadandır ve ism-i a'zamdır. Nitekim Kur'an'da ve hadis-i şeriflerde de buna oldukça işaret edilmiştir.

Kur'an-ı Şerif o kadar tevhid inceliklerini, sırlarını ve hakikatlerini kapsamıştır ki, marifet ehlinin akli hayrette kalmıştır ve bu, semavî ve nuranî sayfanın büyük mucizelerinden biridir. Sadece terkip güzelliği, beyan inceliği, fesahatin sonu, belagatin nihayeti, davet niteliği, gaipten haber, güçlü hükümler, aile düzeninin sağlamlığı ve benzeri şeyler açısından değil. Oysa bunların her biri de bağımsız olarak harikulade ve beşer gücünün üstünde birer mucizedir. Ama bu Kur'an-ı Şerif, fesahat güzelliğiyle meşhur oldu ve bu mucizesi diğer mucizeler arasında daha da yaygınlaştı. Bunun sebebi de ilk yıllarda Arapların bu konuda uzman oluşları ve sadece bu mucizeyi derk etmeleri nedeniyledir. Kur'an'da var olan daha önemli boyutlar, daha üstün mucizeler ve daha üstün öğretiler, o zamanki Arapların derk edemediği gerçeklerdi. Şu anda da onlarla aynı çizgide olanlar, bu ilahi latifeden sadece lafzi terkipleri, bedii ve beyani güzellikleri derk etmektedirler. Ama marifetlerin inceliklerini ve sırlarını bilenler tevhid ve tecridin latifelerinden haberdar olanlar, tümüyle bu ilahi kitaba yönelmiştir. Bu ilahi kitaptaki bakışları ve bu semavi vahiydeki arzularının kiblesi, Kur'anî marifetlerdir. Diğer boyutlarına fazla teveccüh etmemektedirler. Her kim Kur'an'ın irfanına, Kur'anî marifetleri elde eden İslam ariflerine bakacak, onlarla diğer dinlerin âlimlerini eserlerini ve marifetlerini mukayese edecek olursa, dinin en büyük temeli, peygamberlerin gönderiliş ve kitapların nazil oluş hedefi olan Kur'an ve İslam'ın marifetlerinin yüceliğini anlar, böylece de bu kitabın ilahi bir vahiy ve bu marifetlerin ilahi marifetler olduğunu onaylamak hususunda hiçbir zorluğa düşmez.

İmanî İkaz

Bil ki azameti yüce Hak Teâlâ'nın âlemler üzerindeki rububiyeti iki tülüdür:

Birisi, âlemdaki bütün varlıkların ortak olduğu genel rububiyet. Bu genel rububiyet her varlığı rububiyet tasarrufu altında, noksanlık çizgisinden, layık olduğu kemaline ulaştırdığı tekvini terbiyelerdir. Tabii ve cevheri ilerlemeler, zatî ve ilineksel değişim hareketleri, rububiyet tasarrufları altında gerçekleşmektedir. Özetle maddeler maddesi ve ilk madde menziline; hayvanlık, cismani kuvveler ve hayvani ruhaniyetin ve tekvini terbiye menziline kadar her şey şöyle şahadet eder: “Azameti yüce olan Allah rabbimdir.”

İkincisi ise teşrii rububiyetin mertebelerindedir ve de insan türüne özgüdür. Diğer varlıkların bundan bir nasibi yoktur. Bu terbiye; kurtuluş yollarına hidayet etmek, insanlık ve saadet yollarını göstermek ve aykırı şeylerden sakındırmaktır ve bunlar da peygamberler vasıtasıyla izhar edilmiştir. Eğer bir kimse irade adımıyla kendini terbiye altına alacak ve Rabbu'l Âlemin'in tasarrufu altına sokacak olursa ve de organlarının zahiri ve batini kuvvelerinin tasarrufunun, nefsanî tasarruf olmayacağı bir şekilde terbiye olacak olursa, hatta bundan da öte ilahi ve rububi tasarruf altına girecek olursa, bu insani türe özgü insanlık kemali mertebesine ulaşmış olur. İnsan, hayvanlık makamına kadar diğer hayvanlarla aynı şekilde yürümektedir ve bu makamdan sonra önünde iki yol bulunmaktadır ve bu yolları irade adımıyla kat etmelidir. Birincisi Rabb'ul Âlemin'in doğru yolu olan saadet menzildir:

“Şüphesiz rabbim doğru yol üzeredir.”⁷³

Diğeri de taşlanmış şeytanın eğri yolu olan mutsuzluk yoludur. O halde eğer insan kuvvelerini ve vücut organlarını Rabbu'l -Âlemin'in tasarrufu altına koyar ve Allah'ın terbiyesi ile terbiye olursa, yavaş yavaş bu memleketin sultanı olan kalbi, Allah'a teslim olur. Kalp âlemlerin Rabbinin terbiyesi altına girdiği takdirde ise, diğer ordular ona uyar ve bütün vücut memleketi Hak Teâlâ'nın terbiyesi altına girer. Kabir âleminde, melekler kendisine, “rabbim kimdir?” diye sorduğunda kalbinin gölgesi olan gaybî dili “Azameti yüce olan Allah benim rabbimdir” diyebilir. Böyle bir kimse Allah Resulü'ne ve Hidayet İmamlarına itaat edeceğinden ve ilahi kitapla amel edeceğinden diliyle şöyle der:

⁷³ Hud,56

“Muhammed (s.a.a) benim peygamberimdir, Ali ve masum evlatları benim imamlarım ve Kur’an benim kitabımdır.” Eğer kalbini ilahi ve rububi kılmamışsa, bu durumda da “lailahe illallah, Muhammedu’r resulullah, Ali’yyen veliyyullah” gerçeği kalp levhasına yazılmaz. Nefsin batınî sureti haline gelmez, Kur’an’ı Şerif ile amel etmiş sayılmaz, Kur’an’da tefekkür ve tezekkürde bulunmaz. Kur’an ona mensup olmaz ve o da Kur’an’la manevi ve ruhi bir irtibat kuramaz ve böylece ölüm hastalığının zorluklarında ve büyük bir olay olan ölümden, bütün marifetler hatırından silinip gider.

Ey aziz! İnsan ağır bir hastalık veya zihinsel güçlerinin zayıflamasıyla bütün bilgilerini unutabilir, meğerki şiddetli tezekkür ve ünsiyetle bu bilgiler onun ikinci fitratı haline gelmiş olsun! Eğer büyük bir olay meydana gelirse, insan birçok işlerden gafflet eder, bilgilerine unutkanlık çizgisi çizilir. O halde ölümün korkunç hallerinde hali ne olur? Eğer kalp kulağı açılmamışsa ve kalp duyucu değilse ölümden sonra inançların telkininin kendisine hiçbir faydası olmayacaktır. Telkin kalplerin hak inançlardan haberdar olduğu, kalpleri duyucu hale geldiği kimse için faydalıdır. Ölümün zorluklarında bir gafflet hâsıl olmuşsa, bu vesileyle Allah’ın melekleri onun kulağına duyurur, ama eğer insan sağır olur, berzah ve kabir âleminin kulağına sahip olmazsa, asla telkini işitmez ve bunun kendisine bir etkisi olmaz. Hadis-i şeriflerde de bu söylenen gerçeklere işaret edilmiştir.

* * *

“Er rahmânir rahîm”

Bil ki celil ve yüce Hak Teâlâ’nın bütün isim ve sıfatları için genel olarak iki makam ve mertebe vardır: Birisi Hz. Vahidiyet’te sabit olan zatî sıfat ve isimlerdir. Zatî tecelli ve işlerden olan zatî ilim, zatî irade ve kudret ve diğer zatî işler gibi.

Diğeri ise Hak Teâlâ için sabit olan feyz-i mukaddes tecellisi ile, fiili sıfat ve isimler makamıdır. Tıpkı İsrakilerin sabit bildiği, tafsili ilmin ölçüsü kabul ettiği, filozofların en üstünü, Hâce Nasuriddin’in⁷⁴ (Allah

⁷⁴ Muhammed b. Muhammed b. Hasan, Hâce Nasiruddin Tusi diye meşhurdur. İlim, hikmet ve matematik âlimlerinden biridir. Birçok yüce kimse onu övmüştür. 16, 2, 1201 yılında Tus’da dünyaya gelmiş ve 1273 yılının Gadir Bayramı gününde ahiret

yüzünü şen kılsın) hakkında burhan ikame ettiği fiili ilim gibi. Hacı Nasuriddin de tafsili ilmin ölçüsünün fiili ilim olduğu hususunda İshrakilere tabi olmuştur.⁷⁵ Gerçi bu konu araştırmalara aykırıdır. Aksine tafsili ilim zat mertebesinde sabittir. Zatî ilmin tafsil ve keşfi ise, fiili ilimden daha üstün ve daha çoktur. Nitekim bu konu kendi yerinde apaçık delillerle ispat edilmiştir. Ama vücud düzeninin, Hakk'ın tafsili ve fiili ilmî olduğu konusu sabittir ve burhan sünneti ile irfan meşrebinde bir gerçektir. Gerçi irfani daha tatlı bir zevk, daha üstün bir meslekte bundan ayrı bir yol da vardır: “Aşığın yolu diğer yollardan ayırır.”⁷⁶

Özetle “rahmaniyye” ve “rahimiye” rahmeti için iki mertebe ve iki tecelli vardır. Birisi feyz-i akdes tecellisiyle Hz. Vahidiyet'te, zat tecelligahında; diğeri ise feyz-i mukaddes tecellisi ile varlıksal özdekler tecelligahında. Zahir olduğu üzere mübarek surede eğer rahman ve rahim zatiye sıfatlarından ise “bismillahirrahmanirrahim” ayet-i şerifesindeki bu iki sıfatı, isme tabi tutmak mümkündür. Bu durumda da fiili sıfattan sayılır. Dolayısıyla asla tekrar sözkonusu değildir ve de tekid veya mübalağa olduğu söylenemez. Bu ihtimal üzere -ilmî Allah nezdindedir- ayet-i şerifenin anlamı şöyle olmaktadır: Rahmaniyye ve rahimiyye meşiyeti ile hamd, rahmani ve rahimi zata mahsustur. Meşiyet makamı; zat-ı mukaddesin cilvesi olduğu hasebiyle de, meşiyet makamının taayyunatından olan rahmaniyyet ve rahimiyet makamı da, zatî rahimiyet ve rahmaniyyetin cilvesidir. Burada zikretmediğimiz başka ihtimaller de vardır. Zira bu zikredilen ihtimal daha zahirdir.

* * *

“Mâlîki yevmid dîn”

Kurrâlardan çoğu “melik” şeklinde kıraat etmişlerdir ve iki kıraattan her biri için de, bir takım edebi tercihler zikretmişlerdir. Hatta bazı büyük âlimler (Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun) “melik” diye kıraat

alemine göç etmiştir ve Kazımeyn şehrinde toprağa ve-rilmiştir. Onun hikmet, kelam, matematik, heyet, nücüm ve ahlakın değişik dallarında sayısız telifleri vardır. Bu teliflerin en meşhurları, İbni Sina'nın İşarat şerhi, Tecrid'ul-İtikad, Tehrir-i Uklis, Ahlak-i Nasırı ve Evsaf'ul-Eşraf kitaplarıdır. (el-Kuna ve'l-Elkab, c. 3, s. 251)

⁷⁵ Mesari'u'l Mesari', Hacı Nasuriddin, Tashihi Muizi, s. 141

⁷⁶ “Aşığın yolu diğer yollardan ayırır/Aşıkların mezhebi ve dini Allah'tır. “ (Mevlana)

edilmesinin, “malik” diye kıraat edilmesinden daha tercihli olduğu hususunda bir de kitap yazmışlardır.⁷⁷ Her iki tarafın da dediği sözlerden itminana ermek mümkün değildir. Yazarın görüşüne göre ise “malik” diye kıraat edilmesi daha tercihli ve hatta daha belirgindir. Zira bu mübarek sure ile mübarek Tevhid suresi, diğer Kur’an sureleri gibi değildir. Bu iki sureyi insanlar farz ve nafile namazlarda okudukları için, her asır milyonlarca Müslümandan işitmişler ve onlar da önceki milyonlarca Müslümandan bunu aynı şekilde işitmişlerdir. Hakeza bu iki sure-i şerifiye okudukları şekilde, her hangi bir harf azaltıp eksiltmeden, Hidayet İmamlarından (a.s) ve Peygamber’den (s.a.a) de nakletmişlerdir. Her ne kadar kurrâların çoğu “melik” diye okumuşsa da ve âlimlerden bir çoğu “melik” kıraatını tercih etmişlerse de, bu husus zaruri, sabit, kesin ve mütevatir bir emre zarar vermemektedir ve hiç kimse onlara uymamıştır. Âlimler de kurrâlardan her birine uymayı caiz görmüşlerse de, sözüne itina edilmeyecek az bir grup dışında hiç kimse, bu zaruret karşısında namazlarında “melik” şeklinde kıraat etmemiştir. Ve eğer “melik” diye kıraat eden olmuşsa bu ihtiyat babından olmuştur ve “malik” diye de okumuşlardır. Nitekim nakli ilimlerdeki allame şeyhimiz Hacı Şeyh Abdülkerim Yezdi⁷⁸ (kuddise sıruhu) çağdaşı olan âlimlerinden birinin isteği üzerine “melik” şeklinde okumuştur. Ama bu ihtiyat oldukça zayıftır. Hatta yazarın inancına göre kesin olan bir emre aykırıdır.

Bu açıklama ışığında bazılarının Kufî hattında “melik” ve “malik” kelimeleri birbirine karıştırılmıştır, sözünün zayıflığı ortaya çıkmaktadır. Zira bu iddia dillerde yaygın olmayan diğer sureler hakkında söylenebilir. Hatta bu bile tartışılabilir. Ama işitme ve kıraat şeklinde sabit olan böylesi surelerde, açıkça bilindiği gibi bu iddia oldukça zayıf ve itibarsız bir açıklamadır.

⁷⁷ Kaynağı bulunamamıştır.

⁷⁸ Ayetullah’ül Uzma Hacı Şeyh Abdülkerim Hairî Yezdi (1876-1936) Şia’nın taklit mercisi ve büyük fakihlerinden biriydi. Hairî ilk öğretiminden sonra Necef ve Samerra’ya gitti. Orada Mirza Bozorg-i Şirazi, Mirza Muhammed Taki Şirazi, Ahund Horasani, Seyyid Kazım Yezdi ve Seyyid Muhammed İsfahani Fişareki’den ders okudu. 1914 yılında Erak şehrine geri döndü. 1922 yılında da Kum’a geldi. Büyük şahsiyetlerin ısrarı ile orada ikamet buyurdu ve Kum ilmi havzasını tesis etti. Onun ilmi havzasında İmam Humeyni (r.a) gibi şahsiyetler yetişti. Usul ilminde Durr’ul Fevaid, fıkhıta es-Selat, en-Nikah, er-Rıza’ ve el-Mevaris gibi kitaplar yazmıştır.

Zikredilen bu söz “kufuven” kelimesinde de caridir. Zira her ne kadar sadece Asım’ın kıraati olsa da, vav-ı meftuhe ve fa-i mezmume ile kıraat edilmesi işitilme yoluyla zaruret gereği sabittir. Diğer kıraatler bu zarureti ortadan kaldıramamıştır. Bazıları kendi zanlarınca ihtiyat ederek ekserin kıraati uyarınca “kufuen” şeklinde kıraat etmişlerdir, ama bu ihtiyat yersizdir.

Eğer insanların kıraat ettiği gibi kıraat etmemizi emreden rivayetleri⁷⁹ tartışacak olursak -nitekim münakaşa edilebilir ve zannedildiği üzere de bu rivayetlerin maksadı şudur-: “İnsanların okuduğu şekilde kıraat ediniz, yedi kura arasından birini tercih etmekte serbest değilsiniz.” O zaman “melik” ve “kufuen”i Müslümanlar arasında meşhur olanın ve Kur’an’da yazılı olanın aksine kıraat etmek, yanlış olacaktır. Velhasıl ihtiyat, insanlar arasında yaygın, dillerde meşhur ve Kur’an’da yazılı olduğu şekilde okumaktır. Zira o tür bir kıraat, her görüşe göre sahihtir. Şüphesiz Allah bilendir.

Felsefi Araştırma

Bil ki Hak Teâla’nın malikiyeti, kulların malik oldukları şeylere malikiyeti gibi değildir. Sultanların kendi memleketine malikiyeti türünden bir malikiyet de değildir. Zira bu malikiyetler, itibari izafelerdir. Hakk’ın yaratıklarına izafesi ise, bu türden değildir. Gerçi fıkıh âlimleri nezdinde bu tür bir malikiyet Hak Teâla için de boylamsal olarak (enine değil) sabittir. Ayrıca burada zikredilen görüşle de çelişmemektedir. İnsanın organlarına malikiyeti türünden bir malikiyet türü de değildir. Hakeza insanın zahiri ve batınî kuvvelerine malikiyeti gibi bir malikiyet de değildir. Bu malikiyet de önceden zikredilen diğer malikiyetlerden daha çok, Hak Teâla’nın malikiyetine yakındır. Hakeza nefsin, kendi işlerinden olan zati fiillerine malikiyeti de, bu türden bir malikiyet değildir. Tıpkı genişleyip daralması bir yere kadar nefsin iradesi altında olan zihni suretlerin icadı da, bu tür bir malikiyet değildir.

Hakeza akli âlemlerin, kendi altlarındaki âlemlere yönelik malikiyeti de bu tür bir malikiyet değildir. Gerçi bu âlemdekilerin tasarrufu, yok

⁷⁹ Vesail’uş Şia, c.4, s.821, Kitab’us Salat, Ebvab-ul Kıraat fi’s Salat, 74. Bab, 1-3. hadisler

etme ve icad etme şeklindedir. Zira alınlarına fakirlik nedeni yazılmış olan bütün imkani tahakkuk âlemi, bir mahiyet sınırında da olsa, bir sınırla sınırlandırılmış ve bir ölçüyle belirtilmiştir. Bir sınırla sınırlandırılmış olan her şeyin, kendi fiiliyle sınırlılığı ölçüsünce bir fasılası vardır; kayyumî ve hakkânî bir ihataya sahip değildir. O halde bütün eşya zat mertebesi hasebiyle, kendi tepkileriyle farklı ve müteakibdir. Bu yüzden de zatî ve kayyumî bir ihataya sahip değildir. Ama işrakî izafe ve kayyumî ihata ile olan Yüce Allah'ın malikiyeti; hakiki, gerçek ve zatî bir malikiyettir. Bu malikiyette, sıfat ve zat hususunda varlıklardan hiçbirisiyle bir aykırılık içinde değildir. Zat-ı Mukaddes'in malikiyeti, bütün âlemlere oranla eşittir. Varlıklardan hiç birisi hususunda farklılık arzetmemekte veya diğer âlemlere oranla gayb ve soyut âlemlere daha kapsayıcı ve yakın bir konumda bulunmamaktadır (bütün âlemlere karşı eşit bir konumdadır). Aksi takdirde bir sınırlılık ve aykırılık içinde bulunur, ihtiyaç ve imkan sıfatlarına sahip olmuş olur. Allah ise bundan çok daha yücedir. Belki de Yüce Allah'ın şu sözleri buna işaret etmektedir:

“Biz ona sizden daha yakınız.”⁸⁰

“Biz ona şah damarından daha yakınız.”⁸¹

“Allah göklerin ve yerlerin nurudur.”⁸²

“Gökte de ilah O'dur ve yerde de ilah O'dur.”⁸³

“Göklerin ve yerlerin nuru O'na aittir.”⁸⁴

Resulullah'ın (s.a.a) şu sözü de bu gerçeği ifade etmektedir:

“Eğer bir iple yeryüzünün en alt katına indirilecek olursanız, Allah'a inmiş olursunuz.”⁸⁵

Hakeza İmam Sadık (a.s) *Kafi*'de yer alan bir rivayette şöyle buyurmuştur:

⁸⁰ Vaka,85

⁸¹ Kaf,16

⁸² Nur,35

⁸³ Zuhruf,84

⁸⁴ Bakara,107

⁸⁵ İlm'ul Yakın, c. 1, s. 54

“Hiçbir mekan O’ndan boş değildir. Hiçbir yer O’nu ihata etmemiştir ve hiçbir mekana, diğer bir mekandan daha yakın değildir.”⁸⁶

İmam Ali Naki (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz Allah dünya semasında olduğunda da, arşın üzerinde olduğu gibidir. Her şey ilim, kudret, mülk ve ihata açısından O’nun için eşit konumdadır.”⁸⁷

Zat-ı Mukaddes’in bütün eşyaya ve âlemlere malikiyeti eşit bir konumda olmakla beraber, ayet-i şerifede şöyle buyurulmuştur: “**Malik-i yevmiddin**” (ceza gününün sahibi), bu özgünlük, belki de ceza gününün toplu bir gün olduğu hasebiyledir. Bu açıdan toplu bir gün olan ceza gününün maliki, detay konumunda olan diğer günlerin de malikidir. “*Mülk âleminin dağınmıklıkları melekut âleminde topludur.*”

Veya azameti yüce Allah’ın kahrariyet ve malikiyetinin zuhuru, mümkün varlıkların Allah’ın kapısına döndüğü ve varlıkların Allah’ta fena makamına yükseldiği gün olan toplu günde (kıyamet gününde) zuhur edeceği hasebiyledir.

Bu özetin bu kitapla uyumlu bir açıklaması ise şöyledir: Vücut nuru ve hakikat güneşi, gaybın gizliliklerinden şehadet âlemine doğru nüzul seyirinde, gizlilik ve gaybete doğru hareket etmektedir. Başka bir tabirle her nüzulde, bir tecelli vardır ve her tecelli ve takayyud ise bir hicabdır. İnsan bütün tecellilerin ve kayıtların toplusu olduğu hasebiyle de, yedi gök ve yedi kat yer olarak tevil edilen yedi zulmanî ve yedi nuranî hicab ile örtülüdür. İnsanın esfelessafiline düşüşü ise, belki de bütün hicap çeşitleriyle örtünmesini ifade etmektedir. Tecelliler ufkunda vücut güneşinin ve salt nurun örtünmesi leyl veya leyletu’l kadr olarak ifade edilebilir. İnsan bu örtülerde örtülü kaldığı müddetçe de, ezel cemalini müşahadeden ve ilk nuru görmekten mahrum kalır. Suudi (yükseliş ifade eden) seyirde ise bütün varlıklar tabiat âleminin en düşük makamından, tabii hareketlerle -ki onların zatî yaratılışına, feyz-i akdesin ilmî takdiri hasebiyle ilahi fitratın cazibe nuru, emanet olarak bırakılmıştır- asli vatanlarına ve gerçek miadlarına döndükleri için- nitekim ayet-i şerifelerde bu

⁸⁶ Usul-u Kafi, c. 1, s. 125, Kitab’ut Tevhid, Bab’ul Hareketi ve’l İntikal, 3. hadis

⁸⁷ a.g.e. 4. hadis

anlama bir çok yerde işaret edilmiştir- yeniden nuranî ve zulmanî hicap-
lardan kurtulmuş olurlar. Hak Teâla'nın kahiriyyet ve malikiyeti tecelli
eder. Hak Teâla vahdet ve kakhariyet ile tecelli buyurur. Burada son ilke
döner ve zahir batın ile birleşir. Zuhur hükmü düşer ve batın hükümeti
tecelli eder. Mutlak Malik'ten şu hitap gelir, Zat-ı Mukaddes'ten başka
bir muhatap da yoktur: **“Bugün mülk kimindir?”** O gün cevap verecek
bir kimse olmadığı için de bizzat Allah şöyle buyurmuştur:

“Vahid ve kahhar olan Allah'ın'dır.” ⁸⁸

Hakikat güneşinin tecelliler ufku örtüsünden çıktığı gün olan bu mut-
lak gün, bir anlamda “ceza günü”dür. Zira varlıklardan her birisi kendi-
siyle uyumlu bir ismin gölgesinde Hak'ta fanidir. Sura üfürülünce o isim-
den zuhur eder ve o ismin tabileri ile birlikte olurlar:

“Bir grubu cennette, bir grubu ise ateşte.” ⁸⁹

Kamil insan bu dünyada Allah'a doğru seyr-u sülûk ve Allah'a
doğru hicret hasebiyle, bu örtülerden çıkar; kıyametin hükümleri, saat
ve yevmuddin (ceza günü) kendisi için zahir ve sabittir. O halde Hak
Teâla, malikiyeti ile bu namazsal miraçta onun kalbine zuhur eder. Dili
kalbinin tercümanı olur, zahiri batın müşahedelerinin dili olur. Mali-
kiyetin yevmuddine (ceza gününe) özgünlüğünün sırlarından biri de
işte budur.

Arş ile İlgili İlham

Bil ki arş ve arşı taşıyanlar hakkında bir takım ihtilaflar vardır ve bu
konu ile ilgili rivayet-i şerifelerin zahirinde de ihtilaf söz konusudur. Ama
batın hasebiyle hiçbir ihtilaf yoktur. Çünkü irfanî ve burhanî yol açısın-
dan arşın bir çok manaları vardır. İlgili âlimlerin dilinde görmediğim an-
lamlarından biri de, feyz-i akdesin konumu olan Hz. Vahidiyet'tir. Bunu
taşıyanlar ise önemli isimlerden dört isimdir ki bunlar “evvel”, “ahir”,
“zahir” ve “batın”dır.

⁸⁸ Gafir,16

⁸⁹ Şura,7

Hakeza ilgili âlimlerin dilinde görmediğim anlamlarından biri de, ism-i azamın konumu olan feyz-i mukaddestir. Bunu taşıyanlar da “rahman”, “rahim”, “rab” ve “malik”tir.

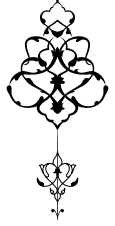
Diğer bir anlamı ise Allah’tan gayrisi anlamındadır. Bunun taşıyıcıları ise şu dört melektir: “İsrafil”, “Cebrail”, “Mikail” ve “Azrail”dir.

Diğer bir ismi ise, cism-i küldür (tümel cisimdir), taşıyıcısı ise erbab’ul enva’ın (türlerin rablerinin) suretleri olan dört melektir. *Kafi*’de yer alan bir rivayette de buna işaret edilmiştir.⁹⁰

Bazen de ilim hakkında kullanılmaktadır. Belki de bu ilimden mak-sat, büyük velayet makamı olan Hak Teâla’nın fiili ilim makamıdır. Taşıyıcıları ise geçmiş ümmetlerdeki kamil evliyadan şu dört kişidir: Nuh, İbrahim, Musa ve İsa (a.s). Bu ümmette yer alan dört kamil evliya ise şunlardır: “Hatem’ul Enbiya, Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin (a.s). Bu söz de anlaşıldıktan sonra mübarek Hamd süresinde zata işaret eden “Allah” isminden sonra, adı geçen rab, rahman, rahim ve malik isimleri, belki de batın hasebiyle bu dört şerif ismin vahdaniyet arşının taşıyıcısı olduğu içindir. Bunların zahiri ise tahakkuk arşının taşıyıcısı olan Hak Teâla’nın dört mukarreb meleğidir. O halde mübarek “rab” ismi, rab mazhariyetiyle rızıkların müvekkili ve vücud diyarının mürebbisi olan Mikail’in batınıdır. Şerif olan “rahman” ismi ise; ruhların inşa edicisi, surun üf-rücüsü, ruhların ve suretlerin harekete geçiricisi olan İsrafil’in batınıdır. Nitekim vücudun genişlemesi de “rahman” ismiyledir. Mübarek ve şerif olan “rahim” ismi de, varlıkların eğitmek ve kemale erdirmekle görevli olan Cebrail’in batınıdır. Şerif olan “malik” ismi ise ruhları ve suretleri almak ve zahiri batına çevirmekle görevli olan Azrail’in batınıdır.

O halde bu sure-i mübareke, “maliki yevmiddin” ayetine kadar, rahmaniyyet ve tahakkuk arşını kapsamaktadır ve onun taşıyıcılarına işaret etmektedir. O halde bütün varlık âlemi ve Kur’an’ın tercümanı olduğu gayb ve şuhud tecellileri, mezkur surede, buraya kadar zikredilmiştir. Bu anlam toplu bir şekilde ism-i azam olan bismillahta da mevcuttur. Hakeza sebebiyet makamı olan “ba” harfinde ve hakeza nedensellik sırrı olan “nokta”da da mevcuttur. Ali (a.s), velayet ve nedenselliğin sırrıdır.

⁹⁰ Usul-u Kafi, c. 1, s. 129 ve 133

O halde “ba” harfinin altındaki nokta da Ali’dir (a.s).⁹¹ Yani “ba” harfinin altındaki nokta velayet sırrının tercümanıdır. Dikkatle düşünölsün! Düşünölmemesinin sırrı ise, hadiste varolan bir husus sebebiyledir. Şüphesiz Allah bilendir.

İrfani Tenbih

“Rab” kelimesinin takdimi, rahman ve rahim kelimelerinin sonradan zikredilişi ve malikin te’hiri, belki de tümel bir fenaya veya Maliku’l Mülük’un nezdinde huzur makamına kadar insanın dünyevi ve mülki neşetten seyr-u sülük niteliğine işaretler. O halde sâlik kimse seyrin temelinde olduğu müddetçe Rabbu’l Âlemin’in tedrici terbiyesi altındadır. Zira kendisi de âlemlerden bir parçadır ve sülûku da zaman ve tedricin tasarrufu altındadır. Sülük adımıyla tabiat âleminde çıktığı zaman da, sadece âleme ait olmayan -ki sivaiyet (gayriyet) boyutu onda daha galip haldedir- kuşatıcı isimler mertebesi kalbinde tecelli eder. Şerif bir isim olan “rahman” kuşatıcı isimler arasında daha özgün olduğu hasebiyle zikredilmiştir. Rahman, rahmetin zuhuru ve mutlak genişlik mertebesi olduğu için de batınlar ufkuna daha yakın olan rahimden önce zikredilmiştir. O halde irfani sülûkte ilk önce zahiri isimler tecelli eder, ondan sonra batınî isimler. Sâlikin seyri de kesretten vahdete olduğu için, malik isminin de onlardan biri olduğu salt batınî isimlere erişir. Böylece malikiyet ile tecellide gayb ve şehadet âleminin kesretleri ortadan kalkar, tümel fena ve mutlak huzur hasıl olur. Kesret örtüsünden vahdet zuhuruna ve ilahi saltanata ulaştığında ve huzuriyye müşahedesine nail olduğunda da, huzuri muhataplık makamına erişir ve “**ıyyake nabudu**” (sadece sana ibadet ederiz) der.

O halde sure-i şerifede, sülük ehli olanların bütün seyir dairesi zikredilmiştir. Yani tabiat âleminin son örtülerinden zulmanî ve nuranî bütün örtülerin kalktığı ve mutlak huzura ulaşıldığı yere kadar. Bu huzur, sülük eden kimsenin büyük kıyamet ve kıyamet in koptuğu andır. Belki de “Allah’ın dilediği bir yana, göklerde olanlar, yerde olanlar hepsi düşöp ölü”⁹² ayet-i şerifesindeki müstesnadan maksat, tümel sura üfürölmeden

⁹¹ Esfar’ul Erbaa, c. 7, s. 32; Esrar’ul Hikme, s. 559

⁹² Zümer,68

önce kendisi için sa'k ve mahv (fena) hasil olan bu tür sülûk ehlidir. Belki de muhtemelen Resulullah'ın (s.a.a) şu sözü de buna işaret etmektedir:

“Ben ve kıyamet şu ikisi (işaret ve orta parmağımı işaret ederek) gibiyiz.”⁹³

Edebi Tembih

Tefsirlerde gördüğümüz veya onlarda nakledildiği üzere din; ceza ve hesap anlamına alınmıştır. Lügatta da bu anlam zikredilmiş ve Arap şairlerinin sözleri de delil olarak gösterilmiştir. Örneğin şair şöyle diyor: “*Bil ki cezalandırıldığın gibi cezalandırılırsın.*” Sehl b. Rabia'ya isnat edilen bir sözde ise şöyle yer almıştır: “*Düşmanlıktan başka bir şey baki kalmamıştır. Onları cezalandırdıkları gibi cezalandırdık.*” Söylendiği üzere ilahi isimlerden biri olan “deyyan” kelimesi de bu anlamdadır. Belki de dinden mak-sat, hak şeriattır. Çünkü kıyamette dinin eserleri zahir olur ve dini hakikatler, perde gerisinden ortaya çıkar. Dolayısıyla da bugün dünya günü olduğu gibi, o günü de “din günü” olarak adlandırmak gerekir. Zira bugün dünya eserlerinin zuhur ettiği gündür ve dini hakikatlerin sureti burada zahir değildir. Bu tıpkı Yüce Allah'ın şu sözüne benzemektedir:

“Onlara Allah'ın günlerini hatırlat”⁹⁴

Yani Hak Teâla'nın kahır ve saltanatıyla bir topluluğa davrandığı günler. Kıyamet günü hem Allah'ın günü ve hem de din günüdür. Zira o gün ilahi saltanatın zuhur ettiği ve Allah'ın dininin hakikatlerinin ortaya çıktığı gündür.

* * *

“İyyâke na'budu ve iyyâke nestaîn”

Ey aziz! Bil ki sâlik kul marifet yolunda bütün övgüleri Hakk'ın zatı-mukaddesine has bildiği, vücudun genişleyiş ve daralışını Allah'tan kabul ettiği, başta ve sonda, başlangıçta ve sonuçta bütün işlerin Allah'ın malikiyet elinde olduğunu itiraf ettiği ve kalbinde efal ve zat tevhidinin

⁹³ el-Eşâ'siyyat, s. 212, Bab-u ma Yucib'us-Sabr, Bihar'ul Envar, c. 2, s. 39, Kitab'ul ilm, 72. hadis, Müfid'in Mecalis'inden

⁹⁴ İbrahim,5

tecelli ettiği durumda, ibadet ve yardım dilemeyi Hakk'a özgün kılmış olur ve bütün varlık âleminin isteyerek veya istemeyerek Zat-ı Mukaddes'in karşısında huzur gösterdiğini kabul eder, tahakkuk diyarında yardım dilemeyi kendisine isnat edebileceği birini göremez. Zahir ehlinin "ibadetin özgünlüğü gerçek, yardım dilemenin özgünlüğü ise gerçek değildir" diye söylemeleri, zahir ehlinin üslubunca söylenmiş bir sözdür. Zira onlara göre Hak'tan gayrisinden de yardım dilenebilir ve Kur'an-ı Şerifte şöyle buyurulmuştur:

"İyilik ve takva üzere yardımlaşın."⁹⁵

"Sabır ve namazdan yardım dileyiniz."⁹⁶

Hakeza kesin bir şekilde bilindiği gibi Nebi-i Ekrem'in, Hidayet İmamlarının, ashabının ve Müslümanların sireti de birçok mübah işlerde Hakk'tan gayrisinden yardım dilediklerini göstermektedir. Tıpkı hayvandan, hizmetçiden, eşten, dosttan, elçiden, işçiden ve benzeri şeylerden yardım diledikleri gibi. Ama Hak Teâla'nın fiilî tevhidinden haberdar olan ve vücud düzenini Hak Teâla'nın failiyet sureti olarak gören, vücudda burhan ile veya açıkça Allah'tan gayrisini etkin görmeyen bir kimse, basiret gözü ve nuranî kalbi ile yardım dileme özgünlüğünün de gerçek bir özgünlük olduğunu bilir. Diğer varlıklardan yardım dilemeyi de, Hakk'tan yardım dilemenin sureti olarak kabul eder. Bunların dediğine göre övgüleri Hak Teâla'ya özgün kılmanın da bir anlamı yoktur. Zira kendi meslekleri üzere diğer varlıkların da övgüye değer bir takım tasarrufları, iradeleri cemal ve kemalleri vardır. Onlara göre diriltme, öldürme, rızık ve yaratma da Hak Teâla ve halk arasında ortak olan işlerdendir. Ama eh-lullah nazarında bu bir şirktir ve rivayetlerde de bu gizli şirk olarak ifade edilmiştir. Nitekim bir şeyi hatırında tutmak için parmağa takılan yüzük de gizli şirkten sayılmıştır.⁹⁷

⁹⁵ Maide, 2

⁹⁶ Bakara,45

⁹⁷ Nitekim Ebu Abdillah (a.s) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz şirk karıncanın ayak izinden daha gizlidir." Ve hakeza şöyle buyurmuştur: "Hacetini ve benzeri şeyleri hatırlamak için yüzük takmak da bundandır." Mean'il Ahbar, s. 379; Bab-u Nevadir'ul Meani, 1. hadis, Bihar'ul Envar, c. 69, s. 96

Özetle “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestein**” cümlesi “elhamdulillah” cümlesinin teferruatıdır ve hakiki tevhide işarettir. Kalbinde tevhidin hakikati tecelli etmeyen ve kalbini mutlak şirkten temizlemeyen bir kimse- nin “**ıyyake nabudu**” demesi gerçek değildir. Bu kimse ibadet ve yardım dilemeyi Hakk’a has kılmış olmaz. Bu kimse Allah’ı gören ve Allah’ı dile- yen bir kimse sayılmaz. Kalbinde tevhid tecelli ettiği takdirde, tecelli öl- çüsünce varlıklardan yüz çevirmiş ve Hakk’ın kutsal izzetine bağlanmış olur ve sonunda “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestain**” hakikatının ismul- lah ile baki olduğunu müşahade eder ve “*sen kendini övdüğün gibisin*”⁹⁸ hakikatlerinden bazısı kalbinde tecelli eder.

İşrakî Uyan

Bu kitaptaki açıklamalardan da, gaybetten hitaba geçisin nüktesi açıklığa kavuşmuştur. Bu sanat, sözün güzelliklerinden ve belagatin süs- lerindedir. Fesahat ve belagat alimlerinin sözlerinde çok görülmektedir ve sözün güzelliğine sebep olmaktadır. Bir halden bir hale iltifat, muha- taptan dalgınlığı giderir ve ruhuna yeni bir sevinç verir. Ama namaz Hz. Kuds’e ulaşma ve üns makamının husul merdiveni olduğu hasebiyle, bu sure-i şerifede de bu ruhani yüceliş ve irfani yolculuk emredilmiştir. Kul Allah’a doğru seyrin başlangıcında, tabiat âleminin zulmanî hicaplarında ve gayb âleminin nuranî örtülerine mahpus kaldığı ve de Allah’a doğru yolculuk manevi sülûk adımıyla bu örtülerden çıkış olduğu sebebiyle ve hakikatte Allah’a doğru hicret; nefis ve yaratıklar evinden, Allah’a doğru dönüş, kesretleri terk etmek, gayriyet tozunu silmek, tevhidlerin husulü, halktan uzak durmak, Rab nezdinde huzura erişmek olduğundan ve de “**maliki yevmiddin**” ayet-i şerifesindeki kesretleri, Allah’ın kahiriyet ve malikiyet nuru ışığında gördüğünden, kesretten mahv ve Hak Teâlâ’da huzur haleti ortaya çıkar. Huzuri muhataplık, cemal ve celali müşahade ile ubudiyeti öne geçirir. Allah’ı istemeyi ve Allah’ı görmeyi, mukaddes huzura ve ünsiyet mahfiline ulaştırır.

Bu maksadın “**ıyyake**” zamiriyle eda edilşinin nüktesi de, bu zamirin kesretlerin içinde fenaya erdiği zata irca etmesidir. O halde bu makamda

⁹⁸ Peygamberin (s.a.a) secdede ettiği bir duadır, Furu-u Kafi, c. 3, s. 324, Misbah’uş Şeriat, 5. bab ve Aval’il Leali, c. 1, s. 389, 21. hadis

sâlike zatî tevhid makamı hasıl olabilir. Esmâ ve sıfat kesretinden yüz çevirebilir ve kalbin yüzü kesretler örtüsü olmaksızın Hz. Zat'a yönelebilir. Bu da muvahhidlerin imamı, arifler halkasının başı, aşıkların önderi, meczub ve mahublar silsilesinin başı olan Müminlerin Emiri (a.s) ve masum evlatlarının buyurduğu tevhid kemalidir.

“Tevhidin kemali O'ndan sıfatları nefyetmektir.”⁹⁹

Zira sıfatın gayriyet ve kesret boyutu vardır. Bu kesrete teveccüh -esma-i kesret bile olsa- tevhidin sırlarından ve tecridin gerçeklerinden uzaktır. Bu yüzden belki de Adem'in (a.s) hatasının sırrı da, yasaklanmış ağacın ruhu olan esmai kesrete teveccühtü.

İrfani Bir Araştırma

Bil ki zahir ehli, abid tek olduğu halde “na'budu” ve “nestain” diye çoğul kipiyle ifadesi hususunda, bir takım nükteler beyan etmişlerdir.

Bu nüktelerden biri de abid şahsın, ibadeti vesilesiyle Hak Teâlâ'nın dergahında makbul olması için, şer'i bir hileye baş vurmuş olmasıdır. O da abid insanın kendi ibadetinin makbul olması için içlerinde Hak Teâlâ'nın ibadetlerini kabul buyurduğu kamil evliyanın da bulunduğu diğer yaratıkların ibadeti arasında kendi ibadetlerini rahmet dergahına ve mukaddes huzura takdim kılmasıdır. Zira ayrıcalık gözetmek yüce varlıkların adetinden değildir.

Bu nüktelerden biri de işin başında namazın cemaatle kılınmış olması hasebiyle, çoğul kipiyle ifade edilmiş olmasıdır.

Biz ezan ve kametin cümlelerinin sırrı hakkında bu sırrı açıklayacak bir takım nükteler de beyan ettik. O da şudur ki, ezan, sâlikin Allah'ın huzuruna ermek için mülki ve melekuti güçlerini ilan etmesidir. Kamet ise, onları ilahi huzurda ikame etmesidir. Sâlik mülki ve melekuti güçlerini huzura erştirince ve güçlerin önderi olan kalp de imamete kalkınca ve namaz ikame edilince “Mümin tek başına bir cemaattir.”¹⁰⁰ O halde “nabudu”, “nestain” ve “ihdina” tümüyle bu cemiyet vasıtasıyla

⁹⁹ Usul-i Kafi, c. 1, s. 191, Kitab'ut Tevhid, Bab-u Cemavi't Tevhid 6. hadis

¹⁰⁰ Vesail'uş Şia, c. 5, s. 379, Kitab'us Selat, Ebvab-u Salat'il Cemaat, 4. bab, 2 ve 5. hadisler

mukaddes huzurda hazır bulunmaktadır. İrfan ve şühudun kaynağı olan ismet ve taharet Ehl-i Beyti'nden menkul rivayet ve dualarda da bu anlama işaret edilmiştir.

Yazara göre diğer bir nüktesi de şudur ki, sâlikin elhamdulillah'ta, mülk ve melekutta, her övenin tüm övgülerini Hakk'ın zat-ı mukaddesine has kılmasıdır.

Burhan ehlinin kaynaklarında ve irfan ashabının kalplerinde, mülk ve melekutuyla tüm vücut dairesinin idrakî, hayvanî ve hatta insanî bir şuura dayalı hayata sahip olduğu, Hakk Teâla'yı şuur ve idrak üzere övüp tesbih ettiği ispatlanmıştır. Tüm varlıkların özellikle de insan türünün fitratında, mutlak cemil ve kamilin mukaddes dergahında huzu sabittir ve alınları mukaddes dergahta toprağa kapanmış durumdadır. Nitekim Kur'an'da da şöyle buyurulmuştur:

“O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız.”¹⁰¹

Diğer ayet-i şerifeler ve bu ilahi latifelerle dolu olan Masumların rivayeti de bu sağlam felsefi burhanı teyid etmektedir. O halde Allah'a doğru seyr-u sülûk eden bir kimse, burhani istidlal veya imanî zevk veya irfani müşahade adımıyla bu hakikati derkedince, olduğu her makamda tüm vücut zerrelerinin, gayb ve şühud sakinlerinin, mutlak abid olduğunu ve kendi yaratıcılarını talep ettiğini anlar. Dolayısıyla da çoğul kipiyle bütün varlıkların, bütün hareket ve sükunetlerinde, Hak Teâla'nın mukaddes zatına ibadet ettiğini ve O'ndan yardım dilediğini izhar eder.

Bir Uyarı ve Bir Nükte

Bil ki kaide gereğince ibadette yardım dileme, ibadetten öncelikli olduğu halde **“ıyyake nabudu”** cümlesinin **“ıyyakenestein”** cümlesinden önce zikredilmesi hakkında, ibadetin, ianete (yardıma) değil, istianete (yardım dilemeye) takdim edildiğini söylemişlerdir. Bazen yardım, yardım dilenmeksizin gerçekleşir. Bu ikisi birbiriyle irtibatlı olduğu için de, takdim ve te'hir hususunda bir fark söz konusu değildir. Nitekim şöyle

¹⁰¹ İsra,44

denmektedir. “Hakkımı eda ettin, dolayısıyla bana iyilik ettin” veya “bana iyilik ettin, dolayısıyla hakkımı eda ettin.” Ayrıca istianet, yapılması düşünülen ibadet içindir, yapılmış ibadet için değil. Bu yorumların soğukluğu zevk erbabına gizli değildir.

Belki de nüktesi şudur ki, istianetin Hak Teâla'ya özgün kılınışı, Allah'a sülûk eden kimsenin makamı hasebiyle ibadetin özgünlüğünden daha geri plandadır. Nitekim açıkça bilindiği gibi bir çok muvahhidler ve ibadeti Hakk'a özgün kılanlar, istianette ortaklıklar ve istianeti Hakk'a özgün kılmazlar. Nitekim tefsir ehlinin bazılarında, istianeti özgün bilmediklerine dair nakilde bulunmuştuk. O halde ibadette özgünlük, bilinen anlamıyla muvahhidlerin makamlarının ilklerindedir ve istianeti Hakk'a münhasır kılmak da, mutlak anlamda Hakk'tan gayrisini terk etmektir.

Dikkat etmek gerekir ki istianetten (yardım dilemekten) maksat sadece ibadette yardım dilemek değildir. Aksine bütün işlerde yardım dilemek anlamındadır ve bu da nedenleri ortadan kaldırdıktan, kesreti terk ettikten ve Allah'a tam bir yönelişten sonradır. Başka bir ifadeyle ibadet özgünlüğü; Hakk'ı istemek, Hakk'ı talep etmek ve gayrisini talep etmeyi terketmektir. Yardım dileme özgünlüğü ise; Hakk'ı görmek ve gayrisini görmeyi terketmektir. Gayrisini görmeyi terketmek ise ariflerin makamlarında ve sâliklerin menzillerinde, gayrisini talep etmeyi terketmekten daha sonra gelmektedir.

İrfani Bir Fayda

Ey sâlik kul! Bil ki ibadet ve yardım dilemeyi Hakk'a özgü kılmak da muvahhidlerin makamlarından ve sâliklerin kemal derecelerinden değildir. Zira onda tevhid ve tecrid ile çelişen bir takım iddialar vardır. İbadeti, abidi, mabudu, yardım dileyeni, kendisinden yardım dileneni ve yardım dilemeyi görmek bile tevhide aykırıdır. Sâlikin kalbine tecelli eden gerçek tevhitte, bu kesretler yok olmuştur ve bu işleri görmek söz konusu değildir. Evet gaybî cezbelere kendine gelen ve kendisine sahv (kendine gelme) makamı hasıl olan kimselere, kesret hicap değildir. Zira insanlar bir kaç gruptur: Bir grubu örtülüdürler, tabiatın karanlık örtülerine gömülen bizim gibi zavallı örtülülerdir.

Bir grubu da mukaddes dergaha doğru hicret eden ve Allah'a doğru yolculuğa çıkan sâliklerdir.

Bir grubu ise kesret hicaplarından çıkmış, Hak ile meşgul olan ve halktan gâflet etmiş, onlardan örtülü kalmış ve vuslata ermişlerdir. Onlar için mutlak yok oluş ve kendinden geçiş makamı hasıl olmuştur.

Bir grubu ise mükemmel ve hidayetçi oluş makamına sahip olan büyük peygamberler ve onların vasileri (a.s) gibi halka dönenlerdir. Bu grup kesrette vaki oldukları ve yaratıkları irşat etmekle meşgul oldukları halde, yine de kesret onlara birer örtü olmamaktadır ve onlar için berzahiyet makamı vardır.

O halde “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestein**” gerçeği, bu grupların haletleri hasebiyle farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla biz örtülüler için bu sadece bir iddia ve surettir. O halde eğer örtülerimizin farkına varır ve eksikliklerimizi terkedersek, eksikliklerimizden haberdar olduğumuz ölçüde, ibadetlerimiz de nuraniyet kazanır ve Hak Teâla'nın inayetine mazhar olur. Sâlikler ise sülûk adımı miktarınca, hakikate yakındırlar. Vuslata ermiş kimseler ise, Hakk'ı görme oranınca bir gerçek arz etmektedir. Kesreti görme oranında da salt suret ve adetler üzere cari oluşturmıştır. Kemale ermiş kimselere göre ise salt hakikattir. Dolayısıyla onların ne hak ve ne de halk ile bir hicabı yoktur.

İmanî Bir Uyarı

Ey aziz! Bil ki biz tabiat âleminin bu kalın perdeleri altında kaldığımız, tüm vaktimizi dünya ve lezzetlerini onarmaya harcadığımız ve Hak Teâla'dan, zikrinden ve fikrinden gafil olduğumuz müddetçe, bütün ibadetlerimiz, zikirlerimiz ve kıraatlerimiz hakikatten yoksundur. Ne elhamdülillah'ta bütün övgüleri Hakk'a münhasır kılabiliriz ve ne de “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestein**” de hakikate bir yol edinebiliriz. Bu hakikatten yoksun iddialarla Hak Teâla'nın, mukarreb meleklerinin, peygamberlerin, resullerin ve masum velilerin huzurunda rezil rüsvay olmuş oluruz. Hal ve kalb dili, dünya ehlini öven bir kimse, nasıl elhamdülillah diyebilir? Kalp kiblesi doğal olan, ilahiyetten bir kokusu almayan ve halka dayanan bir kimse hangi dille “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestein**”

diyebilir? O halde bu meydanın eriysen, himmetini kuşan. Şiddetli bir tezekkür ve Hakk'ın azameti, yaratıkların acizliği, fakirliği üzerinde tefekkür ile daha işin başında bu kitap boyunca zikredilen gerçekleri ve incelikleri kalbine ulaştır ve kalbini Hak Teâla'nın zikriyle dirilt ki, kalbine tevhid-den bir koku gelsin. Gaybî yardımlarla marifet ehlinin namazına bir yol edinebilesin. Eğer bu meydanların eri değilsen, en azından eksikliklerini gözönünde bulundur, acziyet ve zilletine teveccüh et, utanç içinde başını önüne eğerek yola koyul ve ubudiyet iddiasında bulunmaktan sakın. İnceliklerini hayata geçiremediğin bu ayet-i şerifeleri, kemale ermiş kimse-lerin diliyle oku veya sadece Kur'an'ın suretini kıraat etmeyi gözönünde bulundur ki, en azından batıl ve yalancı bir iddiada bulunmamış olasın.

Fıkhi Bir İlke

Bazı fakihler “**ıyyake nabudu ve ıyyake nestein**” örneğinde inşa kas-tinin caiz olmadığını söylemektedirler. Onlara göre bu Kur'aniyete ve kı-raate aykırı bir durumdur. Zira kıraat başkasının kelamını nakletmektir. Bu söz doğru değildir. Zira insanın kendi sözüyle birini övmesi mümkün olduğu gibi, başkalarının sözüyle de övebilir. Örneğin eğer Hafız'ın bir şiiriyle birini övecek olursak, bizim onu övdüğümüz ve hem de Hafız'ın şiirini okuduğumuz anlamındadır. O halde “**elhamdilillah rabbil âlemin**” cümlesiyle eğer hakikaten bütün övgüleri Hak için inşa edecek ve “**ıyyake nabudu**” cümlesiyle de ibadeti Hakk'a münhasır olarak inşa edecek olursak, bu Allah'ın kelamıyla hamdettiğimiz ve Allah'ın sözüyle ibadeti Allah'a has kıldığımız anlamındadır. Hatta eğer birisi bu kelâmı inşa manasından soyutlayacak olursa, ihtiyaten kıraatinin batıl olduğunu söylemesek bile, en azından ihtiyata aykırıdır. Evet eğer bir kimse bunun anlamını bilmezse, öğrenmesi gerekmez. Bir anlamı olduğu hasebiyle suretinin kıraat edilmesi de kifayet etmektedir. Rivayet-i şerifelerde de kıraat eden kimse-nin inşa ettiği yer almıştır. Nitekim kutsi bir hadiste şöyle yer almaktadır:

Her hangi bir kul namazında “**bismillahirrahmanirrahim**” derse Allah şöyle buyurur: “**Kulum beni zikretmiştir**” ve kul, “**elhamdülillah**” derse Allah şöyle der: “**Kulum bana hamdetmiştir.**”¹⁰²

¹⁰² Mehaccet'ul-Beyza, c. 1, s. 388; Bihar'ul-Envar, c. 92, s. 226; Sahih-u Müslim, c. 2, s. 92; az bir ifade farklılığıyla.

Kul tarafından besmele ve hamd inşası kastedilmediği takdirde, “*kulum beni zikretmiştir ve kulum bana hamdetmiştir*” cümlesinin anlamı olmaz. Nitekim mirac hadisinde de şöyle buyurulmuştur:

“Şimdi vuslata erdin, o halde adımı an.”¹⁰³

Hidayet İmamlarında (a.s) “maliki yevmiddin ve “*ıyyake nabudu*” cümlesinde ortaya çıkan haletler ve onların bazısının bu ayeti tekrar edişi, onların bunu inşa ettiğini göstermektedir; salt kıraat değil. Örneğin:

“İsmail Allah’tan başka bir ilah olmadığına şahadet etmektedir.”¹⁰⁴

Ehlullahın namaz mertebelerinin önemli farklılıklarından biri de onların kıraat mertebelerinin farklılığıdır. Nitekim buna daha önce işaret edilmişti. Bu da sadece kıraat eden kimsenin kıraat ve zikirleri inşa etmesiyle gerçekleşir. Bu anlamın şahitleri bundan daha çoktur. Özetle bu anlamların ilahi kelamla inşa edilmesinin sakıncası yoktur.

Bir Fayda

Lügat ehli, ibadetin; huzu ve tezellülün (boyun eğme ve teslimiyetin) nihayeti anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. Onların dediğine göre ibadet, huzu mertebelerinin en üstünü olduğu için de, sadece vücut ve kemal mertebelerinin en üstününe, nimet ve ihsan mertebelerinin en büyüğüne sahip olan bir kimse için layıktır. Bu açıdan Hakk’tan gayrisine ibadet şirkür. Farsça tapma ve kulluk anlamına gelen ibadet belki de hakikatte bu anlamdan daha geniştir ve o da yaratıcı ve Allah için huzu ve teslimiyetten ibarettir. Bu açıdan bu tür bir huzu; mabudu, ilah ve tanrı veya onun benzeri, örneği ve mazharı kabul etmekle birliktedir. Bu açıdan Hak Teâla’dan gayrisine ibadet şirk ve küfürdür. Ama bu anlam hususunda bir yakın ve itikat olmadığı takdirde, her ne kadar huzunun nihayeti ifade edilse de, küfür ve şirke sebep olmamaktadır. Gerçi onun bazı türleri haramdır. Tıpkı huzu için alnını toprağa dayamak gibi. Bu

¹⁰³ İlel’uş-Şerai s. 315, mirac namazı hadisinden

¹⁰⁴ Bir rivayete göre bu cümle İmam Sadık’ın (a.s) oğlu İsmail’in kefenine yazdığı bir cümledir. Meşhur olduğu üzere rivayetlerin zahirine bağlı kalan Ahbariler de bu cümleyi ölülerinin kefenlerine yazmışlardır. (Vesail’uş Şia, Kitab’ut Taharet, Ebvab’ut Tekvin, 29. bölüm, 2. hadis

gerçi ibadet ve takva değildir, ama zahiren şer'i açıdan yasaklanmıştır. O halde mezhep sahiplerinin mezhep büyüklerine gösterdikleri saygı onların her şeyde -vücudun aslında ve kemalinde- Hak Teâla'ya muhtaç, kendileri hakkında bir fayda, zarar, ölüm ve hayata malik olmayan salih kullar, ubudiyet vasıtasıyla Hak Teâla'nın inayetine mazhar ve ilahi dergaha yakın ve Allah'ın ihsanlarının vesileleri olduğu inancıyla birlikte olursa, bu hiçbir şekilde şirk ve küfür değildir. Zira Allah'ın has kullarına saygı göstermek Allah'a saygı göstermektir ve Allah'ın has kullarını sevmek, Allah'ı sevmektir.¹⁰⁵

Allah'ın birliğine şهادette bulunan -ki şahit olarak Allah yeter- gruplar arasında vahiy ve ismet Ehl-i Beyti'nin, ilim ve hikmet hazinelerinin bereketiyle, beşer ailesinin tüm taifelerinden, Hak Teâla'nın tevhid, takdis ve tenzihinde en seçkin olanı, şüphesiz On İki İmama inanan Şia grubudur. Usul-i Kafi ve Tevhid-i Şeyh Seduk gibi akaid kitapları ve celil ve yüce olan Hak Teâla'yı tevhid ve takdis hususunda Masum İmamlar'dan nakledilen dua ve hutbeler böyle bir ilmin beşer arasında geçmişinin olmadığına tanıklık etmektedir. Hak Teâla'yı hiç kimse ilahi vahiy olan mukaddes kitaptan ve kudret eliyle yazılan Kur'an-ı Şeriften sonra onlar gibi takdis ve tenzih etmemiştir.

Şia bütün asırlarda böylesine tevhid, tenzih ve masumiyet ehli imamlara tabi olmuş ve onların apaçık burhanlarıyla Hakk'ı tanıyıp tenzih ve tevhid derecesine ulaşmışlardır. Ama buna rağmen akaid ve kitaplarından ilhad kokan bazı taifeler, bu Şia grubuna dil uzatmış ve sahip oldukları batınî düşmanlık vasıtasıyla, ismet Ehl-i Beyti'ne tabi olanları şirk ve küfür ile suçlamışlardır. Bu marifet ve hikmet pazarında her ne kadar bir değer ifade etmese de, maalesef nakis kimseleri, ve cahil halkı ilim kaynağından uzaklaştırmakta ve cehalet ve şekavete sevk etmektedir. Bu insanlığa karşı işlenmiş bir cinayettir ve hiçbir şekilde bunu telafi etmek mümkün değildir. Zira şer'i ve akli ölçüler hasebiyle de bu kusurlu cahil ve çaresiz kimselerin günahı, söz konusu insafsız kimselerin boynunadır. Zira onlar kendi birkaç günlük hayali menfaatleri yüzünden, ilahi hüküm ve marifetlerin yayılmasına engel olmakta ve beşer türünün sefalet ve şekavete düşmesine sebep olmaktadır. Hayr'ul beşer (insanların

¹⁰⁵ Kaynağı bulunmamıştır.

en hayırlısı) olan Hz. Muhammed'in (s.a.a) bütün zahmetlerini zayı etmektedirler. Bunlar vahiy ve tenzil hanedanının kapılarını halkın yüzüne kapatmışlardır. Allahım! Onlara çok lanet gönder ve onları elim bir azapla azaplandır.

* * *

“İhdinâs sırâtel mustakîm”

Ey aziz! Şunu bil ki Hamd suresinde marifet ve riyazet erbabının sülûk keyfiyetine işaret edilmiştir ve “**ıyyake nabudü**” (sadece sana ibadet ederiz) hakikatine kadar sülûkun bütün keyfiyetinin, halktan Hakk'a olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla sâlik olan kimse ef'ali tecellilerden, sıfati tecellilere, oradan da zatî tecellilere terakki eder, nuranî ve zulmanî hicaplardan çıkar ve huzur ve müşahade makamına ulaşırsa, tam bir fena ve tümel bir yok oluş mertebesi hasıl olur. İllallah seyri bitince de ubudiyet ufkunun batımına ve maliki yevmiddin”deki malikiyet saltanatının doğuşuna yaklaşır. Bu seyr-u sülûkun sonunda da istikrar ve yerleşme haleti ortaya çıkar. Sâlik olan kimse kendine gelir ve “sahv” (kendine gelme) makamı hasıl olur. Burada Hakk'a teveccüh halka teveccühe tabidir. Başka bir ifadeyle Allah'a doğru sülûk halinde halk ile ilgili hicaplarda, Hakk'ı görür, ama “maliki yevmiddin”de hasıl olan tümel fena mertebesinden dönüştikten sonra, Hakk'ın nurunda, halkı müşahade eder. Bu yüzden de “ıyya” ve “kaf” zamirlerini takdim edip “ıyyake nabudu” diyerek kendi zatına ve ibadetine hitap eder. Çünkü bu haletin sabit olması da mümkündür ve bu makamda sürçmeye düşülebilir. Dolayısıyla kendisinin sebat ve lüzumunu “ıhdina” sözüyle Hak Teâla'dan talep eder. Nitekim “ıhdina” cümlesi “elzimna” “bizimle ol, bizi kendi halimize bırakma” diye tefsir edilmiştir.

Bilmek gerekir ki zikredilen bu makam ve beyan edilen bu tefsir, marifet ehlinden kemal sahipleri içindir. Onların birinci makamı ise Allah'a seyrin dönüş makamında, Hak Teâla onlarla halk arasına hicap olur. Onların kemal makamı büyük berzah haletidir. Orada ne halk Hakk'a hicap olur -biz örtülüler gibi- ve ne de Hak halka örtü olur. Tıpkı iştiyak sahibi vuslata erenler ve cezbeye kapılan fenaya ermiş kimseler gibi. O halde onların sırat-ı mustakimi Hakk'ın sıratı olan iki neşet arasındaki

orta berzah haletidir. Dolayısıyla “ellezine enamte aleyhim” cümlesinden maksat, Hak Teâla'nın Hz. İlmîye'de feyz-i akdes tecellisiyle kabiliyetlerini takdir ettiği ve tümel fena makamından sonra kendilerini, kendi memleketlerine döndürdüğü kimselerdir. Bu tefsir esasınca gazaba uğramış kimseler, vuslata ermeden önceki örtü ehli kimselerdir. Sapmışlar ise Hak'ta fenaya erenlerdir.

Kemal sahibi olmayan kimseler, eğer sülûka daha girmemişlerse, bu işler onlar hakkında geçerli değildir. Onların sıratı, şeriâtın zahiri sıratıdır. Bu yüzden de sırat-ı mustakim din, İslam ve benzeri şeyler diye tefsir edilmiştir. Ama eğer sülûk ehli kimseler iseler, hidayetden maksat yol göstericilik ve sırat-ı mustakimden maksat ise Allah'a vuslat yolunun en yakınıdır ve o Allah Resulü'nün (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inin yoludur. Nitekim Allah Resulü (s.a.a), Hidayet İmamları ve Müminlerin Emiri Ali (a.s) diye tefsir edilmiştir. Rivayette de yer aldığına göre Resulullah düz bir çizgi çizdi ve etrafına da çeşitli eğri çizgiler çizerek, “*Bu ortadaki düz yol bendendir*”¹⁰⁶ diye buyurdu. Allah-u Teâla'nın: “*Sizleri orta bir ümmet kıldık*”¹⁰⁷ sözündeki orta ümmetten maksat da, mutlak ifadeyle mutlak şekilde ortada oluş anlamını içermektedir. Bunlardan biri de ruhi kemaller ve marifetlerin orta oluşudur ve bu da büyük berzahiyet makamı ve büyük orta oluştur. Bu yüzden bu makam da, Allah'ın kemal sahibi velilerine mahsustur. Nitekim rivayetlerde de yer aldığına göre bu ayetten maksat, Hidayet İmamlarıdır (a.s). İmam Bakır (a.s), Yezid bin Muaviye-i İlcî'ye şöyle buyurmuştur:

“*Vasat ümmet biziz, Allah'ın halk üzerindeki şahitleri biziz.*”¹⁰⁸

Başka bir rivayette ise şöyle buyurmuştur:

“*Aşırı giden bize döner ve geride kalan bize katılır.*”¹⁰⁹

Bu hadiste de zikredilen şeylere bir işaret vardır.

¹⁰⁶ İlm'ul Yakın, c. 2, s. 967'de bu anlama yakın rivayet edilmiştir.

¹⁰⁷ Bakara,143

¹⁰⁸ Usul-u Kafi, c. 1, s. 270, Kitab'ul Hüccet, Bab-u fi enne Eimmete Şüheda lillah ala Halkihi, 2. hadis

¹⁰⁹ Tefsir-u Ayyaşi, c. 1, s. 63, 11. hadis

Nursal Bir Uyarı ve İrfanî Bir Nur

Ey hak ve hakikat talibi! Bil ki Allah tebareke ve Teâla vücud sisteminin yaratılışını, gayb ve şühud mazharı olan her şeyi, “Gizli bir hazinedim, tanınmak istedim ve böylece yaratıkları tanınmak için yarattım”¹¹⁰ hadis-i şerifi gereğince, esma ve sıfat âleminde, zatî tanınma sevgisi hasbiyle, zatî bir sevgi ve yaratışsal bir aşk fitratı üzere yaratmıştır. Varlıklar o ilahi cezbe ve rabbani aşk ateşiyle mutlak kemale yönelmekte, mutlak cemile âşık ve talib olmaktadır. Her bir varlık için ilahi ve fitrî bir nur takdir etmiştir ve her varlık bu nur vasıtasıyla maksad ve hedefine ulaşma yolunu elde etmektedir. Bu nur bir vüslat refrefi ve yüceliş burakıdır. Belki de Resulullah’ın (s.a.a) “burak” ve “refref”i de bu latifenin bir inceliği ve bu gerçeğin mülki tecessümünün bir sureti idi. Bu yüzden de bu âlemin batını olan cennetten nazil olmuştur.

Varlıklar özdeksel mertebelere nazil olduğu ve azameti yüce sevgilinin cemil cemalinden örtülü kaldıkları için de, Hak Teâla bu nurla onları, bu zulmanî özdeklerden ve nuranî sabitlerden, bu inceliklerin hakikati olan mübarek “Hadi” adıyla dışarı çıkarmakta, gerçek hedefe en yakın yola ve sevgilinin civarına ulaştırmaktadır. O halde o nur, Hak Teâlâ’nın “hidayeti”; o ateş, ilahi “başarı” ve en yakın yola sülûk ise “sırat-ı müstakim”dir. Hak Teâla da bu sırat-ı müstakim üzeredir. Belki de marifet ehli için zahir olduğu gibi “Hiç bir canlı yoktur ki Allah ona el koymamış bulunsun. Rabbim elbette doğru yoldadır”¹¹¹ ayeti de bu hidayete, bu seyre ve bu maksada işaret etmektedir.

Bilmek gerekir ki varlıklardan her biri için kendine özgü bir yol, nur ve hidayet vardır.

“Allah’a giden yollar, yaratıkların nefisleri sayıncadır.”¹¹²

Her özdekleşmede zulmanî bir hicab ve her vücut ve sübutta nuranî bir örtü olduğundan ve insan da; özdeklerin toplandığı ve vücutların cami’ bulunduğu yer olduğundan, Hakk Teâlâ’dan en örtülü olan varlık

¹¹⁰ Esrar’ul Hikem, s. 20

¹¹¹ Hud,56

¹¹² Bu hadis Peygamber’e mensuptur. Cami’ul Esrar ve Menbe’ul Envar, Seyyid Haydar Amuli, s. 8, 95, 121 ve Şerh-i Lahici ber Golşen-i Raz s. 153, Nekk’un Nusus, s. 185, Minhac’ut Talibin, s. 221, Usul’ul Aşere, s. 31

sayılmaktadır. Belki de “sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık”¹¹³ ayeti de bu anlama işaret etmektedir. Bu yüzden insanî yol, yolların en uzun ve en zulmanî olanıdır. İnsanın “rabbi”; zahir ve batının, evvel ve ahirin, rahmet ve kahrın ve bilahare karşılıklı isimlerin kendisine eşit seviyede bulunduğu Allah’ın en büyük ismi olduğundan, insan için seyrin sonunda büyük berzahiyet âlemi hâsıl olmaktadır. Dolayısıyla da onun yolu, yolların en incesidir.

İmani Bir Uyarı!

Söylendiği ve bilindiği gibi hidayet için; seyredenlerin seyir ve Allah’a doğru sülûk edenlerin mertebe türleri hasebiyle, bir takım mertebe ve makamları vardır. Biz de özetle bu makamlardan bazısına işaret etmek istiyoruz. Böylece sırat-ı müstakim ile “kendine gazab edilmişler” ve “sapmışlar”dan ibaret olan sırat-ı mufritin ve sırat-ı muferritin de, mertebelerden her biri hasebiyle belli olacaktır.

İlki fitrî hidayet nurudur. Nitekim önceki “uyarı”da buna işaret edildi. Hidayetin bu aşamasında sırat-ı müstakim; mülki ve melekuti örtüyle örtünmeksizin, Allah’a doğru sülûk veya organik ve kalbi günahlar örtüsüyle örtünmeden Allah’a doğru sülûk veya ifrat ve tefrit örtüsünden Allah’a doğru sülûk veya nuranî ve zulmanî örtülerle örtünmeden Allah’a doğru sülûk veya vahdet ve kesret örtüsüne örtünmeden Allah’a doğru sülûk demektir. Belki de “istediğini saptırır ve istediğine de hidayet eder”¹¹⁴ ayeti de nezdimizde sabit özdeklerin tecellisiyle vahidiyet mertebesi olan Kadir Gecesi’nde, takdir edilen örtüler ve hidayet mertebesine işaret eder. Bunun detayı ise bu kitabın, belki de genel anlamda yazı ve beyan dairesinin dışındadır.

“Bu Allah’ın sırlarından bir sır ve Allah’ın örtülerinden bir örtüdür.”¹¹⁵

İkincisi Kur’an nuruyla hidayet olmaktır. Bunun karşıtı ise, onu tanımada ifrat ve tefrite düşmektir veya onun zahiri ve batını ile yetinmek-

¹¹³ Tin,5

¹¹⁴ Nahl,93 ve Fatur,8

¹¹⁵ et-Tevhid, s. 383; Bab’ul Kaza ve’l-Kadr, 32. hadis. Müminlerin Emiri, kader Hakkında şöyle buyurmuştur: “Bil ki kader Allah’ın sırlarından bir sır ve Allah’ın örtülerinden bir örtüdür.”

tir. Nitekim bazı zahir alimleri Kur'an ilimlerini sıradan örfi anlamlardan ve revaçta olan adsal kavramlardan ibaret bilmektedir. Bu inançla Kur'an üzerinde tefekkür ve tedebbürde bulunmamaktadırlar. Onların insanın organik, kalbi, cismi ve ruhsal saadetin kefilisi olan bu nuranî sahifeden istifadesi, sadece zahiri ve şekli emirlere hastır. Onlar; Kur'an üzerinde tefekkürün gerekli veya üstün bir şey olduğuna veya Kur'an nurundan istifade edildiği takdirde marifet kapılarının fethedileceğine delalet eden onca ayeti görmezlikten gelirler. Sanki Kur'an dünyaya ve hayvani lezzetlere davet etmek, hayvanlık ve hayvani şehvetler makamını te'kid etmek için nazil olmuştur! Bazı batın ehli de zanlarınca ilahi huzur adabıyla edeplenmek ve Allah'a doğru seyrin niteliği olan -ki bundan gafildirler- Kur'an'ın zahirinden ve zahiri davetlerinden yüz çevirmiş, lanetli İblis'in ve kötülüğü emreden nefsin hileleriyle Kur'an'ın zahirinden sapmış ve hayallerince batınî ilimlere sarılmışlardır. Oysa batına ulaşma yolu, zahir ile edeplenmektedir.

O halde bu her iki grup da itidal çizgisinden sapmış, Kur'ani doğru yola hidayet nurundan mahrum kalmış, ifrat ve tefrite düşmüşlerdir. Araştırmacı bir âlim ve incelik sahibi bir arif, hem zahir ve hem de batına yönelmeli, maddi ve manevi edepler ile edeplenmelidir. Zahirini Kur'an nuruyla aydınlattığı gibi, batını da marifetler, tevhid ve tecrid nuruyla aydınlatmalıdır. Zahir ehli bilmelidir ki Kur'an'ı zahiri/şekli adaba, ameli ve ahlaki emirlere; tevhid, esma ve sıfatlar babında sıradan inançlara özgü ve has kılmak, Kur'an'ın hakkını tanımamak ve son dini nakıs kabul etmektir. Oysa son dinden daha kamil bir din düşünülemez. Aksi takdirde adalet sünnetinde son din oluşu imkansız olacaktır. O halde İslam, şeriatların sonuncusu; Kur'an, nazil olan kitapların sonuncusu ve yaratıcı ve yaratık arasında son ilişki olduğu için; dinlerin, şeriatların ve nazil olan ilahi kitapların zatî hedefi ve asıl maksadı olan tevhid, tecrid ve ilahi marifetlerin hakikatlerinde, mertebelerin en sonuncusu ve kemalin nihai doruk noktası olmalıdır. Aksi takdirde bu şeriatla bir noksanlık sayılır ki, bu da ilahi adalete ve rububi lütfeye aykırı düşer. Bu da çok kötü bir imkansızlık ve çirkin bir utançtır. Bu utancı hak dinlerin üzerinden yedi denizle yıkamak mümkün değildir. Allah korusun! Batın ehli de bilmelidir ki, asıl maksada ve gerçek hedefe ulaşmak da sadece zahir ve batını temizlemekle mümkündür. Suret ve zahire sarılmaksızın

batın ve deruna ulaşmak imkansızdır. Şeriatın zahir elbisesini giymeden, batına ulaşmak mümkün değildir. O halde zahiri terk etmekte, şeriatların batın ve zahirini iptal etmek yatmaktadır. Bu da insan ve cin şeytanının oyunlarından biridir. Biz de bu konunun bir miktarını *Kırk Hadis Şerhi*'nde¹¹⁶ beyan ettik.

Üçüncüsü şeriat nuruyla aydınlanmaktadır. Dördüncüsü İslam nuruyla aydınlanmaktadır. Beşincisi iman nuruyla aydınlanmaktadır. Altıncısı yakin nuruyla aydınlanmaktadır. Yedincisi irfan nuruyla aydınlanmaktadır. Sekizincisi muhabbet nuruyla aydınlanmaktadır. Dokuzuncusu velayet nuruyla aydınlanmaktadır. Onuncusu, tecrid ve tevhid nuruyla aydınlanmaktadır.

Her biri için de ifrat ve tefrit, aşırılık ve kusur söz konusudur ki, detayı sözün uzamasına neden olduğundan geçiyoruz. *Kafi*'de yer alan şu hadis, belki de bunun bazı veya tüm mertebelerine işaret etmektedir:

“Biz aşırı gidenin ulaşamadığı ve geride kalanın da ileri geçemediği Âl-i Muhammed’iz.”¹¹⁷

Bir nebevi hadiste de şöyle yer almıştır:

“Bu ümmetin hayırlısı, geride kalanın katıldığı ve aşırı gidenin de kendisine döndüğü orta/vasat topluluktur.”¹¹⁸

İrfani Bir Uyarı

Bil ki gayb, şehadet, dünya ve ahiret âlemlerindeki bütün varlıklar için bir başlangıç ve dönüş vardır. Gerçi bütün mahiyetlerin başlangıç ve dönüşü ilahidir. Lakin yüce ve celil olan Hak Teâlâ'nın mukaddes zatı, biz-zat esma sıfatları olmaksızın, düşük veya yüce varlıklara tecelli etmediğinden ve makamsızlıktan ibaret olan bu makam hasebiyle, isim, resim, zatı sıfat ve fiilî isimlerle muttasıf olmaksızın, varlıklardan hiçbirinin onunla bir tenasübü yoktur. Hiçbir irtibat ve karışım söz konusu değildir:

¹¹⁶ Erbein (*Kırk Hadis Şerhi*) adlı kitap, İmam'ın değerli eserlerinden biridir. İmam Humeyni bu kitabı H. 1358 yılında Farsça olarak yazmıştır. İmam bu kitapta Peygamber ve Ehl-i Beyt'inden (a.s) naklettiği kırk hadisi şerhetmiştir. Bu hadisler, ahlaki, itikadi ve irfani konuları içermektedir. Bu değerli eser Türkçe'ye çevrilmiştir.

¹¹⁷ Kafi, c. 1, s. 136; Kitab'u-Tevhid, Bab'un Nehy anis's-Sıfat, 3. hadis

¹¹⁸ Lisan'ul-Arab, Madde-i Nemt, 7. cilt, s. 417. Bu rivayet Ali'den (a.s) nakledilmiştir.

“Toprak nerede? Rablerin rabbi nerede!”¹¹⁹

Nitekim bu inceliğin detaylarını *Misbah’ul-Hidaye*’de zikrettik. O halde Hak Teâla’nın mukaddes zatının başlangıç ve dönüş kaynağı, esmai örtülerdedir. İsim, müsemmanın aynısı olduğu halde, onun örtüsüdür de. O halde gayp ve şehadet âlemlerinde tecelli, esma hasebiyle ve de onların örtüsündedir. Bu açıdan Zat-ı Mukaddes’in esma ve sıfat cilvelerinde, Hz. İlmiyye’de marifet ehlinin “ayan-i sabite” (değişmez özdekler) olarak adlandırdığı bir takım tecellileri vardır. O halde Hz. İlmi’de, her ismi tecellinin, bir sabit özdeğinin olması gereklidir. Her ismin de ilmi tecelli ile harici dış âlemde başlangıç ve dönüşünün kendisiyle uyumlu bir ilişkisinin olduğu, bir zuhuru vardır. Varlıkların her birinin başlangıcı ve sonu olan isim, onun sırat-ı müstakiminden ibarettir, dolayısıyla her birinin kendisine özgü bir seyri ve sıratı vardır ve de isteyerek veya istemeyerek, ilim halvetinde takdir edilen bir başlangıcı ve dönüşü söz konusudur. Zahirlerin ve sıratların ihtilafı da isim hazretlerinin ve zahirinin ihtilafı hasebiyledir.

Bilmek gerekir ki insanın a’la illiyinde (en yüce âlemlerde) takvimi (kıvamı ve doğruluğu), esmai cem iledir. Bu açıdan esfel’es-safiline kadar tardedilmiştir ve onun sıratı, esfel’es-safilinden başlayarak a’la illiyinde sona ermiştir. Bu Hak Teâla’nın kendilerine mutlak nimetle ihsan buyurduğu kimselerin sıratıdır ve bu nimet ilahi nimetlerin en yücresi olan esmai cemin kemal nimetidir. Diğer sıratlar ise; ister saadete erenlerin ve kendisine nimet verilenlerin sıratı olsun ve isterse de şekavete düşenlerin sıratı, mutlak nimet feyzinden yoksunluk miktarınca, ifrat ve tefritin iki tarafından birine dahildir. Dolayısıyla kamil insanın sıratı, mutlak bir sözle kendisine nimet verilenlerin sıratıdır ve bu sırat, asaleten son peygamberin mukaddes zatına özgüdür. Diğer nebilere ve velilere de bağımlı olarak bu yol sabittir. Bu sözü anlamak ise Nebi-i Ekrem peygamberlerin sonuncusu olduğundan, esma ve a’yan (isimler ve özdekler) hazretlerini anlamaya bağlıdır ve bunu da *Misbah’ul-Hidaye* kitabında açıklamış bulunmaktayız. Doğru yola hidayet eden şüphesiz ki Allah’tır.

¹¹⁹ Ayn’ul-Kuzat’ın Tehmidat kitabının musahhihi olan Afif Asiran s. 274’de bunu bir hadis olarak kaydetmiştir. (Esrar’ul-Hikem-i Sebzevari, s. 23)

Meseleyi Kavratmak İçin Bir Söz Nakli

Büyük şeyh Bahai¹²⁰ (kuddise sırruhu) *Urvet'ul-Vuska* adlı risalesinde şöyle buyurmaktadır: “Münezzeh olan Allah'ın nimetleri sayılamayacak kadar çoktur. Nitekim Hak Teâla şöyle buyurmuştur:

Allah'ın nimetlerini saymaya kalkarsanız, sayamazsınız.¹²¹

Lakin Allah'ın nimetleri iki türlüdür: Dünyevi ve uhrevi, onlardan her birisi de ya vehbidir, ya da kesbi. Bunlardan her biri de ya ruhanidir ya cismani. Dolayısıyla nimetler sekiz kısım olmaktadır.

Birincisi, ruhani, vehbi ve dünyevi nimettir. Tıpkı ruhun üfürülmesi veya akıl ve anlayışın ifadesi gibi.

İkincisi, cismani, vehbi ve dünyevi nimettir. Tıpkı organların ve kuvvelerin yaratılışı gibi.

Üçüncü ise, ruhani, kesbi ve dünyevi nimettir. Tıpkı nefsin aşağılık işlerden uzaklaşması ve temiz ahlak ve yüce melekelerle süslenmesidir.

Dördüncüsü ise, cismani, kesbi ve dünyevi nimettir. Tıpkı beğenilmiş heyetler ve güzel çarelerle süslenmesi gibi.

Beşincisi ise, ruhani, vehbi ve uhrevi nimettir. Tıpkı günahlarımızı bağışlaması ve önceden tövbe etmiş kimseden razı olması gibi.¹²²

Altıncısı ise, cismani, vehbi ve uhrevi nimettir. Tıpkı süt ve baldan nehirler gibi.

Yedincisi ise, ruhani, kesbi ve uhrevi nimettir. Tıpkı bağışlama ve tövbe edildiği takdirde razı olmak ve itaat fiiliyle elde edilen ruhani lezzetler gibi.

¹²⁰ Şeyh Behaaddin Muhammed Hüseyin Amili, Şeyh Behai diye muşhur olup kendi döneminin büyük üstatlarından biri sayılmıştır. Şeyh Behai, İsfahan'ın şeyh'ül İslamı sayılıyordu. Molla Sadra, Allame Meclisi gibi büyük alimler onun seçkin öğrencileri idi. Cami-i Abbasi ve Havaşi ber Kaide-i Şehid der Fıkh, Usturlab ve Teşrih-il Eflak der Heyet, Meşrik'uş Şemseyn, Habl'ul Metin, Erbein, el-Fevaid'us Samediye ve Esrar'ul Belağa gibi kitapların sahibidir

¹²¹ İbrahim,34 ve Nahl,18

¹²² Şeyh Behai'nin buradaki ifadesi zikredildiği gibidir ve zahiren istinsah eden kimse hata etmiştir. Belki de maksat, Hak Teala'nın, tövbe geçmişi olmaksızın bizleri bağışlamasıdır.

Sekizincisi ise, cismani, kesbi ve uhrevi nimettir. Tıpkı itaat fiiliyle elde edilen cismani lezzetler gibi.

Burada nimetten maksat, son dört kısımda yer alan veya ilk dört kısımdan, bu son dört kısma ulaşma vesilesi olan şeylerdir.”¹²³

Şeyh Bahai'nin bu nimet bölüştürmesi, gerçi çok incelikli bir bölüştürmedir, ama ilahi nimetlerin en önemlisi ve ilahi mukadder kitapların en yüce maksadı olan nimeti unutulmuş, sadece nakıs veya orta kimselerin nimetleri zikredilmiştir. Gerçi Şeyh Bahai'nin sözünde ruhani lezzetler de zikredilmiştir. Ama itaat fiiliyle elde edilen uhrevi ve ruhani lezzetler, orta makamlı kimselerin nasibidir, nakıs kimselerin nasibi demesek bile.

Özetle, Şeyh Bahai'nin zikrettiği hayvani lezzetler ve nefsanî nasipler dışında bir takım nimetler de vardır ki onların başlıcaları üç şeydir:

Birincisi zat marifeti ve zatın tevhid nimetidir ki, bunun da aslı Allah'a doğru sülûk etmek ve neticesi ise lika cennetidir. Eğer sâlik kimse neticeye bakacak olursa, sülûkunda noksanlık vardır. Zira bu makam kendini ve lezzetleri terketme makamıdır. Hasıl olana teveccüh ise, kendine teveccühün bir neticesidir. Bu da kendine tapmaktır, Allah'a tapmak değil; teksirdir, tevhid değil ve örtünmedir, tecrid değil.

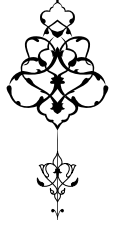
İkincisi ise isimlerin marifet nimetidir ve bu nimet, esmai kesretler hasebiyle dallara ayrılmaktadır. Eğer müfredatı hesaplanacak olursa, bin tanedir. Eğer iki veya daha fazla isimle terkibatı hesaplanacak olursa, sayılamayacak kadar çoktur:

“Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, sayamazsınız.”

Bu makamda esmai tevhid, isimlerin cem-i ahadiyet makamı olan İsm-i A'zam'ı tanıma nimetidir ve isimlerin marifet neticesi ise isimler cennetidir. Herkes, bir veya birden fazla, tek veya toplu marifeti ölçüsünce bundan nasiplenir.

Üçüncüsü ise efa'li marifet nimetidir. Bu da sayısız bir çok konulara ayrılmaktadır. Bu mertebedeki tevhid makamı ise feyz-i mukaddes ve

¹²³ Risale-i Urvet'il-Vuska, s. 38

velayet-i mutlaka makamı olan fiilî tecellilerin cem-i ehediyet makamıdır. Bunun da neticesi, sâlikin kalbinde Hak Teâla'nın fiillerinin tecellisi olan efali cennettir. Belki de Musa b. İmran'ın, “**bir ateş gördüm**”¹²⁴ diye buyurduğu tecelli de, efali tecelli idi. Hak Teâla'nın, “**Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Mûsa da baygın düştü**”¹²⁵ diye buyurduğu tecelli de esmai veya zatî tecellidir.

O halde birinci makamdaki “**kendisine, nimet verilenlerin**” sıratı, Allah'ın zatına sülûk sıratıdır ve o makamdaki nimet de, zatî tecellidir. İkinci makamdaki sırat ise, Allah'ın isimlerine sülûktür ve o makamdaki nimet ise, esmai tecellidir. Üçüncü makamda ise Allah'ın fiillerine sülûktür ve ondaki nimet ise efali tecellidir. Bu makamın ashabının cennetlere ve genel insanların lezzetine teveccühü yoktur. Bu ister ruhani olsun, ister cismani fark etmez. Nitekim rivayetlerde de müminlerden bazıları için bu makam ispat edilmiştir.¹²⁶

Son

Bil ki mübarek Hamd suresi, vücudun bütün mertebelerine şamil olmakla birlikte, sülûkun bütün mertebelerine ve işaret olarak Kur'an'ın bütün maksatlarına şamildir. Bu konulara dalmak, her ne kadar daha geniş bir izah ve daha farklı bir mantık gerektirmekle birlikte, onlardan her birine işaret etmek, hiç de faydasız değildir. Hatta marifet ve yakın ashabı için birçok faydaları vardır.

O halde, birinci makamda diyoruz ki, bismillahirrahmanirrahim, belki de vücudun bütün dairesine, nüzul ve suud (iniş ve çıkış) kavisine işaret eder. O halde, ismullah kabz ve bastın (toplanma ve genişlemenin) ahadiyet makamı ve rahman ise bast (genişleme) ve zuhur makamıdır ki, bu da nüzul boyutudur. Rahim ise kabz ve butun (toplanma ve batınlar) makamıdır ki, bu da suud (yükseliş) boyutudur. Elhamdulillah ise, ceberut ve melekut-i a'laya işaret eder. Onların hakikati de mutlak övgülerdir. **Rabb'ül-âlemin** ise, gayrılık makamı olan terbiyet ve âlemin münasebetiyle, belki de zat cevheriyle harekete geçmiş ve eğitilmiş olan tabiat âlemine işaret

¹²⁴ Taha,10, Neml,7 ve Kasas,29

¹²⁵ A'raf,143

¹²⁶ Bihar'ul-Envar, c. 77, s. 23

etmektedir. **Malik-i yevmiddin** ise, vahdet ve kahhariyet makamına işa-rettir ve vücud dairesinin rücu etmesidir. Buraya kadar vücudun nüzu- len ve suuden (iniş ve çıkış olarak) bütün dairesi son buldu.

İkinci makamda ise diyoruz ki, müstahap olan istiaze (Allah'a sığınma) belki de Hakk'tan gayrisini terk etmeye ve şeytanın sultasından kaçmaya işarettir. Bu da makamların bir parçası değil, ön koşulları olduğu hasebiyledir. Zira öncüllerden soyutlanmak, süslenmektir ve bizzat kemaliyye makamlarından değildir. Bu açıdan istiaze, surenin bir parçası değildir. Belki sureye girişin ön koşullarıdır. Tesmiye ise belki de fiilî, zatî ve bu ikisinin arasındaki tevhid makamına işarettir. **Elhamdulillah**'tan **rabb'ul-âlemin**'e kadar ise, belki de fiilî tevhide işarettir. **Malik-i yevm'id-din** ise tam fenaya ve zatî tevhide işarettir. **İyyake nebud**'dan başlamakta ve sahv (kendine gelme) ve rücu haletiyle son bulmaktadır. Başka bir ifadeyle istiaze; yaratıklardan, Hakk'a yolculuk ve nefis evinden çıkmaktır. Tesmiye; yaratılış ve kesret âleminde soyutlandıktan sonra, hakkaniyetle tahakkuka işarettir. **Elhamdulillah**'tan **rabb'ul-âlemin**'e kadar da Hakk'tan Hakk'a, Hak'ta sefere işarettir ve bu yolculuk **malik-i yevmiddin**'de bitmektedir. **İyyake nabud**'da ise Hakk'tan yaratığa sahv (kendine gelme) ve rücu'nun husulüyle başlayan bir yolculuktur ve bu yolculuk da **ihdina's sırat'el müstakim**'de sona ermektedir.

Üçüncü makamda ise diyoruz ki, bu mübarek sure Kur'an-ı Kerim'de başlıca ilahi amaçları kapsamaktadır. Zira Kur'an'ın maksatlarının aslı, marifetullahın kemale erdirilmesi ve üç boyutlu tevhidin hasıl olmasıdır. Hak ve halk (yaratıcı ve yaratık) arasındaki rabıta, Allah'a doğru sülûkun niteliği, zarif varlıkların hakikatlerin hakikatine dönüş niteliği, toplu, detaylı, bireysel ve katışıklı ilahi tecellilerin tanıtımı, sülûk ve tahakkuk açısından yaratığın irşadı, ilim, amel, irfan ve şuhud açısından kulun eğitilmesi ve özetle bütün bu gerçekler, bu mübarek surede kamil bir vecazet ve özetle beyan edilmiştir.

O halde bu mübarek sure, Fatihat'ul-Kitap, Ümmü'l-Kitap ve Kur'an hedeflerinin kısaca bir suretidir. Bütün ilahi kitapların amaçları da tek bir amaca irca ettiği için ve o amaç da tevhidin hakikati olduğundan, bütün peygamberlerin hedefi ve amaçlarının nihayeti olduğundan, hakikatler ve tevhid sırları, mukaddes "**bismillah**" ayetinde gözönünde

bulundurulmuştur. O halde bu mübarek ayet, Allah'ın en büyük ayeti olup bütün ilahi kitapların amaçlarını kapsamaktadır. Nitekim hadis-i şerifte de bu yer almıştır.¹²⁷ Ba harfinin altındaki nokta da onun sırrıdır. O ba harfidir.¹²⁸ Bütün bir kitap zuhur ve sır açısından "ba" harfinde gizlidir. Kamil insan, yani mübarek Alevi (a.s) vücut, tevhid sırrının ortasıdır.¹²⁹ Ayet âleminde ise Son Peygamber'den (s.a.a) sonra o mübarek vücuddan daha büyük bir şey yoktur. Nitekim hadis-i şerifte de bu yer almıştır.¹³⁰

Son ve Tamamlayıcı Bilgi

Bazı rivayetlerde bu mübarek surenin fazileti hakkında Peygamber'in (s.a.a) Cabir b. Abdillah-i Ensari'ye şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Ey Cabir! Acaba Allah'ın kitabında indirdiği en üstün surenin hangisi olduğunu sana öğreteyim mi?" Cabir şöyle arz etti: "Evet, annem babam sana feda olsun, ey Allah'ın Resulü! Onu bana öğret!" Böylece Resulullah kitabın esası olan hamd suresini ona öğretmiş ve şöyle buyurmuştur: "Ey Cabir! Seni bu sure hakkında bilgili kılayım mı?" O şöyle arz etti: "Anam babam sana feda olsun, ey Resulullah! Beni haberdar kıl." Peygamber şöyle buyurdu: "O ölüm dışında her hastalığın ilacıdır."¹³¹

İbn Abbas Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakletmektedir:

"Her şeyin bir esası vardır ve Kur'an'ın esası da Fatiha'dır, Fatiha'nın esası da Bismillahirrahmanirrahimdir."¹³² ve Resulullah'tan şöyle nakledilmiştir: "Hamd suresi her derdin devasıdır."¹³³

İmam Sadık'ın (a.s) ise şöyle buyurduğu yer almıştır:

"Elhamdulillah'ın şifa vermediği bir kimseye, hiçbir şey şifa vermez."¹³⁴

¹²⁷ Bihar'ul-Envar, c. 92, s. 238, bu babda üç hadis mevcuttur.

¹²⁸ Eğer Kur'an asrında yaygın olan Kufi hattında hiçbir noktanın olmadığı söylenecek olursa, şöyle cevap verilebilir ki, bu hakikat söz konusu iddiamıza zarar vermemektedir. Her ne kadar zuhurdaki bu rol ertelenmiş olsa da hakikatlerde bir etkisi yoktur. Dolayısıyla genel olarak bu iddianın sıhhatü hakkında mutlak olarak ikna edici bir delil yoktur. Bu konuda yaygın olmak, mutlak yok oluşun delili değildir. Biraz düşün.

¹²⁹ "Ben ba harfinin altındaki noktayım." (Esrar'ul-Hikem, s. 559)

¹³⁰ Tefsir-i Safi, c. 2, s. 779, "An'ın-Nebe'il Azim" ayetinin tefsirinde

¹³¹ Tefsir-i Ayyaşi, c. 1, s. 20, 9. hadis.

¹³² Mecme'ul-Beyan, c. 1, s. 17

¹³³ a.g.e

¹³⁴ Tefsir-i Ayyaşi, c. 1, s. 20 ve 10. hadis ve Bihar'ul-Envar, c. 89, s. 237, 34. hadis

Müminlerin Emiri Hz. Ali'den nakledildiği üzere Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Allah-u Teâla bana şöyle buyurmuştur: “And olsun ki, sana daima tekrarlanan yedi ayetli Fatihâ’yı ve Kur’an’ı aAzim’i verdik.”¹³⁵ Ayrıca bana Fatihat’ul Kitab’ı lütfetti ve onu Kur’an’a denk kıldı. Şüphesiz Fatihat’ul Kitap arşın hazinesindeki en değerli şeydir. Allah-u Teâla Muhammed’i (s.a.a) Fatiha ile şereflendirmiştir ve sadece ona özgü kılmıştır. Bu konuda peygamberlerden kendisine Fatiha’dan sadece “bismillahirrahmanirrahim” ayetinin ihsan edildiği Süleyman dışında, hiç bir peygamberi ortak kılmamıştır. Nitekim Belkıs’tan şöyle nakletmektedir: “Bana Süleyman’dan yüce bir mektup gelmiştir ve onda şöyle yazılıdır: Bismillahirrahmanirrahim”¹³⁶ O halde her kim Muhammed ve Ehl-i Beyt’inin dostluğuna inanarak bu sureyi okur, emirlerine teslim olur ve zahir ve batınına iman ederse, Allah-uTeâla bu surenin her harfine karşılık, her bir iyiliğinin, kendisi için dünyadaki bütün mal ve hayırlardan daha üstün olacak bir iyilik yazar. Her kim Kur’an okuyan birini dinlerse onun için de okuyan kimsenin sevabının üçte biri vardır. O halde sizden her biriniz, kendisine arzedilen bu iyiliğini artırma cehdi içinde olmalıdır. Zira bu bir ganimettir. Sakın elden çıkarmayın, aksi takdirde kıyamette sizler için hasreti baki kalır.”¹³⁷

İmam Sadık’tan (a.s) ise şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Eğer bir ölüye yetmiş defa Hamd suresi okunur da o ölünün ruhu geri dönerse, bu ilginç bir iş değildir.”¹³⁸

Resulullah’tan (s.a.a) da şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

“Her kim Fatihat’ul Kitab’ı okursa kendisine Kur’an’ın üçte ikisini okumanın sevabı verilir.”¹³⁹ Başka bir rivayette ise şöyle buyurulmuştur: “Adeta Kur’an’ın hepsini okumuş gibidir.”¹⁴⁰

Ubey b. Kaab’dan da şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Resulullah’a (s.a.a) Fatihat’ul Kitab’ı okudum, bana şöyle buyurdu: Ruhum elinde olana andolsun ki Allah Tevrat, İncil, Zebur ve Kur’an’da Fatihat’ul

¹³⁵ Hicr,87

¹³⁶ Neml,29, 30

¹³⁷ Uyun-u Ahbar-i Riza, c. 1, s. 301, Fima Cae an’ıl İmam Ali b. Musa min Ahbar’ıl Mutafarrıka, 60. hadis, Bihar’ul Envar, c. 89, s. 227, 5. hadis

¹³⁸ Tefsir-u Nur’is Sakalayn, c. 1, s. 4, Hamd suresinin tefsiri, 8. hadis

¹³⁹ Bihar’ul Envar, c. 89, s. 259 ve Mecme’ul Beyan, c. 1, s. 17

¹⁴⁰ a.g.e

Kitab'ın bir benzerini indirmemiştir. O Ümm'ül Kitab ve Seb'ul Mesani'dir. O Allah ile kulu arasında bölüştürülmüştür. Kul için dilediği şey vardır.”¹⁴¹

Huzeyfe b. Yeman'dan (r.a) nakledildiği üzere Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Allah-u Teâla bir kavim için kesinleşmiş azabı indirir, onların çocuklarından birisi Kur'an'dan 'elhamdulillah' ayetini okur, Allah-u Teâla bunu işitince, kırk yıl onlardan azabı kaldırır.”¹⁴²

Hakeza İbn Abbas'tan da şöyle dediği nakledilmiştir:

“Biz Resulullah'ın yanında iken aniden bir melek geldi ve şöyle buyurdu: Sana verilen ve senden önceki peygamberlere verilmeyen iki nur sana müjdeler olsun! O iki nur Fatihat'ul Kitap ve Bakara suresinin sonlarıdır. Her kim onlardan birini okursa hacetini gideririm.”¹⁴³

Bu rivayeti, Mecme de bu anlama yakın bir şekilde nakletmiştir.”¹⁴⁴

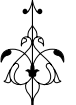
¹⁴¹ Mecme'ul Beyan, c. 1, s. 17

¹⁴² Tefsir'ul Kebir, c. 1, s. 178

¹⁴³ Mustedrek'ul Vesail, Kitab'us Selat, Ebvab'ul Keraet, 44. bölüm, 3. hadis

¹⁴⁴ Mecme'ul Beyan, c. 1, s. 18

Hamd Suresi'nin Tefsir Dersleri

Birinci Ders

Birkaç kez benden, Kur'an-ı Kerim'in kimi ayet-i celileleriyle ilgili birtakım konuları anlatmam istenmişti. Gerçekte Kur'an'ı tefsir etmek, bizim gibilerin üstesinden gelebileceği bir iş değildir. İslam tarihi boyunca Şii-Sünni büyük âlimler, bu konuda pek çok kitap yazmışlardır. Yapmış oldukları bu çalışmalar takdire şayandır. Ne var ki bunların her biri, sahip oldukları ilim ve uzmanlık sayesinde Kur'an perdelerinden sadece bir perdeyi tefsir edebilmişlerdir. Bunu bile kamil bir şekilde yaptıkları malum değildir.

Örneğin şu birkaç yüzyıl boyunca, bazı arifler çıkıp bir takım tefsirler yazmışlardır. Muhyiddin-i Arabi¹⁴⁵ bazı kitaplarında, Abdürrezzâk Kâşânî¹⁴⁶ *Tevilat*'ta, Molla Sultan Ali¹⁴⁷ tefsir alanında eserler kâlem almışlardır.

Maarif yolunu izleyen bu kimseler sahip oldukları ilim dallarına göre iyi eserler yazmışlardır. Bununla birlikte Kur'an yalnızca onların yazdıklarından ibaret değildir. Bu yazılanlar, hakeza Tantâvî¹⁴⁸ ve benzerleri,

¹⁴⁵ Muhammed b. Ali b. Muhammed Arabi (1165-1240) 12. asrın büyük ariflerinden biridir. Kendisi İbn-i Arabi, Muhyiddin ve Şeyh-i Ekber olarak meşhurdur. Futuhat-i Mekkiye gibi eserlerinde Kur'an'ı irfani bir şekilde tefsir etmiştir.

¹⁴⁶ Molla Abdurrazzak b. Cemal (Celal)'uddin Kaşani, Eb'ul-Ganayim künyesiyle meşhurdur. Kemaluddin lakabına sahiptir. H. 8. asır meşhur ariflerindedir. Tefsiri konularını Te'vil'ul-Ayat veya Te'vilat'ul-Kur'an adlı eserlerinde bulmak mümkündür.

¹⁴⁷ Sultan Muhammed b. Haydar el-Cenabezi Horasani, Sultan Alişah diye meşhurdur. H. 14. asır sufi ve ariflerindedir. Beyan'us-Saadet fi Makamat'il-İbadet adlı tefsir kitabı birçok sembolik ve felsefi konuları içermektedir. Bu eser 4 cilt olarak 1965 yılında Tahran Üniversitesi matbaasında basılmıştır.

¹⁴⁸ Tantavi b. Cevheri Mısri (1870-1939) Mısır âlimlerinden ve Kahire Dar'ul-Ulum üstatlarından biridir. El-Cevahir fi Tefsir'il-Kur'an adlı tefsiri vardır. Tantavi tefsir

aynı şekilde Seyyid Kutub¹⁴⁹, başka bir yöntemle -aslında yine tam anlamıyla Kur'an tefsiri sayılamayacak- tefsirler yapmışlardır. Bunlar da yine bir perde konumundadır.

Bu iki gruptan olmayan daha başka tefsirciler de vardır. Örneğin bizim *Mecme'ul Beyan*¹⁵⁰ ki güzel bir tefsir olup, Şia'nın ve Ehl-i Sünnet'in görüşlerini bir araya toplamıştır. Yazılan diğer tefsirler için de aynı şey geçerlidir. Kur'an; bizim ya da başka birisinin makamına layık kapsamlı bir şekilde tefsirini yapabileceği bir kitap değildir. Kur'an ilimleri, bizim anlayışımızın ötesinde bulunan bambaşka ilimlerdir. Biz Allah'ın kitabının perdelerinden, ancak bir perdeyi, bir sureti anlayabilmekteyiz. Geri kalanı, Allah Elçisi'nin (s.a.a) eğitimiyle yetişmiş olan ismet ehlinin tefsirine muhtaçtır.

Son zamanlarda, tefsir yapmaya hiç de ehil olmayan birtakım insanlar ortaya çıkmıştır. Aslında bunlar, kendilerinin amacı olan bir şeyi, Kur'an ve Sünnet'e dayandırmak istemişlerdir. Hatta kimi solcular ve komünistlerden de, amaçlarına ulaşabilmek için, Kur'an'a el atmaya yeltenmişlerdir. Böyle kimselerin, gerçekte ne Kur'an'la bir ilgileri, ne de tefsirle bir işleri vardır. Bunlar kendi amaçları doğrultusunda "İşte İslam budur" diyerek, gençlerimizi kendi yönlerine çekmek istemektedir.

Bu bakımdan şunu arz etmek istiyorum: yeterince ilmi olgunluğa ve yetkinliğe ulaşmamış kimseler, bu tür meselelerle ve İslami konularla ilgisi olmayan gençler, İslam'dan haberi olmayan insanlar, kesinlikle Kur'an'ı tefsire kalkışmamalıdır. Böyle kimselerin amaçları doğrultusunda Kur'an'ı

kitabında Müslümanların ihtiyaç duyduğu hükümleri ve ahlaki meseleleri ele almıştır. Bu tefsirin en önemli özelliği ilmi konulardır ki yaklaşık 750 Kur'an ayetini tabii ilimlerin gerçekleriyle uyarlamaya çalışmıştır.

¹⁴⁹ Seyyid b. Kutub b. İbrahim, 20. asırda yaşayan Mısırlı İslam düşünürü, yazarı ve Arapça öğretim görevliliği yapmış bir kimsedir. Seyyid Kutub, İhvan-i Müslimin grubuna mensuptur. Bu teşkilatın gazete sorumluluğunu üstlenmiştir. Seyyid Kutub, Cemal Abdunnasır rejimi tarafından tutuklanmış, zindana atılmış, sonra da idam edilmiştir. Seyyid Kutub'un Kur'an alanında; et-Tesvir'ul-Fenni fi'l-Kur'an, Meşahid'ul-Kiyame fi'l-Kur'an, Tefsir-i fi Zilal'il-Kur'an gibi değerli eserleri vardır. Seyyid Kutub kendi tefsirinde daha çok toplumsal konuları ele almıştır.

¹⁵⁰ *Mecme'ul-Beyan fi Tefsir'il-Kur'an* adlı tefsir kitabı, Ebu Ali Fazl b. Hasan b. Fazl Tabersi'nin eseridir. (1079-1156) 11. asır'da yaşamış olan büyük Şii fakih ve müfessiridir. Kendi değerli tefsirinde edebi konulara kıraat ile ilgili meselelere değinmiş, müfessirlerin görüşlerini nakletmiş ve Kur'an ayetlerinin maksadını beyan etmeye çalışmıştır.

tefsire kalkışması halinde, gençlerimizin bunlara itibar göstermemesi, rağbet etmemesi gerekir. Çünkü İslam'ın yasakladığı şeylerden birisi de “kendi görüşünce tefsir etmek” tir.¹⁵¹ Kendi görüşünce tefsir etmek, herkesin kendi görüşünü Kur'an'a uygulaması ve buna göre tevیل etmesi demektir. Örneğin, ruhi manalar ehli olan bir kimse, önüne gelen Kur'an ayetlerini tevیل etmekte, kendi görüşüne uyarlamaktadır.

Bizim bütün bu cihetlerden sakınıp kaçınmamız gerekmektedir. İşte bundan dolayı, Kur'an konusunda elimiz kolumuz bağlıdır. Yani bu alan, insanın “Kur'an budur, şöyle demektir” şeklinde her aklına geleni söylemesine açık bir alan değildir.

Eğer ben Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetlerle ilgili birkaç kelime sarf ediyorsam, “bundan amaç, kesinlikle şudur” şeklinde bir nispette bulunmuyorum. Muhtemel olan bir takım şeylerden söz ediyorum. “Bu ayetten amaç ancak şudur, başka bir şey olamaz” gibi kesinkes bir şey söyleme hakkına sahip değilim. Bu bakımdan, bu konular hakkında konuşmam istediği için, haftada birkaç gün, örneğin bir gün, sınırlı bir süre içinde Kur'an'ın baş tarafından ve sonlarından da bir sure olmak üzere, özetle ve kısaca bu konulardan söz etmeye karar verdim. Çünkü hem benim, hem de başkalarının ayrıntıya girecek zamanı yok. Burada özetle bazı ayetlerden söz edeceğim. Şunu yine belirtiyorum ki, sözlerim “bu kesinlikle böyledir veya böyle değildir” şeklinde görüşe dayalı bir tefsir olmayacaktır. Sözlerimiz, kendi anladığımız şekilde ve ihtimali olacaktır.

Bismillâhir rahmânir rahîm. El hamdu lillâhi rabbil âlemin

Kur'an'ın bütün surelerinde, bu besmele'lerin, kendilerinden sonra gelen ayetlere bağlı olması muhtemeldir. Çünkü bu besmelelerin, takdirde olan bir anlama bağlı olduğu söylenmiştir¹⁵² Lakin bu “bismillah”ların,

¹⁵¹ Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Her kim Kur'an'ı kendi görüşünce tefsir ederse, yeri ateştir.” (Tefsir-i Safi, c.1, s.35, el-Mukaddimet'ul Hamise)

¹⁵² “Bismillâhirrahmânirrahîm” ifadesi car-u mecrur (bi-ism), muzafun ileyh (Allah) ve tabileri olan (Rahman, Rahim) kelimelerden bileşiktir. Arap kelâmı üslubu esasınca car-u mecrur, cümleinin kemale erdirilmesi ve anlamın tamamlanması için olup fiile veya başka bir kelimeye taalluk etmelidir. Bu müteallik, isim veya fiil, mukaddem veya mütaahhir, mahzûf veya mezkûr olabilir. Müfessirler bu ayet hakkında çok detaylı açıklamalarda bulunmuşlardır. Bazıları “bismillah ikra veya bismillah utlu” (Keşşaf Tefsiri) örneğinde olduğu gibi müteallıkı muahhar fiil olarak takdire almışlardır.

daha çok surenin kendisine bağlı olması ihtimali ağır basmaktadır. Örneğin Fatıha suresinde “bismillahirrahmanirrahim el-hamdu lillahi rabbi'l âlemin” şeklindedir. Yani “Allah Tebarek ve Teâlâ'nın ismiyle, hamd yalnızca O'nadır.”

Burada isim, alâmettir. Kişilere veya herhangi bir şeye isim konulması, bu ismin onlara ait bilgi ve kimlik olması, örneğin Zeyd'in kim olduğunun bilinmesi ve anlaşılması içindir.

Allah'ın isimleri de, mukaddes zatının alâmetleridir. İnsanın Allah'ın mukaddes zatıyla ilgili elde edebileceği eksik bilgi, ancak O'nun isimleri ile ilgilidir. Allah'ın mukaddes zatı, insanın kendisine asla erişemeyeceği bir varlıktır. Hatta insanların en şerefli ve âlimi olan, nebilerin sonuncusu, Peygamber (s.a.a) bile, O'nun mukaddes zatına erişmek hususunda acizdir. Allah'ın mukaddes zatının mertebesini, kendi mukaddes zatından başka kimse bilip kavrayamaz.¹⁵³ İnsanlığın bu konuda ulaşabileceği mertebe, yalnızca O'nun isimlerinden ibarettir. Yine bu isimlerin de çeşitli mertebeleri vardır. Bunların bazılarını bizler, bazılarını da Peygamber-i Ekrem (s.a.a), Allah'ın velileri ve bir de peygamberin eğitiminden geçmiş insanlar kavrayabilirler.

Âlemin tümü, ismullahtır. İsim, alamet ve nişane olduğu için, âlemde var olan bütün varlıklar, Hak Teâlâ'nın mukaddes zatının alâmeti ve nişanesidir. Onun alâmet oluşunu, yani bunun ne tür bir alâmet olduğunu, kimileri derinlemesine anlayıp, algılayabilir; kimileri de bunun alâmet oluşunu yüzeysel bir şekilde ve icmalen anlayabilir. Bu konuda genel olarak bilinen, herhangi bir varlığın kendi kendine var olamayacağıdır.

Bu mesele, insan aklında açık seçik bulunan (kabul edilen) bir konudur. Her insanın aklı, fıtratı gereğince şu gerçeği anlayabilir ki hem var olması, hem de yok olması mümkün olan bu varlık, kendi kendine

Bazıları (Tefsir-i Fahr-u Razi) da “bismillah ibtida-u kull-i şey” şeklinde mutallık, muahhar isim olarak takdire almışlardır. Bazıları (Tefsir-i Tıbyan) “ibde veya ikra veya kulu bismillah” şeklinde müteallık mukaddem fiil olarak takdire almışlardır. Bazı araştırmacılar ise “biismike ezheru leke'l ubudiyet” şeklinde mutallık sonraki surenin ayetlerinin mecmuundan hâsıl olan mana kabul etmişlerdir.

¹⁵³ Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Sana hakkıyla ibadet edemedik ve seni hakkıyla tanıyamadık.” (Mir'at'ul Ukul, c. 8, s. 146, Kitab'ul İman ve'l Kufur, bab'uş Şükr, 1. hadisin şerhi

var olamaz. Bu mümkün varlığın, kendi kendine, yani “bizzat” var olan başka bir varlıkla sonlanması gerekir. Yani yokluğu düşünülemez ve o ezeldir. Hem var olmaları, hem de var olmamaları mümkün olan diğer varlıklar, kendi kendilerine var olamayacakları için, dışarıdan bir varlığın kendilerini yaratmasına muhtaçtırlar.

Örneğin, vehmi olan bu fezanın -eğer hiç olmazsa, vehmi bir fezadır ve gerçekliği yoktur- var olduğunu ve kalıcı olduğunu farz edecek olursak, bu salt fezanın başka bir varlığa dönüşmesi veya onda (durup dururken) nedensiz olarak bir varlığın meydana gelmesi mümkün değildir.

Örneğin kimileri, âlemde önce sonsuz bir fezanın olduğunu, -ki buradaki sonsuzluk kavramı da tartışılır¹⁵⁴- sonra hava ve gazların ortaya çıktığını, ondan sonra da ondan başka bir varlığın ortaya çıktığını söylemektedir. Bu, aklın zaruretine aykırıdır. Çünkü bir şeyin dış etken olmaksızın başka bir şeye dönüşümü imkansızdır. Aksi halde, bir varlık, kendiliğinden bir başka varlığa dönüşemez. Örneğin suyun donması için, bir dış nedene gerek vardır. Suyun donması veya kaynamasının bir dış etkeni vardır. Su, donma noktasının altına düşmedikçe veya kaynama noktasının üstüne çıkmadıkça, sonsuza dek su olarak kalır. Dışardan bir nedenin, suyu dondurması veya kaynatması gerekir. Eğer su kokarsa, bunun da bir nedeni vardır. Bir dış etkenin o suyun kokmasına neden olması gerekir. İşte bundan dolayı, insanın temelde bilmesi gereken şey, her malulün (sonucun) veya her mümkünün bir nedeni olması gerektiğidir. İnsanın şu konuyu düşündüğü zaman, tasdik etmesi de, aklın açıkça kabul ettiği meselelerdendi ki olması veya olmaması mümkün olan bir şeyin kendiliğinden olması veya olmaması imkansızdır. Yokluk, var olacak bir şey olmadığı cihetinden mülâhaza edilirse, bunun bir nedeninin olması gerekmez. Ama yok olan mümkün bir varlığın kendiliğinden vücuda gelmesinin imkansızlığı akılların zaruriyatındandır.

Âlemdaki bütün varlıkların ismullah olduğu ve bütün âlemin Allah'ın nişanesi olduğu, bütün akıl sahiplerince anlaşılabilir ve âlemin ismullah

¹⁵⁴ İlahi filozofların sonsuz fezanın reddi hususundaki delillerine işaret etmektedir. (Şerh-ul İşarat ve't Tenbihat c. 3, Nemet-i Evvel; Şerh-i Manzume, Gurer fi İşbat-i Tenahi'l Eb'ad ve Şerh-i Muhtasar-i Manzume, Şehid Mutahhari, c. 2, s. 227)

olduğu kabullenilebilecek icmali bir konudur. Konunun asıl anlamı ise bunun salt bir isimlendirme olmadığıdır.

Örneğin biz başkalarına bir şeyi tanıtmak islediğimizde, “bu lambadır, bu otomobildir, bu insandır veya Zeyd’dir” diyoruz...

Bütün sıfatları ve kemâli sonsuz olan, sınırsız bir varlığın, tüm sınırlardan münezzehe olduğu ve mümkün (varlıklar gibi) olmadığı, apaçık bir gerçektir.

Eğer bir varlığın sınırı (haddi) olursa, mümkün varlıktır. Fakat zâtında, varlığında hiçbir sınır olmayan bir varlık, akli zaruret dolayısıyla, bu varlığın, kemâl sıfatların hepsine sahip olması gerekir. Çünkü, kemâl sıfatlarından bir tanesi dahi olmazsa, varlık sınırlanmış olur. Sınırlanınca da, varlığı mümkün olur. Mümkün ve vacip arasındaki fark şudur: vacip varlık, her şeyde ve her şeyiyle sonsuzdur. Mutlak varlıktır. Mümkün varlıklar ise, sınırlı varlıklardır. Kemâl sıfatları, sonsuz bir şekilde ve sınırsız olmazsa, vacip sandığımız bir varlık, aslında vacip değil, mümkün olur. Vacip varlık, yaratmanın ve varlığın kaynağıdır. O kaynağın mebdeliyeti ile vücuda gelen bütün varlıklar, zikredilen vasıfları kendi varlıklarında eksik bir halde toplayan varlıklardır. Elbette bunun da dereceleri vardır. Bunlardan birisi mertebe-i a’la’dır (en yüce mertebedir) ki, bu mertebede Allah’ın bütün kemâl sıfatları -elbette imkan ölçüsündedir. Bir varlığın bu sıfatlara sahip olmasının mümkün olduğu miktarınca. Bu da “ism-i azam”dır.

İsm-i azam, nakıs yani imkanı bir noksanlık içinde Hak Teâla’nın bütün kemâlini kendisinde bulunduran isim ve alâmete denir. Diğer varlıklara oranla kamil bir şekilde bütün ilâhi kemâli kendisinde taşır.

İsm-i azam’ın peşince gelen varlıklar da şu maddi varlıklara gelinceye kadar aynı kemâli kendilerinde bulundurmaktadır. Fakat kendi kapasiteleri miktarınca bu kemâle sahiptirler. İlim, kudret ve kemâle sahip olmadıklarını düşündüğümüz bu maddi varlıklar bile düşündüklerimizin tamamen aksine, bütün bu kemâllere sahiptirler.

Bizler örtülüüz, bu yüzden de bazı şeyleri kavrayamıyor, algılayamıyoruz. İnsandan, hatta hayvandan daha aşağı olan varlıklarda bile, bü-

tün kemâl sıfatların yansımaları vardır. Bunlar, kendi varlıklarının boyutları ölçüsünde idrak sahibidirler. İnsanda var olan idrak, onlarda da vardır.

“Hiçbir şey yoktur ki, Allah’ı hamd ile tesbih etmesin. Ama siz onların teşbihini anlayamazsınız.”¹⁵⁵

Kimileri, eksik bir varlığın da idrakinin olmasının mümkün olduğunu bilmediklerinden, bu varlıkların tesbihini, yaratılıştan gelen (tekvini) bir tesbih olarak yorumlamışlardır.¹⁵⁶ Oysa ki, ayet tekvini tesbih dışında bir şeyden söz etmektedir. Tekvini tesbihin ne olduğunu, yani bunların nedeni olan birer varlık olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Hayır hakikat bu değildir, bu varlıkların tesbihi vardır ve bu tesbih, tekvini bir tesbih değildir.

Bazı rivayetlerde, kimi varlıkların nasıl tesbih ettikleri de zikredilmiştir.¹⁵⁷ Resulullah’ın (s.a.a) elindeki taş parçasının tesbih edişini orada hazır bulunanlar da duydular.¹⁵⁸ Bu tesbih, sizin ve benim kulağımızın duymadığı, yabancı olduğu bir tesbihtir. Bu bir konuşma, bir söz, bir kelimedir. Bizim sözlerimize ve konuşmalarımıza benzememektedir. Ama işin içinde bir idrak söz konusudur. Elbette bu idrak kendi varlıklarının kapasitesi miktarıdır.

Hatta yüce mertebelerde kendilerini bütün idraklerin kaynağı olarak düşündükleri için, başka varlıkların bu idrak ve mertebeye sahip olmadığını söylemektedirler. Elbette o mertebeye sahip değillerdir.

Biz de bazı şeyleri idrak edemediğimiz için, bu varlıkların sahip olduğu hakikatleri de idrak edemiyoruz. Çünkü örtülüüz ve bu yüzden bilgi sahibi değiliz. Bilmediğimiz için de işin içinde bir şeyin olmadığını hayal ediyoruz.

İnsan pek çok şeyin var olmadığını hayal etmektedir, oysa vardırlar. Siz ve ben, böylesi şeylere yabancıyız. Şimdilerde kimi şeylerin yeni yeni

¹⁵⁵ İsra,44

¹⁵⁶ Keşşaf Tefsiri, c. 2, s. 451, İsra,44. ayetin tefsirinde; Tefsir-i Kebir-i Fahr-i Razi, c. 20, s. 219, sözkonusu ayetin tefsirinde

¹⁵⁷ Bihar’ul Envar, c. 61, s. 27, Kitab’us Sema ve’l Alem, bab-u Umum-i Ahval’il Heyevan ve Esnafıha, 8. hadis

¹⁵⁸ Hz. Ali (a.s) uzun bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “Nübüvvet delili kemâle ersin diye Hz. Resul’ün elinde dokuz çakıl taşı ruhsuz oldukları halde sesleri işitilecek şekilde tesbih etti.” (İsbat’ul Hudat, c. 2, s. 45)

keşfedildiğini, bilindiğini söylüyorlar. Örneğin, eskilerin cansız saydığı bitkilerde, bir takım alıcılar vasıtasıyla, sıcak su içinde bulunan köklerinden şimdi birtakım seslerin algılandığını söylüyorlar. Bu doğru mudur, değil midir bilmiyorum. Fakat bütün âlem seslerle, yankılarla doludur. Bütün âlem canlıdır, âlemdaki her şey ismullahtır. Siz kendiniz de ismullahsınız; eliniz, diliniz her şeyiniz Allah'ın isimlerindedir.

Hamd edişiniz, ismullah iledir. Hareket eden diliniz, ismullahtır. Buradan kalkıp evinize ismullah ile gitmektesiniz. Siz bunu belki fark edemiyorsunuz, ama kendiniz de ismullahsınız. Kalbinizin atışı, nabzınızın vuruşu, ismullahtır. Esen rüzgarlar ismullahtır. Bu yüzden, ayet-i kerime bu anlamı açıklamaktadır. Başka ayetlerdeki “bismillah...” denmektedir. İsmullahtan söz edilmektedir. Her şey ismullahtır, yani Hakk'tır, her şey esmullahtır. İsim kendi müsemmasında fanidir. Biz özgür olduğumuzu ve kendimizin bir şey olduğunu sanıyoruz.

Ancak durum böyle değildir. Eğer Allah'ın o nur, irade ve tecelli ile var ettiği varlık ışıkları bir an için kesilecek olursa, bütün varlıklar hiç olmamışa döner ve yok olurlar. Varlık halinden çıkıp, ilk hallerine dönerler. Varlıkların varlığının devamı da Allah'ın tecellisi ile olduğu için, bütün âlem, ancak Allah'ın tecellisi ile var olmaktadır. O tecelli ve nur, varlık hakikatinin aslıdır. Yani ismullahtır.

“Allah göklerin ve yerin nurudur”¹⁵⁹

Yani Allah'ın tecellisidir, tahakkuku olan her şey bu nurdur. Zuhur eden şey bu nurdur. Bunun bir zuhuru olduğundan “nur” demektediriz. İnsan da zahirdir ve nurdur. Hayvanlar da aynen bu şekilde nurdur. Bütün varlıklar nurdur. Her şey Allah'ın nurudur.

“Allah göklerin ve yerin nurudur”

Yani nurdan ibaret olan yer ve gök, Allah'tandır. Yer ve gök O'nun zatında öylesine fanidir ki, “Allah göklerin nurudur” denilmektedir. Bunun yerine “Allah göklerin ve yerin nurlandırıcısıdır” denilmemektedir. Zira bu ifade bir tür ayrıklık belirtmektedir.

¹⁵⁹ Nur,35

“Allah göklerin nurudur”

Yani, âlemde bağımsızlığı, mutlak ve kalıcılığı baki olan hiçbir varlık yoktur. Burada bağımsızlığın anlamı, bir varlığın mümkün olmaktan çıkıp, vaciplik sınırına ermesidir. Oysa Allah’tan başka mutlak bir varlık yoktur. Bu bakımdan “bismillah elhamdu lillahi” denilmektedir. “bismillah kul huvallahu ahad” denilmektedir. Yani her şeyi ismullah ile söyle. Yoksa sadece “bismillahirrahmanirrahim de” anlamında değildir. Bir gerçeklik söz konusudur, bu gerçeklik ise; “ismullah ile söyle” anlamındadır. Yani, gerçekte senin söyleyişin bile, ancak ismullah iledir.

“Yerde ve gökte olanlar (olan kimseler değil) O’nu tesbih eder” denilmektedir.”¹⁶⁰

Yerde ve gökte olan her şey, her varlık, O’nun cilvesi olan ismullah ile O’nu tesbih eder. Bütün varlıklar O’nun tecellisiyle tahakkuk eder, bütün hareketler O’nun tecellisinden meydana gelirler.

Âlemde var olan her varlık, bu cilve ile vardır. Bütün işler, her şey, Allah’ın cilvesi ile, Allah’tan var olduğu ve sonuçta O’na döndüğü için, hiçbir varlık kendiliğinden bir şeye sahip değildir. Bağımsızlık olmadığı için de birisi kalkıp “Benim kendimden bir şeyim var, o nur kaynağı karşısında ben, (O’ndan ayrı olarak) kendiliğimden bir şeye, bir varlığa sahibim” diyemez. Zira sende olan, senin sahip olduğun, hiçbir şey sana ait değildir. Gözün var, ama bu göz, senin kendi zatından değildir. Bu, ancak Allah’ın tecellisiyle var olmuş bir gözdür. Ettiğimiz bütün hamdler, övgü ve yüceltmeler, Allah’ın ismiyledir. İsmullah sebebiyledir. İşte bu yüzden ayette de “bismillah...” buyrulmuştur.

“Allah” (ismi) da tam anlamıyla kapsamlı bir cilvedir. Hak Teâla’dan bütün cilveleri kendinde toplayan bir cilvedir. Rahman ve rahim, bu cilvenin cilvelerindedir. Rahman olan Allah, rahmeti ve rahmaniyeti ile bütün varlıkları yaratmıştır. Bu var ediş rahmetin kendisidir. Varlığın aslı, rahmetten ibarettir. Şer varlıklara bağışlanmış olan varlık bile, rahmetendir. Bütün varlıkları bir perde, bir örtü altında kuşatan çok geniş

¹⁶⁰ Arapça’da “men” kelimesi akıl sahipleri, “ma” kelimesi ise bütün şeyler için kullanılmaktadır. Ayette de “ma” edatı yer aldığı için sadece akıl sahiplerinin değil, bütün varlıkların tesbih ettiği ifade edilmiştir.

bir rahmet vardır. Yani bütün varlıklar, bu rahmetten hasıl olmuşlardır. Rahmetin aynasıdır, rahmetin kendisidirler.

Bismillah'ta yer alan "Allah" da tam anlamıyla bir cilvedir. Cilveyi bütün anlamıyla ortaya çıkarabilen bir makamdır. "İsm-i câmi"dir. Yine cilve olan bir isimdir. Hak Teâla'nın kendi zatının ismi ve resmi yoktur. Allah ismi, rahman ismi, rahim ismi, bütün bunlar isimdirler, cilvedirler. Bütün kemâl sıfatları toplayan "Allah" ismiyle zuhur mertebesine erişmişlerdir. Rahman ve rahim oluşunu rahmet, rahmaniyet ve rahimiyet olduğu için zikretmiştir.

Gazap ve intikam sıfatları da vardır. Ama bu sıfatları fer'i ve bağımlı sıfatlardır. Bizzat olan bu ikisidir. Rahmet bizzattır, rahmaniyet ve rahimiyet bizzattır. Diğerleri, rahmete tabi olan fer'i sıfatlardır. Rahman, rahim ve ismullah ile hamd O'nadır. Âlemde var olan bütün hamdler, her kemâl sıfat, her övgü O'nun içindir, yalnızca ve ancak O'nadır. İnsan bir şey yerken, yediği şeyin ne kadar lezzetli olduğunu, yani o yemeğin tadını sena ettiğini sanır. Oysa bu Allah'a ait olan hamddir. İnsan, "Ne iyi insandır, ne büyük filozof veya bilgindir" diye birini övdüğünü sanır. Oysa bu övgü Allah içindir. Ama insan bunun ne için olduğunu bilmez. Çünkü âlimin ve filozofun kendiliğinden sahip olduğu bir şey yoktur. Her ne varsa O'nun cilvesidir.

Bir şeyi idrak eden, aklıyla bunu idrak etmiştir ki akıl da O'nun cilvesidir. İdrakin kendisi, idrak eden kimse, hep O'nun cilvesidir. Her şey O'ndandır. İnsan şu halıyı veya falan insanı övdüğünü sanmaktadır. Oysa hiçbir kimsenin, hiçbir övgüsü, Allah'tan başkası için olamaz. Hiçbir hamd, hiçbir övgü Allah'tan başkası için olamaz. Siz kimi överseniz övün, O'nda var olan bir şey için onu övmektesiniz. Hiçbir zaman olmayan bir şeyi övemezsiniz. Onda bir şey var olduğu için övmektesiniz. Var olan her şey Allah'tandır. Övdüğünüz her şey, dolayısıyla O'na ulaşır. O'nun içindir; O'nun övgüsüdür. Bütün hamdınız O'nadır.

"El-Hamd" yani bütün hamdler, her ne kadar hamd varsa, ancak ve ancak O'na aittir. Biz Zeyd'i, Amr'ı veya güneşin ışığını sena ettiğimizi, ayın nuru övdüğümüzü sanmaktayız. Şunu veya bunu sena ettiğimizi sanmaktayız. Oysa bizler perdeli durumdayız; kimi gerçekliklere kapalıyız. Perdeli olduğumuz için de şunu veya bunu sena ettiğimizi sanıyoruz.

Ama, perde kalkınca görüyoruz ki, hal böyle değil. Bütün övgüler O'nun içindir. O'nun bu cilvesi sebebiyle siz onu övmektesiniz

“Allah göklerin ve yerin nurudur.”

Her güzellik O'ndandır. Bütün kemâl sıfatları, varlıkların kemâli O'nundur. Yani O'nun tecellisidir. Bütün âlem O'nun tecellisinden ibarettir. Âlem Allah'ın tecellisinden var olmuştur.

Biz (bazı şeyleri) kendimizin yaptığını sanmaktayız.

“Attığın zaman sen almadın, ama Allah attı.”¹⁶¹

Cilve olduğu için atmak da cilveye istinat edilmiştir.

“Ama Allah attı.”

“Sana biat eden Allah'a biat etmiştir”¹⁶² ifadesinde, bu biat eli de Allah'ın tecellisidir. Hasılı bizler perde altında olduğumuz için, bunun ne demek olduğunu bilmiyoruz. Allah'ın terbiyesi ile eğitilenler ve Peygamber'in (s.a.a) eğitiminden geçenler dışında, hepimiz perde altındayız.

Bu söylediğimiz esasa göre bu “bismillah”ın, “el-hamd”a ait olma ihtimali mümkündür. Yani Allah'ın ismiyle bütün hamdlar, bütün övgüler Allah'ındır. O'nun tecellisidir. Allah'ın cilvesi bütün hamdleri kendine cezp etmektedir. Hiçbir övgü, O'ndan başkası için değildir. Her ne kadar istesenez de, bir başkasını övemez, bir başkasına hamd edemezsiniz. Övgünüz, ancak Allah'a varır. Her ne başkası olduğunu hayal etseniz de O'dur. Ama bilmiyorsunuz. Siz Allah'tan başkası için bir söz söyleme amacıyla kendinize baskı bile yapsanız, bunu başaramazsınız. Çünkü Allah'tan başka bir söz yoktur. Her ne söylemeniz, O'ndandır. Noksanlıklar O'ndan değildir. Varlık bulan şeylerin bir varlık yönleri, bir de eksik yönleri vardır. Varlık yönü nurdur. Bu O'na aittir. Noksanlıklar ise O'nun değildir. Yokluklar, olumsuzluklar O'nun değildir.

¹⁶¹ Enfal,17

¹⁶² Fetih,10

Övgüler daima “evetler” ve olumluluklar için gerçekleşir. Yani sena, varlık ve kemâl için vaki olur. Âlemde ise Allah’tan başka hiçbir kemâl yoktur. Cemal de yalnızca Allah’ın cemalidir.

Bunları anlamamız, kalbimize işlememiz lâzım. Kalbimiz bu tek kelimeyi bir anlasa... Bu kelime yalnızca bir sözden ibaret değildir. Söylenmesi kolaydır; ama bunu kalbe ulaştırmak, bu anlayış kabiliyetine sahip varlığa anlatmak, kalbin buna inanmasını sağlamak, işte asıl zor olan budur. Kimi zaman insan böyle sözler sarf eder. “Cennet var, cehennem var” der. Bazen inanır da.

Ama inanç, ilmî itikattan ayrı, farklı bir şeydir. Hakkında delil ve burhanı da vardır, ama inanmak, başka bir meseledir. Nebilerde var olan ismet sıfatı, bu inançtan sonradır. Bir şeye inandılar mı, aykırı bir iş yapmaları imkânsızdır. Siz eğer birisinin kendisine aykırı bir söz söylediğiniz takdirde kılıcını çekip boynunuza vuracağına inansanız, bu konuda masum kesilirsiniz, susarsınız. Yani, artık sizden böyle bir sözün çıkmasına imkan yoktur. Çünkü kendinizi istiyor ve kendinizi seviyorsunuz, sizin muhalefetiniz söz konusu olamaz.

Birisi gıybet edecek olursa, örneğin Mekke’deki birinin gıybetini ederse, dilinin oraya kadar uzatıldığına, dilinin aradaki insanlarca çiğnediğine, gıybetin ateş köpeklerinin katığı olduğuna¹⁶³ ve köpeklerin sürekli¹⁶⁴ kendisini parçalayacağına inanacak olursa asla gıybet etmez.

Biz Allah korusun birinin gıybetini yapmaya devam ediyorsak, buna inanmamışız demektir.

İnsan, burada yaptığı her şeyin, öteki âlemde de bir karşılığı olduğunu bilmelidir. Yaptıklarının, bir suretinin de orada bulunduğuna inanmalıdır. Eğer iyi ve güzelse, oradaki sureti de iyi ve güzeldir. Kötüyse, orada da kötüdür, işin içinde belli bir hesap vardır.¹⁶⁵ Olayın ayrıntıla-

¹⁶³ Hz. Ali (a.s) Nuf-i Bekkali’ye yaptığı nasihatinde şöyle buyurmaktadır: “Gıybetten sakın. Zira gıybet ateş köpeklerinin katığıdır.” (Vesail’uş Şia, c.8, s.599, Ebvab-u Ahkam’il Aşere, 152. bab, 13. hadis ve Erbein, İmam Humeyni, 19. hadis)

¹⁶⁴ Yani bir defa parçalayıp bitmekle iş bitmiyor, bu parçalayıp yutma sürekli tekrar olmaktadır.

¹⁶⁵ Kıyamet ve berzah aleminde tecessüm eden ameller, sıfatlar ve insani melekelerle işaretir. Daha fazla bilgi için bkz. Şevahid’ur Rububiye, Molla Sadra, s. 329, eş-Şahid’us Salis, elîşrak’us Sabık ve Erbain, İmam Humeyni: 1, 4, 7, 19 ve 27. hadislerin şerhi.

rına girmek gerekmez. Ama kısaca her şeyin belli bir hesabı olduğuna, örneğin insan gıybet edecek olursa ahirette bunun bir hesabı olduğuna, cehennem bulunduğuna, müminlere eziyet ederse, cehennem olduğunu, eğer iyilik işleyecek olursa, onun için orada cennet olduğuna inanırsa ona göre de amel eder.

Kitabı okumuş olması veya aklının idrak etmesi yeterli değildir. Çünkü, akılla idrak etmek ile kalpten inanmak arasında çok fark vardır.

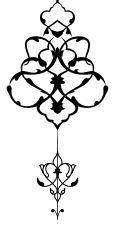
İnsan, aklının yardımıyla, çoğu zaman birçok şeyi idrak eder. Ne var ki buna inanmadığı için, idrak ettiği şeye uymaz. Sadece inandığı zaman, bu inancını ameli sahaya aktarıp uygular.

İman, bu inançtan ibarettir. Peygamberi bilmek değil, peygambere inanmak fayda verir. Allah'a inanmak, O'nun varlığına delil getirmek yeterli değildir; iman etmek gerekir, kalbin inanması gerekir. İnsan Allah için kalbini alçakgönüllü kılmalıdır. Bir insan, Allah'a gerçek anlamda iman ettiği zaman, her şey bunun ardından gelecektir.

İnsan, bu âlemi yaratan, âlemin mebdei (başlangıcı ve kaynağı) olan bir varlığın olduğuna, insan için bir geri dönüşün söz konusu olduğuna, hayattan sonra başka bir aşama olduğuna, ölümün yokluk değil, eksiklikten kemâle ermek olduğuna inanırsa, bu inanç, onu her şeyden, bütün yanılğı ve yanlışlardan koruyacaktır. Her şey bu inançlardır. Tek mesele bu iman nasıl elde edileceğidir.

“Allah'ın adıyla, elhamdülillah” diyen ayetin, ben yalnızca bir yönünü arz ettim. Bunlar muhtemel şeylerdir; kesin bir şey söylemiyorum. Ama insan bütün hamdların gerçekten Allah'a olduğuna hakkıyla inanırsa, şirk o insanın kalbine yol bulamaz. Artık kimi överse, Allah'ın cilvesini övmüş olur.

Eğer Hz. Ali için bir kaside söylemek isterse, bu kasidedeki övgünün gerçekte Allah'a ait olduğunu anlar. Çünkü Ali, Allah'ın büyük bir cilvesidir. Allah'ın büyük cilvesi olduğu için de, onun övgüsü, Allah'ın övgüsü demektir. Çünkü bu, cilvenin övgüsüdür. Eğer insan bütün hamdların Allah'a ait olduğuna iman ederse, kendisini bir yana bırakır.

İnsanların benlik kavgasının ve gururlanmasının kaynağının, kendilerini tanımamalarından ileri geldiğini görür ve anlar. “*Kendini bilen, rabbini bilir*”¹⁶⁶ ilkesi de budur.

İnsan kendisinin bir hiç olduğunu bilmez, insan kendisinin hiç olduğunu anlayıp, buna inanırsa, var olan her şeyin Allah’tan olduğunu anlarsa, kendisinin hiç bir şey olmadığını görürse, Rabbini tanır.

Bizler, esasen ne kendimizi tanıyoruz, ne de rabbimizi. Ne kendimize inanıyoruz, ne de tam anlamıyla Allah’a. Ne kendimizin bir şey olmadığına, ne de her şeyin Allah’ın olduğuna, Allah’tan olduğuna inanıyoruz. Bu iman olmayınca, insana ne kadar delil de getirilse, hiçbir faydası yoktur. Çünkü işin içinde benlik vardır. Ben kimim, siz kimsiniz gibi sözler... Riyaset ve benzeri şeyler için ortaya atılan bunca iddialar benlik yüzündendir. Çünkü benlik oldu mu, insanda bu duygu öne çıktı mı, insan yalnızca kendisini görür.

İnsanın başına gelen her belâ, nefis sevgisi yüzündendir, insanın kendisini sevmesinden, kendisini beğenmesindedir. Oysa insan durumu idrak edip, konunun gerçekliğini vicdanıyla anlayabilse, kendisinin bir şey olmadığını ve başkasına ait olduğunu da anlayacaktır. Bu aslında başkasını sevmektir. Ama yanlışlıkla bunun adı “nefis sevgisi” olarak konulmuştur. Bu yanlışlık insanı mahveder. Başımıza gelen bütün sıkıntı ve belâlar, makam sevgisi, nefis sevgisi yüzündendir. İnsanı öldürmeye zorlayan makam sevgisidir. İnsanı yokluğa sürükleyen, cehenneme götüren nefis sevgisidir. “Bütün kötülüklerin başı, işte bu sevgidir.” Mal, makam ve nefis sevgisidir. Bütün hataların kaynağı nefis sevgisinden doğar. İnsan bencil olduğu ve yalnız kendisini gördüğü için, her şeyin kendisinin olmasını ister. Hayali bile olsa kendisine engel gördüğü her şeye düşman kesilir. İstedığı her şeyi kendisi için istediğinden, bu isteğinde sınır da tanımaz. Bu bakımdan nefis sevgisi bütün belâların başıdır.

Allah’ın kitabı, bize bütün meseleleri beyan eden bir söz ile konuya başlıyor. Burada bütün meseleler ihtimali de olsa bizlere anlatılmaya çalışılıyor. Allah “El-hamdu lillahi” buyurduğunda, bazı hamdlar kendisine

¹⁶⁶ Bihar’ul Envar, c. 2, s. 32, Kitab’ul İlm, 9. bab, 22. hadis, Allah Resulü’nden naklen ve Gurer’ul Hikem, c. 5, s. 194, 7946. hadis, Hz. Ali’den naklen

aittir, demiyor. “Bütün hamdlar, ancak bana aittir” diyor. “El-hamdu lillah” diye buyrulduğunda bunun anlamı, “hamdın bütün çeşitleri, hamdın bütün haysiyeti¹⁶⁷ Allah’a aittir, Allah’tandır” demektir. Oysa siz başkasına hamdettiğinizi sanıyorsunuz. Allah, burada bütün meselelerin üzerinde var olan perdeyi kaldırıyor. İnsan bu bir tek ayete iyice iman ederse, insan, bütün hamdların Allah için olduğuna inanırsa -zira problem buna inanmaktır-, kalbindeki bütün şirkler, yaprak gibi dökülür gider. “Ben ömrümün başından sonuna dek hiç şirk koşmadım” diyen insan, bunu, vicdanına işlediği, bu sözü ve manayı vicdanıyla derk ettiği için söylemektedir. Oysa insana getirilen deliller, bu denli asalet ve maharete sahip değildir. Delil, güzel bir şey değildir demiyorum, burhan olmalıdır. Ama burhan bir vesiledir. Burhan, sizin bir meseleyi aklınızla idrak edebilmeniz ve gayret ederek kendisine iman etmeniz için bir araçtır.

Felsefe bir araçtır. Felsefenin kendisi bir amaç değildir. Felsefe, sizin bazı meseleleri ve bilgileri, bir takım deliller sayesinde, aklınızla idrak etmeniz için bir araçtır. İşte delilin marifeti, ancak bundan ibarettir, istidalcilerin getirdikleri delilin ayağı tahtadandır. Yani bu ayak tahtadan bir ayaktır. İnsanı hedefe ulaştıran ayak ise, insanın kendisiyle Allah’ın cilvesini gördüğü ayaktır. Kalbe dolan imandan ibarettir. Vicdan ise insanın tattığı ve iman ettiği bir zevktir. Bu bir mertebedir, bundan daha yüce mertebeler de vardır.

Biz Kur’an’ı yalnız okumak ve tefsir etmekle kalmamayı umut ediyoruz. Oradaki meselelere inanmaya, Kur’an’dan okuduğumuz her söze, attığımız her adıma iman etmeyi umuyoruz. Kur’an insanı terbiye etmek, yetiştirmek isteyen bir kitaptır.

Allah’ın kelamı, ism-i a’zam ile yaratılan insanı, bulunduğu eksik mertebeden alıp, layık olduğu yere (kemâle) ulaştırmak istemektedir. Kur’an bunun için gelmiştir. Bütün nebiler bunun için gönderilmişlerdir. Bütün nebiler, insanın elinden tutup, düştüğü bu derin benlik çukurundan çıkarmak, Allah’ın tecellisini insana göstermek, Allah’tan başka şeylerden kopmasını sağlamak için gelmişlerdir. Allah hepimize bunu nasip etsin.

¹⁶⁷ Haysiyet bir şeyde göz önünde bulundurulmuş, incelenen hususiyettir. Örneğin insanın haysiyeti, genel “canlı” unvanı altında vaki olduğundan bütün özellikleri mülhaza edilmektedir. Sadece belli bir hususiyeti ve ciheti değil.

İkinci Ders

Bu “Bismillah”ın yani car¹⁶⁸ ve mecrur¹⁶⁹un, neye ait olduğundan söz ediyorduk. İhtimalî olarak arz ettik ve dedik ki, her surenin başında bulunan “besmele”nin, o surenin kendisine, surede bulunan uygun bir kelimeye bağlı olması mümkündür. Örneğin Hamd suresinde “Bismillahirrahmanirrahim, el-hamdu lillahi” şeklindedir. Yani bu hamd Allah ismiyle vaki olmaktadır.

Her suredeki besmelenin anlamının, başka surelerdeki besmelelerden ayrı olması ihtimali de vardır. Her surede o suredeki uyumlu bir şeye ait olan “bismillah” başka bir suredeki besmele ile farklı bir anlam içermektedir. Örneğin Hamd süresindeki besmele, “hamd” kelimesine bağlı olduğuna göre hamdın kendisiyle gerçekleştiği o ismin ne olduğuna bakılmalıdır.

Hakk için zuhur eden ve hamdın kendisiyle vaki olduğu “isim”, nasıl bir isimdir?

Veya İhlas suresinde “Allahu ahad” ve “huvallahu ahad” sözüne uygun olan isim, hangi isimdir? Fıkıhta da şöyle bir mesele söz konusudur ki eğer belirli bir sure okumak için bir besmele söylenir, ama ardından başka bir sure okunursa bu yeterli değildir. Bu durumda besmele yeniden söylenmelidir. Bu da, bu suredeki “bismillah” ile öteki suredeki “bismillah” arasında bir fark olduğu görüşü ile uyum içindedir. Eğer besmeleler her surede aynı anlama gelecek olsaydı, bu suredeki besmeleyle diğer suredeki besmelenin farkı olmazdı. Nitekim kimileri, “Hamd suresi dışındaki surelerde, besmele surenin bir parçası değildir ve teberrük olsun diye okunmaktadır” demişlerdir ki, bu doğru değildir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Car, kelimenin sonunu esre ile (i diye) okutan harf.

¹⁶⁹ Başında harf-i cer bulunan kelime. İzafet halinde son kelime. Cerr’li okunan kelime.

¹⁷⁰ Bismillahirrahmanirrahim hakkındaki görüşler faklıdır. Bunların en önemlileri şunlardır:

- 1- Bir grubun inancına göre bu ayet ne Hamd suresinden bir ayettir ne de Kur’an’ın diğer surelerinden bir ayet.
- 2- Bir grubun inancına göre Hamd suresinden ve diğer surelerden bir ayet sayılmaktadır. Her kim onu terk ederse Kur’an’dan 113 ayeti terk etmiş olur.

Hamd suresindeki bismelenin, “hamd anlamı”na ait olması esasınca bir ihtimal şudur ki el-hamd bütün hamd örnekleri ve tüm hamd çeşitleri anlamındadır.

Hamd eden her insanın hamdı, ancak ismullah ileidir. Yani söyleyenin, hamd edenin kendisi de bir isimdir, bir tecellidir. Bütün organları, sahip olduğu her şey Allah’ın isimlerindedir. İnsanın ettiği hamd da kendisi bir isim olduğu için, hamdı da sadece Allah’ın adıyla gerçekleşebilmektedir. Sizler de başka bir isimsiniz, Zeyd ise başka bir isim. Bunların her biri Allah’ın isimleridir. Yani Allah’ın tecelli ve tezahürleridir. İlahi fail, varlığın failidir.

Dolayısıyla varlığın faili olan ilahi fail ile tabii failer arasında fark vardır. Bu farklardan birisi şudur ki ilahi fail denilen ilahi kaynaktan çıkan şey, kendi varlığında bir şeye sahip değildir ve hiçbir bağımsızlığı bulunmamaktadır. Hiçbir varlık kendi kendine bağımsızlığa sahip değildir. Zihnini bunu daha iyi anlaması için, güneşe oranla güneş ışınları gibi olduğunu söylemekteyiz. Ama böyle değildir. Bundan ayrı, hatta daha üstün bir hakikati ifade etmektedir. Ama güneşin ışıkları, güneş karşısında hiçbir bağımsızlığa sahip değildir. Yaratılış ve varlığı hayır kaynağından çıkan ve sürekliYüce Rabbe bağlı olan her şey, kendiliğinden bir bağımsızlığa sahip değildir. Yani bu varlık, ne var oluşunda, ne de bekasında, ayrı bir varlık halinde olamaz. Eğer o ışıklar, yani varlığın ışıkları kendisinden alınacak olsa, varlık olmak ve tahakkuk etmek istese bile, bunu yapamaz. Tahakkuku mümkün olmaz, çünkü bir kaynağa, bir yaratıcıya muhtaçtır. Bekası için de aynı durum söz konusudur. Kendi varlığında hiçbir değer ve haysiyete sahip olmadığı için, (bu varlık) kaynağın zâtında yok olucudur (fânidir). Bu bakımdan Allah’ın isimlerinin zuhuru olmakla birlikte, kendisi de esmaullahtır. Fîli esmaullahtır.

- 3- Üçüncü grubun inancına göre bu ayet Hamd suresinden bir ayahtır ama diğer surelerin bir ayeti değildir.
- 4- Bir grubun inancına göre ise Hamd suresinin ilk ayahtır. Diğer surelerde ise ilk ayetin bir parçasıdır. Şu anlamda ki bismillahirrahmanirrahim kendisinden sonraki ifadelerle bir ayet sayılmaktadır. (el-Hilaf, c. 1, s. 112, Tefsir’ul Kur’an Ayetullah Seyyid Mustafa Humeyni c. 1, s. 40, Tefsir’ul Keşşaf, c. 1, s. 24-25, Tefsir-i El-Mizan, c. 1, s. 17-18)

“Yerin ve göğün nuru”, Allah’ın nurunun zuhuru olmakla birlikte, bu O’nun zuhuru olduğu halde O’nun bizzat kendisi değildir. Zahir olan şey zuhurun kaynağında fânidir. Bu mümkün varlık da (kendisini var eden) kaynaktan öylesine fanidir ki, kendi başına hiçbir bağımsızlığı yoktur ki “Bu odur” denilebilsin. Zuhur O’nda fanidir. Bu yüzden “Allah, göklerin ve yerin nurudur” denilmiştir.

El-hamd kelimesindeki “elif ve lâm” “istiğrak”¹⁷¹ olur ve “bismillah” “hamd”a bağlı kabul edilirse bu durumda her hamd edicinin hamdı gerçekleştiğinde, ancak ismullah ile tahakkuk eder. İsmullahı da hamd edenin kendisidir. Yani bir itibara göre, öven ve övülen, hamd eden ve kendisine hamd edilen birdir. Zuhur ve mazhar aynıdır.

“Sen kendini övdüğün gibisin...Senden sana sığınırım”

Hamd eden, hamdını ettiği varlıkta fani olduğu için, kendini övmektedir; başkası için hamd söz konusu değildir ki “O’nu övüyorum” diyebilsin. O’nda fani (yok olucu) olduğu için kendisini övmektedir.

Diğer bir ihtimale göre de elif-lâm bireysel çoğunluğu ifade eden istiğrak için değildir. Aslında hamdın bütün hususiyetlerinden arınmış soyut tabiatın kendisi, hiçbir taayyünü olmayan bir hamd kastedilmiş olsun.

Burada “bismillahirrahmanirrahim ve elhamdulillah” belirsiz ve mutlak hamd demektir. Bu ihtimale göre, bizim hamdlarımız diğerinin aksine olmakta, hamdlarımız O’nun için olmamaktadır. O’nun için gerçekleşmeyen (yani bizim tarafımızdan olmayan) hamd ise, kendisinin, kendisine ettiği hamddir. Kendisinden başkasının hamdı, sınırlı hamddir. Allah ise sınırsızdır. Sınırlı hamd, sınırsız varlık için vaki olamaz.

Orada “Hamd, Allah’tan başkası için olamaz” denilmişti. Örneğin, siz güzel yazıyı övüp sena ettiğinizi sanmaktasınız. Oysa sena edilen şey yazı değil, Allah’tır. Nuru tarif ettiğinizi sanıyorsunuz, âlemi övdüğünüzü

¹⁷¹ Cins anlamını ifade eden elif lam ile birlikte olan isim salt mahiyet ve hakikati ifade etmektedir. Elhamdu lillah ayetindeki el-hamd kelimesi gibi, bir görüşe göre burada hamdın hakikat ve tabiatına işaret edilmektedir. Bazen bireyleri arasında tahakkuk ettiği için mahiyet ifade etmektedir. Elbette bütün bireyler arasında, bazıları arasında değil. Örneğin innel insane lefi husr burada insanî mahiyetin veya bazı insan bireylerinin hüsranda olduğu değil, bütün insanların hüsranda olmasıdır. İstiğraktan maksat da bu tür bir kapsamlılıktır.

sanıyorsunuz. Oysa bu âlemin değil, ancak Allah'ın övgüsüdür. Yani yapılan her hamd, her hamd edenin hamdı, eninde sonunda ancak Allah'a varır.

Âlemde, Allah'tan başka hiçbir şeyin “kemâli” yoktur. O'nun cemalinden başka bir cemel yoktur. Varlıkların kendileri bir şey değildir. Bu tecelli varlıklardan alınacak olsa, kendilerinden geriye bir şey kalmaz. Varlıklar Allah'ın tecellisiyle vardır.

Bunun için bütün varlıklar, “Allah'ın cilvesi ve nurudur” denilmiştir.

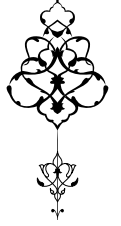
“Allah göklerin nurudur.”

Bu tecelli kaldırılacak olsa, hiçbir varlık kalmaz. Tecelli olduğu için, övgü de ancak “kemâl” içindir. Hiçbir övgü, Allah'tan başkası için olmaz. Çünkü âlemde Allah'ın kemâlinden başka bir kemâl yoktur. Kemâl yalnızca O'dur. Zuhur O'nun kemâli, zatının kemâlidir. Zuhur makamındaki kemâli, zât makamındaki kemâli, sıfatlar makamındaki kemâli, kı-sacası âlemdeki bütün kemâller, O'nun zuhur makamındaki kemâlinden ibarettir. Bir kemâli öven kimse, hakikatte O'nun kemâlini övmektedir. Öyleyse yapılan her övgü, Allah'a yapılmaktadır.

Orada birinci ihtimale göre hakikat böyleydi. Ama burada ikinci bir ihtimale göre hamd, mutlak hamd olup külli (bütün) hamd değildir. Mutlak hamd, kayıtsız hamddir. Bizim yaptığımız hamdlerin tamamı belirlirli ve sınırlıdır. Müteeyyin¹⁷² varlık içindir. Çünkü bizim için, mutlak varlığa (Allah'a) ulaşma imkanı yoktur. Bu yüzden O'na tam anlamıyla hamd edemiyor, O'nu idrak edemiyoruz, “el-hamdu lillahi” dediğinizde bile, hamd edebileceğiniz o hakikat derk edilmiş değildir.

O'na hamd ettiğimizde, yapılan her hamd doğrudan O'na değil, O'nun mazharlarına olmaktadır. Diğer ihtimal bunun aksiydi. Orada her hamd,

¹⁷² İbn-i Fenari mutlak vücud hakkında şöyle diyor: “Her türlü kesret, terkip, sıfat, isim, hüküm ve nisbetten arınmış olan salt vücuttur. Bu vücut ne tikeldir ne de tümel. Ne hastur ne de genel, aksine bütün kayıtlardan hatta ıtlak kaydından bile arınmıştır. Zira salt her şeyden arınmış halis anlamındadır. Bu vücut halis ve her türlü itibar ve kayıttan beridir.” Taayyün eden vücut ise kayıtlı vücuttur, bir haddi vardır. Bu yüzden bizden ortaya çıkan her hamd, sınırlı bir varlık olduğumuzdan ve de marifetimiz Haktan çok Hakk'ın mazharları ile ilgili bulunduğundan bütün hamdler taayyün etmiş vücut için tahakkuk etmektedir; mutlak vücut için değil.

ancak O'naydı ve başkası için vaki değildi. Bu ihtimalde ise, kendi kendini hamd edişinden başka hiçbir hamd O'na değildir. Bu yüzden "hamd Allah'ın adıyla" denildiğinde, artık buradaki isim, siz isimsiniz ve o da isimdir tarzındaki birinci anlama gelmez; aksine o ismullahtır, kayıtsız ve mutlak zuhurdur. Gaipen zuhur eden kayıtsız-alametsiz mutlak varlıktır. Gayb ismidir. Hamd, bu isimle gerçekleşmektedir. Yani Allah kendi kendine hamd etmektedir. Zuhur, mazhar için hamd etmektedir. Bu da "bismillah"ın ait olduğu şey hakkındaki başka bir ihtimaldir.

Bazen "bismillah"ın taalluk ettiği hamd, hamdın tüm örnekleridir, bazen de hamdın salt varlığı. Yani hiçbir kaydı ve şartı olmayan hamd... Bazen yapılan bütün hamdlar ancak Allah'a olup, başkasına vaki olamaz. Bazen de mutlak hamd manasında, hiçbir hamd Allah için olmaz. Sınırlı hamd manasında vaki olur, mutlak hamd manasında değil. O zaman "el-hamd" yani hiçbir kaydı olmayan mutlak hamd, kendisine uygun olan bir isimle kendisi için var olur. Bu da bir ihtimaldir,

Bir ihtimale göre de "bismillah" surenin kendisine ait değildir. Bazıları bunun, "zeher" (zahir oldu) fiiline ait olduğunu söylemişlerdir.

"Zeher'el vücud, bismillahirrahmanirrahim." Yani var olan, varlığa sahip olan her şey, ancak Allah'ın adıyla var olabilir. İsim, bütün varlıkların zuhurunun kaynağıdır. Bu isim, belki de şu rivayette yer alan isimdir:

"Şüphesiz Allah meşiyeti bizzat, ama eşyayı meşiyet ile yaratmıştır."

İlk zuhurdan ibaret olan meşiyeti bizzat yaratmıştır, yani aracısızdır. Bütün diğer şeyler meşiyet sonucu var olmuştur. Bu ihtimale göre "bismillahirrahmanirrahim" sureye değil, dışarıdan bir şeye bağlıdır. Bu ihtimal de vardır. Elbette edebiyatçılar da "esteinu" (yardım dilerim) ve bunun benzeri uygun fiilleri takdire almışlardır. Edebiyatçılar her ne kadar dikkate almamış olsalar da, "istianet" (yardım dilemek) bile ancak ismullah ile. Yani her kim bir yardım dilerse, (istianet) ederse, bu dahi ancak Allah'ın adıyla olmaktadır. Bir kimsenin Allah'ın ismi olmaksızın "istianet" etmesi mümkün değildir. Bu yalnızca lafzî bir "bismillah"tan ve teşrifatî bir "Allah'ın ismiyle yardım dilerim" demekten ibaret değildir. Allah'ın isminin kendisinde ve her şeyde zuhur ettiği bir hakikattir. "Esteinu bismillah" da bu zuhur ile yardım dilemektir.

İstianet bu zuhur iledir. Her şey ancak bu zuhur iledir. Bu da, edebiyatçılar dikkat etmese de aslında ona dönmektedir. Bu, “bismillah”ın taalluk ettiği şey, ait bulunduğu kaynak ile ilgili şeylerdi.

İsme gelince... Bu konuda da dedik ki isim müsemmanın alametidir. Müsemmanın alameti olmayan hangi şey vardır? Herhangi bir varlığa sahip olan düşündüğünüz her şey, O'nun bir zuhurudur. O'nun bir alametidir.

Ama alamet manasına gelen ismin birtakım mertebeleri vardır. Birisi, alametin bütün anlamını taşıyan bir isimdir. Bundan daha aşağıda olan isimler de vardır ve en son varlığa dek bütün varlıklar âlamettir, zuhurdur. Varlıklar ismin zuhurudur. Ama mertebeleri vardır.

Bir rivayette “Güzel isimler biziz” denilmiştir.

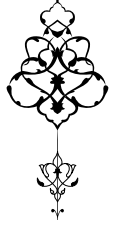
Zuhur makamındaki en yüce isim, Peygamber-i Ekrem'dir (s.a.a) ve Pâk İmamlardır. Onlar seyir mertebesinde, eksikliklerden hareket etme (ayrılma) mertebesine gelmiş, oradan da bütün tabiatlardan, her şeyden azade oldukları bir yere erişmişlerdir. Yani onlar bizim gibi değildir. Bizler bir kuyudayız, onlar gibi değiliz.

Biz daha yola koyulmadık. Bu kuyudan çıkıp, yola koyulan, hicret eden insanlar vardır.

“Kim Allah'a ve peygamberine hicret için evinden çıkar ve o kimseye ölüm gelirse, onun ecrini vermek Allah'a aittir”¹⁷³

Bu hicret -bir ihtimale göre- insanın kendi varlığından Allah'a hicreti anlamınadır. Burada ev, insanın nefsidir. Bu evden çıkıp hicret edenler olmuştur. Bu karanlık evden, benlik evinden çıkıp, ölüm kendilerini buluncaya dek Allah yolunda hicret etmişlerdir. Bu aşamada artık kendilerine ait hiçbir şeyleri yoktur. Bu mutlak ölümdür ve bunların ecirlerini vermek de Allah'a aittir. Yani artık cennet veya diğer nimetler söz konusu olmayıp, yalnız Allah söz konusudur. Benliğinin karanlık evinden çıkıp hareket eden, Allah'a ve Resulüne -ki bu da hakikatte Allah'adır- hicret eden kimse, bu hicretten sonra, artık her şeyin Allah'tan olduğu, kendisinin hiçbir şeye sahip olmadığı bir mertebeye ulaşır.

¹⁷³ Nisa,100

İnsan bunu, bu hicretinde müşahede ederse, ecri Allah'a aittir. Böyle olan, yani kendilerinden Allah'a hicret eden insanlar olmuştur. Bunlar sonunda, ecirlerinin Allah'a ait olduğu o son makama erişmişlerdir. Daima hicret halindedirler. Bir grup da vardır ki hicret etmişlerdir, ama ölümün gelip çatığı bir makama erememişlerdir.

Bunun yanı sıra, bir de bizim gibiler vardır. Yani bir hicret söz konusu değildir. Bizler bu karanlığın içindeyiz. Dünyada, tabiatın içinde, daha da ötesi benliğimizin kuyusunda hapis kalmışız. Benlik evinde mahkumuz. Kendimizden başka hiçbir şeyi, hiç kimseyi görmüyoruz. Ne istiyorsak, yalnız kendimiz için istiyoruz. Kendimizden başkasıyla ilgimiz yok. Şimdiye dek hicret etmeyi hiç aklımıza dahi getirmiş değiliz. Hep dünyayı ve dünyalığı düşünüp durmaktayız.

Bize emanet edilen ilahi gücün tamamını hakkıyla iade etmiyoruz. Olduğu gibi burada (dünyada) kullanıyoruz, buraya çakılıp kalmışız. Sonuna dek buradayız. Zaman geçtikçe de, kaynaktan uzaklaşıyoruz. Hicret etmemiz gereken yerden, yani yaratılışın kaynağından, ilahi kaynaktan her geçen gün daha da uzaklaşıyoruz.

Bir rivayete göre, bir gün Peygamber (s.a.a) ve ashabı oturuyorlardı. Bir ses geldi. "Nedir?" diye sordular. Peygamber (s.a.a) -bu rivayete görecehennemdeki bir taşın yerinden koptuğunu ve ancak yetmiş yıl sonra cehennemden bulunduğu kuyuya düştüğünü, bu sesin, o taşın düşme sesi olduğunu, buyurdu.¹⁷⁴

Bu hadisin, yetmiş yaşında günahkâr bir adamın varlığına, öldüğüne ve tam yetmiş yıl aksi istikamete gittiğine işaret ettiğini söylemişlerdir. Bizler de o ters istikamette yürümekteyiz. Ben seksen yıl, sizler ise bilmem kaç yıl! Ümit ederim ki, sizler doğru yoldan yürürsünüz.

Başımıza ne geliyorsa, bu nefis ve benlik sevgisi yüzündendir.

"Senin baş düşmanın, (en büyük düşmanın) iki yanın arasındaki nefisindir."¹⁷⁵

¹⁷⁴ Kelimat-i Mekkune, s. 138

¹⁷⁵ Esrar'uş Şeriat ve Etvar'ut Tarikat ve Envar'ul Hakikat, s. 177

İşte böyle bir tabir vardır. Nefis, bütün düşmanlardan daha beter, bütün putlardan daha büyüktür, anası konumundadır.

“Putların anası nefsinizdir.”¹⁷⁶

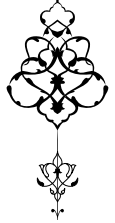
İnsan bütün putlardan daha çok nefesine tapar, insanın nefesine olan ilgisi, her şeyden daha çoktur. Bu putu kıramadıkça, insan ilahi olamaz. Hem put, hem de Allah, bir arada olamaz. Hem benlik (enaniyet), hem ilahiyat bir arada bulunamaz. Bu nefis evinden, bu benlik puthanesinden kurtulmadıkça, bu putu arkaya atmadıkça, yüzümüzü Allah’a çevirmedikçe, putperest bir varlık olarak kalırız. Görünüşte Allah’a tapıyor gibi olsak da, durum böyledir.

Allah’ı sadece bir söz olarak söylüyoruz. Gönlümüzde olansa, yalnızca kendi nefsimize duyduğumuz sevgimizdir. Allah’ı da kendimiz için istiyoruz. Allah’ı böyle isteyince, kalkıp sadece sözle “**Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz**” diyoruz. Ama ibadetimiz gerçekte nefsimize oluyor. Kendimize yönelince, her açıdan kendimiz söz konusu olunca da her şeyi kendimiz için istiyoruz. İnsanın yakalandığı her bela bu yüzden, yani nefis ve benlik sevgisi yüzündendir.

Älemdaki bütün savaş ve kavgalar, insanın benliği yüzünden meydana gelmektedir. Müminler birbirleriyle savaşmazlar. Eğer iki insan savaşıyorsa bilinmelidir ki, mümin değillerdir. Çünkü müminler birbirleriyle savaşış kavgaya ermezler.

İnsanda iman olmayınca, bütün ilgisi kendisi ve nefsi üzerinde yoğunlaşır. Her şeyi kendisi için ister. Kavga-gürültü, işte bu yüzden çıkmaktadır. Ben şu makamı kendim için istiyorum, siz de bunu kendinizin olsun diye istiyorsunuz. İkisi birden mümkün olamayacağı için de sürtüşme başlamaktadır. Ben de, siz de, örneğin şu halıyı kendimiz için istiyoruz. Şu hayali başkanlığı ve rehberliği ben kendime istiyorum; siz de kendiniz için istiyorsunuz. Ben bir şeyi kendim için istediğimde, siz de aynı şeyi ancak kendiniz için istiyorsunuz. İkisi bir araya gelmeyince kavga çıkıyor. Biri bu ülke kendinin olsun istiyor, diğeri kendisinin, o zaman da savaş çıkıyor. Bu savaşların tamamı benlikler arasında

¹⁷⁶ Mevlana şöyle diyor: “Putların anası, nefsinizdir.”
“Zira o put yılan, bu put ejderhadır.”

olmaktadır. Âlemdeki bütün savaşlar, benlik savaşlarıdır. İnsan benliğiyle savaşmaktadır. Savaş benlik yüzünden çıkmaktadır. Velilerde bu benlik yoktur. Veliler savaşmazlar. Bütün veliler tek bir yerde toplanacak olsa, yine de birbiriyle savaşmaz; asla benlik yüzünden birbirlerine muhalefet etmezler. Çünkü her şey, Allah içindir. Velilerde benlik yoktur. Bu yüzden o bir tarafa, bu diğer tarafa işleri çekmez. Savaş çıkmaz, kavga olmaz. Hepsi tek bir kaynağa bağlıdır, hepsi aynı yödedir.

Biz ise bir kuyuya düşmüşüz. Karanlığa, karanlıkların en koyusuna dalmışız. Bu, benliğin karanlığıdır. Benliğin bu karanlığından çıkamazsak, bu kuyudan kurtulamaz, benlikten sıyrılamazsak, kendimize tapmaktan, kendimizi beğenmişlikten kurtulamazsak, elbette başkalarını hiçe sayar, o zaman da her şeyi kendimiz için ister hale geliriz. Her ne olursa, insan kendi yararına olsun ister. Yararına olan şeyi kabul eder. Eğer bir şey kendi yararına olmazsa, doğru bile olsa kabul etmez. Bir şey kendi yararına olsa, derhal iman eder, ama bunun tersi olursa, o kadar çabuk inanmaz. Bunlar hep benlik yüzündendir. Bizim, sizin, kısacası insanlığın bütün dertleri bu yüzündendir. Kavgalar hep bencillik yüzündendir. Ben kendi tarafıma çekiştirdiğim, siz de kendi tarafınıza çekiştirdiğiniz için kavga çıkmaktadır. Bu durum söz konusu olunca, yani nefsin ilahi boyutu kalmayınca, insanın ibadeti kendi nefesine olmaktadır. Ne zaman kurtulacağız bundan?

Bu insanın kendisi için yaptığı bir mabet, bir tapınaktır. Ne zaman çıkabilir buradan? İnsan, gaybî bir elin gelip kendisini buradan çıkarmasını istemektedir. Zaten bütün nebiler bunun için gelmiş, bunun için gönderilmişlerdir.

Gönderilmiş olan bütün nebiler, indirilmiş bütün semavi kitaplar, insanı bu puthaneden kurtarmak, bu putu kırmalarına ve Allah'a ibadet etmelerine kılavuzluk etmek içindir. Bütün nebiler şeytani olan bu âlemi, ilahi bir âlem yapmak için gelmişlerdir. Şu anda ise şeytanın idare ettiği bir âlemdir bu. Bizlere, nefsimize, şeytan hükmetmektedir. Şeytana uymaktayız. Heva ve hevesimiz şeytanın cilvelerindedir. Dolayısıyla da yaptığımız her yanlış amel, şeytani bir ameldir. Yaptığımız her şeyde, madem ki arada nefsi emmare var, madem ki şeytan var, şeytana uymaktayız. Bize, nefsimize şeytan hakimdir. Şeytan bizi istilâ etmiş durumda. Ancak

Allah'a hicret eder, nebilerin eğitimi ve öğretisiyle, evliyanın eğitimiyle bu evden hicret eder ve sırt çevirirsek, benliğin bu kuyusundan diğer tarafa, yani esenliğe çıkabiliriz. Bunu dünyada başaran insan, öyle bir yere ulaşır ki, sizin ve bizim hayalimiz bile oraya ulaşamaz. İnsan o aşamada fani olur. Kemâle ermek isteyen kimse, bu yola hicret etmelidir. Benliğinden çıkıp kurtulmak isteyen insan, nefsiyle mücadele ederek bu hicreti gerçekleştirmelidir.

“Üzerinizde büyük cihad kaldı!”¹⁷⁷

Dünyadaki bütün cihatlar, nefisle yapılan cihada tabidir. Bu cihadı başarırız, yaptığımız her cihad gerçek anlamda cihattır. Eğer bunu başaramazsak yaptığımız her şey şeytanidir. Bütün cihatlarımız bu durumda şeytani olur. Rivayette de yer aldığına göre bir cariye veya bir mal elde etmek için cihad eden kimsenin cihattan kısmeti ancak budur. Ama, cihadı Allah'a yönelmek için olanın ecri Allah'a aittir. Fiillerin türü fark etmektedir. Velilerin fiillerini türü ile bizim fiillerimizin türü birbirinden farklıdır. Çünkü fiillerin kaynağı farklıdır.

“Ali'nin Hendek günü vurduğu bir kılıç, insan ve cinlerin ibadetinden daha üstündür”¹⁷⁸ sözü sebepsiz midir?

Bir el, bir insanı öldürmek için aşağı inmektedir. Elbette bunun bir hedefi vardı. Bu hedef, bütün İslam'ın tüm küfür ile karşı karşıya gelmesiydi. Eğer Hendek günü yenilselerdi, İslam elden gidebilirdi. Bu, cihetlerden birisidir.

Diğer bir cihet ise, bu hususta var olan ihlâs ve ilâhi gayedir. Rivayete göre Ali (a.s) birisini öldürmek için göğsünün üzerine çöküyor. Ama yüzüne tükürülünce hemen kalkıyor. Çünkü bundan etkilenmemesi ve (öldürmesi için var olan) ilâhi sebebin, nefsi bir sebebe dönüşmemesi gerekiyordu. Kendisi için hiçbir zaman nefsi sebep olmamalıydı.

¹⁷⁷ Mücahidleri karşılarken söylenmiş olan nebevi hadise işaretir. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Küçük cihadı yerine getiren ve büyük cihad görevleri baki kalan topluluğa merhaba!” Kendisine, “Ey Allah'ın Resulü! Daha büyük cihad nedir?” diye sorulunca Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Nefisle cihad.” (Furu-u Kafi, c. 5, s. 12)

¹⁷⁸ Bihar'ul Envar, c. 39, s. 1-2, Tarih-i Emir'il Müminin, 70. bab, 1. hadis; es-Siret'ul Halebiye, c. 2, s. 642 ve Müstedrek, c. 3, s. 32

İşte O'nun ibadeti, ibadet eden ruhu ve bu kılıç vuruşu, diğerlerinin ibadetinden daha üstündür.

İster müşrik olsun, ister putperest olsun veya olmasın, bunların da görünüşte zikir ve istekleri aynı gibidir. Ebu Süfyan da namaz kılıyordu, Muaviye de cemaat imamıydı. Dış yapılar aynıdır. Namazı yücelten, namaza üfürülen o ruhtur. Eğer o ruh varsa, namaz yükselip ilâhi kılar. İbadet insanın kendisi için olduğu müddetçe ilâhi olamaz. Hepimiz böyleyiz, birbirimizi aldatmayalım.

Bütün ibadetimiz kendimiz içindir. Çok iyi olan birisi, cennet için ibadet etmektedir. Amellerimizin üzerinden cenneti kaldırım, görün bakın kim ibadet ediyor? Yalnızca Ali ve Ehl-i Bey'ti kalır geriye, çünkü o, "ibadeti aşkla yapar ve adeta ibadetle kucaklaşır."¹⁷⁹ Bir kısım kimseler işte böyledir. Cennet için ibadet etmek söz konusu değildir onlar için. Kendinden geçmiş, bu evden kurtulmuş ve ölüm mertebesine erişmiş bir kimseye için lezzet ve cennet söz konusu değildir. Ölüm gelip çatmıştır ona, hiçbir şeyi görmez. Onun için cennet ve cehennem aynı seviyede olup, bu tür sözler bir anlam taşımaz. O Allah'ı över sadece. O'nu ibadete layık olarak bulmuştur. O'nu ibadete layık bulduğu için ibadet etmektedir. Bizim düşüncemizin bile ulaşamadığı başka mertebeler de vardır.

İlk adım benlik ve nefis evini bırakıp, buradan çıkmaktır. İnsan ilk önce kıyam etmelidir. Uyanık olmalıdır, bizim gibi gaflet uykusunda olmamalıdır. Bizler şu anda uyanık görünsek de uykudayız. Hayvani bir uyanıklık ve insani bir uyku içindeyiz.

"İnsanlar uykudadırlar,ölürler ve uyanırlar."¹⁸⁰

Ölüm hasıl olunca nelerin olduğunu anlar.

"Şüphesiz cehennem kafirleri kuşatmıştır."¹⁸¹

Yani şu an dahi kuşatır durumdadır. Ama tabiat insanı uyuşturduğu için derk etmemektedir

¹⁷⁹ Ebu Abdullah'tan naklen Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "İnsanların en iyisi ibadete aşık olan, onunla kucaklaşan, onu kalbiyle seven, bedeniyle yerine getiren ve ibadetler için her şeyden feragat içinde olan kimsedir. Böyle bir şahıs hayatının kolay veya zor geçmesine aldırmaz." (Usul-u Kafi c. 3, s. 131)

¹⁸⁰ Şerhu ala Miet-i Kelime, 2. kelime, s. 54, Evali'l Leali, c. 4, s. 73, 48. hadis

¹⁸¹ Tevbe,49

Bu uyusukluk kalkacak olsa, insan her şeyin ateş olduğunu görür. Çaresiz buradan gitmek gerekiyor. Sonunda bizi o yana götüreceklerdir. O zaman bizzat uyanık olmamız, doğru yoldan gitmemiz, nebilerin eğitimi ve öğretisi altında bulunmamız lazımdır.

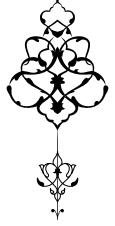
Nebiler insanları terbiye etmek, doğruya iletmek için geldiler. İnsanı düzeltmeye (ıslah) gelmeyen hiçbir nebi yoktur. Adaletin ikamesi insanların düzeltilmesi demektir. Adalet ve zulüm, her ikisi de insandan sadır olabilen şeylerdir. Adaletin ikamesi demek, zulmün yerine adaletin oturulması, müşriklerin müminleştirilmesi demektir.

Nebiler, başıboş bırakılmaları halinde, cehennemi boylayacak bir varlığı (insanı) değiştirmeye ve ıslaha uğraşmışlardır, insana doğru yolu göstermiş, “Bu yoldan gitmelisin” demişlerdir. Yetmiş, seksene merdiven dayadığımız halde, hâlâ bu yola koyulmuş değiliz. Şimdiye dek Allah ve Resulü için hicret etmemişiz. Şu yeryüzüne çakılıp kalmışız. Sonuna dek de böyle kalacağız! Ama hiç çaresi yok, bu yola koyulmamız lâzım.

Gençler, siz bu yolu daha iyi bulabilirsiniz, bizden geçmiş artık. Gücümüz azalmış bizim. Siz gençler nefsinizi daha kolay aratabilirsiniz. Melekut¹⁸² âlemine yaşlılardan daha yakınsınız. Fesat tohumları sizlerde yeşermemiştir, daha az kök salmıştır. Fesat tohumları, henüz sizde olunlaşmamıştır. Ama kaldıkça her gün daha da güçlenmektedir. Siz nefsi arıtma işini erteleyip, askıya aldıkça, iş daha da zorlaşmaktadır. Bir yaşlı kendini ıslah etmek istese, bunu yapması çok zor bir iştir. Oysa siz gençler, daha çabuk düzelebilirsiniz.

Binlerce genç düzelmekte, ama bir yaşlı düzelmemektedir. Bu işi yaşlılık günlerinize bırakmayın, gençken yapın, yolunuzu şimdiden seçin, işe şimdiden başlayın. Kendinizi nebilerin öğretilerine teslim edin, onlara uyun. Çünkü kaynağınız onlardır. Yola buradan gitmek gerekir. Nebiler yolu göstermişlerdir. Bizlerse yolu tanımıyoruz. Onlar yolu biliyorlardı. Tabiptir onlar, esenlik yolunu biliyorlar, bunu insanlara söylemişlerdir. Esenliğe kavuşmak istiyorsanız, bu yola giriniz. Nefsinize olan

¹⁸² Melekut, ıstılah olarak ruhlar, gayb ve mana alemi hakkında kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle vücut alemi zincirinde en alt âleme tabiat alemi (mülk ve zahir) denmektedir. Sonraki ve bauni mertebesine ise ruhlar, gayb ve mana alemi olan melekut alemi denmektedir.

ilginizi yavaş yavaş azaltınız. Bu iş o kadar hızlı olmasa da önemli değil, nefsinizi yavaş yavaş yeniniz. Bütün emelleriniz bir gün toprak olacak, bitecektir. Bunca benlik bizim zararımızdır. Geriye kalan şey Allah'a ait olan şeylerdir.

“Sizin katınızda olan geçici, Allah'ın katında olan kalıcıdır.”¹⁸³

İnsanın bir nefsi (indekum) bir de ilahi (indallah) boyutu vardır. İnsan kendine teveccüh ettikçe, kendi katında olanlara yöneldikçe bütün bunlar fani olacaktır. Ama eğer Allah'a dönerse bu durumda, “el-Baki” ismiyle kalan her şey baki kalacak, ebedileşecektir.

Gayret edin, şu bulunduğunuz ve bulunduğumuz durumdan çıkalım, kurtulalım. Kafirlerle yapılan cihatlarda galip gelenlerin, tarafların sayısı ne kadar olursa olsun, bir korkuları yoktu. Hz. Ali (a.s) “Bütün Araplar toplanıp benimle savaşsalar, bu yoldan geri dönmem”¹⁸⁴ buyuruyordu. Çünkü iş ilahi bir işti. Allah'a ait olan şeyde yenilgi söz konusu değildir. Bu yoldan dönüş yoktur. Cihad eden, ilerleyen kimseler, benliklerini göz önüne almadan, emellerine kapılmadan ilerliyorlardı. Onlar bu cihad kadar, nefisleriyle de cihad etmişlerdi. Onlar yüce mertebelerdeydi. Bu cihad olmazsa olmaz. İnsan emellerine sırt çevirmedikçe, dünyadan yüz çevirmedikçe ilerleyemez. Dünya insanın emellerinden ibarettir.

Herkesin dünyası, kendi emelleridir. Yalanlanan şey tabiatın kendisi değil, arzulardan ibaret olan dünyadır. Dünya sizin içinizde olan şeydir. İnsanın kendisinde olan şey yalanlanmış, kınanmıştır. Ama güneş ve ay hakkında böyle bir şey söylenmemiştir. Bunlar hep Allah'ın mazharı olan şeylerdir.¹⁸⁵

İnsanı kutsiyet ve kemâl alanından uzaklaştıran her şey, dünyadır. Dünya ise insanın içindedir. Yani dünya, insanın nefesine yönelmesidir. Allah yardım etsin de bu kuyudan çıkıp kurtulalım, nebilere, velilere uyalım. Çünkü onlar bu tehlikeli yoldan kurtulup çıkmışlar, ölüm gelip çatmıştır kendilerine...

¹⁸³ Nahl,96

¹⁸⁴ Nehc'ul Belağa 45. mektup

¹⁸⁵ Nehc'ul Belağa, 126. hikmet

Üçüncü Ders

Biz “bismillah”ın neye taalluk ettiği hakkında sohbet etmiştik. Var olan birkaç ihtimali beyan ettik. Bu meselelerin esası, insanın Hakk ve halk arasında nasıl bir bağ olduğunu bilmesidir. Bizler genellikle papağan gibi, veya bir delile dayanarak -bundan yücresi başka kimselere aittir-varlıkların Hakk ile bağlantısından söz ediyoruz. Ama bu bağ, bir varlığın başka bir varlıkla olan bağı gibi değildir. Örneğin babanın evladıyla ve evladın babasıyla olan bağ gibi değildir. Bu bağımsız bir varlığın diğer bir bağımsız varlıkla var olan bağıdır. Güneşle ışığı arasındaki bağda - ki daha ileri bir bağ da olsa- bile yine ayrılık ve farklılık vardır. Bir varlığın diğer bir varlıkla olan bağıdır bu. Soyut bir düzeydedir. Ama bununla beraber görme ve duyma duyusunun, nefisle olan bağında bile bir tür farklılık ve kesret söz konusudur.

Fakat varlıkların, varlık mebdei ile arasındaki bağ, sunduğum bu bağların hiçbirisiyle kıyaslanamaz. Kitap ve Sünnet’te geçen kimi tabirler de bu bağı ifade etmektedir. “**Rabbi dağa tecelli etti**” ayetinde tecelli olarak tabir edilmektedir.

Semât duasında “*Dağa tecelli edince onu yerle bir eden vechinin nuruna andolsun ki...*” diye buyurulmuştur.

Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır:

“**Allah, ölecekleri zaman canlarını alır.**”¹⁸⁶

Oysa ölüm meleği can almaktadır. İnsan birisini öldürdüğü zaman da “*O öldürdü*” denilmektedir.

“**Attığın zaman sen atmadın, ama Allah attı.**”¹⁸⁷

Bir tecelli, bir nurdur bu. Bizler bu anlamı, delillerle, veya papağanvari bir şekilde de olsa öğrenirsek, bu ayet-i celiledeki bazı meseleler de aydınlanmış olur.

Verdiğimiz birinci ihtimale göre hamd, hamdların bütünüdür. Çok olan şey ve isim burada kesret olarak mülâhaza edilmektedir. Buradaki

¹⁸⁶ Zümer,42

¹⁸⁷ Enfal,17

ihtimale göre gerçekleşen her hamd, Allah'tan başkası için vaki olmamaktadır. Çünkü hamd tecellilere vaki olmaktadır, tecelli ise Allah'ın zuhurudur. Bu zuhur, güneşin ışıklardaki tecellisinden, nefsin duyma ve görme gücündeki tecellisinden daha üstün bir zuhurdur. Hamd mazharlar için olduğu halde Allah'ın bir çok isimleri vardır.

İkinci ihtimale göre ise hamd, mutlak bir hamddir. Yani birinci ihtimalin tam tersi bir ihtimaldir bu. Yani hiçbir hamd edenin hamdı, bu durumda Allah'a vaki olmamaktadır. Bu mazharlar O'nun zuhuru ve hamd mazharlar için gerçekleşiyor olsa bile, bizim hamdımız mutlak hamd değildir ve mutlak varlık için vaki olmamaktadır.

Ancak bütün bu çokluklar, o "mutlak varlık"ta yok oldukları için, hamd yine O'nun içindir. Çokluk ve birlik görüşünde farklılık göstermektedir. Çokluk açısından, ikinci ihtimale göre, hiçbir hamd, o mutlak varlık için olmamaktadır. Kesretin vahdette fenası hasebiyle de bütün hamdlar, ancak O'nun için gerçekleşmektedir. Bu iki ihtimale göre ayetin manası baştan sona fark etmektedir. Hamd istiğrak (genellik) ifade ederse ve isim "bütün varlıklar isimdir" ifadesince kesret içinde isimler olursa bu durumda "bismillah"ta bulunan Allah, Rahman ve Rahim, anlam olarak diğer ihtimaldeki Allah, Rahman ve Rahim'den farklılık arz eder. Zira isim, zahir isimdir ve her isim, başka bir isimden farklıdır, burada kesret mertebesi mülâhaza edilmektedir.

Kesret mertebesinin mülâhazasında isim "Allah" ismidir. Ancak kesret ve tafsil makamında bu "Allah", Hak Teâla'nın ism-i a'zamla tecellisi-dir. Varlıklarda tecelli, ism-i azamla olur. Fiil makamında "Rahman" rahmaniyyet ile tecellidir. "Rahim", "Rabb'il âlemin" ve "iyyake nabudu" da aynı şekilde diğer ihtimale göre farklılık arz etmektedir.

İkinci ihtimale göre hamd mutlak, kayıtsız ve şartsız hamd olunca Allah, Rahman, Rahim de (surenin sonuna kadar) yine farklı anlam ifade etmektedir. Orada bütün varlıklar isimdir. Her bir varlık isimdir ve her işin, fiilin anlamı, diğer fiillerin anlamından farklıdır. Burada ise mutlak hamd olduğu için mutlak hamd "bismillahirrahmanirrahim" ile vaki olmaktadır.

Mutlak hamd, yalnızca Allah'a aittir. Mutlak hamd, zat makamının zuhur ismi olan, yani esmaullah ve zat makamlarında bulunan bir isimle zat makamında vaki olmaktadır. "Allah" ismi ise, zat makamının tümünü kapsamaktadır, zuhur makamını değil. "İsim" de onun tecellisidir. Rahman, zat makamının rahmaniyeti, rahim de zat makamının rahimiyetidir. Rabb vb. aynen böyledir.¹⁸⁸

Bunların felsefe-i a'lada¹⁸⁹ -bildik felsefede değil- bir takım delilleri de vardır.

Fakat bunların hepsi, evliyanın bulunduğu ve anladığından farklıdır. Veliyullah, seyr-i sülük ile o menzilleri geçiyor ve meseleleri müşahede ediyorlardı.

Evliya bazen kendi gözlemlerini halka açıklayamıyordu. Kur'an ise dalâlet çukurunda ve tuzağında olan bu halk ile konuşmak için gelmiş, indirilmiştir.

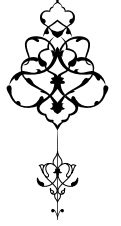
İndirim yapmadıkça, basitleştirmedikçe gerçeği, Resul-i Ekrem'in kendisi dahi bu hakikati açıklayamıyordu.

¹⁸⁸ Zuhuri tecelli iki kısımdır: Genel ve özel. Genel tecelli Rahmani tecelli olarak adlandırılmaktadır ve de bütün varlıklara verilen varlık ifazesinden ibarettir ki bu tecellide bütün varlıklar eşit bir konumdadır. Özel tecelli ise Rahimi tecelli olarak adlandırılmakta olup varlıklara verilen vücut kemâllerinin ve müminlere ve siddiklara verilen manevi kemâllerin ifazesinden ibarettir. İmam Humeyni Şerh-i Dua-i Seher'de şöyle buyurmaktadır: "Rahmaniyet rahmeti vücudun genişleme makamıdır. Rahimiyet rahmeti ise vücut kemâlinin genişleme makamıdır. Vücut rahmaniyet rahmeti ile zuhur etmekte ve her vücut rahimiyet rahmeti ile manevi kemâle ve batını hidayete ermektedir."

Aynı şekilde rahman ve rahim, zatî ve fiilidir. Kayserî Şerh-i Fusus mukaddimesinin ikinci faslında şöyle demektedir: "Vücut hakikati kemalî sıfatlar taayyünlerinden bir taayyünle alındığı takdirde zatî bir isimdir. Ama eğer bu vücut hakikati ilahi tecellilerden özel bir tecelli ile alınacak olursa o zamanda fiili bir isimdir."

İmam Humeyni ise Şerh-i Dua-i Seher'de şöyle buyurmaktadır: Rahmet ve rahimiyet ya fiilîdir ya da zatî. Yüce Allah zatî rahmaniyet ve rahimiyet rahmetine sahiptir ve de o rahmet, zatın zat için tecellisinden ve de vahidiyet makamında icmalî ilmin kendisinde detaylı keşif ve ilmi zuhur ile sıfatlarının, isimlerinin ve levazımının a'yan-i sabite'ye zuhurundan ibarettir. Aynı şekilde Allah fiili rahmaniyet ve rahimiyet rahmetine de sahiptir ve o da fiiller örtüsünde kamil hedef ve tam düzen mutabakatınca a'yanlara kemâl ve feyzin yayılması ve izharı ile zatın tecellisinden ibarettir." Bundan dolayı, birinci ihtimalde rahman ve rahim fiili tecelli olur ve ikinci ihtimalde ise rahmaniyet ve rahimiyet zati olur.

¹⁸⁹ Felsefe-i A'la, Molla Sadra'nın bina ettiği Hikmet-i Mûtealiye'dir.

Kur'an mertebelerinin, yedi ya da yetmiş batını vardır.¹⁹⁰ Bu batınlardan indirilen Kur'an, bizimle konuşacağı bir safhaya gelmiştir ve Allah (c.c), Kur'an'da kendisini deve ile tanıtmaktadır.

“Bakmıyorlar mı deveye nasıl yaratıldı?”¹⁹¹

Güneş, gök ve yer gibi nazil olmuş varlıklar vasıtasıyla Allah hakkında marifet elde etmek istememiz üzüntü vericidir.

Peygamberlerin dilinde düğüm vardı.

“(Musa) dedi ki: “Rabbim benim göğsümü aç, bana işimi kolaylaştır ve dilimden düğümü çöz ki söyleyeceklerimi kavrayıp anlasınlar.”¹⁹²

Kalplerinde ve dillerinde düğüm vardı. Anladıklarını olduğu gibi anlatamıyorlardı. Bu cihetten de bize örneklerle, benzerlerle bir şeyler anlatmaya çalışıyorlardı.

Allah (c.c) deve ile tanıtıldığı zaman, bizim nasıl bir mertebede olduğumuz bellidir. O hayvanın mertebesidir. Bizim elde ettiğimiz marifet nasıl bir marifettir? Oldukça nakıs bir şeydir.

Peygamberler hakkında da bazen şöyle denmektedir:

“Derken Rabbi dağa tecelli edince, dağı paramparça etti ve Musa balyarak yere düştü.”

Musa (a.s), Hak Teala'nın rububiyetine girdikten ve bu aşamalardan geçtikten sonra şöyle dedi:

“Rabbim! Bana göster, sana bakayım”

Yani seni bu gözlerimle göreyim. Oysa hiçbir büyük nebi böyle konuşmaz. Gören ve görülen ile uyumlu bir rüyete ise biz ulaşamayız.

Allah (celle celaluh) ile konuşma derecesine ulaştığı halde, “Bana göster, sana bakayım” dediğinde ise şu cevap geldi: “Sen beni göremezsin.”

¹⁹⁰ Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Kur'an'ın bir zahiri ve bir batını vardır. Batını için ise yedi batın söz konusudur.” (Tefsir-i Safi, c. 1, s. 31)

¹⁹¹ Gaşiye,17

¹⁹² Ta-ha,25-28

Yani -muhtemelen- sen Musa oldukça beni göremezsin. Fakat onu ümitsiz bırakmayıp dağa yönlendirdi. “Dağa bak.” Bu dağ nedir? Hakk’ın Musa’ya tecelli edemediği, ama kendisine tecelli ettiği o dağ “Tur Dağı”dır. Acaba bu tecelli, halkın o gün Tur Dağı’nda olduğu takdirde görebileceği bir tecelli miydi? Acaba güneşi görmek gibi bir şey miydi? “Fakat dağa bak” sözü mülakat vaadi idi. Konuşma sözüdür.

“Sen beni göremezsin. Fakat dağa bak. Eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin.”

“Eğer o yerinde durursa” ile yerle bir olacağı ve “dağ” ile de Musa’nın bu konudaki nefsi bencilliği kastedilmektedir (ki, bazı kalıntıları kalmıştı). O tecelli ile dağ yerle bir oldu. Bencilliği ortadan kaldırdı. Böylece Musa ölüm mertebesine erdi.

“Musa bayılarak yere düştü.”¹⁹³

Bütün bunlar bizim için yalnızca bir kıssadır. Onların şuhud ile erdikleri bu hakikatler karanlıklar içinde olan bizler için sadece birer kıssadır. Bize Tur Dağı’nı anlatmışlardır sadece.

Bizler tecellinin, Tur Dağı’nda Musa’nın ve başkalarının gördüğü bir nur olduğunu düşünüyoruz. Eğer hissedilebilen bir nur olsaydı herkes görebilirdi. Cebrail-i Emin, Resul-u Ekrem’e Kur’an’ı okuduğu zaman, orada olanlar duyabiliyorlar mıydı? Bizler bir karartı görüyor, hakikatten gaflet ediyoruz, meseleleri hep uzaktan duyuyoruz.

Peygamberler, bir rüya gören, ama dili düğümlü (konuşma engelli) insanlar gibidir. Bütün halk ise sağır. Onlar söyleyemiyorlar, ama biz de duyamıyoruz.¹⁹⁴ Yani söylemişlerdir, ama bize değil. Çünkü biz, anlayabileceğimiz şeyleri anlıyoruz.

¹⁹³ “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tür’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca “Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!” dedi. (Rabbi): “Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” (A’raf,143)

¹⁹⁴ Ben rüya görmüş bir dilsiz, âlem ise sağır
Ben acizim söylemekten, varlıklar ise işitmekten

Kur'an her şeye sahiptir. Zahiri şer'i hükümleri ve bizlerin asıl manasını kavrayamadığımız kıssaları vardır. Zahirlerini anlıyoruz, bu zahir herkes içindir. Herkes yararlandığı bir şeydir. Ama hakkıyla istifade edilmemektedir. “**Kuşkusuz Kur'an'ı ancak hitap olunan anlar**”¹⁹⁵ ifadesi esasınca Kur'an'ı gerçekte yalnızca Resulullah (s.a.a) ve onun eğittiklerinin dışında kimse anlayamaz. Evliya da onun eğitimiyle anlamaktadır.

Böyle olduğu halde “**Ruh'ul Emin vasıtasıyla kalbine indirilmiştir.**”¹⁹⁶ Nazil olmuştur ve Ruh'ul Emin eliyle gelmiştir. Fakat Resulullah “tenezzül” makamındadır. Bu bir tür nüzüldür. Bizzat ondan aldığı bir makamdır.

“**Biz onu kadir gecesi indirdik.**”¹⁹⁷

O, hepsini birden Kadir gecesinde indiriyor. Ama tenezzül makamında, daha üstün mertebe ise Ruh'ul Emin'dir. Kalbine (vahiy) giren kimse de batından batına, hadden hadde, elfaz suretine dönüşünceye kadar mertebelere tenezzül etmelidir.

Kur'an görüp duyulabilecek lafız ve ilinekler türünden bir şey değildir. Fakat biz kör ve sağırlar, mümkün mertebe yararlanabilsin diye tenezzül ettirilmiştir. Kur'an'dan yararlananların eğitimleri, Kur'an'ı anlayış tarzları ve Kur'an'ın indirildiği kaynağa olan ilgileri farklıydı. Burada olan durumdan daha farklı bir durum söz konusu. Hak Te'ala'nın cilvesi gaypten zuhur ve tenezzül edip tabiat âlemine inmektedir. İlk cilveye ulaşınca kadar tabiat, cisim ve zahir âlemleri ile gayp mertebeleri arasında var olan farklılıklar, aynı şekilde bizim idraklerimiz ile peygamberler ve Allah'ın halis velilerine ulaşınca dek bizden daha yukarıda olanların idrakleri arasında da vardır.

Hz. Musa için vaki olan cilve hakkında şöyle buyrulmaktadır:

¹⁹⁵ Zeyd Şeham şöyle diyor: “Kutade b. Deame İmam Bakır'ın (a.s) huzuruna vardı. İmam (a.s) ona şöyle buyurdu: “Acaba sen Basra fakihisi misin?” Kutade şöyle arzetti: “Öyle sanıyorlar.” İmam şöyle buyurdu: “Senin Kur'an tefsir ettiğini duydum” Kutade şöyle cevap verdi: “Evet, tefsir dersleri veriyorum.” İmam şöyle buyurdu: “Acaba sen ilim üzere mi tefsir ediyorsun yoksa cehalet üzere mi?” İmamla konuşmaları böylece devam etti, sonunda İmam ona şöyle buyurdu: “Eyvahlar olsun sana ey Kutade! Kur'an'ı sadece kendisine hitap edilenler tanır.” Bihar'ul Envar, c. 46, s. 349

¹⁹⁶ Şuara,192-193

¹⁹⁷ Kadir,1

“Rabbi dağa tecelli ettiğinde...”

Semat duasında şöyle diyor.

“Dağa tecelli ettiğin veçhinin nuruna andolsun...”

Başka bir yerde ise şöyle buyruluyor:

“Ey Musa, şüphesiz ben Allah’ım.”¹⁹⁸

Başka bir yerde ise şöyle buyrulmuştur:

“Rabbi dağa tecelli ettiğinde”

Başka bir yerde ise şöyle buyruldu:

“Dağa tecelli ettiğin veçhinin nuruna andolsun”

Hepsi de doğrudur ve her birisi kendi yerinde tamdır.

Bizler Kur’an’ı öğrenmek için ne yapmalıyız? Bu mertebeler öğrenmek ve öğretmek anlamında değildir.

Kur’an’a ve tefsirlere baktığımız zaman bazılarının bu anlama geldiğini görüyoruz. Fakat bu öğrenme ve öğretme, körler ve sağırlar içindir.

Kur’an, bütün bu konuları içermiştir. Fakat bunu idrak eden kimse, “Kuşkusuz Kur’an’ı ancak kendisine hitap edilen anlar” Kur’an’ın muhatap saydığı kimsedir. Ne olduğunu ancak o anlayabilir.

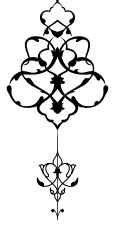
Kur’an’ı kendisine hitap ettiği ve Kur’an’ı anlayan kimse ise “Ruh’ul Emin’in Kur’an’ı kalbine indirdiği” bir mertebededir.

Bunu ondan başka hiç kimse müşahede edemez.

Bu konu, aklı idrakin ve delil getirmenin dışında, tamamen müşahedeye dayanır. Bu da gözle görülür değil, gaybî bir müşahededir. Aklı, nefsi ve (normal bir) kalbî müşahede değildir. Âlemin ve Peygamber’in kalbi sadece müşahede edebilir.

Ama anladıklarımı kapalı örneklerin ve lafızların dışında anlatamaz. Siz kör olan birisine nurun ne olduğunu nasıl anlatabilirsiniz? Hangi dille

¹⁹⁸ Taha,14

ve hangi sözlerle? “Nur aydınlatıcı bir şeydir” demekten başka ne söyle-
nebilir ki? Nuru gören birisi, görmeyene nasıl anlatabilir? Üstelik bir de
insanın dilinde de “ukde” (engel, düğüm) varsa! Bu düğüm de karşı ta-
rafın kulağındaki düğümden kaynaklanmaktadır. Peygamberlerin dilinde
var olan düğüm gibi.

Resul-ü Ekrem’in anlatma sıkıntısı diğerlerinden daha fazlaydı. Zira
derk ettiği şeyleri ve Kur’an’dan kalbine inenleri kime anlatabilirdi? Tam
velayet makamına ulaşan kimseden başka kime söyleyebilirdi?

“Hiçbir peygamber benim kadar eziyet görmemiştir” sözü eğer ger-
çekten Resulullah’tan rivayet olunmuşsa, bir anlamı da ulaştırması gere-
keni ulaştırılamamasıdır. Bulduklarını söyleyecek birini bulamamak hü-
zün vericidir. Özellikle O’nun bulduğu şeyler, diğerlerinin bulduklarından
daha fazlaydı. Bir şeyi öğrenip, diğerlerinin de öğrenmesini isteyen, fa-
kat onlara anlatamayanın üzüntüsü ne kadar da büyük bir üzüntüdür!
Kör olan oğlunun güneşi görmesini isteyen baba ne kadar da hüzünle-
nir. Anlatmak isterse ne yapmalıdır?

Bu nuru ona nasıl anlatabilir? Meçhul anlam ifade eden başlıklar bi-
linmezlikten başka bir şey değildir.

“İlim en büyük perdedir.” İnsanı tümel akli kavramlarla uğraştırıp,
asıl yoldan alıkoyan ilim, büyük bir perdedir. Veliler için ilim bir perde-
dir. İlim arttıkça bu perde kalınlaşır.

İnsan taşıdığı ilme ilgi duyar ve bazen âlim ilmin sadece bu kadar
olduğunu sanır.

İnsan, bu kalıptan kurtulmadıkça bencildir.

Dolayısıyla, bütün kemâllerin kendi idrak ettiği ve okuduğu ilim-
lerle sınırlı olduğunu sanmaktadır.

Fâkih âlemde fıkihtan başka bir şey olmadığını, arif irfandan başka
bir şey olmadığını, filozof felsefeden, mühendis geometriden başka bir
şey olmadığını zanneder.

Sadece görmekle, tecrübeyle vb. yollarla elde edilen şeylerin ilim ol-
duğunu, bunun dışındakilerin ilim olmadığını hayal etmektedirler. Bu

herkes için büyük bir perdedir (engeldir). Bizim için birçok perde vardır. Ama bunların en koyusu, kalını ilim perdesidir.

Kendisi aracılığıyla doğru yolun bulunması gereken şey (ilim), hida-yete engel olmakta. Bütün resmi (zahiri) ilimler böyledir. İnsanı olması gerekenden alıkoyup, bencillik getirmektedir.

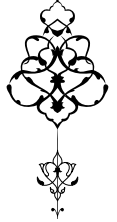
İlim tezkiye edilmemiş (temizlenmemiş, arınmamış) bir kalbe girdiğinde onu geriye götürür. (İlim) Deposu doldukça, getirdiği musibetler de artar. Çorak ve taşlı bir toprağa ne kadar tohum ekilse de ürün alınmaz. Çorak bir arazi, perdeli ve tezkiye olmamış, hatta Allah'ın ismin-den bile korkan bir kalp ürün vermeyen bir kalptir.

Felsefe resmi (zahiri) bir ilim olmasına rağmen, kimileri bir yılanmış gibi felsefeden ürkmektedir. Filozof da ariften böyle ürüyor. Arifler ve daha yukarıda olanlar da böyledir. Bütün resmi ilimler, “dedi, denildi”¹⁹⁹ sözleriyle doludur.

Resmi ilimlerin en azından zikrullah ve Allah'a yönelmeye engel olmasına izin vermeyeceğimiz miktarda kendimizi ne zaman tezkiye edeceğimizi bilmiyorum! Bunun kendisi başlı başına bir meseledir. İlimle uğraşmak bizleri gaflete düşürmemeli ve kemâl kaynağından uzaklaştıracak bir gurur meydana getirmemelidir.

Özellikle âlimlerde olan gurur! İster maddi ve tabii ilimlerle uğraşanlar, ister şer'i ilimlerde uğraşanlar ve isterse de akli ilimlerle uğraşanlar olsun; kalp tehzip edilmedikçe (temizlenmedikçe), onda insanı tamamen Allah'tan koparan bir gurur doğar. İnsan okurken kendini tümüyle okumaya kaptırıyor, ama namaz kılarırken aynı şekilde namaza odaklanmıyor. Kendini namaza veremiyor. Allah rahmet etsin bir dostum şöyle diyordu: “Bir defa olsun namazı dikkatle kılmış değilim!” Sanki insan namaz kılmaya başladığında namazda değil, Allah'a yönelmiyor, kalbi orada değil, başka bir yerdedir. Belki ilmi bir meseleyi çözmeye koyulmaktadır. Amacı insanı hedefe ulaştırmak olan ilmi bir konuyu çözmeyi düşünmesi, insanı hedefinden alıkoyuyor. Bunlar şer'i, tefsiri ve tevhidi

¹⁹⁹ Şeyh Bahai'nin şiirinin tümü şudur:
Resmi ilimler tümüyle “dedi ve denildi”dir
Ondan ne bir nitelik ve ne de bir hal hasıl olur

ilimlerde de olabilir. Hazırlıksız ve temizlenmeyen bir kalp için, tevhide ilim bile bir bağdır, izin vermez, engel olur. Şer'i ilimler de böyledir. Bütün bunlar, şer'i ilimler ve diğer meseleler, bir takım vesilelerdir. Amelin vesilesidir ve amelin kendisi de bir vesiledir.

Tüm bunların tek bir amacı ve hedefi vardır; o da bu nefsi uyandırmaktır. Tümüyle karanlık ve zulumat olan bu perdelerden kurtarıp, nurani perdelerle ulaştırmaktır hedefleri. Zannederseniz şöyle bir tabir vardır: “Şüphesiz Allah'ın nurdan yetmiş bin perdesi vardır.”²⁰⁰

“Zulumat” perdeleri de aynı şekildedir. Nur olanlar bile perdedirler. Bizler karanlık perdelerden bile arınmış değiliz. Bunların içinde pinekle-yip duruyoruz. Sonumuz ne olacak belli değil!

İlimler, bizim nefsimizde olumsuzluktan başka hiçbir etkide bulunmamıştır. Bunlar şer'i ve akli ilimlerdir ve bu zavallılar da ona “zihniyât” adını veriyorlar. Bu örtülülerin “zihniyat” dedikleri şey gerçekten de zihniyattır, yani ayniyeti yoktur.

Bunlar amaca ulaşmanın vesilesidir ve amaca ulaşmamızı engelleyen şey ilim değil, zulmettir, zulmani perdelerdir.

İnsanın amacı ve peygamberlerin geliş nedeni olan şeylerden insanı alıkoyan herhangi bir ilim, ancak zulmânî bir perdedir.

Peygamberler, insanları bu dünyadan, bu karanlıktan çıkarıp, nur kaynağına ulaştırmak için gelmişlerdir. Nur kaynağına, nurlara değil....

İnsanı bu mutlak nurda fani etmek, bu katreyi (damlayı) denizde fani kılmak istiyorlar. Elbette bu örnek bile tam örtüşmemektedir.

Bütün peygamberler bunun için gelmiştir. Bütün ilimler vesiledir ve ayniyet de o nura aittir. Bizler ise yokluklarız (adem).²⁰¹ Aslımız oradandır. Ayniyat oraya aittir. Bütün peygamberler bizleri bu zulumattan çıkarıp, nura ulaştırmak için gelmişlerdir; nurlara değil. Karanlık ve aydınlık perdelerden kurtarıp, mutlak nura bağlamak için gelmişlerdir.

²⁰⁰ Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah'ın nur ve zulmetten yetmiş bin hicabı vardır.” (Bihar'ul Envar, c. 55, s. 45)

²⁰¹ Mevlana'nın şu beytinden iktibas edilmiştir:
“Biz varlık gibi görünen yokluklarız
Sen ise mutlak vücud ve varlığımızsın”

Bazen tevhid ilmi bile perde olabilir. Tevhid ilmi, Hak Teâla'nın varlığı için deliller ikame ediyor, ama O'nunla arasında perde vardır, bu deliller onu ayırıyor, onu olması gereken şeylerden uzaklaştırıyor.

Peygamberlerin yolu böyle değildir, peygamber ve evliyanın delil yolu böyle değildir. Onlar delilleri biliyordu. Ama mesele, "vacib" varlığını, delillerle ispat etmek meselesi değildir.

Hz. Seyyid'üş Şühedâ (a.s) buyuruyor:

"Sen ne zaman kayboldun ki! Senin hâzır ve murakıb (denetleyen, gözeten, kontrol eden) olduğunu görmeyen gözler kör olsun."²⁰²

Ve kördür zaten...

İlk aşama kıyamdır.

"De ki; size bir tek öğüt veriyorum. Allah için kıyam edin..."²⁰³

Seyr ehli de bunu ilk menzil saymıştır. Belki de başlangıçtır, menzil değil. *Menazil-us Sairin*'de bunu ilk menzil saymışlardır. Fakat bunun bir başlangıç ve menzilin de sonra olması mümkündür. Evvela bizzat derk etmiş, bulmuş bir varlık vasıtasıyla bir öğüt verilmektedir. Nitekim ona şöyle buyuruyor: "De ki; size bir tek öğüt veriyorum." Tek bir öğüt, o da Allah için kıyam etmeniz...

Bütün her şeyin ve her meselenin başlangıcı kıyamın Allah için olmasıdır. Allah için kıyam et, Allah için harekete geç ve Allah için bu uykudan uyan. Uyuyanlara, orada düşüp yatanlara de ki: "Benim sizlere sadece bir öğüdüm var, o da şudur: Allah için kalkın, kıyam edin ve Allah için yola koyulun."

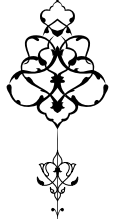
Bizler şimdiye kadar sadece bu öğüde bile kulak verip, yola koyulamadık. Yolumuz kendimiz içindir. Çok iyi olanlar yine kendileri içindir.

Evet, veliler başka bir durumdadır. Bu öğütler biz uykudakiler içindir. Onlar ulaşmışlardır. Yukarıdadırlar ve bizleri de götüreceklerdir.

Hiç kimse şu manayı inkar edemez ki biz şu anda buradayız, bize tüm güçlerimize musallat olan müvekkel melekler bizleri sürüklüyor, bu

²⁰² İkbâl'ul A'mal, s.349

²⁰³ Sebe,46

güçlerimiz bizi o tarafa doğru çekiyor. Tabiata geldiğimizden beri bizleri bir başka tarafa doğru çekiyorlar, bizler gideceğiz, ama bu zulumat ve perdelerle...

“Hubbu'd dünya (dünya sevgisi) bütün hataların başıdır.” Bütün hataların kaynağı budur. Dünya sevgisi, bazen muvahhid birisini dahi öyle bir yere sürükler ki Allah'ın dünyayı kendisinden alacağına inandığı takdirde kalbinde bir bulanıklık ve bir buğz meydana gelir.

Denildiği üzere insanın dünyadan gitme zamanı gelip çatığında, şeytanlar bu insanın muvahhid birisi olarak ölmesini engelleyebilmek için, sevdiği her şeyi gözleri önüne getirirler. Meselâ, kitap seven bir öğrencinin kitabını getirerek “Bu inancından dön, yoksa bunu yakacağız” diyorlar. Evlâdına sevgisi olanın da evlâdını ya da sevdiği başka şeyleri gözü önüne getirirler.

Dünya ehlinin, meselâ sarayı olan birisi olduğunu zannetmeyin. Sarayı olan birisinin dünya ehli olmaması ya da sadece bir kitabı olan öğrenci birisinin dünya ehli olması mümkündür. Ölçü (bunlara duyulan) ilgidir. Dünyaya bağlılığın ölçüsü, insanın bu eşyalara duyduğu ilgidir.

İnsanın ömrünün sonuna doğru ilgilerinden ayrıldığını görüp, Allah'a düşman olarak, bu düşmanlıkla gitmesi bile mümkündür. İlgileri azaltın, ilgiler azaltılmalıdır. Bizler kalben bir şeye ilgi duysak da duymasak da hiçbir şey değişmez, sonuçta gideceğiz.

Meselâ bu kitaplara ister ilgi duyun, isterse duymayın. Bunlar sizindir ve kullanmaktasınız. Eve ilgi duysanız da duymasanız da ondan istifade etmektesiniz. O halde ilginizi azaltın ve elinizden geldiği kadar yok edin. İnsanı meşakkate sürükleyen, sahip olduğu ilgidir. Ve bu da nefis sevgisindedir. Kaynak, nefis sevgisidir. Dünya, nefis ve makam düşkünlüğü insanı helâke sürükleyen bir derttir...

Hubb-u makam (makam sevgisi), hubb-u mescit ve benzeri şeyler, dünyevî ilgilerdendir. Birbiri üstünde kat kat perdelerdir bunlar.

Hep oturup “şuna buna sahip olanlar şöyle böyledir!” demeyin. Kendinizin nasıl olduğuna bakın. İlgi duyduğunuz şeylere, duyduğunuz ilginin boyutu nedir? Oysa siz bu ilgiler esasınca onları eleştiriyorsunuz.

Nefse düşkünlük ve bencillik olmazsa, insan başkalarının eksiklerini, ayıplarını bulmaya çalışmaz. Başkalarının ayıplarını aramanın asıl nedeni, sahip olduğumuz nefis sevgisi yüzünden kendimizi mühezzeb (nefsini islah etmiş), doğru ve kamil görüp bizim dışımızda kalan bütün insanları kusurlu ve hatalı görmemizdir. Bu nedenle onların hata ve eksiklerini eleştiriyoruz.

Okumak istemediğim bir şiirde, birisi başka birisini kınayınca, o kınanan kimse kınayıcıya şöyle dedi: “Ben söylediklerim gibiyim. Acaba sen de görüdüğün gibi misin?”

Bizler toplumda güya Allah için ders okuyoruz, dinî eğitim görüyoruz, bu yüzden de kendimize “cundullah” (Allah’ın askeri) adını koyuyoruz. Ama acaba görüdüğümüz gibi miyiz? En azından bu dış yapılar, iç yapılarla uyum içinde olmalıdır, çelişki içinde değil. Zahir başka, batın başka bir şekilde olmamalıdır.

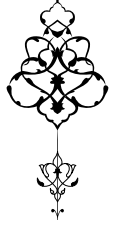
Nifak bundan farklı bir şey midir? Nifak sadece Ebu Süfyan gibi görünüşte dini kabul edip, gerçekte böyle olmamak değildir. “Ben söyledim, böyleyim” deyip aksini yapmak da nifaktır, bunu yapanlar da münafıklardandır. Fakat münafığın biri bu derecededir, diğeri ise başka bir derecede.

Sonuçta buradan gideceğiz. Ama “Bunlar sadece o tarafa (kıyamete) çağırıyorlar” dememek gerekir. Zira bütün peygamberler, ahiret için davette buldukları gibi, dünyada da adaleti yaymışlardır. İlahi bir varlık olan Resul-u Ekrem’in bile şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar:

“Bazen benim de kalbim kararıyor ve ben her gün yetmiş kez Allah’tan mağfiret diliyorum.”²⁰⁴

Düzgün olmayan kişilerle muâşeret, insanın kalbini karartır. Sürekli Allah’ın huzurunda olması gereken bir kimseye iyi ve dürüst bir kimse dahi gelip bir mesele sormak istediğinde bu miktarda kendisini o olmak istediği makamdan alıkoymaktadır. Kendisine gelip, onunla sohbet etmek isteyen kişi de onun için bir mazhardır. Ama bu bile, onun istediği ve devamlı bulunmayı arzuladığı o makama erişmekten alıkoymaktadır.

²⁰⁴ Müstedrek’ul Vesail, c.5, s. 320, Kitab’us Salat, Ebvab’uz Zikr, 22. Bab, 2. hadis

“Bazen benim de kalbim kararıyor ve ben her gün yetmiş kez Allah’tan mağfîret diliyorum.”

Peygamber’den nakledildiği üzere bu tür meselelerle meşgul olmak bile kendileri için bir örtüdür. Ve bizim de bu örtüden arınmamız gerekir. En azından görüldüğümüz gibi olmalıyız, tersi değil.

Alnımızda secde izleri varsa, Allah için çalışıyorsak, en azından namazda riya etmemeliyiz. Kendimizi muhafazakar göstermek istiyorsak o halde en azından faiz yememeli, kimseyi aldatmamalıyız.

Manevi ilimlerin, insanın çalışmasını engellediğini düşünenler yanılıyorlar. Bu manevi ilimleri insana öğreten zat -ki Resulullah’tan sonra hiçbir kimse onun kadar gerçekleri bilmiyordu- tarihin yazdığı üzere halkın kendisine biat etmesinin hemen ardından, kazmasını alıp kendi işlerine başladı. Bunların birbiriyle çelişkisi yoktur.

Dünyaya yönelmeleri için, halkı dua ve zikirten alıkoyanlar, meselelerin ne olduğunu bilmiyorlar. Onlar duanın insanı ıslah ettiğini bilmiyorlar. Sonuçta dünya hakkında da gerektiği şekilde davranıyorlar. Adaleti ikame edenler de, zikir, fikir ve her türlü musibetlere tahammül eden peygamberlerdi. Zalimler aleyhine, bunlar kıyam etmişlerdir. Arefe duasının ne olduğunu bildiğiniz Hüseyin b. Ali (a.s) kıyam etti. O dualar, bu meselelerin, Allah’a yönelişin kaynağı konumundadır. Bu dualar insanı gayb kaynağına, Allah’a yönlendiriyor. Eğer insan hakkıyla okuyabilirse, gaybi mebedee var olan teveccühü insanın kendisine olan ilgisinin azalmasına neden olur. Bunlar çalışmayı engellemediği gibi, çalışmayı ve feraha ermeyi de kendisiyle birlikte getirmektedir. Fakat çalışan kendisi için değil, Allah rızası için ve O’nun kulları için çalışması gerektiğinin farkındadır. Dua kitaplarını eleştirenler, cahil oldukları ve bilmedikleri için eleştiriyorlar. O çaresizler dua kitaplarının insanı nasıl eğittiğini bilmiyorlar.

Münâcat-ı Şabaniye, Kumeyl duası, Hz. Seyyid’üş Şühedâ’nın (a.s) duası (Arefe), Semat duası gibi Pak İmamlardan rivayet olunan duaların, insanı nasıl ıslah ettiğini bilmiyorlar. Şabaniye duasını okuyan kişi, kılıç da çekiyor. Rivayete göre Şabaniye münacatını bütün İmamlar okuyordu. “Bütün İmamların okuduğu” tabirini, ben başka dualar için görmedim.²⁰⁵

²⁰⁵ İkbâl’ul A’mal, A’mal-i mah-i Ramazan, s.685, Misbah’ul Muteheccid ve Silah’ul Muteabbid, s. 374, Bihar’ul Envar, c.91, s.97-99

Bu Şabaniye duasını okuyan kimse, kılıç sallayıp kafirlerle savaşıyordu. Bu dualar insanı bu zulumattan kurtarıyor. İnsan, bu karanlıktan kurtulduğunda, Allah (c.c) için çalışan, Allah için kılıç sallayıp savaşan ve Allah için kıyam eden birisi oluyor.

Bu dualar insanı bu beylerin dediği şeylerden alıkoymuyor. Onların bütün emelleri buraya özgüdür. Bu beylerin görüşüne göre buranın ötesinde olan her şey zihniyat ve boş kavramlardır. Bazen de onların reel gerçekler, bunların ise boş kavramlar olduğunu anlayacakları bir makama erişirler.

Bu dualar, hutbeler, *Nehcu'l-Belâğa*, *Mefatihü'l-Cinan* ve diğer dua kitapları, insanın ıslah olması için birer yardımcıdır.

Bir insan ıslah olduğu zaman, bütün bu meselelerle amel eder. Ziraatla de uğraşır, fakat Allah için. Savaşır da. Kafir ve zalimlere karşı yapılan bunca savaşı, bu tevhid ashâbı ve dua ehli kimseler gerçekleştirmiştir. Resulullah (s.a.a) ve Emirü'l-Mü'minin'in (a.s) yanında savaşanların çoğu böylesine ibadet ve dua ehli kimselerdi.

Hız. Emirü'l-Mü'minin (a.s) savaş cephelerinde namaz kılıyordu. Orada savaş vardı, ama burada namazını kılıyordu. Hem savaş, hem de namaz bir aradaydı. O savaş sırasında birisi sorduğunda, durup kendisine tevhid anlattı. Bir başkası “Şimdi olur mu, zamanı mı?” diye itiraz edince Hız. Ali (a.s) rivayet edildiği üzere cevap olarak şöyle buyurdu:

“Biz bunun için savaşıyoruz.”²⁰⁶

Bizim savaşımız dünya için değildir. Muaviye ile savaşarak Şam'ı almak peşinde değiliz. Peygamber (s.a.a) ve Hız. Ali (a.s) Şam ve Irak'ı istemiyordu. Bunlar insanların adam olmasını istiyordu. İnsanların canını, zalimlerden kurtarmak peşindeydiler. Bunlar dua ashâbı olan kimselerdi. Hız. Ali'den (a.s) nakledilen Kumeyl duasına bir bakınız. Kumeyl okuyan bir kimse aynı zamanda kılıç sallayan bir kimsedir. İnsanları

²⁰⁶ Şureyh b. Hanî'nin naklettiğine göre Cemel Savaşı'nda bir bedevi Hız. Ali'nin huzurunda durarak şöyle dedi: “Sen Allah'ın bir olduğunu mu söylüyorsun?” bunu gören halk bedeviye saldırarak şöyle dedi: “Ey adam! Hız. Ali'nin meşgul olduğunu görmüyor musun?” Hız. Ali (a.s) şöyle buyurdu: “Onu bırakın. Bu bedevinin bizden istediği şey bizim bu insanlardan istediğimiz şeydir.” (Tevhid, Şeyh Saduk, s. 83, 3. hadis.)

dualardan ve dua kitaplarından ayırmak, o pis adam Kesrevi'nin²⁰⁷ yaptığı gibi irfani kitapları, dua kitaplarını yakmak doğru değildir. Bunlar duanın ne olduğunu bilmiyorlar. Duanın nefisteki etkilerinden haberleri yoktur. Bütün hayır ve bereketlerin bu dua okuyan kimselerden olduğunu bilmiyorlar. Zayıf bir şekilde dua eden ve Allah'ı zikreden kimselerde bile aynı ölçüde etkisi vardır. Papağan gibi olsa dahi üzerlerinde bir etki söz konusudur. Her ne kadar az da olsa terk eden kimselerden daha iyidirler.

Namaz kılan kimsenin de her ne kadar düşük bir mertebesi de olsa o namaz kılmayan kimseden daha iyi ve daha temizdir. Bu hırsızlık yapmaz, cinayet dosyalarını şöyle bir inceleyin, bu dosyalardan kaçının ilahiyat öğrencilerine ait olduğuna bakınız. Kaç tane ilahiyat öğrencisi hırsızlık yapmış, şarap içmiş veya diğer kötülöklere bulaşmıştır. Elbette bu öğrenciler arasında kaçak kimseler de mevcuttur. Ama onlar zaten ne namaz, ne de başka bir şey ehlidirler. Bu kıyafetlerini suistifade etmek için kullanmaktadırlar. Ama dua okuyanlar ve İslam'ın zahiriyle amel edenlerin dosyası diğerlerine oranla ya hiç ya da az bir konumdadır. Âlemin düzeninde bunların bir müdahalesi vardır.

Duayı bu topluluktan çıkarmamak gerekir. Gençlerimiz duadan ayrılmamalıdır. Kur'an'ı meydana çıkarmak için duanın terk edilmesi doğru değildir. Kur'an'a bir yol olan duaları terk etmemek gerekir. Bunlar şeytanın işlerinden olan vesveselerdir. Eğer Kur'an gelsin diye diğer dua ve hadisler terk edilecek olursa hiç şüphesiz Kur'an da gidecektir, Kur'an'ı getirip hadisi bir kenara itmek isteyenler Kur'an'ı da getiremeyeceklerdir. Kur'an istiyoruz diye duaları bir kenara itmek isteyenler Kur'an'ı da sahneye çıkaramayacaklardır. Bunlar şeytanın vesveseleridir, insanı aldatan şeylerdir ve gençleri aldatan bir ifadedir.

Gençler hadis, zikir ve dua ehlinin mi bu topluma daha çok hizmet ettiğine, diğerlerinin mi daha çok faydalı olduğuna bakmalıdırlar. Bakınız

²⁰⁷ Hacı Mir Kasım'ın oğlu Seyyid Ahmed (1890-1945) çağdaş tarihçi ve dilbilimcisi olup tasavvuf ve irfana düşman bir kimseydi. Kesrevi bazı dini inançlara ve öğretilere karşı çıkmış ve bu öğretilerin dinden olmadığını savunmuştur. Kesrevi Arapça kelimeler kullanmaktan şiddetle kaçınıyor ve bunun yerine kendi uydurduğu kelimeleri, kavramları ve Farsça ifadeleri kullanıyordu. Tarih-i Meşrutiyet, Tarih-i Hicde Sale-i Azerbeycan, Behaviğeri, Şiğeri ve Vercavend-i Bunyad adında kitapları vardır.

bunlardan hangisi insanlığa daha faydalı olmuştur. Gördüğünüz bütün hayır ve iyilikler bu müminlerdendir. Mutlak hayırlar ve zayıflara yardım amacıyla yapılmış olan bütün vakıflar bu zikir, namaz ve dua ehli kimselerden geriye kalmıştır, başkaları böyle bir şey yapmamıştır. Zengin olan eşraf takımından namaz kılan kimseler okul yaptırmışlardır, namaz kılanlar hastane ve benzeri şeyler yapmışlardır. Dolayısıyla bu insanlardan uzaklaştırılmaması gereken bir şeydir. Bunu yaymak gerekir. İnsanları Allah'a teveccühe yönlendirmek icab eder.

Biz eğer insanın mutlak kemâle ulaşması için bu duaların yardımcı olduğunu göz ardı etsek bile bu dualar hiç şüphesiz bir ülkeyi idare etmek için de gereklidir. Yardım bazen insanın gidip hırsız yakalamasıdır, bazen ise hırsızlığın yapılmamasıdır. Mescid ve dua ehli olan kimseler anarşi ve terör ehli olamazlar, bu da topluma bir tür yardımdır. Toplum bireylerden oluşmaktadır. Eğer bir toplumun yarısı bu dua, zikir ve benzeri şeyler yüzünden günahlardan uzak duruyorsa, tacir, ticaret yaptığı halde günah işlemiyorsa, hırsızlık yapmıyorsa, bu topluma bir tür yardımdır. Dağ başlarında silah çekip adam öldürenler ve eşkıyalar bu anlamın ehli değillerdir. Eğer ehli olsalardı bu işi yapmazlardı. Toplumu terbiye etmek buna bağlıdır. Bu dualar, Allah ve Resulü'nden nakledilen şeyler ile toplum terbiye edilebilir.

“Eğer duanız olmasaydı Rabbim size itina etmezdi.”²⁰⁸

Eğer Kur'an'ı da istiyorsanız işte Kur'an duayı övmektedir, insanları duaya çağırılmaktadır. Dua olmadığı takdirde Allah'ın insanlara itina etmeyeceğini beyan etmektedir. O halde bunlar Kur'an'ı da kabul etmemektedir. Duayı değil de Kur'an'ı istiyoruz diyenler aslında Kur'an'ı da istememektedirler.

“Bana dua ediniz size icabet edeyim.”²⁰⁹

Allah bizleri de dua, zikir ve Kur'an ehli kimselerden kılsın.

²⁰⁸ Furkan,77

²⁰⁹ Gafir,60

Dördüncü Ders

Önceki konulardan istifade edildiği üzere edebiyat ehlinin dediği gibi “bismillah” ta yer alan “ba” harfi sebebiyet için değildir. Hak Teâla'nın failiyeti neden sonuç türünden değildir. En iyi tabiri Kur'an'da yer aldığı üzere bazen zuhur “O evvel, ahir, zahir ve batındır”²¹⁰ bazen de tecelli “**Rabbi dağa tecelli etti**” olarak ifade edilmiştir. Bu nedensellik ilişkisinden apayrı bir şeydir. Neden sonuç ilişkisinde, Hak Teâla'nın zatında diğer varlıklara oranla iktiza etmeyen bir temayül varsayılmıştır. O yüzden nedenselliğe geniş bir anlam yüklemek gerekir ki tecelli ve zuhuru da kapsasın. Veya diyelim ki bu “ba” harfi sebebiyet için değildir. Bismillah yani “zuhuruyla, tecellisiyle” anlamındadır. Veya diyelim ki “el hamd, Allah'ın ismiyle...”, burada hamd hatta isim için bile bir sonuç değildir. Kitap ve Sünnet'te nedensellik ifadesinin kullanıldığını hatırlamıyorum, bu filozofların dilinde vaki olan felsefi bir tabirdir. Kitap ve Sünnet'te bu anlamda bir nedensellik söz konusu değildir. Daha çok yaratılış, zuhur, tecelli ve benzeri ifadeler kullanılmıştır.

Başka bir konu vardır ve bu hususta bir de hadis nakledilmiştir. Bu konu “ba” harfinin altındaki nokta meselesidir. Bu rivayetin doğru olup olmadığını bilmiyorum, hatta doğru olmadığı hususunda kanıtlar da olabilir, lakin Hz. Ali'den (a.s) şöyle bir rivayet nakledilmiştir:

“Ben ‘ba’ harfinin altındaki noktayım.”²¹¹

Eğer bu rivayet doğru ise “ba” harfi mutlak zuhur anlamındadır. İlk taayyün velayet makamından ibarettir. Belki de Hz. Ali'nin (a.s) maksadı şudur ki velayet makamı gerçek anlamda tümel bir velayettir ve ilk taayyündür. İsim mutlak tecellidir, ilk taayyün Ahmedi Alevi velayettir. Eğer bu rivayet doğru olmasa dahi mesele şudur ki mutlak tecellinin ilk taayyünü vücudun en üst mertebesidir ki o da mutlak velayet mertebesidir.

İsim hakkında bir takım konular vardır, bu konulardan biri de şudur ki isim bazen zat makamına aittir. İsm-in kapsamlı olanı Allah'tır, diğer isimler rahimiyet ve rahmaniyet ile zuhurdan ibarettir ve hepsi de ism-i a'zam'ın tecellilerindedir. Allah ism-i a'zam'dır ve ilk tecellidir.

²¹⁰ Hadid,3

²¹¹ Meşarık-u Envar'il Yakın fi Esrar-i Emir'il Müminin, s. 21

O zaman bir isim zat makamındadır ve bir isim de ismiyyet ile tecelliler makamındadır, diğer biri de fiili tecellidir ki birine ahadiyet makamı diğerine ise vahidiyet makamı denmektedir. Birine de meşiyet makamı, bu tür kavramlar vardır. Belki de Haşr suresinin sonundaki üç ayette bu anlama işaret etmektedir.

“O, öyle Allah’tır ki, O’ndan başka tanrı yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyendir, bağışlayandır. O, öyle Allah’tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehtir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür, istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi olmayanıdır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir. O, yaratan, var eden, şekil veren Allah’tır.”

Bir ihtimale göre bu üç ayette yer alışı ve üç şekilde zikredilişi belki de bu isimlerin üç makamıdır ki zat makamındaki isim, ayette yer alan ilk isimlerle uyum içindedir. Sıfati tecelli ile isim ise ikinci ayette yer alan isimler ile uyumludur. Fiili tecelli ise “O, yaratan, var eden, şekil veren Allah’tır” ifadesi ile uyumludur ki böylece üç cilve söz konusudur. Zatin zat için cilvesi, isimler makamında cilve ve zuhur makamında cilve. Belki de “evvel O’dur, ahir O’dur” ifadesi de başkalarının aslında hiç olmadığına işarettir. “Evvel, ahir, zahir ve batın O’dur.” Yani var olan bütün zuhurlar O’dur; O’ndandır anlamında değil. “Zahir O’dur, batın O’dur, evvel O’dur ve ahir O’dur.” Cilveler için bir takım mertebeler vardır. Cilveler mütecelliden ayrı değildir. Elbette bunu derk edebilmek oldukça zordur ama derk ettikten sonra onaylamak kolaydır. Belki de Allah, sıfat makamındaki tecelli için bir isimdir. Eğer böyle olursa bismillahta yer alan Allah ismi o tecelli için cem’î cilve şeklinde zuhurdan ibarettir. Zuhur cem’î cilve için olduğu halde, önceden dediğimiz iki ihtimal ile de çelişmemektedir. O ikisi bununla uyum içindedir. Zira bunlar ayrı bir konu değildir. Elbette biz bütün bu konulardan eksik bir şekilde geçmek zorundayız.

Bütün bu meselelerde yer alan ortak bir konu vardır. O da şudur ki biz bazen gerçekleri sahip olduğumuz idrak üzere düşünmekteyiz. Bazen biz gerçekler hususunda akıl hasebiyle bir şeyler derk etmekteyiz, bazen de kalp makamı hasebiyle gerçekler hakkında bir şeyler algılamaktayız.

Bazen şühud makamı ve bu tür anlamlar söz konusudur. Bizim idrakimiz akli veya burhan ve benzeri esaslara dayalı bir tür idrak olduğu için o şey bir gerçeği ifade etmektedir. Biz akli idrakimiz hasebiyle gerçekleri bu şekilde idrak etmekteyiz. İdrak düzeyi bir derece yukarda olan kimseler de aynı şekilde derk etmektedir. Yani gerçek şudur ki var olan şey Zat-ı Mukaddes ve O'nun cilvesidir. Biz hangi şekilde idrak edersek edelim gerçek budur.

Hakikat şudur ki varlık âleminde var olan şey Zat-ı Mukaddes ve O'nun tecellisidir. Bu tecelli ister zat, ister sıfat, isterse de fiil makamında olsun fark etmez. Zikrettiğimiz ayetlerde bu hakikate işaret etmiş olabilir:

“Evvel, ahir, zahir ve batın O'dur.”

Gerçek şudur ki Hak Teâla'nın karşısında var olan bir varlık söz konusu değildir. Mutlak vücudun karşısında bir varlık düşünülemez. Bazen de biz kendi idraklerimiz üzere değerlendirmede bulunmaktayız. Bizim ne gibi idrakimiz vardır. Akli idrakimiz nedir? Acaba bu akli idrakimizi iman olarak adlandırmak için kalbe ulaştırabilmiş miyiz? Veya irfan ve marifet olarak adlandırmak için seyir ve hareket içine girmiş miyiz? Beşerin ulaşabildiği o son merhaleye ulaşabilmiş miyiz? Bunlar bizim gerçekler hakkındaki idrakimizden ibarettir; yoksa gerçekler olduğu gibidir. Esasen gerçek itibariyle Hak Teâla'dan başka bir şey yoktur, olan her şey O'dur. Var olan cilve O'nun cilvesidir. Tam uyarlanabilecek bir örnek bulmak zordur. Gölge ve gölge sahibi örneği bile nakıstur. En yakın örnek belki de deniz dalgasıdır, denize oranla dalga örneğidir, dalga denizden ayrı değildir, denizin dalgasıdır, bir tarafta dalga bir tarafta denizin dalgası söz konusu değildir, meydana gelen dalgalar dalgalanan denizdir, ama biz idrakimiz üzere düşününce dalga ve denizin iki ayrı şey olduğunu sanmaktayız, oysa ki dalga deniz için ilineksel bir manadır, hakikat şudur ki denizden başka bir şey yoktur, denizin dalgası denizden ibarettir, âlem bir dalgadır, elbette bu örnek bile nakıstur. Nitekim “Toprak olsun başıma bu verdiğim örnekten dolayı” denmiştir.

Biz idraklerimiz hasebiyle bu konulara girmek istediğimizde bir mertebesi bu meselelerin tümel düşünceleridir. Sıfat ismi, filler ismi, fâlan makam gibi ki bunlar kavramlardır. Mefhumi bir idraktır. Başka bir

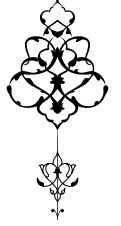
mertebesi ise şudur ki derk ettiğimiz bu kavramların delil yoluyla gerçek olduğunu ispat etmekteyiz. Örneğin her şeyin zat ve cilvesinden ibaret olduğu ve ondan başka bir şey bulunmadığı gerçeğini delil ile ispat etmek istediğimizde şöyle denilmektedir ki salt vücud, mutlak vücud, hiç bir kaydı olmayan bir vücuttur.²¹² Kayıtlı bir vücut değil, salt ve mutlak vücut “sen mutlak vücut biz ise varlık görüntüsü.”

Bu konuda delil ortaya koymak istediklerinde şöyle demektedirler: “Vücut eğer bir sınırı olacak olursa, bir noksanlığı bulunursa bu artık mutlak vücut değildir. Mutlak vücut hiç bir taayyünü olmayan vücuttur, onda hiç bir noksanlık yoktur. Vücutta bir noksanlık ve taayyün olmazsa mutlak ve tam vücuttur, tam ifadesi bile nakıstır. Yani hiçbir haysiyetten mahrum düşünülemez. Bütün sıfatları mutlak; taayyün şeklinde değil. Onda rahmaniyet, rahimiyet ve uluhiyet taayyün etmiş halde değildir.

O mutlak nur olduğunda, taayyünsüz varlık olduğunda bütün kemâllere sahip olmalıdır. Zira herhangi bir kemâlden mahrum olursa taayyün lazımlı gelir. Eğer rububiyet zatı makamında bir nokta eksiklik olursa, bir nokta vücut olmazsa ıtlak halinden dışarı çıkar, noksanlığa bürünür, nakıs olur, hatta mümkün olur, artık vacib olmaz. Vacib mutlak kemâldir, cemel-i mutlak, bu açıdan Allah'ı düşündüğümüzde bu nakıs deliller esasınca Allah, o mutlak zat için bir isimdir ve bütün cilveleri barındırmaktadır, bütün isim ve sıfatları haizdir, bütün kemâlleri kapsamaktadır, mutlak kemâldir, taayyün etmemiş kemâldir. Mutlak kemâl ve taayyünsüz kemâl bir şeyden mahrum düşünülemez, eğer mahrum olursa mutlak kemâl değildir. Eğer mahrum olursa mümkündür, mümkün ise nakıs varlıktır, nakıs varlık hangi kemâl mertebesine ulaşırsa ulaşsın mümkündür, ıtlak mertebesinden çıktığı an imkan halindedir, mutlak vücut her şeye sahiptir. Bütün kemâlleri barındırmaktadır. Deliller de şöyle demektedir: “Salt vücut bütün eşyadır, ondan bir şey değildir.”²¹³

²¹² Salt vücut vücudun mefhumudur, herhangi bir mahiyete arz olmaksızın göz önünde bulundurulmaktadır. Bunun karşısında ise has ve mukayyed vücut yer almaktadır. Başka bir ifadeyle her şeyden münezze ve uzak bir vücut, kendisine özellik kazandıracak hiç bir sıfat ve kayıt olmaksızın mülahaza edilmektedir.

²¹³ Esfar-i Erbaa, c. 6, s. 110-118

O her şeydir, ama taayyünler ile değil. Bütün vücuda sahiptir; ama taayyün şeklinde değil, mutlak kemâl şeklinde. Gerçekleri değerlendirmek istediğimiz zaman görüyoruz ki isimler de ayrı değildir. İsimler ayrı olmayan zat isimleridir, dolayısıyla Allah'ta var olan hususiyetler rahmanda da vardır. Rahmanda da mutlak kemâl olarak düşünüldüğü zaman mutlak rahmet de bütün vücudun kemâllerine sahiptir. Aksi takdirde mutlak olamaz.

“De ki: ‘İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O’na hastır.’”²¹⁴

İster Allah'ı ister rahmanı ister rahimi ve ister diğer isimleri çağırın, bunlar hepsi güzel isimlerdir. Bütün esma-i hüsnâ, Allah'ın bütün sıfatlarında vardır. Mutlak olduğu için de hiçbir sınırlılık yoktur. İsimle müsemma ayrılığı bulunmamaktadır. İsimler arasında farklılık yoktur, bizim farklı itibarlarla koyduğumuz isimler gibi değildir. Nur ve zuhur bir açıdan nur ve bir başka açıdan zuhur şeklinde değildir. Zuhur nurun kendisidir, nur da zuhurun aynısıdır.

Elbette bu örnek de nakıstır. Mutlak vücut, mutlak kemâldir, mutlak kemâl, mutlak şeklinde her şeydir. İtlak şeklinde bütün sıfatlardır, öyle ki hiç bir şeyi O'ndan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Bu delil esasıncadır, delil bu şekilde ifade etmektedir. Ariflerden biri şöyle demiştir: “Biz nereye müşahade adımıyla gittiysek bu kör de asasıyla oraya geliyordu.”²¹⁵ Körden maksat İbn Sina'dır. Maksadı da şudur ki benim müşahade yoluyla elde ettiğim her şeyi o delil ile idrak etmiştir. O kördür ama delil bastonuyla ilerlemiştir. Benim müşahade ile ulaştığım her yere o delil bastonuyla gelmiştir. Delil ashabı onun dediği gibi körlerdir. Delil ashabı olanlar da kör olanlardır. Müşahade olmadığı zaman körlük vardır.

Mutlak tevhid, mutlak vahdet ve benzeri şeyleri delile ispat ettiğimiz zaman görüyoruz ki vücudun mebdei mutlak kemâldir ama bu yine delile dayanmaktadır. Delil duvarı arkasındaki mahcubiyet eğer kalbe

²¹⁴ İsra,110

²¹⁵ Bu söz söylenildiğine göre Ebu Said Ebu'l Hayr'a aittir. Name-i Danişveran-i Nasiri, c. 3, s. 187

ulaştırılabilirse o zaman kalbimiz, “salt vücut her şeydir” anlamını derk eder. Kalp bu hakikati idrak eder. Kalb bütün konuların kendisine harf harf öğretilmesi gereken bir çocuk gibidir. Delil ile konuları idrak edenler bu hakikatleri harf harf kalbine eriştirmelidir. Tekrar mücadele ve benzeri şeyler ile bu hakikatler kalbe erişmelidir. Kalb salt vücudun bütün kemâl olduğunu idrak ederse bu imandır. Bu akli bir idrak idi, öncesinden de kavramlardan düşünceler taşıyordu, delil ikame edilince idrak akli idi, bu delile dayalı ve aklın derk ettiği anlamı kalbe ulaşınca, onu kalbine okumuş olur, kalbe öğretmiş ve tekrarlamış olur, riyazetler ile kalbe ulaştırdığı zaman kalb “Evde ondan başkası yoktur”²¹⁶ hakikatine iman eder. Lakin yine bu iman mertebesidir, hatta “Kalbim itminana ersin”²¹⁷ mertebesi bile peygamberlerin sahip olduğu konulardan ayrıdır.²¹⁸ Bu bir mertebedir, müşahade ise bundan yüce bir mertebedir. Hak Teála'nın cemalini müşahade etmek Musa için tecelli etmiştir:

“Rabbi dağa tecelli etti.”

Musa için var olan mikat, önce otuz gün sonra kırk gün olmuştur. Sonra da bir takım olaylar gerçekleşmiştir. Kayınbabası şuayb'ın evinden çıkıp çocuklarıyla yola düşünce ailesine şöyle buyurdu:

“Ben bir ateş gördüm.”

Onun idrak ettiği bu ateşi çocuğu ve eşi idrak etmiyordu.

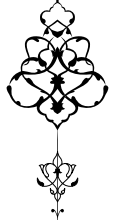
“Umulur ki size ondan bir kor getiririm” yakınlaşınca bir ses işitti, ağaçta olan ateşten kendisine **“şüphesiz ben Allahım”** diye seslenildi. Körün bastonuyla arifin kalbiyle gittiği yeri Musa müşahade etti.

Bu bizim söylediğimiz, sizin de işittiğiniz sözlerdir lakin gerçekler bundan çok daha yücedir. **“şüphesiz ben Allahım!”** hakikati ağaçta olan bir nurdu, o nuru Musa'dan başka hiç kimse göremiyordu. Allah Resulüne gelen vahyin ne olduğunu hiç kimse anlayamıyordu. Vahiy nedir? Vahyin aslı neden ibarettir? Peygamberin (s.a.a) kalbine nazil olan Kur'an

²¹⁶ Emsal ve Hikem, c. 3, s. 1374

²¹⁷ Bakara,260

²¹⁸ İtminan makamı hakkında Adab'us Salat, İmam Humeyni, s. 16 ila 19'a müracaat ediniz.

nasıl bir defada Allah Resulü'nün kalbine nazil oluyordu. Bu otuz cüz şeklindeki Kur'an bir defada Peygamberin kalbine nazil olamaz. Özellikle de bu sıradan kalplere! Lakin kalp de apayrı bir şeydir. Kur'an bir hakikattir, bu hakikat kalbe girmektedir.

Kur'an sırdır, sırrın sırrıdır, sır ile gizli sırdır, sır ile örtülü bir sırdır.²¹⁹ Tenezzül etmesi, aşağı inmesi gerekir, en düşük mertebeye ulaşması icab eder. Allah Resulü'nün kalbine indiği zaman bile yine bir tür iniş vardır. Kalbe girmek için tenezzül etmişti, oradan da başkalarının anlayabileceği mertebeye tenezzül etmiştir. İnsan da böyledir, insan hem sırdır, hem de sırrın sırrıdır, biz insanın zahirini görüyoruz ve bu bir canlıdan ibarettir, o canlıdan başka bir şey değildir. Diğer canlılardan daha kötü bir canlı, ama bu özelliği olan bir canlı insanlık makamına ulaşabilir, kemâl mertebelerine ve mutlak kemâle ulaşabilir. Bizim düşüne-meyeceğimiz bir mertebeye bile varabilir.²²⁰ Böylece yok olur, o mertebeler tümüyle sırdır, zahir bundan ibarettir. Bu tabiat âleminde de sır olan bir mesele vardır, o da şudur ki biz cevherleri (tözleri) idrak edemiyoruz. Cisimlerde idrak ettiğimiz şey sadece ilineklerdir. Gözlerimiz bu rengi ve zevahiri görmektedir. Kulaklarımız ses işitmekte, tatma duyumuz bir tat almaktadır. Elimiz bir zahire dokunmaktadır. Bunlar hep ilineklerdir, o halde cisim nerededir? Bir kimse cisim hakkında, "eni, derinliği ve uzunluğu vardır" dediğinde bile en, derinlik ve uzunluk birer ilinektir, ağırlığı olmak bile bir ilinektir, cazibesi olmak bile bir ilinektir, neyi nitelendirmek isteseler sıfat ve ilineklerle nitelendiriyorlar, o halde cisim nerededir?

Cismin kendisi de bir sırdır, o sırrın gölgesidir. İsim ve sıfatları bizler için malum olan ahadiyetin gölgesidir. Yoksa âlem gaybtır, sadece isim ve sıfatlar zahirdir. Gayb ve şehadetin bir anlamı da belki de şudur ki bu tabiat âleminin gayb ve şehadeti vardır. Gaybı bize gözükmeyendir, biz hiçbir şeyi idrak edemiyoruz, şehadeti ise bizim idrak ettiğimizdir. Siz bir şeyi tanıtmak istediğinizde sıfat, isim, etki ve benzeri şeylerle izah ediyorsunuz. Beşer idraki mutlak sırrın gölgesi hususunda nakıstır.

²¹⁹ İmam Sadık'ın hadisine (a.s) işaretir. Besair'ud Derecat, c. 1, s. 48

²²⁰ Mevlana'nın Mesnevi'sindeki şu beytinden iktibas edilmiştir.:

Yeniden melekten öteye uçar giderim
Vehimlere sığmayan şey olurum.

Sadece velayet adımıyla oraya ermiş olanlar bilir. Bu kimselerin kalbine Hak Teâla'nın tecellisi bütün boyutlarıyla girmiştir. Bu sır her şeyde vardır. Yani her yere gayb ve şehadet sirayet etmiştir. Bazen gayb âlemi, me-laiketullah âlemi ve akıllar âlemi gibi tabirler kullanılmaktadır. Onların da sırrı ve zahiri vardır, zuhur ve batındır, zahir ve batın işte budur. Zahirin zuhur ettiği şeyde batınlarda vardır. O batınlarda da bir zuhur vardır. O halde Allah'ın bütün isimleri vücudun bütün mertebelerine sahiptir, her isim bütün isimlerdir, rahman ve rahim birbirine karşı iki isim değildir. Muntakim ayrı bir isim değildir, eğer onlar isimlerden ise bütünü, bütün hepsine sahiptir. Bütün güzel isimler Allah'a özgüdür, bütün esma-i hüsna, rahman, rahim, ve kayyum için de vardır. Bu isimler birbirinden farklı şeyleri ifade etmemektedir. Aksi takdirde isimlerden her birinin Hak Teâla'nın zatında apayrı bir boyutu olur, haysiyeti olur, böylece Allah bir haysiyetler ve itibarlar toplamı sayılır, bu ise mutlak vücutta imkansızdır. Mutlak vücut, mutlak vücuduyla rahmandır. Aynı mutlak vücuduyla rahimdir. Yani bütün zat rahmandır, bütün zat rahimdir, bütün zatıyla nurdur, bütün zatıyla Allah'tır, rahimiyet ve rahmaniyeti ayrı şeyler değildir, marifet ayağıyla ilerleyenlerin kalbinde zat bütünüyle -elbette zatın kendisini değil, zatın cilvesi- tecelli etmektedir. Elbette bu kalpte değil, Kur'an'ın nazil olduğu kalpte, vahyin mebde-i olan kalpte, Cebrail'i indiren kalpte. O kalpte bütün cilvelere sahip olan bir cilve tecelli etmektedir. Hem kendisi ism-i a'zamdır, hem de ism-i a'zamın cilvesiyle mütecellidir. İsm-i a'zam kendisidir.

“Bizler esma-i hüsna’yız.”

İsm-i a'zam bizzat Resulullah'ın kendisidir. Tecelli makamında isimlerin en büyüğüdür.

O halde bu gece nedensellik konusunu ele almış olduk. Dolayısıyla burada da diğer nedensellikler gibi düşünmemek gerekir. Bunun örneklerini bulmak mümkün değildir. Sadece bir takım uzak örneklerdir. Burada ela aldığımız birinci konu ba harfinin altındaki nokta -eğer bu rivayet doğruysa- biri de ismin mertebeleri idi. İsm-i zat, sıfat makamında isim, fiili tecelli makamında isim, ismin isme tecellisi, zatın sıfatlara tecellisi ve zatın mevcudata tecellisi. İfade etmek istediğimizde “bizim vücudlarımız” diye ifade ettiğimiz tecelli. Bu da bir tecellidir. Kesret aynalarına

yansıyan bir nur, bu da uzak bir örnektir. Yüz tane aynayı buraya koyunuz, güneş ışığı veya başka bir şeyin ışığı hepsine yansiyacaktır. Bir tek itibarla, “yüz tane nur var” denilmektedir. Aynanın nuru da o nurdan ibarettir, ama sınırlıdır, yüz tanedir, lakin o nurun kendisidir, güneşin cilvesidir. Yüz aynaya yansıyan güneş ışığıdır, elbette bu uzak bir örnektir. Hak Teâla'nın var olan taayyünlerdeki cilvesidir. Burada bir taayyün ve bir de nur söz konusu değildir. Nur fiili tecelli ettiğinde taayyünat bu tecellinin gereğidir. Dolayısıyla bismillahirrahmanirrahimde yer alan isim zat makamının ismi olabilir. Allah, bütün cilvelere tecelli eden zat cilvesidir. Yani bu cilvenin isminin ismidir. Rahman ve rahim de bu kapsamlı cilvenin cilvesidir. Rahman ve rahim arasında bir ayrılık yoktur, Allah rahman ve rahim bir şeyin adlandırıldığı üç isim gibidir, ama hepsi bir cilvedir, bütün zatıyla Allah'tır, bütün zatıyla rahmandır ve bütün zatıyla rahimdir, bundan başka mümkün değildir. Bundan başkası olursa sınırlı ve mümkün olur.

Söylediğim tertip üzere hamda ait olsa bile yine zatı ile rahman ve rahim olan kapsamlı Allah isminin zuhuruyla bütün hamdler O'nun için vaki olmaktadır. Veya hamd mutlaktır, her iki ihtimali de zikrettik, aynı şekilde eğer Allah ismini bütün sıfatlarda kapsamlı cilve olarak sayacak olursak, sıfatlar makamındaki kapsamlı cilve ismi, o mutlak meşiyettir ve her şey ona; yani Allah ismine vaki olmaktadır. Eğer Allah ismini fiil makamında kapsamlı cilve sayacak olursak, ismi zuhur makamındaki hakikattir. Allah için rahman ve rahim demek gibi. Bu ihtimallerin hangisini bu ayete uyarlayacak olursak her biri özel bir tarz ifade eder.

O halde biz şimdi kapsamlı bir isim, zat makamı, sıfat makamı ve fiil ile tecelli makamı olan Allah ismini ayet-i kerimde arz etmeye çalıştık. Allah ismi, ba harfi ve altındaki noktadan söz ettik. Rahman ve rahim hakkında da bir takım konular vardır. Elbette kısaca anlatmak zorundayız. Sadece böyle meselelerin olduğuna da inanmak durumdayız. Bazı kalpler maalesef inkâr etmektedir. Bütün marifetleri yok saymaktadır. Hayvanlık makamında olan bir kimse bu makamın dışında bir şeyin olduğuna inanmamaktadır. Biz bu anlama inanmak durumdayız. Bu insanın hareket etmesi gereken ilk makamdır, dolayısıyla insan evvela inkar

etmemelidir. Muhtemelen İbn Sina²²¹ şöyle demiştir: “Her kim delilsiz olarak bir şeyi inkâr ederse insanlık fitratından çıkmış olur.”

Bir şeyin ispatı delil istediği gibi inkârı da delil istemektedir. İnsan bazen “bilmiyorum” der, bazen ise inkar eder. Bazı kalpler sadece inkâr etmektedir. İdrak etmedikleri için inkâra yönelmektedir. Böylece de insanlık fitratından çıkmaktadır. İnsan bir şeyi kabul ettiğinde veya reddettiğinde mutlaka delil üzere olmalıdır. Aksi takdirde, “bilmiyoruz ama mümkündür” demelidir. Duyduğun her şeye mümkün gözüyle bakmalısın.²²² Mümkün ve muhtemel olduğunu kabul etmelisin, o halde neden inkâr ediyorsun, biz ki bu âlemin maverasına ulaşamıyoruz, çok az bir bölümüne ulaşabilmiş durumdayız, belli olan âlem nakıs bir âlemdir. Bütün meselelerden sonra yepyeni konular ortaya çıkmaktadır. Yüz yıl önce bu âlem ne kadar meçhul idi, âlemde ne kadar meçhulat vardı ama şimdi bu bilinmezlerin bir bölümü aydınlanmıştır ve ilerde de aydınlanacaktır. Biz henüz tabiat âlemini derk edememiştir, beşer idrak edememiş o halde neden evliyanın nezdinde olan şeyleri inkâr ediyoruz? Bu kalp, inkâr kalbi hakikatlerden tümüyle mahrum durumdadır. Bilmediği bir şeyi yok saymaktadır. “Bilmiyorum” dememektedir, aksine, “yoktur” deyip atmaktadır. Marifet ehlinin dediklerini kuruntular olarak değerlendirmektedir. Kendisi mahrum olduğu için uydurma sanmaktadır. Kalben uydurma olduğuna inanmaktadır. Kur’an da bunları söylemektedir ama Kur’an’a bir şey diyememektedir. Elbette dememektedir ama uydurma olarak adlandırdığı bu hakikatler Kur’an ve Sünnet’te de vardır, o halde insan neden inkâr etmektedir?

Bu bir tür küfür mertebesidir, elbette bu küfür şer’i küfür değildir, küfrün bir mertebesi de insanın kendisine meçhul olan bir şeyi inkâr

²²¹ Hüseyin b. Abdullah b. Sina (980-1037 veya 1038) Ebu Ali Sina diye meşhurdur. İbn-i Sina İslami tıp bilginlerinden ve ünlü filozoflardan biridir. Diğer ilimlerde de görüş sahibi biriydi. En büyük özellikleri fevkalade bir kabiliyete ve güçlü bir hafızaya sahip olmasıydı. Kısa bir sürede eğitimini tamamlamış ve farklı ilim dallarında bir çok eser yazmıştır. Kitaplarından bazıları şunlardır: Mantuk, Tabiiyyat ve İlahiyat bölümlerinden oluşan el-İşarat ve’t Tembihat. Bu kitabın birçok şerhi vardır. En tanınmış şerhleri ise Şerh-i Fahr-u Razi ve Şerh-i Hace Nasır Tusi’dir. İbn-i Sina’nın diğer bir kitabı ise Mantuk, Riyaziyat, Tabiiyyat ve İlahiyat bölümlerinden oluşan Şifa kitabıdır ve detaylı bilgilere sahiptir. Hakeza en-Necat kitabı ise felsefi bir eserdir. el-Mebde ve’l Mead, tıp ilminde Kanun, Kaside-i Ayniye, ve Talikat kitapları da İbn-i Sina’nın meşhur eserlerindedir.

²²² Şerh-i İşarat, c. 3, s. 418

etmesidir. Beşerin musibetlerinin çoğu da bu hakikatleri idrak edememesindedir. Allah'ın velilerinin kavradığı şeyleri anlamadığı için inkâr etmektedir. İnkâr küfrü küfrün en kötüsüdür, halbuki ilk etapta Kur'an ve Sünnet'te yer alan, evliya, arifler ve filozofların idrakleri ölçüsünde dediği şeyleri inkâr etmemek gerekir. İdrak edilemeyen bir şeyin yok olduğunu söylememek gerekir. "Elimdeki neşterin altında Allah'ı teşri etmedikçe asla inanmam." Bunu söyleyen bir kimsenin kalbi inkârcı bir kalptir. Allah'ı bile neşterin altında görmek istemektedir.

O halde ilk mertebe Peygamberler, evliyalar ve diğerlerinin söylediği sözleri inkâr etmemektir. Eğer inkâr edecek olursak ikinci adımı atmamız. Bunun dışında bir şeyin mevcudiyetini inkâr eden kimse asla bunu bulmaya koyulmaz. İnsan bu karanlıklardan kurtulmak istiyorsa bu şeylerin doğru olduğuna ihtimal vermelidir. İnkâr etmemelidir, sonuna kadar inkâr duvarının arkasında kalmamalıdır. Allah'tan gitmesi gereken yere doğru kendisine bir yol açmasını istemelidir. İnkâr etmezse ve Allah'tan kendisine bir yol açmasını dilerse yavaş yavaş açılır ve Allah onu mahrum etmez.

Ümit ediyorum ki bizler bu sınırları aşalım, inkâr etmeyelim, Kitap ve Sünnet'i inkâr etmeyelim. Bazen insan Kitap ve Sünnet'e inandığı için orada aklının almadığı bir şey gördüğünde bile, "Bu yoktur" dememektedir, ama bu hakikati başka biri söylediğinde uydurma olduğunu düşünmektedir. Oysa bunlar Kitap ve Sünnet'te vardır, Kur'an ve Sünnet'e gelince, "Ben bilmiyorum" demektedir. Ama başka biri söylediğinde uydurma olarak nitelendirmektedir.

Bu inkâr insanı bir çok şeyden mahrum kılmaktadır. İnsanı girmesi gereken yoldan alıkoymaktadır. İnsan böylece yola koyulamamaktadır. Dolayısıyla evliyanın dediğine en azından ihtimal gözüyle bakınız. Elbette bazı kimseler açıkça "mümkündür" demeyebilir, ama açıkça inkâr eden bir kimse asla yola düşme başarısını elde edemez. Başarılı olmak istiyorsa kalbinden bu inkârı çıkarıp atmalıdır.

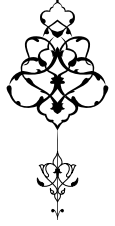
Ümit ediyorum ki biz bu inkâr haletini kalbimizden çıkaralım, yüce Allah'tan bizi Kur'an diliyle tanıştirmasını dileyelim. Kur'an'ın dili özel bir dildir. Kur'an'ın indiği dil ile tanışmak durumundayız. Kur'an bir insan gibidir, her şeye sahip bir varlıktır; ancak bilfiil bir insan gibidir. Kur'an

Allah'ın bütün insanlık için serdiği bir sofradır. Herkes iştahı miktarınca bu sofradan istifade etmektedir. Eğer hasta ve iştahsız olmazsa bu sofradan istifade eder. Kalbi hastalıklar insanın iştahını keser. Eğer hasta olmaz ve iştahı bulunursa herkes için serilen bu sofradan kendisi de istifade eder. Tıpkı bütün insanların istifade ettiği geniş bir sofraya olan dünyayı andırmaktadır. Birisi otlarından, diğeri meyvelerinden, bir başkası ise diğere şeylerinden istifade etmektedir. Her biri dünyadan bir şekilde faydalanmaktadır. İnsan bir şekilde, hayvan bir şekilde. Hayvanlık makamında olan insan ise ayrı bir şekilde. Yukarı çıktıkça vücuttan ibaret olan bu ilahi geniş sofradan daha fazla istifade eder. İşte Kur'an da böyledir. Herkes için serilmiş geniş bir sofradır. İştahı olduğu ve Kur'an'a doğru yol bulduğu ölçüde ondan istifade eder. En yüce istifadeyi Kur'an'ın kendisine nazil olmuş olduğu kimse etmektedir.

“Şüphesiz Kur'an'ı kendisine hitap edilen kimse tanır.”

Kur'an'dan en yüce istifade o şahsa aittir ama biz de ümitsiz olmamalıyız. Biz de bu sofradan istifade etmeliyiz. İlk merhalesi bu doğal şeyler dışında bir şeyin olmadığını hayal etmemektir. Kur'an'ın sadece toplumsal, tabii ve hayata ait şeyleri söylemek için geldiğini iddia etmek bütün nübüvvetlerin inkârıdır. Kur'an insanı insan etmek için gelmiştir. Bütün bunlar o şey için birer vesiledir.

Bütün ibadetler ve bütün dualar birer vesiledir. İnsanın batınının zahir olması için bir vesiledir. Bilkuvve olan ve insanın hakikati sayılan batını fiiliyete ulaşmalı ve insan adam olmalıdır. Bilkuvve olan insan bilfiil insana dönüşmektedir. Tabii olan insan ilahi bir insan olmalıdır. Böylece insanın her şeyi ilahi olacak, her şeyi hak görecektir. Peygamberler bunun için gelmiştir. Peygamberler hükümet kurmak için gelmemişlerdir. Hükümeti ne yapsınlar? Elbette bu da vardır ama peygamberler dünyayı idare etmek için gelmediler, hayvanlar için de dünya vardır, onlar da işlerini idare etmektedir. Elbette adaleti yaymak da gözü olan kimseler için Hak Teâlâ'nın sıfatını yaymaktır, dolayısıyla onlar adaleti yaymaktadır ve toplumsal adalet onların eliyle gerçekleşmektedir. Onlar hükümet de kurmaktadır; ama adil bir hükümet, ama hedef bu değildir, bunlar peygamberlerin geliş nedeni olan o hedefe ulaşmak için birer vesiledir. Allah bizleri bütün bu şeyler için başarılı kılsın.

Beşinci Ders

Konunun devamına girmeden önce faydalı olan bir şeyi aktarmak istiyorum, o da şudur ki bazen ilim ehli arasında ortaya çıkan ihtilaflar birbirlerinin dilinden anlamadıkları içindir. Her grup özel bir dile sahiptir. Bilmiyorum işittiniz mi biri Fars, biri Türk ve diğeri de Arap olan üç arkadaş tartışıyorlarmış. Fars olan, “Engur mihurim” (üzüm yiye- lim) diyordu. Arap olan ise, “ineb” yemek istiyordu. Türk ise “Hayır biz üzüm yiyelim” diyordu. Bunlar birbirinin dilinden anlamadığı için ihtila- fa düşmüşlerdi. Birisi gidip üzüm alıp getirdi de herkes aynı şeyi iste- diğini anlamış oldu. Bir hakikat farklı dillerde aynı anlama sahiptir, ama diller farklıdır.

Filozofların kendine göre bir dili ve kendilerine özgü kavramları var- dır. Arifler de aynı şekildedir. Fakihler de özel bir dil ve kavramlara sa- hiptir. Şairler için de aynı şey geçerlidir. Masum velilerin dili için de aynı şey doğrudur, dolayısıyla bu gruplardan hangisinin dilinin ismet ehli ve vahiy diline yakın olduğuna bakmak gerekir. Hiç bir akıl sahibi muvah- hid kimse Hak Teâla'nın varlığı ve bütün varlıkları yarattığı hususunda ihtilafa düşmez. Varlıklar, varlığın kaynağının sonucudur. Hiç kimse si- zin bu gıysiler içinde Allah olduğunuzu söylememektedir. Hiç bir akıllı kimse böyle düşünmez. Sarık, sakal ve baston sahibi insanın ilah oldu- ğuna inanmak mümkün değildir. Böyle bir varlık mahluktur, yaratılmış- tır, lakin ihtilaf neden ve sonuç hakkında söylenen ifadelerde ortaya çık- maktadır. O halde şimdi ariflerin neden o türden ifadeler kullandığına bir bakmamız gerekir.

Elbette ben burada onları barıştırma çabası içinde değilim, filozof- ları, arifleri veya fakihleri tenzih etmek istemiyorum, nice hırkalar vardır ki ateşe sebeptir.²²³ Nice bakkal sahiplerinin söylediği sözler o bakkal ile uyum içindedir. Ben şunu söylemek istiyorum ki bütün bu gruplar ara- sında münezzeh olan bir çok kimse vardır. Medresede, ahbari ve usuli arasında ortaya çıkan ihtilaflar sebebiyle birisi diğerini tekfir etmekte, ce-

²²³ Hafız'ın tüm beyti şöyledir:

“Sufinin tüm sözleri saf ve halis değildir
Nice hırkalar ateşe sebep olur.”

haletle suçlamaktadır, oysa bunların konuları iki farklı şey değildir, kendileri de farklı iki grup değildir.

Filozofların bir grubu “illet’ul ilel, malul-i evvel, malul-i sani...” gibi ifadeler beyan etmektedir. Sürekli olarak neden-sonuçtan bahsetmektedir. İslam’dan önceki filozoflar özellikle bu kuru nedensellik ve sonuç, mebde ve eser ifadelerinden istifade etmişlerdir. Fakihler de neden sonuç ifadesini kullanmaktadır, bundan sakınmamaktadırlar. Herkes de yaratıcı ve yaratık ifadesini kullanmaktadır, bundan da sakınan yoktur. Ariflerin ise kendilerine has farklı ifadeleri vardır. Zahir, mazhar, tecelli ve benzeri ifadeler, o halde bizler bu taifenin ne gibi ifadeler kullandığına bakmalıyız. Ne olmuş ki İmamlarımız (a.s) bile bu tür ifadeleri kullanmıştır? Ben bunların neden-sonuç ifadesini kullandığını hatırlamıyorum, yaratıcılık ve yaratılmışlık ifadeleri vardır, tecelli vardır, zahir ve mazhar vardır. Filozofların bu ifadelerinden el çeken arifler zahir ehli arasında problemlili olan bir takım ifadeler kullanmak zorunda kalmışlardır. Biz bunları değerlendirmek durumundayız.

İllet ve malul (neden- sonuç) bir varlığın (illet) diğer bir varlığı (malul) icad etmesidir. Neden sonuç ilişkisine göre malul bir tarafta, illet ise diğer taraftadır. Bu ayrı taraflarda olmanın anlamı nedir? Mekanları mı farklıdır? Tıpkı güneş ve güneş ışığı gibi, güneş bu nura sahiptir, ondan çıkmıştır, onun cilvesidir, ama güneş bir yerde vaki olmuş bir varlıktır, güneşin nuru ise diğer bir yerde vaki olan bir varlıktır. Gerçi onun eserdir ve malulüdür, acaba vacib zat hakkındaki neden-sonuç ilişkisi ateşin hararet ve güneşin aydınlık sebebi olduğu gibi doğal neden-sonuç ilişkisi gibi midir? Acaba birbirinden ayrı olan eser ve eser sahibi gibi midir? Onun bir mekanı bunun ise ayrı bir mekanı mı vardır?

Tabiatta var olan eser ve müessir (etki-etkili) genellikle birbirinden ayrıdır. Aralarında mekan farklılığı vardır, acaba biz Allah hakkında da böyle bir şey söyleyebilir miyiz? Varlıklardan ayrı olduğunu düşünebilir miyiz? Her birinin kendine has bir mekan ve zamanı olduğunu iddia edebilir miyiz? Söylediğim gibi bu işleri düşünmek oldukça zordur. Soyut bir varlığın durumunu düşünebilmek çok zordur. Özellikle Mebde-i A’la (Allah) hakkında ne söylerseniz söyleyin o değildir. Yüce Allah’ın varlık-

lar üzerindeki ihatası nasıl bir ihatadır? “O sizinledir.” Bu ne demektir? Kur’an şöyle buyuruyor:

“Nerede olursanız olun o sizinledir.”²²⁴

Yani insanın yanında mıdır? Bu birliktelik nasıl bir birlikteliktir? Onlar gerçeği ifade edemedikleri için böyle demişlerdir. Gerçeğe en yakın olanı tercih etmişlerdir. Kitap ve Sünnet’te de gerçeğe en yakın olan seçilmiştir. Yaratıcı ve yaratığın makam ve niteliğini anlayabilmek oldukça zordur, yaratıcı ve yaratığın niteliği ateş ve eseri gibi midir? Nefis ve duyu organlarının niteliği gibi midir? Belki de diğer örneklerden en yakını budur ama bu da değildir. Bir tür ihatadır, ifade eksikliği olduğundan dolayı kayyumi bir ihata diyoruz, yani bütün varlıkları kayyumi bir ihata ile kuşatmıştır, O’nun olmadığı hiçbir varlık yeri bulabilmek mümkün değildir.

“Eğer bir iple yerlerin en altına bile sarkıtılacak olursanız şüphesiz yine Allah’a inersiniz.”

Bunlar başında sarık, elinde asası olan bu insanın haşa Allah olduğunu söylemek istemiyorlar, hiçbir akıllı insan bunu söylemez, ama Allah ile insan arasındaki irtibatın nasıl olduğunu beyan edebilmek ve aklın da derk edebileceği bir örnek verebilmek oldukça zordur. Öyle ki bazen insan bu meselelere teveccüh edemediğinden, “Bu da Hak’tır, her şey O’dur” demektedir. İslam filozoflarının ifadelerinde de bu vardır, “Salt vücut bütün eşyadır ve O’ndan bir şey değildir.” Aslında bu bir çelişkidir. Burada sadece bir noksanlığın olmadığını beyan etmek istemektedir. Salt vücutta noksanlık yoktur, bütün kemâl türüne sahiptir. Bütün varlıklar ise nakıstur, “onlardan bir şey değildir” ifadesi şunu söylemek istemektedir ki başka bir varlık olmak istediğinde nakıs olmaktadır, oysa mutlak vücut hiçbir noksanlığı olmayandır. Var olan her kemâl O’ndandır; O’nun cilvesidir, O’nun cilvesi olduğu zaman zat yalınlık açısından bütün kemâldir.

Bütün eşya, yani bütün kemâldir, “Onlardan bir şey değildir” yani O’nda hiçbir noksanlık yoktur, burada “salt vücut sizlersiniz” demek

²²⁴ Hadid,4

istememektedir. Allah'ın tam kemâl olduğunu ve diğer varlıkların ise tam kemâl olmadığını söylemek istemektedir. Her kemâle sahip olduğu için böyle ifade edilmektedir.

Konudan haberdar olmayan kimseler irfan ehli kimselerin şöyle dediğini söylemektedirler: “Renksizlik renge esir olunca...”²²⁵

Oysa bu şiir bu konuyla ilgili değildir, onlar bu şiirin konuyla ilgili olmadığından gafflet etmişlerdir. Bu şiir hakikat ile ilgili değildir, iki insan arasında vaki olan savaş ile ilgilidir. Maksadını anlamadıkları için de, “bu küfürdür” demişlerdir. Oysa bu şiirin konuyla ilgisi yoktur. Dünyada bütün bu savaşların sırrının ne olduğu ile ilgilidir. Esasen savaş neden çıkmaktadır? Burada söylenen renk, diğer bazı şairlerin de dile getirdiği gibi kalbi bağ ve ilintidir. “Bağlantı rengini kabul eden her şeyden özgürdür.”²²⁶

Renksizlik tabiattan bir şeye bağlanmamaktır, tabiattan bir şeye bağlanmadıkça savaş çıkmaz, bütün savaşlar insanın tabiata bağlılığından ortaya çıkmaktadır. İnsan tabiatı içindeki ilgisinden dolayı kendisine istemektedir. Diğeri de tabiata bağlı olduğundan o tabiatı kendisine istemektedir. Dolayısıyla da her konuda bir çatışma ortaya çıkmaktadır.

Bu adam şöyle söylemek istemektedir ki bağılılık renginin olmadığı asıl fitratta savaş da yoktur. Hz. Musa gibi Firavun da bağlantısız olsaydı savaş olmazdı. Savaş bağlantılar yüzündendir. Âlemde var olan bütün savaşlar, bu bağlantılar üzerinedir. “Renksizlik renge esir olunca.” Yani rengi olmayan fitrat bağlantılara esir olunca kavga ortaya çıkmaktadır, eğer bu renk ortadan kalkarsa Musa ve Firavun da barışır. Bu konu o konuyla ilgili değildir, ama buna itiraz eden kimse de konunun kavga eden iki kişiyle ilgili olduğundan gafflet etmiştir.

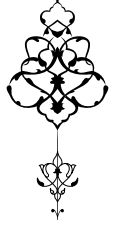
Mülâhaza ettiğiniz gibi İmamların (a.s) dualarında da ariflerin ifadelerine benzer bir takım ifadeler vardır. Bazı kimseler maksadı bilmedikleri

²²⁵ Mevlana'nın şu beytinin ilk mısrasıdır:

“Renksizlik rengin esiri olunca
Bir Musa bir Musa ile savaşa girişti.”

²²⁶ Hafız'ın beytinin tamamı şöyledir:

“O kimsenin himmetinin kölesiyim ki şu gök kubbe altında
Bağılılık rengini kabullenen her şeyden özgürdür.”

için tekfire kalkışmışlardır, bütün İmamların okuduğu Şabaniye münaca-
tında -bütün İmamların okuduğu başka bir dua nakledilmemiştir- şöyle
yer almıştır:

“Allah'im! Bana tam olarak sana doğru kopmayı nasip et, kalplerimizin
gözlerini sana bakma nuruyla nurlandır ki kalplerin gözleri nurdan hicap-
ları yırtsin da azamet madenine ulaşsın ve ruhlarımız mukaddes izzetine
asılı kalsın.”²²⁷

Duanın devamında ise şöyle yer almıştır:

“Ey Allah'im! Beni senin çağırıp da sana icabet eden ve senin bakıp da ce-
lalin karşısında kendinden geçen kimselerden eyle.”

Bunun anlamı nedir? Bütün İmamların okuduğu bu duanın maksadı
nedir? “Bütünüyle Allah'a doğru kopmanın anlamı nedir?”

Kendi seyriyle vaki olması gereken bu tam kopmayı Allah'tan iste-
mektedir. Bu insanın kendi seyrinin mertebesidir, ama o kendi seyrini
bile Allah'tan istemektedir. Bunun anlamı nedir? Allah'a bakmak iste-
dikleri kalplerin gözlerinden maksat nedir? Bu kalp ve kalbin gözü ne-
dir ki bu kalbi gözün nuruyla Hak Teâla'ya bakmak istemektedir? Bütün
bunları da kalp gözleri nurdan hicapları yırtsin diye istemektedir. Böy-
lece azamet madenine ulaşmak ve ruhunun Allah'ın mukaddes izzetine
bağlanmasını istemektedir. Bunun anlamı nedir? Yani O'na mı asılısın?
Allah'ın azametinden dolayı kendinden geçme hali Kur'an'da da Musa
için zikredilmiştir. Bu halet ariflerin dediği fenadan ayrı bir şey midir?
Mertebe mertebe çıktığı ve bütün hicapları yaktığı o azamet madeni ne-
dir? Bu ulaşma nedir? Bu, ariflerin dediği vuslattan ayrı bir şey midir?
Azamet madeni Allah'tan başka bir şey olabilir mi? Azamet madeni her
türlü azametın kaynağı olan Allah'tır. Oraya vardığında ruhlar Allah'ın
mukaddes izzetine asılmaktadır.

Bu ariflerin dediği şeydir, olayı bilen bir kimse “neden-sonuç iliş-
kisidir” dediğinde bu söz darlığındandır. Oysa “neden-sonuç ve eser ve
müessir ilişkisidir” diyemez. Halık ve mahluk gibi ifadeler genelin de ka-
bullendiği daha iyi ifadelerdir, lakin tecelli daha iyidir. Yine de ifade edi-
lemeyen o anlama en yakın örnektir.

²²⁷ İkbâl'ul A'mal, s. 687

Yaratıcı ve yaratık arasındaki ilişki, tasavvuru tasdikinden daha zor bir ilişki türüdür. Tasdik edilebilir, ama eğer tasavvur edilebilirse! Biz hiç bir yerde gaip olmayan bir varlığın bir yerde olmadığını nasıl tasavvur edeceğiz. Eşyanın batınıdır, zahiridir ve bütün varlıklar O'nun eseridir, ama bunu ifade edemiyoruz, her türlü eşyanın batınında ve zahirindedir. Hiçbir şey O'ndan arınmış değildir, bu manayı nasıl ifade edebiliriz? Ne derlerse desinler ifade nakıtır, meğer ki ehli olan kimseler dua etsinler. Şabaniye duasında olduğu gibi.

O halde bir grubun diğer bir grubu tekfir edeceği ve cehaletle suçlayacağı bir ihtilaf yoktur. İhtilaf neden olsun ki sizler bu anlamı nasıl ifade edebilirsiniz? Onların ne dediğini anlamaya çalışın. Bu ifadeleri kullanan kimsenin kalbinde olan manayı derk etmeye çalışın. Kalbinde nur vaki olduğu zaman, “Her şey O'dur, herkes O'dur”²²⁸ demektedir. Sizler de dualarınızda, “Ali Allah'ın gözü, kulağı ve elidir” demektesiniz. Bunlar meşhur ifadelerdir, anlamları nedir? Bunlar onların ifadeleri gibidir. Sizin rivayetlerde de fakire verilen sadakanın Allah'ın eline bırakıldığı beyan edilmektedir.²²⁹

Kur'an da ise şöyle yer almıştır:

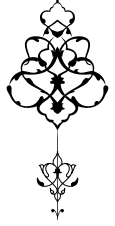
“Sen attığında sen atmadın, lakin Allah attı.”

Yani Allah gelip de attı, öyle mi? Bu sizlerin de söylediği tek bir anlamı ifade etmektedir.

Elinde bilgi bulunan o zavallı ise hakikati beyan edemiyor, hakikati ifade edemediği için de bu tür tabirleri kullanıyor. Kur'an ve dualar bu tür ifadelerle doludur. O halde bu tür ifadeleri kullanan kimselere karşı neden su-i zanda bulunalım. Onların bu ifadelerden maksatlarının ne olduğuna bakmalıyız, bu adam neden insanların kullandığı ifadelerden el çekmiştir? Ne olduğunu bildiği halde neden bu sözleri söylemektedir? Bu kimse hakikati kendisi için feda etmek istememiştir, kendisini

²²⁸ Haşim b. Ebi Ammare şöyle diyor: Hz. Ali'nin şöyle buyurduğunu işittim: “Ben Allah'ın gözü, Allah'ın eli, Allah'ın yanı, Allah'ın kapısıyım.” (Usul-u Kafi, c. 1, s. 199, 8. hadis)

²²⁹ Ebu Abdillah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Sadaka kulun eline geçmeden önce Allah'ın eline geçer” (Furu-uKafi, c. 4, s. 3)

hakikate feda etmiştir. Eğer onun sözünü anlayacak olursak biz de aynı şekilde ifade ederiz. Kur'an da böyle ifade etmiştir ve İmamlar da aynı şeyi söylemişlerdir. Bunlar insanın Allah olduğunu söylemek istememektedirler, hiçbir akıllı insan bunu söylemez, ama bu ayrılığı ifade edebilecek bir ifade bulamamaktadır, duaların birinde evliya hakkında şöyle buyrulmaktadır:

“Seninle onlar arasında tek fark şudur ki onlar senin kulların ve yaratıklarındır, onların işleri senin elindedir.”²³⁰

Bu da ifade darlığından söylenen bir sözdür. Bu açıdan Kitap ve Sünnet'e yakın olan bu tabirleri dile getirmektedirler. Çağdaşlarımızdan olan bir çok âlimler bütün ilimlerde o kadar dikkat ve kemâl içinde olmasına rağmen bu tür ifadeleri kullanmışlardır, cilve demişlerdir, Semat duasında, “tala'te” (tulu ettin, doğdun) ifadesi kullanılmıştır, yani cilve, doğuş ve nur olarak ifade edilmiştir. O halde barışınız. Ben bunların her şeyi doğru söylediğini iddia etmiyorum, ben hepsinin yanlış söylemediğini söylüyorum. Ben âlimleri teyit ettiğimde hepsinin iyi olduğunu söylemek istemiyorum, ben demek istiyorum ki hepsini reddetmeyin, yoksa hepsini kabulleniniz demek istemiyorum. Burada da hakikat aynı şekildedir.

İrfani söz söyleyen bir kimsenin hemen kafir olduğunu söylemeyin, ne söylediğine bakın, önce onun ne söylemek istediğine bakın, bu durumda onu inkâr edeceğinizi sanmıyorum. Bu “engur”, “ineb” ve “üzüm” hikayesine benzemektedir. Siz de başka bir ifade kullanmaktasınız, birisi neden-sonuç, diğeri sebep-müsebbep ve bir diğeri ise zuhur ve mazhar demektir. Her yerde olan ama onlardan hiç biri olmayan bir varlığı ifade etmek istediğinde “Ali Allah'ın eli ve Allah'ın gözüdür... sen attığında sen atmadın, lakin Allah attı” gibi ifadeleri görmektedir.

“Allah'ın eli onların elinin üstündedir” bu bizim anladığımız manada bir el üstünlüğü müdür? Yoksa manevi bir el üstünlüğü müdür? Tabiri olmayan bir üstünlüktür bu, bu anlamı hakkıyla ifade edebilmek zordur. Yüce Allah bu anlamda bir şeye karşıktan ve bir şeyle birlikte olmaktan da münezzehtir. Biz cilvesinin bile nasıl olduğunu anlayamayız, Allah'ın cilvesi bile bize meçhuldür. Ama böyle konuların olduğuna iman etmişiz,

²³⁰ İkbâl'ul A'mal, s. 646

inkâr etmiyoruz. Biz bu konuların Kur'an'da da olduğunu bildiğimiz için inkâr etmemeliyiz. Kur'an Allah'ın yaratıkları ile ilgili cilvesinden söz etmek istediğinde “O *zahirdir, batındır*” diyerek zuhur kelimesini kullanmaktadır. Bu Hadid suresinde yer almıştır. Rivayette yer aldığına göre Hadid suresinin ilk altı ayeti ahir zamanda gelen insanlar için inmiştir. Yani sadece onlar anlayabilir.²³¹ Burada yaratılışın niteliği beyan edilmektedir.

“O evvel, ahir, zahir ve batındır, nerede olursanız olun o sizinle birlikte.”

Ahir zamanda da herkes bunu kolayca anlayamaz. Âlemde belki sadece bir iki kişi anlayabilir.

Ben daha çok bu yanlış anlaşılmaların ortadan kalkmasını istiyorum, ilim ehli arasında var olan bu ihtilaflar ortadan kalkmalıdır, marifetlerin önü alınmamalıdır, İslam sadece fer'i hükümlerden ibaret değildir. Bunlar detaydır, esas başka bir şeydir. Biz esas detaylara feda etmemeliyiz, biz aslın temelsiz olduğunu iddia etmemeliyiz, gerçeklere aykırı esaslardan söz etmemeliyiz. Nakledildiğine göre zahiren Merhum Şeyh Muhammed Behari²³² birinin ismi zikredilince şöyle demiştir: “Bu şahıs adil bir kafirdir.” Kendisine, “Adil ve kafir oluşunun anlamı nedir?” diye sorulunca şöyle demiştir: “O şahıs adildir, zira ölçüler üzere amel etmektedir, hiçbir günah işlememektedir. Kafirdir, zira onun söylediği Allah, Allah değildir, onun taptığı Allah, Allah olamaz.”

Rivayette de yer aldığına göre karınca Allah'ın da iki anteni olduğunu düşünmektedir.²³³ Bu nefis sevgisidir, karıncada da olduğu anlaşılmalıdır. Bu karınca da çok ilginç bir varlıktır, karınca bu iki antenin kemâl olduğunu sanmaktadır. Biz de kendi nezdimizde olan bazı şeylerin kemâl olduğunu sanıyoruz. Bu karınca Hz. Süleyman (a.s) hakkında da şöyle demiştir: “Bunlar şuursuzdur.”

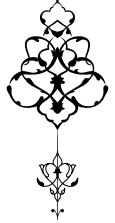
Nihayet karınca vadisine geldiklerinde, bir dişi karınca dedi ki: “Ey karınca topluluğu, kendi yuvalarınıza girin, Süleyman ve orduları, farkında (şuurunda) olmaksızın sizi kırıp-geçmesin.”²³⁴

²³¹ Usul-i Kafi, c. 1, s. 93

²³² 1907 yılında vefat etmiş olup Hamedan'ın Bahar ehlindedir. Büyük arif Molla Hüseyin Kuli Hamedani'nin öğrencilerindedir.

²³³ El-Mehecce'tul Beyza, c. 1, s. 219-220

²³⁴ Neml,18-19

Bu karıncanın söylediği bir ifadedir. Hühüd de bu ifadeyi kullanmıştır: “Ben senin kavramadığın bir şeyi kavradım.”²³⁵ Peygamberin (s.a.a) arkadaşlarından biri Belkis’in tahtını göz açıp kapatıncaya kadar getirdi, şimdiye kadar insan için böyle bir şey vaki olmamıştır. O halde bu nedir? Bu da meçhul bir hakikattir. Acaba bu haberleşme türünden bir şey midir, bir şeyin yok ve icat olması mıdır? Elektronik haberleşme türünden bir şey olup elektrige mi çevrilmiş ve iletilmiştir, ne olduğunu bilmiyoruz. Rivayette yer aldığına göre ism-i a’zam’ın bir harfini bilen bu kimse göz açıp kapatınca kadar bu tahtı getirmiştir.²³⁶ Hühüd de Hz. Süleyman’a, “Ben senin kavramadığın bir şeyi kavradım” dediğinde onların anlayacağı şekilde ifade ediyor ve onlar da amel ediyorlardı.

Ben ilim ehli, salih kimselerin bu tür meselelerden mahrum kalmasına hoş görmüyorum. Ben Kum’a geldiğim zaman Merhum Mirza Ali Ekber Hekim²³⁷ Kum’da idi. İlim havzası kurulunca muhafazakârlardan biri şöyle demişti: “Bakınız İslam nereye geldi ki Mirza Ali Ekber’in kapısı bile açıldı!”

Âlimler gidip orada ders okuyorlardı. Merhum Honsari²³⁸ ve İşraki²³⁹ ve şu Honsari²⁴⁰ Bey gibi şahsiyetler gidip Mirza Ali Ekber’in yanında ders okuyorlardı. O muhafazakâr kimse ise buna itirazda bulunuyordu. Mirza Ali Ekber’in kapısının dersler sayesinde açılmasını İslam’a aykırı

²³⁵ Neml,22

²³⁶ Neml,40

²³⁷ Mirza Ali Ekber Yezdi (1925) Tahran irfan ve felsefe havzasının öğrencilerinden idi. Ömrünün son yıllarında Kum’da yaşadı ve felsefe dersleri verdi. Riyaziyat dalında büyük bir uzmanlık sahibiydi. İmam Humeyni de bir müddet onun derslerinden istifade etmiştir.

²³⁸ Ayetullah Seyyid Muhammed Taki Honsari (1888-1952) Honsar, Nefec ve Kum’da okumuştur. Şia’nın taklit mercilerinden ve Kum ilmiye havzasının ileri gelenlerinden. Abdulkerim Hairî’den sonra gelen bir şahsiyettir. Irak’ın İngiltere aleyhine başlattığı savaşa katıldı. Savaşın sonra yakalanarak sürgün edildi.

²³⁹ Mirza Muhammed Taki İşraki (1895-1949), büyük âlim Mirza Muhammed Erbab’ın oğludur. Babasından, Ebul Kasım Kebir Kummi’den ve Ayetullah Hairî’den ilim istifade etmiş ve içtihad makamına ermiştir. Çok güzel bir hitabeti vardı. “Yusuf suresinin tefsiri” ve “Nun ve’l Kalem tefsiri” adlı iki kitabı basılmıştır.

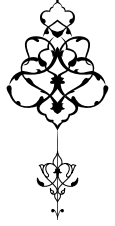
²⁴⁰ Ayetullah Seyyid Ahmed Honsari (1891-1985), Ayetullah Burucerdî’den sonraki taklit mercilerinden biriydi. Honsar, Nefec ve Kum’da ilim tahsil etmiştir. Tahran halkının isteği ve Ayetullah Burucerdî’nin emri üzere Tahran’da ikamet etmiştir. Eğitim ve irşad ile uğraşmıştır. Cami’ul Medarik fi Şerh-i Muhtasar’in Nafi adlı kitabı vardır.

görüyordu. Oysa Mirza çok salih bir kimseydi. Vefat ettikten sonra bir kimse minberde “O’nun Kur’an okuduğunu bizzat gördüm” demek zorunda kalmıştı. Merhum Şahabadi²⁴¹ bundan çok rahatsız olmuştu.

Velhasıl bu su-i zanlar, bazı kimselerin kendilerini hayırlardan mahrum bırakması üzüntü verecek bir hadisedir. Normal bir uğraş olan felsefeden bu diğer konulara kadar her türlü hayırdan kendilerini mahrum kılmaktadırlar. Hakikat şudur ki bu kimseler birbirlerini anlamamışlardır. Anlamadıkları için de bu tür sözler ifade edilmiştir. Eğer birbirlerini anlamış olsalardı aralarında bir sürtüşme de kalmazdı. Hiç kimse bu sarıklı ve sakallı insanı Allah olarak kabul etmemektedir. Eğer onun ne söylediğini bilseler asla inkâr etmezler. Ne söylediğini bilmediği için inkâr etmektedir. Eğer ifadelerin nakıs olduğunu anlamış olsaydı asla bu tür sözlerin küfür olduğunu dile getirmezdi. Ona göre neden-sonuç gibi ifadeler yanlış ifadelerdir. Kaç defadır tekrarlıyorum ki isim müsemmadan ayrı değildir. İsim müsemmanın zuhurudur. Kilometre göstergesi olarak koyulan nişaneler (tablolar) ifadesi bile nakıstır. Ayet ifadesi hakikate daha yakın bir ifadededir. Ama bu bile ifade darlığındandır. Kur’an da herkesin kendi kapasitesi oranında istifade ettiği bir sofradır. Bir gruba özgü bir sofraya değildir. Bütün insanların malıdır. Tüm insanlar ondan istifade etmelidir. Herkes kendi kabiliyeti oranında. Dualar da böyledir.

İmamların dualarında onca marifetler olmasına rağmen insanları ondan ayırmaya çalışmaktadırlar. Oysa dualarda sayılamayacak kadar marifetler vardır. Dualar Kur’an’ın dilidir. Kur’an’ın şarihidir. İnsanların ulaşamadığı hakikatleri dua diliyle insanlara beyan etmişlerdir. İnsanları duadan mahrum kılmak doğru değildir. “Biz dua değil, Kur’an okumak

²⁴¹ Mirza Muhammed Ali b. Muhammed Cevad Hüseyin Abadi İsfahani Şahabadi (1875-1950) fakih, usul alimi, arif ve 14. asrın seçkin filozoflarından biri idi. Eğitimi İsfahan, Tahran ve Necef ilmi havzalarında sona erdirmiştir. Üstatları olan kardeşi Şeyh Ahmed ve Mirza Muhammed Haşim Çeharsuki İsfahan’da, Mirza Haşim Eşkuri ve Mirza Hasan Aştıyani Tahran’da, Ahund Horasani, Şeriat İsfahani ve Mirza Muhammed Taki Şirazi ise İsfahan’da idiler. O daha önce Samerra’da, sonra da Kum ve Tahran’da ders verdi. Kum’da 1928-1935 yıllarında İmam Humeyni (r.a) onun irfan ve ahlak derslerine katıldı. İmam (r.a) bu üstadını büyük bir saygı ile anardı. Merhum Şahabadi Kum’dan dönerken Tahran’da ikamet etti, nefisleri irşad etti ve orada vefat etti. Hz. Abdulazim Hasanî’nin etrafında, Merhum Şeyh Ebu’l Futuh Razi’nin makberine gömüldü. Başlıca eserleri şunlardır: Şezerat’ül Mearif, el-İnsan ve’l İtret, el-Kur’an ve’l İtret, el-İman ve’r Ricat, Menazil’us Salikin, Haşiye ale’l Kifaye

istiyoruz” dememek gerekir. İnsanlar dua ile ünsiyet elde etmelidir. Allah ile ünsiyet edinenlere göre dünyanın hiçbir itibarı yoktur. Kendilerine değer vermeyen kimselerdir bunlar. Allah için çalışırlar. Allah için kılıç sallayanlar da bu duaları okuyan kimselerdi. Bu haletlere sahip insanlardır. Buna rağmen Allah için kılıç sallıyorlardı. O halde insanları bu bereketlerden mahrum kılmamak gerekir. Kur’an ve dua, tıpkı Peygamber ve Kur’an gibi asla birbirinden ayrılmazlar.

Biz “Kur’an var, artık Peygamber’e ne hacet” dememeliyiz. Bunlar birbirinden ayrı degillerdir. Her ikisi de aynıdır.

“Havuzda yanına gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar”²⁴²

İşin içinde ayrılık yoktur. Hesabı ayırmak, Kur’an’ı, İmamları ve duaları ayırmak, irfan kitaplarını yakmak hakikati bilmeyen zavallıların, çaresizlerin işidir. İnsan haddini aşınca yanlışlığa düşmektedir.

Kesrevi tarihçi biriydi. Tarihi bilgileri de iyi bir kimseydi. Kâlemi de güzeldi. Ama gururlandı. Sonunda peygamberlik iddiasında bulundu. Duaları bir kenara itti. Ama Kur’an’ı kabul ediyordu. Peygamberliği kendi seviyesine indirmiş oldu. Zira kendisi yukarı çıkamadığı için onu aşağı indirdi! Oysa Kur’an ve dua birliktedir, ayrılmazlar. Arifler, irfani şairler ve filozoflar hep aynı şeyi söylemektedirler. Farklı konular değildir bunlar. İfadeler farklıdır. Diller farklıdır. Şiir dili kendine has bir dildir. Hafız’ın kendine has bir dili vardır. Onların söylediği konuları dile getirmektedir. Ama bambaşka bir dille. Diller farklıdır. İnsanları bu bereketlerden mahrum kılmamak gerekir. İnsanları geniş Kur’an, Sünnet ve dualar sofrasına davet etmek gerekir. Herkes kabiliyeti miktarınca bu sofradan istifade etmelidir.

Bunları şunun için söyledim ki eğer ömür olur da biz de bir takım ifadeler kullanacak olursak hemen “ Bu sözleri yeniden meydana çıkardınız” diye itirazda bulunmayasınız. Ariflerin sözünü tekrarladığımı dile getirmeyiniz. Hayır, bunlar dile getirilmelidir. Merhum Şahabadi yanına gelen tüccarlara da hakikatleri olduğu gibi beyan ediyordu. Ben “Bunlar bu sözlerden anlamazlar” dediğimde “bırak da bu küframiz sözleri bunlar da işitsin!” demişti. Evet bizim böyle şahsiyetlerimiz vardı. Ben beğenmiyorsam, hemen “Bunlar yanlışır” demek doğru değildir.

²⁴² Bihar’ul Envar, c.23, s.117

Gerçi vaktimiz burada sona erdi, ama bir başka sefer için diyorum, biz burada hem besmelede hem de “el-hamdu lillahi rabb’il âlemin”den sonra yer alan “rahman” ve “rahim” kelimelerinden söz ediyorduk. Besmelede yer alan rahman ve rahim kelimeleri ismin mi yoksa Allah’ın mı sıfatlarıdır?

Burada iki ihtimal vardır. İnşallah ileride bunlardan hangisinin akla daha yakın olduğunu hep birlikte göreceğiz.

İmam'ın Diğer Eserlerinde Hamd Suresi ile İlgili Açıklamaları

Hamd Suresinin Fazileti ve Ehemmiyeti

C elal ve azamet makamı yüce olan Allah, ilahi tekvini kitabının başlangıcını kendi kudret eliyle yazmıştır. Kitabın tümü kesretten münezzehe olan ve her türlü bulanıklıktan uzak bulunan ilahi cemî vücud yoluyla onda yer almıştır. Bir açıdan bütün soyut akıllar, ruhani melekler ve meşiyetin ilk taayyünü âlemidir ve diğer bir açıdan ise meşiyetin kendisidir ki meşiyet de gayb'ul vücud'un anahtarıdır. Camiâ Ziyaretinde şöyle yer almıştır: “Allah sizinle başlamıştır.”²⁴³ Zira Masum İmamların vücudi ufuku, ilahi meşiyet ufkuna uygundur. Nitekim Yüce Allah bu anlamı şöyle ifade etmiştir:

“Nitekim (ikisi arasındaki uzaklık) iki yay kadar (oldu) veya daha yakınlaştı.”²⁴⁴

Masum İmamlar velayet açısından birlik içindedirler:

“Bizim başlangıcımız, ortamız ve sonumuz Muhammed'dir. Hepimiz Muhammed'iz ve hepimiz bir nuruz.”²⁴⁵

Bütün kitap Fatiha suresinde, Fatiha ise cemî vücud itibariyle bismillahirrahmanirrahim'de, o da bismillah'ın “ba”sında ve o da ba harfinin altındaki noktada yer almıştır. İsnat edildiği üzere Hz. Ali (a.s), “O

²⁴³ Men la Yehzuruh'ul Fakih, c. 2, s. 370-375, 2. hadis

²⁴⁴ Necm,9

²⁴⁵ Bihar'ul Envar, c.26, s. 6, 1. hadis

nokta benim” diye buyurmuştur. Hakeza şöyle nakledilmiştir: “Vücut ba harfiyle meydana gelmiştir. Abid kimse ba harfinin altındaki noktayla mabuttan ayrılmıştır.”

Bu ilahi kitabın ve rabbani eserin sonu ise tabiat âlemi, kalıcı olmayan olayların ve zamana ait şeylerin âlemidir. Bu kavsi-nüzul hasebiyledir, yoksa başı da sonu da birdir. Zira uluhiyet makamından inen şey bin yıl olarak saydığımız bir günde ona doğru yükselmiştir. Nebi-i Mükerrer’in ve Resul-i Haşimi-i Mükerrer’in hatemiyeti de bu yorumda gizlidir. Zira vücudun evveli O’dur, nitekim şöyle geçmektedir:

“Öne geçenler de sona kalanlar da bizleriz.”²⁴⁶

İlahi kitabın başı ve sonu arasında sureler, ayetler, bablar ve fasıllar vardır. O halde eğer bu ilahi munazzam eseri ve mutlak vücudu sahip olduğu menzil ve mertebeleriyle bir tek kitap sayacak olursak, tümel âlemlerin her biri, baplardan ve cüzvelerden bir bab ve bir parça olacaktır. Cüzî âlemlerden her biri bir sure ve bir fasıl, her âlemin mertebelerinden biri veya eczalarından bir cüzü de ayet ve kelime sayılacaktır. Belki de Yüce Allah’ın “Sizi topraktan yaratması, O’nun (varlığının) delillerindedir. Sonra siz, (her tarafa) yayılan insanlar oluverdiniz”²⁴⁷ sözü bu itibar ile ilgilidir. Eğer vücut silsilesini birçok kitaplar ve sayısız eserler olarak düşünecek olursak her âlem bağımsız bir kitap sayılır ki kendi bireyleri, türleri ve mertebeleri itibarıyla bir takım baplara, ayetlere ve kelimelere sahiptir. Belki de Yüce Allah’ın “Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.”²⁴⁸ ayeti de bu itibara işaret etmektedir.

Eğer her iki itibarı birbirine karıştıracak olursak mutlak vücut çeşitli ciltlere sahip olan bir kitap olacaktır ve bu kitap da bir takım baplara, fasıllarla, ayetlere ve beyyinelere sahiptir.²⁴⁹

* * *

²⁴⁶ Bihar’ul Envar, c. 16, s. 118, Tarih-u Nebiyyina, 6. bab, 44. hadiste Peygamber’den (s.a.v) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Sona kalanlar da öne geçenler de bizleriz.”

²⁴⁷ Rum,20

²⁴⁸ Enâm,59

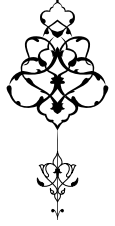
²⁴⁹ Şerh-i Dua-i Seher, s. 52-53

Kur'an'da var olan Hamd suresi ilk suredir, namaz için karar kılınmıştır. Söylenildiğine göre Hamd suresi olmaksızın kılınan namaz, namaz değildir.²⁵⁰ Bu Hamd suresi bütün marifetleri içinde barındırmaktadır. Elbette bunu anlamak için zarif ve incelikli olmak gerekir ve üzerinde düşünmek icap eder. Biz bunların ehli değiliz. Biz “elhamdulillah” diyoruz, yani Allah övgüye layıktır. “Elhemdulillahi rabbil âlemin” diyoruz, yani bütün hamdlar âlemlerin rabbi olan Allah içindir, ama Kur'an bunu söylememektedir. Kur'an var olan bütün övgü ve hamdlerin sadece Allah için gerçekleştiğini dile getirmektedir. Putperestin söylediği de hamddir ve o da sadece Allah için vaki olmaktadır, ama kendisi bunu bilmemektedir. Asıl problem bizim bilmememiz ve cehaletimizdir.

“İyyake nestein” derken bunun anlamı “inşallah bütün yardımları senden diliyoruz” demek değildir. Kur'an bunu söylememektedir. Bilfiil Allah'tan gayrisinden istianet ve yardım dilenilmeyeceği anlamındadır. Aslında Allah'tan başka bir kudret ve güç yoktur. Allah'ın kudretinden başka bir kudrete mi sahibiz? Senin sahip olduğun şey Allah'ın kudretinden gayrisi midir? Yoksa bu, “inşallah sana ibadet ediyoruz, inşallah senden yardım ediyoruz” anlamında değildir. Aslında hakikat de budur. Hakikat hiçbir ibadetin Allah'ın başkasına, hiçbir övgünün dünyada Allah'tan gayrisine vaki olamamasıdır. Hiçbir övgü Allah'tan başkası için değildir. Örneğin şeytanları, sultanları ve benzeri şeyleri öven kimseler bu övgülerinin sadece Allah için vaki olduğundan gaffet içindedirler. Bunlar bu hakikati bilmiyorlar. Zira medh ve övgü sadece kemâl içindir, hiçbir övgü noksanlık için değildir. Övgü ve medh sadece kemâl için gerçekleşmektedir. Herkim başka birinden istianet ve yardım dilerse, bu istianet ve yardım Allah'tandır. Bu sure bunları söylemektedir.

Eğer ehli olan kimseler Kur'an'ın bu bir tek suresini dahi hayata geçirecek olurlarsa, bütün sorunlar kendiliğinden hallolur. Zira insan her şeyin Allah'tan olduğunu görünce artık hiçbir kudretten korkmaz. Bizim kudretlerden ve güçlerden korkmamız, onların bir kudret sahibi olduğunu düşünmemizdendir. İnsan gerçek kudretin, Allah'ın kudretinden ibaret olduğunu anlayınca ve var olan her şeyin Allah'tan geldiğini

²⁵⁰ Mustedrek'ul Vesail, c. 4, s. 158, Kitab'us Salat Edvabu Kiraat fi Salat, 1. bab, 5. ve 8. hadisler ve Vesail'uş Şia, c. 4, s. 732, Kitab'us Salat Ebvabu Kiraat fi Salat, 1. bab, 1. hadis

derk edince artık başka hiçbir kimseden korkamaz. Bizim bütün korkularımız kudretin bir tek kudret olduğunu anlamamızdan kaynaklanmaktadır. Bu ilahi kudret ise bütün bireyler, bütün toplum ve bütün beşer için faydalıdır.²⁵¹

“Bismillâhir rahmânir rahîm” Ayetinin Tefsiri

Bismillahirrahmanirrahim’in hakikati, vücuttan bazı mertebelere ve nüzul ve suuddan (iniş ve yükselişten) bazı merhalelere sahiptir. Âlemler ve neşetler hasebiyle de çok çeşitli hakikatleri bulunmaktadır. Salıkların kalbinde onların makamları ve haletleriyle uyumlu olarak bir takım tecellileri vardır. Her surenin başında yer alan besmele hakikat hasebiyle başka bir surede yer alan besmeleden farklıdır. Bazı besmeleler büyük, bazıları daha büyük, bazıları ihata edici ve diğer bazıları ise ihata edilendir. Her surede besmelenin anlamının hakikati başlangıcında yer alan surenin anlamı üzerindeki tefekkür ve tedebbürden bilinmektedir.

O halde vücudun aslı ve mertebelerinin genişlemesi için var olan şeyler vücud mertebelerinden bir mertebenin açılışı için var olan şeyden farklıdır. Bu hakikati sadece vahiy ve nübüvvet Ehl-i Beyt’inden ilimde derinleşmiş olanlar bilir.

Bu yüzden Müminlerin Emiri ve muvahhidlerin efendisi Hz. Ali’den (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

“Kur’an’da var olan her şey Fatiha’da vardır. Onda olan her şey ba harfinde, ba harfinde olan her şey altındaki noktadadır ve ben ise ba harfinin altındaki noktayım.”

Bu özellik diğer besmelelerde yoktur. Zira Fatihat’ul Kitab, Fatiha’dan sonuna kadar, elhamdulillah’tan yevmiddine kadar tafsil yoluyla bütün vücud silsilesini nüzul ve suud kavsinin (iniş ve yükseliş yayını) kapsamaktadır. Kulun bütün haletleri ve makamları Yüce Allah’ın “iyyake nabudu” sözünden mübarek surenin sonuna kadar yer almıştır. Fatiha’da tafsili şekilde yer alan bütün daire rahman ve rahimde cem olarak, isimde

²⁵¹ İmam Humeyni’nin (r.a) 28, 7, 1985 tarihinde yaptığı konuşma, Sahife-i İmam, c. 19, s. 354-355

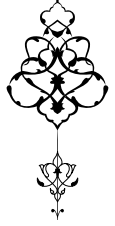
ise cem'ul cem olarak, içinde zat elifi gizli olan ba harfinde ise cem'ul cem ahadiyeti yoluyla, içinde cari olan ba harfinin altındaki noktada ise cem'ul cem sırrının ahadiyeti yoluyla vardır. Bu ihata ve ıtlak sadece ilahi kitabın Fatiha'sında mevcuttur. Onunla vücud başlamıştır ve abid kimse mabudu ile irtibata geçmiştir.

Cem'i ve tafsili olarak bu besmelenin hakikati itlakî feyzi mukaddesten ve onun vasıtasıyla mahlukun hakkından ibarettir. Bu da en büyük ve en yüce ilahi isimlerdir. Gaypten şuhuda, nüzul ve suud kavsinde bütün vücud silsilesini terbiye eden bir halifedir. Diğer besmeleler bu ismi şerifin taayyünlerinden ve mertebelerindedir. Yemek, içmek, yaklaşmak ve benzeri işler için söylenen her besmele bu mutlak ismin taayyünlerinden bir taayyündür. Elbette her biri kendi haddi ve makamı hasebiyle. Bu tür besmelelerde yer alan o isim, ilahi ism-i azam değildir. Bu ise ıtlak makamı ve sirayeti sebebiyle bu tür düşük işlere taalluk etmekten çok daha yücedir.

O halde isim örneğın yemek ve içmek makamında ism-i azamın taayyününden ibarettir ki o da yiyenin ve içenin taayyününden veya yemek ve içmeyi irade etmekten veya yemek ve içmeye meyletmekten hasıl olmaktadır. Bu işler tümüyle ism-i azamın taayyünlerindedir. Taayyün eden şeylerin kendisi de mutlak ile birlik içindedir ama bu mutlak bir kayıtlı birliktedir. Artık önceki ıtlak ve sirayet haletine sahip değildir.

Seyr-u sülük büyüklerinden biri²⁵² *Esrar'us Salat* adlı kitabında şöyle buyurmuştur: "İlim ehli arasında farklı ihtilafa neden olan bir meseleye de işaret etmek yerinde olur. O da şudur ki bir şahıs belli bir sure tayin etmeksizin besmele okur veya o besmeleyi kastettiği sureden başka bir sure için dile getirirse burada problem ortaya çıkmaktadır. Zira her surenin besmelesi o surenin bir cüzüdür ve diğer surenin besmelesinden ayrıdır. Zira ispatlandığı üzere besmele bir defa Berat suresi dışında bütün surelerin başlangıcında nazil olmuştur.

²⁵² Mirza Cevad b. Mirza Şefi' Meleki Tebrizi (V. 1924) oldukça büyük bir fakih ve ahlak âlimidir. Yıllarca Nefci Eşref'te meşhur arif Molla Hüseyin Kuli Hemdani'den sülük ve ahlak dersini almıştır. Fıkıh ve usul ilmini ise Ağa Rıza Hemdani ve diğerlerinden öğrenmiştir. 1902 yılında İran'a geri dönmüş ve Kum'da yaşamıştır. *Esrar'us Selat*, *el-Murakebat* ve *Risale-i Likau'llah* adlı kitapları vardır.

O halde bu lafızların Kur'anî olması şu sebeptedir ki biz Cebrail'in Peygamber'e okuduğunu tekrarlamak istiyoruz. Aksine bu lafızların bu söylenenden başka bir hakikati yoktur.

O halde ayetlerin Kur'anî oluşu Cebrail'in okuduğunun irade edilmesini gerektirmektedir. Cebrail'in Fatıha suresinde okuduğu şey hakikatte Fatıha'nın besmelesidir; başka bir şey değil. Aynı şekilde her surenin besmelesi o sure kastiyla okunduğu takdirde o sureden bir ayet sayılmaktadır. O halde eğer sure tayin kasti olmazsa ne okunan sureden bir ayettir ve ne de hatta Kur'an'dan bir ayet.

Bu meselenin cevabı da şudur ki Kur'an'ın mecmuu farklı âlemlerde bir takım hakikatlere sahiptir ve bu hakikatler özel bir takım tesirler içermektedir. Onun hakikati sadece Cebrail vasıtasıyla okunması değildir. Aksine Cebrail'in kıraatinin Kur'an mahiyetiyle bir irtibatı yoktur. Besmele de bütün surelerin başında nazil olan bir ayettir. O halde onun hakikati herhangi bir sure ile nazil olması ile değişmemektedir. Hamd suresinin besmelesi, İhlas suresinin besmelesinden farklı bir şey değildir.

Besmelenin mükerrer bir şekilde nüzulü tek başına her surede o surenin özel besmelesinin irade edilmesini gerektirmemektedir. Aksi takdirde Fatıha suresinde birinci defa veya ikinci defa nazil olan iki sureden birini irade etmemiz lazım gelecektir. Zira bu surenin nazil olduğu iki mertebe de besmelesi de nazil olmuştur. O halde besmeleden özel bir sureyi irade etmememizin bir zararı yoktur; aksine özel bir sureyi okumak, okumayı kastetmek ve bu kast ile besmeleyi kıraat etmek ve sonra da başka bir sureyi okumak sakıncasızdır. Bu çeşitlilik iradelerin çeşitliliğinden başka bir şey değildir ve o da mahiyetlerin ayniyetinden hariçtir."

Bu büyük arifin (Allah tertemiz ruhunu mukaddes kılsın) bu sözleri çok gariptir. Zira söz konusu zat nüzul tekrarını besmele hakikatinin ihtilaf sebebi kabul etmektedir. Elbette Cebrail'in Peygamber'e (s.a.a) kıraat buyurduğunu kastetmeyi gerekli görmesi de doğru değildir. Ama sen işin hakikatini yaptığımız açıklamalardan kabiliyetlerin miktarınca derk etmiş olmalısın ki Kur'an surelerinin başlangıcındaki besmelelerin hakikati farklıdır, hatta adlandırma şahısların farklılığıyla ve bir tek şahsın haletlerinin içinden geçirdiklerinin ve makamlarının farklılığıyla farklılık içer-

mektedir ve taalluk ettiği şeyler itibariyle de farklılık arz etmektedir. Başta da sonda da zahirde de batında hamd Allah'a mahsustur.²⁵³

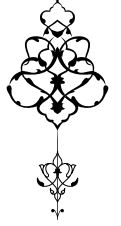
* * *

“Bilmek gerekir ki marifet ehlinin mesleği esasınca her surenin başında yer alan bismillah, bizzat o sureye aittir. Zira ismullah; zuhuri makam esasınca meşiyetin tamamı, ahadî tecelli esasınca feyz-i akdes makamı, vahidiyet makamı hasebiyle isimlerin ahadî cem makamı ve boylamına iniş ve çıkış zincirlemesinde vücud mertebeleri ve kevn-i cam’i, enlem zincirlemesinde ise aynî hüviyetlerden birisi olan ahadiyet-i cem hasebiyle bütün bir âlemdir. Allah kelimesinin manası, isimdeki itibar esasınca farklılık arz etmektedir. Zira o itibarlar, isimlerin müsemmasıdır. Lafızda “bismillah”ın ait olduğu ve manada ise mazharı bulunduğu Kur’an surelerinden her biri, hatta “bismillah”ın başlangıç noktası olan her fiil hasebiyle “bismillah”ın manası farklılık arz etmektedir ve o “bismillah”, o fiile ait olmaktadır. İlahî isimlerin mazhar ve zuhurlarını bilen bir arif, tüm fiil, amel, suret ve ilineklerin, mübarek ism-i azam ve mutlak meşiyet makamıyla zahir ve muhakkak olduğunu müşahede eder. Dolayısıyla bu ameli yerine getirirken kalbinde bu manayı anar. Onu tabiat ve mülk mertebesine kadar aktararak “bismillah” der. Yani vücudu açan rahmaniyyet makamı sahibinin mutlak meşiyeti makamıyla, vücudun kemâl makamını açan rahimiyyet makamıyla veya zuhurla tecelli ve vücudu açma makamı olan rahmaniyyet makamının sahibisiyle veya batiniyyet tecellisi ve vücudun daralma makamı olan rahimiyyet makamıyla “yiyorum, içiyorum, yazıyorum veya şöyle böyle yapıyorum” der.

O halde sâlik-i ilallah ve Allah arifi bir insan, bir bakışta, bütün fiilleri ve varlıkları, mutlak meşiyetin zuhuru ve ondaki fenası görür. Bu bakışında vahdet sultanı galebe çalar. Bismillah’ı bütün Kur’an surelerinde ve bütün fiil ve amellerde bir tek manada görür. Fark²⁵⁴ ve fark’ul fark âlemine teveccüh ettiği başka bir bakışta ise her surenin ve yapmak

²⁵³ Şerh-i Dua-i Seher, s. 87-91

²⁵⁴ Fark, cem’in karşıtıdır ve Hakk olmaksızın halka işarettir. Bazılarına göre ise ubudiyeti müşahede etmektir. Bazılarına göre de fark, sana isnad edilen, cem ise senden selb edilen şeydir. Yani kulun elde ettiği şeyler fark, Hakk tarafından olan şeyler ise cem’dir. (Müt.)

istediği işin başındaki her bismillah için bir mana görür ve diğer gayri-sini müşahede eder.”²⁵⁵

“El hamdu lillâhi rabbil âlemîn” Ayetinin Tefsiri

O halde senin kalbin pisliklerden ve tabiata bağılıktan sonra eğer Kur’an’ı anlama nuruyla aydınlanacak olursa -ki bu Kur’an-ı Kerim’dir, levh-i mahfuz’da gizli bir kitaptır ve tertemiz kimselerden başka ona kimse dokunamaz- insanların genelinin ulaşmadığı ayetlerdeki dakik ve incelikli konuları derk edersin.

O halde “elhamdulillahi rabbil âlemin” sözü Allah’a ait bir sözdür. Bu ayet bütün övgüleri Allah’a hasretmiş ve bütün medhiyeleri Allah’a döndürmüştür. Eğer her kemâl ve cemal zat ve hakikat olarak Allah’ın kemâl ve cemali olmasaydı bu hasr ve kasrın (özgünlüğün) hiçbir anlamı olmazdı.

Eğer marifet ehlinin, “bismillahirrahmanirrahim elhamdulillaha mu-tealliktir” sözünü de bu hakikate ekleyecek olursan, hamd eden herkesin hamdının ismullahtan başkasına vaki olmadığını görürsün. O halde her hamd ismullah ile ona taalluk etmektedir ve hamd eden ve hamd-dilen de sadede O’dur.”²⁵⁶

“Er rahmânir rahîm” Ayetinin Tefsiri

Vücudun genişleme makamı olan rahmaniyyet makamı ile vücut kemâlinin genişleme makamı olan rahimiyet makamı; mutlak meşîyyet makamından, kesret ve taayyün makamından kaynaklanmaktadır ve o bu ikisine oranla ahadiyyet-i cemî hükmüne sahiptir. Bu yüzden “bismillahirrahmanirrahim” ayetindeki “errahman’ur rahim”, ismullah’a tabi tutulmuştur. İbn Arabi, *Futuhat*²⁵⁷ adlı kitabında şöyle diyor: “Âlem bismillahirrahmanirrahim ile vücuda gelmiştir.”

* * *

²⁵⁵ Erbein, s. 651-652

²⁵⁶ Taleb ve İrade, s. 84

²⁵⁷ Taleb ve İrade, s. 116-117

Rahmani rahmet, vücudun genişleme makamıdır, rahimi rahmet ise vücudun kemâlinin genişleme makamıdır. O halde vücud rahmani rahmet ile vücuda gelmiştir. Her varlık ise rahimi rahmet ile, manevi kemâline ve batını hidayetine ermektedir. Bu yüzden şöyle nakledilmiştir: “Ey dünya ve ahiretin rahmanı!” Hakeza: “Rahman bütün yaratıklardır, rahim ise sadece müminlere.”

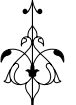
O halde rahmani hakikatiyle vücudu yokluktan ibaret olan mahiyetlere giydirmiş ve rahimi hakikatiyle onların tümünü doğru yola hidayet etmiştir. Hak Teâlâ'nın rahimiyet saltanatının zuhuru ve devletinin ortaya çıkışı ahiret âleminde daha fazladır.

Bazı eserlerde şöyle yer almıştır: “Ey dünya ve ahiretin rahman ve rahimi!”

Bu şu itibar iledir ki Yüce Allah tabii aşkı her varlıkta karar kılmış, kemâle doğru seyretmeyi ve kendine layık makama adım atmayı, dünya ve ahireti, iyi ve kötü işlerin ekinlerinin biçildiği günü ona bırakmıştır. Böylece her birini kendine layık kemâl ve fiiliyete ulaştırmıştır; ama tertemiz nefisleri ilahi yakınlık makamına, yüceliklere ve genişliği göklerin genişliği kadar olan cennetlere yerleştirmiştir. Vahşi, hayvani ve şeytani nefisleri ise cehenneme, cehennemın en alt tabakalarına, akreplerin ve yılanların içine, her birini ektiği şeyle uyumlu olduğu yere koyacaktır. Zira şeytani ve kötü nefisler için bu mertebelere yetişmek bir kemâldir. Elbette bu tertemiz nefisler ve insani doğru ruhlar için noksanlık ve eksiklik sayılmaktadır. Ama Şeyh Muhyiddin-i Arabî'nin yoluna göre, Allah'ın her iki âlemdeki rahimiyet meselesi çok açıktır. Zira “errahman'ur rahim” sıfatı, muntakim sıfatı nezdinde şefaatte bulunmakta ve saltanat ona geçmektedir ve muntakim sıfatı sulta ve emir altına girmektedir.

Rahmaniyet ve rahimiyet ya zatidir ya da fiili. O halde Yüce Allah, zati rahimiyet ve rahmani rahmet sahibidir. O da zatın zat için tecellisinden ve sıfatların, isimlerin ve bunların gerekleri olan a'yan-i sabite'nin, ilmi zuhur ve vahidiyet makamındaki icmalî ilim ayn'ında tafsilî keşfinden ibarettir.

Aynı şekilde Allah rahmani rahmet ve fiili rahimiyet sahibidir. Bu da zatın, feyzin ve feyzin kemâlinin a'yan üzerindeki genişlemesi ve kamil

hedef ve ilahi tam düzenle uyum içinde olacak bir şekilde bir ayn'ın izhar edilmesi yoluyla fiiller elbisesinde tecellisinden ibarettir. Bu da "errahman'ur rahim"ın tedvini kitabın (Kur'an) Fatiha'sında tekrarlanmasının hikmetlerinden biridir. Zira bu kitap, tekvini kitapla tam bir uyum içindedir. Başka bir ifadeyle zahir, batının suretidir, lafız ve ibareler ise şekiller ve sesler elbisesinde mana ve hakikatin tecellisinden ve kalıplar ve heyetler elbisesine bölünmesinden ibarettir.

O halde eğer "bismillahirrahmanirrahim" cümlesindeki "errahman'ur rahim", Allah kelimesinin sıfatı karar kılınacak olursa, zati rahimiyet ve rahmaniyete işaretler. Sonradan gelen "errahman'ur rahim" ise fiili rahimiyet ve rahmaniyete işaretler. "Elhamdulillah" ifadesindeki Allah lafzı ise fiili uluhiyete ve fiili rahman ve rahimin tafsilî cemine işaretler. "El-Hamd" ise soyutlar âlemi ve melekuti nefisler anlamındadır ki hamdetmek ve velinimetin kemâlini izhar etmekten başka bir itibara sahip değildir. Vücut silsilesinde tümüyle hamd olacak bir şey bu nurani âlemler dışında küfran şaibesi taşımaksızın yoktur. Zira bunlar zevk ve irfan ehlinin görüşünde salt varlıklardır ve kendiliğinden bir mahiyete sahip değildirler. "Âlemin" ise o âlemlerden daha düşük âlemlerdir.

O halde mana şöyledir: Allah'ın adıyla ki rahmani rahmet ve zati rahimiyet sahibidir. Bütün hamd âlemleri yaratılmıştır. Bu âlemler, fiil makamında mutlak uluhiyetin tayinidir. Rububiyet ve terbiye makamının sahibi ise mukaddes varlıkların makamının altındaki varlıkların diğer mertebeleri içindir. Bu mukaddes varlıklar ise ruhani melekler, saf saf dizilmiş melekler ve müdebbir meleklerdir. Vücudun ve vücudun kemâlinin şahadet makamında genişlemesi anlamında olan fiilin rahimi ve rahmani rahmet sahibidir. Herkesin bir gün onlara döndüğü malikiyet ve kabiziyet (kabzedicilik) sahibidir. Zira bunlara dönüş de hakikatte Allah'a dönüştür. Çünkü bunlar yüce Yaraticının zatının zuhurudur ve her şeyin zuhuru O'ndan ayrı değildir, hatta O'nun bizzat kendisidir.

Eğer "errahman'ur rahim" ifadesini besmeledeki ismin sıfatı karar kılacak olursak, bu durumda iş tersine döner ve mana şöyle olur: Allah'ın meşiyetiyle ki bu meşiyet fiili rahimiyet ve rahmaniyet sahibidir, "elhamdulillah" ifadesindeki Allah ise zati uluhiyettir, "errahman'ur rahim" ise O'nun zati sıfatlarındandır. Rab ve malik de aynı şekildedir.

Kayseri²⁵⁸, Şerh-i Fusus üzerindeki mukaddimesinde şöyle demiştir: “Eğer vücudu sadece eşyanın külliyyatı olarak mülâhaza edecek olursak, ‘errahman’ isminin mertebesi sayılır ki ilk aklın rabbidir ve levh-i kaza, ümm’ül kitab ve kâlem-i âla olarak adlandırılmıştır. Eğer onu eşyanın külliyyatının, külliyyattan örtülü olmayan sabit ve mufassal cüziyatlar olarak mülâhaza edecek olursak bu durumda da rahim isminin mertebesi olur ki o da külli nefsin rabbidir ve levh-i kader olarak adlandırılmıştır. Bu ise levh-i mahfuz ve kitab-i mübin’in kendisidir.”²⁵⁹

Yazar (İmam Humeyni) şöyle diyor: “Gerçi bu konu bir açıdan doğru gözükmemektedir, ama daha uygun olanı şudur ki errahman isminin mertebesini cüzi veya külli bütün âlemlere vücudun genişleme mertebesi sayalım. Errahim isminin mertebesini ise aynı şekilde vücud kemâlinin genişleme mertebesi sayalım. Zira rahmani ve rahimi rahmet her şeyi kaplamış ve bütün âlemleri ihata etmiştir. Bu ikisi akıl ve meşiyetin taayyünü ve taayyünde taayyünün bizzat kendisidir. O halde daha iyi olanı şöyle dememizdir: Eğer vücud aslının genişlemesi itibariyle mülâhaza edilecek olursa rahman ismi mertebesi ve eğer vücud kemâlinin genişlemesi itibariyle mülâhaza edilecek olursa rahim isminin mertebesidir.

Bu yüzden duada şöyle yer almıştır: Ey Allah’ım! Senden her şeyi kuşatan rahmetini istiyorum.”²⁶⁰

Peygamber-i Ekrem’den (s.a.a) ise şöyle nakledilmiştir: “Allah’ın yüz rahmeti vardır. Bu rahmetlerden birini yeryüzüne göndermiş ve yaratıkları arasında bölüştürmüştür. Varlıklar işte bu bir rahmet sebebiyle birbirine merhamet göstermekte, birbirlerini bağışlamaktadır. Allah diğer doksan dokuz rahmetini ise bir kenara bırakmıştır. Onlarla kıyamet günü kullarını bağışlayacaktır.”²⁶¹

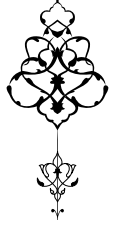
Süluk ve marifet büyüklerinden biri (r.a) *Esrar’us Salat* adlı kitabında, Fatıha suresinin tefsirinde yukarıdaki nebevi hadisi naklettikten

²⁵⁸ Davud bin Mahmud Kayseri (1350), irfan ve tasavvuf büyüklerinden biridir. Fusus kitabı hakkındaki şerhi, Fusus’ul Hikem’in en önemli şerhlerinden biri sayılmaktadır. Ayrıca Nihayet’ul Beyan fi Dirayet’iz Zeman, Tehkiku Mail Hayat, Şerh-i Taiyye-i İbni Fariz gibi eserleri de vardır.

²⁵⁹ Şerh-i Fusus, s. 20,26

²⁶⁰ İkbâl’ul Amal, 707, Duay-ı Kumeyl

²⁶¹ Sahih-u Müslim, c. 2, s. 596, Kitab’ut Tevbe, 4. bab, 19. hadis

sonra şöyle demektedir: “Rahmani ve rahimi rahmetin yaratıcı olduğu hasebiyle yüce Allah hakkında rahim ve rahman kelimelerinin kullanılması şu mülâhaza iledir ki rahman ve rahim Allah ile kaimdir. Bu kıyam; suduri kıyam türündendir; hululi kıyam değil. O halde Allah’ın rahmani rahmeti bütün yaratıklar üzerine serilen vücudun ifade edilmesidir. Allah’ın icat etmesi onun rahmaniyetidir ve varlıkların tümü onun rahmetidir. O’nun rahimi rahmetinin bağışlanması bu dünyada mümin kullarına kemâl ve hidayetini bağışlamasıdır. Ahiret âleminde kullarına takdim ettiği bir mükafattır. O halde Allah’ın icat etmesi hem iyileri hem de kötülere kapsamaktadır.”

Sonunda da şöyle demektedir: “Herkim Allah’ın yaratması ile ayakta durduğu açısından bu âlemi mülâhaza edecek olursa adeta Allah’ın rahmaniyetine bakmıştır ve dış âlemde sadece Allah’ın rahmet ve rahmanlığına bakmıştır. Her kim Allah’ın yarattığı görüşüyle âleme bakacak olursa adeta Rahman’dan başka bir şeye bakmamış olur.”²⁶²

Yazar (İmam Humeyni) şöyle demektedir: “Eğer marifet ehli nezdinde yaygın olduğu şekilde vücud-i munbesit’i (genişleyen vücudu) irade edecek olursak, mutlak uluhiyet ve meşiyet makamından ve Muhammedi velayet makamından ibarettir. Makamlar ve bakışlar hasebiyle bu makam hakkında kullanılan diğer lakaplar ise bismillahirrahmanirrahim’de zikredilen rahmaniyet makamıyla uyumlu değildir. Sebebi de şudur ki errahman’ur rahim, Allah ismine tabi olan iki sıfattır ve O’nun taayyünlerindedir. Allah’ın genişleyen gölgesidir; Rahman’ın genişleyen gölgesi değil. O’nun hakikati ise kamil insanın hakikatidir. Kevn-i camî olan insan-i kamil’in rabbi ise ilahi ism-i azamdır ve errahman’ur rahim’i ihata etmiştir. Bu yüzden bu iki sıfat İlahi Kitabın Fatiha’sında da tabi olarak yer almıştır.

Eğer vücud-i münbesit’ten, vücudun genişlemesi makamını irade etmişse her ne kadar konu makamıyla uyumlu değilse de ve daha çok tedvin ve tekvin ile uyum içindeyse de onun kelamının zahirine muhaliftir.

Ama bu zikrettiği şeyler mazharın zahirdeki fenası itibariyle doğru düşünülebilir ki rahmaniyet makamı bu açıdan uluhiyet makamının kendisidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

²⁶² Esrar’us Salat, s. 218

“De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O’na hasır.”²⁶³

“Rahmân Kur’an’ı öğretti. İnsanı yarattı.”²⁶⁴

“İlâhımız bir tek Allah’tır. O’ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmandır, Rahimdir.”²⁶⁵⁻²⁶⁶

* * *

“Bil ki ilahi cemalin sıfatlarının tecellilerinden olan rahmet, ra’fet, atıfet ve benzeri sıfatları Allah Tebareke ve Teâla hayvana mutlak bir şekilde, insana ise özellikle merhamet buyurmuştur. Bunu da hayvan türlerini korumak ve insani aile düzenini ve türünü korumak için yapmıştır. Vücut âlemi, âlemin düzeninin esasları üzerinde kurulduğu rahmaniye rahmetinin bir tecellisidir.

Eğer insan ve hayvanda bu rahmet ve atıfet olmasaydı, ferdi ve toplumsal hayat düzeni bozulurdu. Bu rahmet ve atıfet sayesinde, canlılar kendisini ve yavrularını korumaktadır ve insan ailesini korumaktadır, adil sultan memleketini korumaktadır. Eğer bu rahmet, şefkat ve re’fet olmasaydı, hiçbir anne oğlunun fevkalade zahmet ve meşakkatlerine tahammül edemezdi. İşte bu ilahi rahmet ve re’fet cezbese kalpleri birbirine çekmekte ve fitri olarak âlemdaki düzeni korumaktadır.

Bu rahmet ve re’fet sebebiyle ruhani öğretmenler, büyük nebiler, yüce veliler ve ilahi âlimler, onca zahmet ve sıkıntılara katlanmaktadır. İnsanları mutlu edebilmek ve beşer ailesini saadete eriştirebilmek için birçok sıkıntılara katlanmaktadır. Hatta ilahi vahyin inişi ve değerli semavi kitapların indirilişi de bu ilahi rahmetin ve re’fetin mülk âlemindeki bir suretidir. Hatta bütün hadler, cezalar, kısas ve benzeri şeyler de gazap ve intikam suretinde tecelli eden, rahmet ve re’fet hakikatidir.

“Ey akıl sahipleri, sizin için kısasta hayat vardır.”²⁶⁷

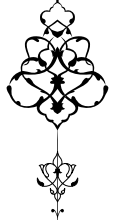
²⁶³ İsra,110

²⁶⁴ Rahman,1-3

²⁶⁵ Bakara,163

²⁶⁶ Şerh-i Dua-i Seher, s. 43-48

²⁶⁷ Bakara,179

Hatta cehennem bile saadete ulaşma liyakatine sahip olan kimseler için gazap suretinde bir rahmettir. Eğer cehennemdeki temizlemeler ve arındırmalar olmasaydı, o şahıslar, asla saadet yüzünü görmezlerdi.

Özetle, kalbinde Allah'ın kullarına karşı re'fet ve rahmet bulunmayan kimseleri insanlık camiasından çıkarmak gerekir ve onları insanlık toplumuna girmekten engellemek icab eder.

Marifet ehli kimseler şöyle diyor: "Vücut ve vücudun kemâlinin genişlemesi, rahman ve rahim ismiyledir."²⁶⁸

Bu iki ism-i şerif temel, geniş ve kapsamlı isimlerin en önemlilerindedir. Nitekim ilahi ayet-i kerime de şöyle buyurulmuştur:

"Ve rahmetim her şeyi kuşatmıştır."²⁶⁹

Hakeza şöyle buyurmuştur:

"Ey Rabbimiz! Sen rahmet ve ilim olarak her şeyi kuşatmışsın."²⁷⁰

Bu açıdan Fatiha suresinde bu iki büyük ism-i a'zam'a (en büyük isme) tabi kılınmıştır. Bununla da hakikat varlığının anahtarının rahmani ve rahimi rahmet olduğuna işaret edilmiştir ve rahmetin gazaptan öncelikli olduğu beyan edilmiştir. Bu açıdan da marifet ehli kimseler şöyle demiştir: "Bismillahirrahmanirrahim ile vücud zahir olmuştur."²⁷¹

Re'fet, atfet ve benzeri sıfati ve e'ali isimlerin birer şubesi olduğu rahmet ismi, Yüce Allah'ın daha çok kendisini tanıtmakta kullandığı bir isimdir ve de Yüce Allah Kur'an surelerinden her birinde bunu tekrar etmiştir ki, mukaddes zatın geniş rahmetine bağlanan kulların kalbi bağlılığı daha çok artsın. Hak Te'ala'nın rahmetine kalben bağlanmak, nefislerin terbiyesine ve katı kalplerin yumuşamasına neden olmaktadır.

İnsanların kalbini rahmet genişliği, re'fet ve dostluk gibi başka bir şeyle elde etmek ve onları isyandan alıkoymak mümkün değildir. Bu

²⁶⁸ el-Futuhat'ul-Mekkiyye, İbn-i Arabi, c. 1, s. 102

²⁶⁹ A'raf,156

²⁷⁰ Gafir,7

²⁷¹ el-Futuhat'ül-Mekkiyye, c. 1, s. 102, 4 ciltlik baskı ve Osman Yahya'nın tahkiki ile, c. 2, s. 133

yüzden büyük peygamberler, Hak Teâla'nın rahmet mazharıdır. Nitekim Yüce Allah Tövbe suresinin sonunda -ki gazap suresidir- Resul-i Ekrem'i şöyle tanıtmıştır:

Andolsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.²⁷²

Peygamberin insanlığa karşı göstermiş olduğu şefkat ve merhameti göstermek için Şuara suresinin ilk ayet-i şerifesini göstermek yeterlidir:

Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın!²⁷³

Kehf suresinin ilk ayetlerinde de şöyle buyrulmaktadır:

Bu söze inanmazlarsa (ve bu yüzden helâk olurlarsa) arkalarından üzüntüyle neredeyse kendini harap edeceksin.²⁷⁴

Subhanallah! Kafirlerin ve hakkı inkar edenlerin haline üzülmek ve Allah kullarının saadetini düşünmek, Resulullah'ı (s.a.a) o kadar zorluğa salmıştır ki, Yüce Allah ona bizzat teselli vermekte ve Peygamber'in yumuşak kalbini diri tutmaya çalışmaktadır ki bu cahillerin haline üzüntü sebebiyle kalbi kırılmasın ve ruh teslimiyetine neden olmasın."²⁷⁵

* * *

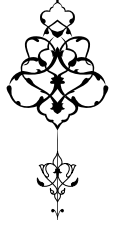
Allah'ın rahmeti gazabından öne geçmiştir: "Ey rahmeti gazabını geçen" Allah'ın kelamının reel örneği rahman ve rahim ismiyle başlamıştır. Rahman ve rahim ismiyle, rahman ve rahimin tekrarıyla Kur'an başlamıştır. Allah bütün kullarına merhamet etmektedir. Allah'ın bu rahmeti kulların yaratılışına, kulların refah ve kulluğu için gerekli imkanların teminine neden olmuştur. Bu rahmet büyük peygamberlerin gönderilişine neden teşkil etmiştir. Allah'ın rahmeti, Allah'ın kullarının dünya ve ahirette saadete ulaştırılmasını iktiza etmektedir. Bu rahmet, insan için gerek olan bütün maddi ve manevi saadet nedenlerini temin etmektedir.

²⁷² Tövbe,128

²⁷³ Şuara,3

²⁷⁴ Kehf,6

²⁷⁵ Şerh-i Hadisnud-i Akl ve Cehl, s. 162-165

Allah'ın kulları, Allah'ın rahman ve rahim ismiyle vücuda gelmişlerdir. Allah'ın rahman ve rahim ismiyle dünya ve ahirette hayat sürdürmektedirler. Hak Teâla'nın rahmeti gazabını geçtiği halde eğer iktiza edecek olursa insanlar Allah'ın rahmetini takdir etmezlerse, Hak Teâla'nın emrine muhalefet gösterir ve yeryüzünde fitne ve fesada neden olurlarsa işte bu durumda rahmet kapısının yarısı kapanır ve gazap kapısı açılır. İnsanlar rahmet kapısının diğer yarısının da kapanmasından ve gazap kapısının tümüyle açılmasından korkmalıdır. Peygamber-i Ekrem (s.a.a) rahmet peygamberiydi, insanlara karşı rahmet üzere davranıyordu, insanları hidayet eden de işte bu rahmetti. Peygamber insanlar için üzülüyor, dalalette olan kimselere karşı sahip olduğu rahmet vasıtasıyla sıkıntı duyuyordu ama onların kökten fesatla uğraştığını, bu fesadın ümmeti de bozacağını ve bu kimselerin toplumu fesada sürükleyebilecek kanser urları olduğunu gördüğünde bu rahmet peygamberi gazap kapısını açıyordu. Beni Kureyza Yahudileri de yalancıydı. Şu anda da bu yalancı Yahudiler Siyonistlerin peşine düşmüşlerdir. Peygamber işte bunların fesat çıkardığını ve yeryüzünde fesada neden olduğunu gördüğünde bunların hepsinin öldürülmesini ve bu kanser urunun ortadan kaldırılmasını emretti. Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) bütün şefkat ve merhametiyle Haricilerin fesat ve bozguncu olduğunu gördüğünde kılıcını çekti ve onların az bir sayıda kaçanları dışında tümünü kılıçtan geçirdi. Rahmet vaktinde rahmet, rahmete layık olmayan kimselere ise intikam ve gazap!²⁷⁶

* * *

Marifet ehli kimselerin de bildiği gibi kafirlere karşı şiddetli olmak mümin kimselerin sıfatlarından. Onlarla savaşmak da bir rahmettir. Allah'ın gizli lütuflarından biridir. Kafir ve eşkıya takımı gün gittikçe niteliksel ve niceliksel açıdan sonsuza dek kendi azap ve sıkıntılarını arttırmaktadırlar. O halde düzelme ümidi olmayan bu kimselerin öldürülmesi gazap suretinde rahmet ve nimet ve azap suretinde nimettir. Ayrıca topluma da bir tür merhamet vesilesidir. Zira bir toplumu fesada sürükleyen bir kimse bedendeki kanserli bir organ gibidir, eğer kesilmezse insanı ölüme sürükler. Bu Nuh peygamberin (a.s) Yüce Allah'dan istediği şeydir.

²⁷⁶ İmam Humeyni'nin 31, 8, 1979 tarihinde yaptığı konuşma, Sahife-i İmam, c. 9, s. 369

“Nuh, Rabbim, yer yüzünde kafirlerden yurt edinen hiç kimseyi bırakma, dedi. Çünkü sen onları bırakacak olursan, senin kullarını şaşırtıp-saptırırlar ve onlar, kötülükte sınırı aşan (facirden) kafirden başkasını doğurmazlar.”²⁷⁷

Yüce Allah ise ona şöyle buyurdu:

“Yeryüzünde fitne olmayıncaya kadar onlarla savaşım.”²⁷⁸

Bu ve daha önceden zikrettiğimiz nedenlerden dolayı bütün hadler, kısas ve cezalandırmalar errehemurrahimin tarafından günahkar kimseye bir rahmettir ve topluma bir rahmettir. Bunu geçelim.

Oğulcağızım! Eğer yapabiliyorsan tefekkür ve telkinle bütün varlıklara özellikle de insanlara karşı rahmet ve muhabbetle bakmaya çalış. Zira bu âlemdaki sayılamayacak kadar çok bütün varlıklar âlemlerin Rabbinin rahmetine mazhardır. Hayat, vücut ve bütün bereketler ve eserleri Allah'ın bütün varlıklara yaptığı bağış ve rahmetlerindedir. Bu yüzden şöyle demişlerdir: “Her mevcut rahmete mazhardır.” Mümkün'ül vücud olan bir varlığın kendiliğinden bir şeye sahip olması veya kendisi gibi mümkün'ül vücud olan başka birinin kendisine bir şey vermiş olması mümkün değildir. O halde bütün âlemi kaplayan rahmani rahmettir ve Allah âlemlerin Rabbidir. Allah'ın terbiyesi evrensel bir terbiyedir. Terbiyesi rahmetin cilvesidir. Rahmet ve terbiyet, inayet ve lütuflar olmaksızın evrensel olamaz. O halde ilahi muhabbetlere, lütuflara ve inayetlere mazhar olan herhangi bir şey neden bizim muhabbet ve sevgimize mazhar olmasın? Eğer olmazsa bu bir noksanlıktır. Bu bizler için bir dar görüşlülük ve bağnazlık sayılmaktadır.”²⁷⁹

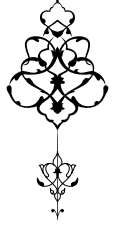
“Mâliki yevmid dîn” Ayetinin Tefsiri

O halde artık kalp sırrına ve akıl gözüne şu hakikat zahir olmuştur ki bütün varlıklar, ruhlar ve akıllar âleminin doruğundan cesetler ve kartarlar âlemlerinin sakinlerinin yurduna kadar her şey Allah'ın rahmet

²⁷⁷ Nuh,26-27

²⁷⁸ Bakara,193

²⁷⁹ Sahife-i İmam, c. 16, s. 217-218

makamındandır. Allah'ın rahmeti bütün her şeyi kapsamıştır. Mahiyet âleminin karanlıkları O'nunla nurlanmıştır. Feyizlenenlerin suskun çehreleri O'nun aydınlık nuruyla parlamaktadır.

Soyut akıllar âleminden, insani nurlardan nursal idealara ve en düşük tabiat âlemine kadar bütün âlemlerden hiçbiri Allah'ın celal ve azamet nuruna bakabilecek bir güce sahip değildir ve Allah'ın yüce makamının kibriyasına nazar edemez.

O halde eğer kahhar olan Allah azamet ve heybetiyle onlara tecelli edecek olursa varlık âleminin tümü O'nun azameti altında ezilir, yüce göklerin temelleri sarsılır ve varlıklar O'nun yüceliği ve büyüklüğünün etkisinden kendinden geçer. Allah'ın azamet nuru tecelli ettiği gün bütün varlıklar O'nun nuru karşısında yok olur. O gün Allah'ın mutlak malikiyetinin ve ahadiyetinin zuhuru ve tam dönüşü günüdür. Allah o gün, “**bu gün mülk kimindir?**”²⁸⁰ diye sorar. Orada mutlak saltanatı ve celal nurunun tecellisi sebebiyle cevap verebilecek hiç kimse olmadığı için bizzat yine kendisi cevap verir:

“Vahid ve kahhar olan Allah'ındır.”

Rahman ve rahim yerine kahhar ve vahid sıfatının zikredilmesi de şu sebeptendir ki o gün bu iki sıfatın egemenlik ve hükümet ettiği gündür. Rahmet günü vücudun genişleme ve bağışlanma günüdür. Bu yüzden Yüce Allah kitabın ilk girişinde ve Fatiha suresinde kendisini “er-rahman'ur rahim” olarak nitelendirmiştir. Azamet ve kahrariyet günü, her şeye sahiplenme ve bütün işlere el koyma günüdür. Bu yüzden de kendisini vahdaniyet ve kahrariyet ile nitelendirmiştir.

Yüce Allah sonunda da kendisini malik olarak adlandırmış ve, “**hesap gününün maliki**” diye buyurmuştur.

Mutlaka bir gün âlemlerin rabbi azamet ve malikiyetiyle zuhur edecektir ve bu iki isim kendi devletine kavuşacaktır. Zira her ismin zahir olması gereken bir devleti vardır. Mu'îd ve malik gibi isimlerin devleti de tam bir egemenlik ve dönüşün hasıl olduğu gün ortaya çıkacaktır. Bu sadece düşük âlemlerde değil, mukaddes akıllar ve mukarreb meleklerden

²⁸⁰ Gafir,16

oluşan soyut âlemlerde de caridir. Bu yüzden nakledildiği üzere Azrail bütün varlıkların ruhunu aldıktan sonra kendisi de Allah'ın kudret eliyle ruhunu teslim etmektedir.²⁸¹

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“O gün ki, göğü kitaplar için defter dörer gibi düreceğiz.”²⁸²

Hakeza Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Ey mutmain (tatmin bulmuş) nefis,”²⁸³

Hakeza Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“İlkin sizi yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz.”²⁸⁴

Buna benzer ayetler çoktur...²⁸⁵

“İyyâke na'budu ve iyyâke nestâin” Ayetinin Tefsiri

Acaba namaza başlamadan önce Hakk Teâla'nın huzurunda, “Hiç şüphem olmaksızın mabudumu tek tanıyarak, yüzümü gökleri ve yeryüzünü yaratana döndüm ve ben şirk koşanlardan değilim. Şüphesiz ki namazım ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin rabbi olan Allah içindir.”²⁸⁶ dediğin için bile olsa tevbe etmen gerekmez mi? Acaba gerçekten de kalbiniz göklerin ve yerin yaratıcısına mı yönelmiştir? Acaba siz müslüman ve şirkten halis misiniz? Acaba, namaz, ibadet, hayat ve ölümünüz gerçekten de Allah için midir? Acaba namazda “el-hamdu lillahi rabbi'l âlemin” dediğin için utanman gerekmez mi? Acaba siz hamd ve övgülerin Hakk'a mahsus olduğuna mı inanıyorsunuz, yoksa kullara mı?

²⁸¹ Bihar'ul Envar, c. 6, s. 326 ve 328 ve 329, Kitab'ul Adl vel Mead Bab'un Nefh'is Sur ve Fena'id Dünya; 3, 7 ve 14. hadisler

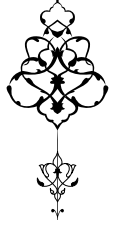
²⁸² Enbiya,104

²⁸³ Fecr,27

²⁸⁴ A'raf,29

²⁸⁵ Şerh-i Dua-i Seher, s. 31-32

²⁸⁶ Namaza başlamadan önce getirilen 7. tekbirden sonra okunan bir duadır ki, En'am suresinin 79 ve 162. ayetlerinden iktibas edilmiştir.

Belki O'nun düşmanlarının dahi iyilikler ve güzel hasletler sahibi olduğuna inanıyorsunuz! Acaba bizzat bu âlemde de rububiyeti başkaları için sabit kıldığın halde namazda “**rabbu'l âlemin**” demen yalan değil midir? Tevbe etmen gerekmez mi? “**sadece sana ibadet eder ve sadece senden yardım dileriz**” demekten utanmıyor musun? Acaba sen Allah'a mı ibadet ediyorsun, yoksa mide ve tenasül organına mı? Acaba sen Allah'ı mı istiyorsun, yoksa huru'l ayn'ı mı? Acaba sen gerçekten de Allah'tan mı yardım istiyorsun, yoksa işlerinde nazar-ı itibara almadığın tek kimse Allah mı?²⁸⁷

* * *

Oğulcağızım! Çabala ki kalbini Allah'a verebilesin ve Allah'tan başka bir etken görmeyesin. İbadet ehli olan Müslümanların geneli gece gündüz kaç defa namaz kılmıyorlar mı? Namaz ise tevhid ve ilahi marifetler ile doludur. Gece gündüz kaç defa “sadece sana ibadet eder ve sadece senden yardım dileriz” diyorlar. Sözde ibadet ve yardımın Allah'a özgü olduğunu dile getiriyorlar. Ama has müminlerin dışında kalanlar, bilginler, güçlüler ve zenginler karşısında eğiliyorlar. Bazen Allah'tan daha fazla onlara tevazu göstermekte, herkesten yardım dilenmekte ve destek talep etmektedirler. Şeytani arzularına erişmek için her türlü vesileye sarılıyorlar. Allah'ın kudretinden gaflet ediyorlar. O halde kalbine iman girmiş kimselere hitap edildiği ve bunlara takvanın emredildiği ihtimali ile ilk ihtimal arasında büyük farklar vardır.²⁸⁸

Bu takva, uygun olmayan işlerden sakınma ile ilgili değildir. Başkasına teveccühten sakınma ile ilgilidir. Hak'tan gayrisinden yardım dilenmekten sakınma ile ilgilidir. Allah'tan gayrisine kalbinde yer vermekten sakınma ile ilgilidir. Allah'tan gayrisine dayanmaktan sakınma ile ilgilidir. Gördüğün şeylere hepimiz müptela bulunmaktayız. Söylentiler, iftiralar, ölüm, tabiattan ayrılış ve makamını kaybetme ile ilgili korkulardan arınmamız gerekir. Bu durumda “*insan yarını için önceden ne gönderdiğine bakmalı*” ifadesinden kasıt melekût âleminde bir sureti, daha

²⁸⁷ Erbein, s. 74-75

²⁸⁸ Haşr,18'e işaretir. “Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”

üst âlemde ise başka bir sureti olan kalbi amellerdir. Kalbimizden geçen şeyleri ise Allah bilmektedir.

Bu da işlerden el çekmen ve kendini işin oluruna bırakman anlamında değildir. Her şeyden ve herkesten uzlete çekilmen demek değildir. Bu da ilahi sünnete, büyük peygamberlerin ve değerli velilerin siresine aykırıdır. Onlar ilahi ve insani hedefler için ellerinden geleni yaptılar. Ama bizim gibi kör kalpli kimseler gibi değil. Biz nedenlere ve araçlara bağımsız bir gözle bakmaktayız. Onlar bu sıradan makamda dahi her şeyi Allah'tan görüyorlardı. Herhangi bir kimseden yardımı, yaratılış mebedinden yardım olarak biliyorlardı. Onlarla diğerleri arasındaki bir fark da buydu. Ben, sen ve benzerlerimiz insanlardan yardım dilenmek hususunda Allah'tan gaflet içindeyiz. Onlar zahirde başkasından yardım alsalar da gerçek anlamda yardımın sadece Allah'tan geldiğini görüyorlardı. Bize göre ayrı bir kaynağı olsa da onlar her türlü olayı O'ndan biliyorlardı. Bu yüzden her ne kadar bizim için tatsız da olsa acı olaylar onlara tatlı geliyordu.²⁸⁹

“İhdinâs sırâtel mustakîm” Ayetinin Tefsiri

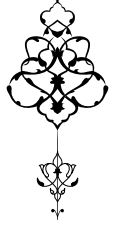
“İnsan bir yolcudur ve her yolcunun yolluk ve bineğe ihtiyacı vardır. İnsanın yolluk ve bineği bizzat kendisinin hasletleridir. Bu tehlike ve korku dolu seferin bu karanlık, oldukça dakik, kılıçtan keskin kıldan ince²⁹⁰ yolun merkebi erkeklik himmet ve gayretidir ve bu karanlık yolun nuru ise iman ve övülmüş hasletlerdir. Eğer gevşeklik eder ve gecikirse bu sıradan geçemeyip yüzüstü ateşe düşecektir. Zillet toprağıyla yeksan olacak ve helaket uçurumuna yuvarlanacaktır. Bu sıradan geçmeyen insan, ahiret sıratından da asla geçemeyecektir.”²⁹¹

* * *

²⁸⁹ İmam'ın Hacı Seyyid Ahmet Humeyni'ye 17, 7, 1984 tarihinde yazdığı mektup, Sahife-i İmam, c. 18, s. 515-516

²⁹⁰ Peygamber'den (s.a.a) nakledilen bir hadiste şöyle yer almıştır: “Sırat kıldan ince, kılıçtan keskin ve geceden karanlıktır.” (İlm'ul Yakın, c. 2, s. 969, el-Meksed'ur Rabi' fi Ma'nes Sırat, bu anlam İmam Sadık'tan (a.s) nakledilen bir rivayette de yer almıştır. (Emali es-Seduk, s. 177, 33. Meclis, 4. Hadis ve hakeza Bihar'ul Envar, c. 8, s. 65, Kitab'ul Adl-i Ve'l Mead, 22. Bab, 2. Hadis)

²⁹¹ Erbein, s. 85-86

Eğer bu âlemdeki nübüvvetin ve velayetin doğru yoluna yönelmiş, bu yolda yürümüş ve Hz. Ali'nin velayet caddesinden sapmamış isen, hayatında herhangi bir sürçme görülmemişse, sıratın geçiş hususunda hiç bir korkun olmamalıdır. Zira ahiretteki sırat köprüsü, velayetin batını suretidir. Nitekim rivayetlerde Hz. Ali'nin sırat köprüsü olduğu yer almaktadır.²⁹² Başka bir hadiste ise “biz sırat-ı müstakimiz”²⁹³ diye buyurulmuştur. Camie adlı mübarek ziyaretnamede ise şöyle yer almıştır:

“Sizler en büyük yol ve en sağlam sıratsınız.”²⁹⁴

Her kim bu sıratı yürür ve kalp ayağı sürçmezse, o sıratı da sürçmez ve düşmez. Bir yıldırım gibi sıratı geçer.²⁹⁵

* * *

O halde hak ve hakkaniyetten yüz çevirmiş, insanlık fitratından uzaklaşmış ve dünyaya yönelmiş olan kalplerin gölgesi de, kendileri gibi istikametten ayrılmış, ters yüz olmuş ve esfel'es safilin olan dünyaya ve tabiata gömülmüş haldedir. O âlemde bazıları belki de yüzüstü gider ve ayakları havada olur. Bazıları karınları üzere, bazıları ayakları ve elleri üzere hayvanlar gibi yürür. Nitekim bu dünyada da onlar böyle yürürler.

“Yüköyün sürünen mi, yoksa doğru yolda düpedüz yürüyen mi daha doğru yoldadır?”²⁹⁶

Bu mecaz âlemindeki mecazın; hakikat, zuhur ve ruhaniyetin ortaya çıktığı o âlemde hakikate dönüşmesi de mümkündür. Nitekim “ihdin'as sırat'el müstakim” ayetinin tefsirinde yer alan bazı hadislerde, Hz. Ali ve diğer Masum İmamların sırat-ı müstakim olduğu beyan edilmiştir.

²⁹² Ebu Abdullah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Doğru yol (sırat'ul-mustakim) Emir'el-Müminin Ali'dir (a.s).” (Mean'il-Ahbar, c. 2, s. 32, Bab-u Me'n'es-Sırat, 2. ve 3. hadis ve Tefsir-u Ali b. İbrahim, s. 206)

²⁹³ Seyyid'ul-Abidin Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle buyurmuştur: “Allah ile Hücet'i arasında bir perde yoktur. Allah'ın Hücet'ten başka bir perdedarı yoktur. Biz, Allah'ın kapıları, doğru yol ve ilminin hazinesiyiz. Vahyinin tercümanı, tevhidin esası ve sırrının yeriyiz.” (Mean'il-Ahbar, s. 35, Bab-u Me'n'es-Sırat, 5. hadis)

²⁹⁴ Ziyaret-i Camia-i Kebire, Men La Yehzuruh'ul-Fakih, c. 2, s. 372, Mefatih'ul-Cinan, Ziyarat Babında

²⁹⁵ Erbein, s. 360

²⁹⁶ Mülk,22

Kafi'de yer aldığına göre, Eb'il Hasan'ül Mazi (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Yüce Allah bu ayet-i şerifede bir örnek vermiştir ve bu da Emir'el Müminin'in velayetinden yüz çeviren kimselerin örneğidir. Onlar adeta yüzleri üstünde yol yürümekte ve hidayete ulaşamamaktadırlar. Hz. Ali'ye itaat eden kimseleri ise, doğru yola yönlendirmiştir. Sırat-ı müstakim ise Emir'el Müminin Ali'dir (a.s).”²⁹⁷

Başka bir hadiste de yer aldığı üzere “sırat-ı müstakim”, Hz. Ali (a.s) ve diğer imamlardır.²⁹⁸

Kafi'de yer alan bir hadis-i şerife göre de Fuzeyl şöyle demiştir:

İmam Bakır (a.s) ile Mescid'ul-Haram'a girdik. İmam (a.s) bana dayanmıştı. Daha sonra İmam (a.s), halka doğru baktı ve o esnada biz, Ben-i Şeybe kapısında bulunuyorduk. İmam (a.s) daha sonra şöyle buyurdu: “Ey Fuzeyl! Cahiliye döneminde böyle tavaf ediyorlardı. Hiçbir hakkı tanımıyor ve hiç bir dine inanmıyorlardı. Ey Fuzeyl onlara bak. Ters çevrilmiş yüzlerle yere kapandılar. Bu tersyüz ve dejenere olmuş o kimselere Allah lanet etsin.” Daha sonra da “yüzükoyun sürünen mi...” ayetini okuyarak sırat-ı müstakimin, Hz. Ali ve vasileri olduğunu buyurmuştur.²⁹⁹

* * *

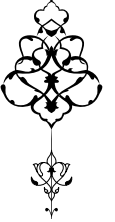
O halde Hak Teâla “ism-i cam'i” ve “rabb'ul insan” makamında sırat-ı müstakim üzeredir. Nitekim şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz rabbim sırat-ı müstakim üzeredir.”³⁰⁰ Yani hiçbir sıfatın bir sığata üstünlüğü veya bir isim olmadan diğeri ismin zuhuru söz konusu olmaksızın vasatiyyet ve camiyyet (aracılık ve kapsamlılık) makamıdır bu. Dolayısıyla Allah'ın terbiye ettiği varlık da, hiç bir makamı diğeri makamından, hiçbir boyutu diğeri boyutundan üstün olmaksızın sırat-ı müstakim üzeredir. Nitekim suudi (yükseliş ile hasıl olan) gerçek miraçta ve kurb (yakınlık) makamına ulaşmanın nihayetinde, Zat-ı Mukaddes'e ubudiyet izharında bulunduktan,

²⁹⁷ Kafi, c. 1, s. 432, Kitab'u-Hüccet, 91. hadis

²⁹⁸ Hamran'dan naklen İmam Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur: “Ali b. Ebi Talib ve Fatıma'nın soyundan olan diğeri imamlar, Allah'ın yoludurlar. O halde, her kim onlardan yüz çevirirse başka yollara sığınmış olur.” (Bihar'ul-Envar, c. 24, s. 15, Kitab'ul-İmamet, 24. bab, 17. hadis)

²⁹⁹ Erbein, s. 532-534

³⁰⁰ Hud,56

her kuldan her türlü ubudiyet ve ibadeti Zat-ı Mukaddes'e döndürdükten ve bütün kabz-u bast makamlarında "iyyake na'budu ve iyyake nas-tain" diyerek sadece Allah'tan yardım diledikten sonra, "ihdin'as sırat'el müstakim" diye arz eder. Bu sırat, kamil insanın Rabbinin sıratıdır. Rabbi, zahiriyet ve rububiyet; kendisi ise mazhariyet ve merbubiyet (mahzar ve terbiye edilmiş olma) veçhiyle doğru yol üzeredir.³⁰¹

* * *

Bu dünya içinden geçip gitmemiz gereken bir dünyadır. Burada kalmamız gereken bir dünya değildir. Bu bir yoldur. Bu yolu doğru bir şekilde kat edecek olursak, Allah'ın velilerinin geçip gittiği gibi geçecek olursak, "O biz geçtiğimizde sönük idi"³⁰² haline gelir.

Eğer bu köprüden sağ salim geçebilirsek saadete ereriz, Allah korusun eğer burada ayağımız sürçecek olursa orada da ayağımız sürçer. Orada da insanın ayağının sürçmesine neden olur ve insanı bir çok sıkıntılara düşürür.³⁰³

* * *

Söylendiğine göre "Asra andolsun ki şüphesiz insan hüsrân içindedir"³⁰⁴ ayetinde geçen asr kelimesi kamil insandır, İmam-ı Zaman'dır (a.s). Yani bütün varlıkların usaresi ve özüdür. Bu usareye ve öze yemin olsun ki bütün varlıklar hüsrân içindedir. Yani kamil insana andolsun ki bütün insanlar hüsrân ve zarar içindedir. Burada söz konusu edilen insan, bizim insan olarak adlandırdığımız bir başı ve iki kulağı olan varlıktır. Yani burada hitap bizedir. Biz bir yol ayırımında karar kılınmış bulunmaktayız. Bir yol insanlık yoldur ve bu sırat-ı mustakim'dir. Sırat-ı mustakim'in bir tarafı tabiattır, bir tarafı ise uluhiyet. Dosdoğru yol kan pıhtısından başlamaktadır. Elbette onlardan bazıları tabiidir. Önemli olan iradeye dayalı olanıdır. Bir tarafı tabiat, bir tarafı ise uluhiyet makamı. İnsan tabiat-tan başlamakta ve hayalinin dahi alamayacağı yerlere ulaşmaktadır: "hayal bile edemeyeceğin şey olayım."

³⁰¹ Erbein, s. 531

³⁰² İlm'ul Yakın, c. 2, s. 971

³⁰³ İmam Humeyni'nin 31, 12, 1977 tarihinde yaptığı konuşmadan. Sahife-i İmam, c. 3, s. 235

³⁰⁴ Asr,1-2

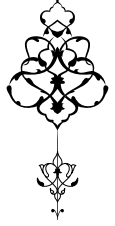
Burada irade ve ihtiyar sahibi olan sizsiniz. Bu iki yolu seçebilirsiniz: ya dosdoğru insanlık yolunu ya da sağ veya sola sapma yolunu.

Hangi tarafta bir sapkınlık olursa insanlıktan uzaklaşılır. İnsan ilerledikçe uzaklaşır. Doğru yoldan sapan bir kimse ne kadar ilerlerse yoldan uzaklaşmış olur. İnsanlığın doğru yolunda yani peygamberlerin gelip bizlere tanıtmakla görevli oldukları yoldan yürümek durumundayız. Yüce Allah Hamd suresinde şöyle buyurmaktadır:

“Bizleri dosdoğru yola hidayet et, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna.”

Yani senin kendilerine ihsanda bulunduğun, nimet verdiğin, üzerlerine rahmetini indirdiğin ve kendilerini hidayete erdirdiğin kimselerin yoluna. *“Kendilerine gazap etmediklerinin ve sapmayanların yoluna”*. Gazaba uğramışlar sapık bir gruptur, sapanlar da ayrı bir sapık grup. Bunlar hidayetten uzaktırlar. Bunlar ilerledikçe uzaklaşmaktadırlar. Ne kadar ders okursanız okuyunuz Rabb’in ismiyle olmadığı takdirde doğru yoldan uzaklaşmış olurlar. Ne kadar ders okursanız o kadar uzaklaşırsınız. Eğer yeryüzünün en bilgini de olsanız, bu ilimleri Rabb’in ismiyle okumadığımız takdirde Yüce Allah’dan en çok uzaklaşmış kimseler olursunuz. Doğru yoldan en çok uzak düşen kimseler haline gelirsiniz. Başı cehennem köprüsü olan sırat-ı mustakim’in bir tarafı tabiat bir tarafı ise cennettir. Cennetin en son mertebesi likauallah’tır. Orada artık insan olmayana yol vermezler, sadece insana geçit verirler. Biz hepimiz şu anda cehennem köprüsünde durmuş bulunmaktayız. Tabiat cehennemin metni (sırtı) konumundadır ve o âlemde zuhur edince tabiat cehennemdir. Şu anda biz cehennemin sırtında hareket etmekteyiz. Eğer bu yolu kat edecek olursak cehennem köprüsünün zahir olduğu o gün o âlemde insanların gözünde zahir olacaktır. Bu doğru yolu kat etmiş kimseler o köprüden geçecektir. Bu yoldan geçmeyen kimseler ise cehenneme düşecektir. Yoldan düşecekler ve sapacaklardır. Sıfatlarını söyledikleri ve sizin de işittiğiniz bu doğru yol kıldan daha incedir, oldukça ince bir yoldur, karanlıktır ve hidayet nurunu talep etmektedir. **“Bizleri doğru yola hidayet et.”**

Siz beyler İslam yolunda yürümektesiniz, peygamberlerin elbisesine bürünmüş bulunmaktasınız. Âlimlerin kisvesine bürünmüş durumdasınız.

Rabb'in ismiyle kıraat edilmedikçe okuduğunuz derslerin sizlere faydalı olacağını sanmayınız. Hatta bazen bunun zararı vardır, bazen ilim gurer getirmektedir, bazen ilim insanı sırat-ı mustakim'den düşürmektedir. Din uyduran kimselerin çoğu ilim ehli kimselerdi. Gerçek olmayan şeylere davet eden kimselerin çoğu ilim ehli kimselerdi. Çünkü ilimleri Rabb'in isminin kıraati ile olmamıştır. Bu yüzden de baştan beri sapmış kimselerdi. Bu sapıklık yolunda ilerledikçe daha fazla sapıklık hasil olmaktadır, insanlıktan daha çok uzaklaşmaktadır. Çoğu zaman bir kimse insanların gözünde en büyük filozof, en yüce fakih konumundadır. Bu insan güya her şeyi bilmektedir, ilim deposudur. Lakin okuması Rabb'in ismiyle olmadığı için doğru yoldan uzaklaşmış ve herkesten daha çok uzak düşmüştür.

Bu ambar ve stok çoğalıp ağırlığı büyüdükçe, karanlığı da fazlalaşmaktadır. Karanlıklar üstüne karanlıklar hasil olmaktadır. Bazen ilim zulmettir, nur değildir. Rabb'in ismiyle başlayan ilim hidayet nurudur. Bu ilim öğrenmeniz içindir, iyiliği de insanın bir şeyler öğrenmek istemesidir. Yoksa ilim bir makam elde etmek, cemaat imamı olmak, minber ehli sayılmak, insanlar tarafından kabul görmek için olursa bu bir sapıklıktır. Bunlar insanı uzak düşürür. Sırat köprüsü nitelendirildiği üzere kıldan daha incedir, oldukça ince ve dakiktir. Oysa insan bir ömür riyakarlığa gömülmekte ve bunu kendisi de anlamamaktadır. Bir ömür amel ettiği halde gösterişten kurtulamamakta ve bunu kendisi de anlamamaktadır. Bunlar oldukça ince şeylerdir. İnsanın kendisi bile bunun farkında değildir. Bunun elbette bir takım ölçüleri vardır. Amel ehli olanlar ne olduğumuz ve kendimizi teşhis etmemiz için bir takım ölçüler tayin etmişlerdir ama insan yetiştiren peygamberlerin ilminde bunun bir takım ölçüleri vardır.

İslam'ı öylesine kolay bir şekilde anlamak mümkün değildir. İslam bir iki savaşla tanınmaz. İslam savaş değildir. Savaşın İslam ile ilgisi yoktur. İslam mektebi dedikleri şey, aslında İslam'ın sahip olduğu mektebe bir giriştir. Benim ve senin tanıdığın bir mektep değildir bu. Zira biz insanı da tanımıyoruz. Bizim tanıdığımız bu doğal varlıktır, oysa bu insan değildir. Bu doğal varlık kan pıhtısından başlamakta, gittikçe büyüyecek bir hayvan haline gelmektedir. Bunun hayvanlığı oldukça uzun bir

süreçtir. Bu hayvanlık makamı oldukça uzun bir makamdır. İnsan ömrünün sonuna kadar da bu hayvanlık makamına çakılıp kalabilir. Rabb'in ismiyle okunmadığı müddetçe bu ilimlerin hiçbir faydası yoktur. Her şey Rabb'in ismiyle olmalıdır.³⁰⁵

* * *

Biz Allah'tanız ve oradan geldik, oraya da geriye dönmekteyiz. "İnna lillah" yani biz Allah'tan geldik, Allah'a aitiz. Bizim kendiliğimizden hiçbir şeyimiz yoktur, var olan her şey O'ndandır ve O'na doğru dönmekteyiz. Oradan nasıl geldiğimize, burada nasıl kaldığımızı ve oraya nasıl döndüğümüze bakmamız gerekir. Acaba burada olduğumuz zaman Hak Teâlâ'ya ve kullarına hizmet ettik mi? Allah yolunda mücadele ettik mi? Doğru yola ve rububiyet yoluna koyulduk mu? Eğer bunda sağa veya sola bir sapıklığımız varsa bu dosdoğru yolun karşısındadır. Sol taraf olarak ifade edilen gazaba uğramışlar ile sağ taraf olarak ifade edilen sapmışların yolu, dosdoğru yolun karşısında yer almıştır. Eğer bu doğru yolda gitmiş isek, hareket ettiğimiz nokta doğru yol ise onda bir sapıklık yoktur. Doğu ve Batı'ya yönelmememiz gerekir. Dosdoğru olmalıyız. Sağ ve sol olmamalıdır. Dosdoğru hareket etmeliyiz. Sonsuza dek bu doğru yolda yürümemiz, bu durumda saadete ermiş oluruz, bir milleti saadete erdirmiş oluruz. Eğer Allah korusun sağ veya sola sapacak olursak bu durumda sapmış oluruz. Eğer millet içinde bir makamımız da varsa o zaman bu milleti de saptırmış oluruz.³⁰⁶

* * *

Sırat-ı mustakim bir tarafı burada, diğer tarafı ise Allah nezdinde olan yoldur. Dosdoğru ve pürüzsüz bir yoldur. Bu doğru yoldan sapmak insanı yolundan alıkoyan bir harekettir ve insanı karanlıklara sürüklemektedir.³⁰⁷

* * *

³⁰⁵ İmam Humeyni'nin 28, 6, 1979 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, s. 8, s. 327-329

³⁰⁶ İmam Humeyni'nin 14, 9, 1979 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 9, s. 513-514

³⁰⁷ İmam Humeyni'nin 29, 5, 1979 tarihinde yaptığı konuşma, Sahife-i İmam, c. 12, s. 355

Sizlerin namazda Hamd suresinde okuduğunuz o yol “bizi doğru yola ilet; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna, gazaba uğrayanların ve sapmışların değil”, sırat-i mustakim, bu İslam yoludur, insanlık yoludur, kemâl yoludur, Allah’a varan bir yoldur. Üç yol vardır: Biri mustakim ve doğru yoldur, birisi Doğu yolu olarak adlandırılan gazaba uğramışların yoludur, diğeri ise Batı olarak adlandırılan sapıkların yoludur. Sizler doğru yol olan insanlık yolu, adalet yolu, İslam için fedakarlık yolu ve İslami adalet yolu olan bu yolda yürüyorsunuz. Bu doğru yolu sağa sola sapmadan, Doğu ve Batıya yönelmeden, hiçbir batıl mektebe girmeden kat edecek olursanız bu doğru yol Allah’a ulaşmaktadır. O batıl yol ise cehenneme uzanan bir yoldur. Eğer bu âlemde doğru hareket edecek olursanız, o sırat-ı mustakim’den geçersiniz. Cehennem bu dünyanın batınıdır. Eğer bu yoldan dosdoğru geçerseniz, sağa sola sapmazsanız, o âlemdeki sırat’tan da dosdoğru geçer, hiçbir tarafa sürçmezsiniz. Eğer sola sürçerseniz bu cehenneme gider, eğer sağa saparsanız bu da cehenneme varır. Allah’ın yolu dosdoğru yoldur, “**Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna.**” Sırat Allah’ın kendilerine nimet verdiği kimselerin yoludur. İslam nimeti en büyük nimettir, insanlık nimetidir. Sizin en büyük nimetiniz bu doğru yoldur. Sizin geldiğiniz bu yol İslam yoludur, sizler İslam’ı korumak için geldiniz. Hepimiz ve bütün millet İslam’ı korumalı, İslam ve Kur’an’ın muhafızları olmalıdır. İşte bu doğru yoldur. İslam’ı koruma, İslam yolunda cihad dosdoğru yoldur. Bu sizlerin namazda Allah’tan talep ettiği yoldur. Sakın sapmayınız. Sapkılığın bir tarafı gazaba uğramışların, diğeri ise sapmışların yoludur. Allah Tebareke ve Teâla’nın gazap ettiği ve günahkar olanların yoludur. Onları her ikisinin yolu da cehenneme varmaktadır.³⁰⁸

* * *

“Sırâtallezîne en’amte aleyhim” Ayetinin Tefsiri

Bu dosdoğru yol, insanı mutlak kemâle ulaştırın yoldur. İnsan bu yolda yürüyecek olursa bütün şaşkınlıkları sona erer. Beşer bu doğru yolu kendiliğinden kat etmek isterse bunu başaramaz, bu konuda bir bilgisi

³⁰⁸ İmam Humeyni’nin 31, 5, 1980 tarihinde yaptığı konuşmadan. Sahife-i İmam, c. 12, s. 367-368

yoktur. Doğru yol hakkında bilgisi olan Allah'tır. Yani insanı bu sıkıntılardan, bu şaşkınlıklardan kurtaran yoldur. Allah insanı kendisine varan bir yola sevk etmektedir. Biz namazda da Allah'tan bizleri doğru yola hidayet etmesini talep etmekteyiz. Allah'tan bizleri sağa ve sola sapmaktan korumasını istemekteyiz; “gazaba uğramışların ve sapmışların yoluna değil.” Bunlar ayrı ayrı yollardır. İnsan bu sapık yollarda ilerledikçe asıl hedefinden uzaklaşmış olur.³⁰⁹

* * *

Bütün peygamberler, insanı bu şaşkınlık ve biçarelikten, fikir ayrılıkları ve ihtilaflardan, doğru yola ulaştırmak, “Şimdiye kadar yürüye geldiğiniz o yolları terk ediniz, işte en doğru yol budur!” demek için geldiler.

“Bizleri doğru yola hidayet et!”

“Gerçekten benim rabbim, doğru yol üzeredir.”³¹⁰

Başka yol yoktur. Başka yolların hepsi dünyadır ve insanın nefsanîyetiyle ilgilidir. İnsanın şehveti, kendi emel ve arzularıdır. Bu dünya, kınanmış olan dünyadır. İnsanın bu emel ve arzuları ve tabiat âlemine gönül bağlamalarıdır, yoksa tabiat âlemi nurdur. Bu âleme gönül bağlamak, insanı biçare kılmaktadır. Zulmetler, bu gönül bağlamadan doğmaktadır. Bizim zulmetlerimiz de buradandır.

Bu dünya, bu makam, bu idare, bu evham ve bu hurafelere gönül bağlamak, bunların hepsi bizler için zulmettir. Bütün peygamberler, bizlerin elinden tutmak için geldiler. Bizleri kendi fitrat ve özümze döndürerek, bizim aleyhimize olan o evham ve kuruntulardan temizlemek için çalıştılar. Onların maksadı bizleri zulmetlerden, nura doğru çıkarmaktır. İslam bu konuda hem bütün dinlerin başında yer almaktadır. Böyle bir hedefi gözetlemektedir.

Bu dualar insanı çaresiz kılan, şaşkınlığa düşüren ilgilere kurtarmak ve insanlık yoluna erdirmek için hazırlanmaktadır. Diğer yollar insanlık yolu değildir. İnsanlık yolu, doğru yoldur.

³⁰⁹ İmam Humeyni'nin 6, 7, 1980 tarihinde yaptığı konuşmadan. Sahife-i İmam, c. 12, s. 506

³¹⁰ Hud,56

Bütün imamlarımız da, insanları dua ve ibadetlerle mücehhez kılarak, insanı bu tabiat âleminin karanlıklarından kurtarıp insanlık yoluna ulaştırmaya çalışıyorlardı. Zalim güçlerin baskısı yüzünden alenen davet etme imkânı bulamadıkları için, bu dualarla insanları hakka doğru hidayet ediyorlardı. Yoksa peygamberlerin ve imamların gayesi bir makam elde etmek ve kendi işlerini yürütmek değildir.

Peygamberlerin hedefi dünyayı ele geçirmek ve bayındır kılmak değildir. Onların hedefi dünya ehline, zalim ve cahil olan insana doğru yolu göstermektir. Sizleri Allah Tebarek ve Teâla'ya ulaştırabilecek yegâne yol, enbiya ve evliyanın yoludur.

“Gerçekten benim rabbim, doğru yol üzeredir.”

Dünyanın ötesi ise mutlak nurdur. Bütün peygamberler bizleri bu nur'a ulaştırmak için geldiler.

“Allah müminlerin velisidir ve onların karanlıklardan nura çıkarır. Kâfir olanların velileri de tağuttur. O da onları nurdan çıkarıp karanlıklara çıkarır.”³¹¹

Tağut, enbiya ve Allah'ın mukabilinde yer almıştır.³¹²

* * *

İnsanın yaptığı her hareket kalbi, ruhi veya bedensel hareketler olsun mutlaka bir hedefe doğru yapılmaktadır, ya sırat-ı mustakim'e ve Allah'a doğrudur ya da tağuta doğru. Yani sağ veya sol amaçlıdır. “Bizleri doğru yola hidayet et”.

Sırat-ı mustakim'in bir ucu burada bir ucu ise o âlemedir. Nur mebdesine doğrudur. “Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna” Yüce Allah peygamberler göndererek bizleri bu doğru yola hidayet etmiştir. Bu yol Allah'ın yoludur. Bütün âlemleri saadete ulaştıracak yegâne yoldur. İnsan bu nebevi öğretiler sayesinde huzur içinde ve doğru bir terbiyeyle yaşayabilir. Bu yol sayesinde bütün âlem ilahi tevhidi bir boyuta erdirilebilir. Kalbi, hayali veya bedensel hareketlerden herhangi birisi bu yola aykırı

³¹¹ Bakara,257

³¹² İmam'ın 12, 7, tarihinde yaptığı konuşması, Sahife-i İmam, c. 13, s. 34-35

bir şekilde yapılırsa bunların tümü tağuta doğrudur. Bu iki yoldan başka bir yol yoktur, ya tağut ya Allah.³¹³

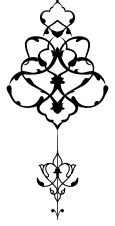
* * *

Milletleri, toplumları ve bireyleri hidayete erdirmek ve insan için düşünülen faydalara erdirmek isteyen kimse doğru yolda yürümek ve insanları da doğru yola davet etmek zorundadır. Biz namazda, “**bizleri doğru yola hidayet et**” diye dua etmekteyiz. Bu yolda yürüyen kimseler milletleri, toplumları, şahısları bu yola sevk etmelidir. Doğru yol buradan başlamakta ve ahiretle sonuçlanmaktadır. Allah’a doğru giden bir yoldur. Siyaset de toplumu hidayet etmek ve bu yola götürmektir. Toplumun bütün maslahatlarını göz önünde bulundurmamak ve toplumun bütün boyutlarını mülâhaza etmektir. İnsanları faydasına olan şeylere hidayete erdirmektir. Toplum ve bireylerin faydasına olan şeyleri insanlara göstermektir. Bu kılavuzluk peygamberlere mahsustur. Diğerleri bu siyaseti idare edemezler. Bu siyaset peygamberlere ve velilere mahsustur. Onlara bağlı olarak uyanık İslam âlimlerine özgü bir siyasettir. Uyanık İslam âlimleri kendi milleti içinde peygamberin yolunda hareket etmek zorundadır ama bunlar siyasete karışmayın diyorlar. Siyaseti bize bırakın diyorlar. Oysa sizin doğru siyasetiniz bile hayvani bir siyasettir. Bozuk olan kimselerin siyaseti şeytani bir siyasettir. Hatta doğru yola götürmek istediklerinde bile insanı hayvanlık mertebesine, bu âlemdeki refaha ve bu âlemdeki itibarlara götüren bir siyasettir. Oysa peygamberler bu âlemi ve bütün âlemleri hidayete erdirmekteyiz. Halkı kendisine faydalı şeylere erdirmektedir. Peygamberler insanları sahip oldukları maddi ve manevi kemâl mertebelerindeki faydalara ulaştırmaktadır. İslami siyasetçiler, âlim siyasetçiler ve peygamberlerin işleri siyasettir. Din insanları buradan harekete geçiren ve insanların ve bireylerin faydasına olan şeyleri kendilerine gösteren bir siyasettir. İnsanları doğru yola ve kendilerine fayda verecek şeylere hidayet etmektedir.³¹⁴

* * *

³¹³ İmam Humeyni'nin 30, 8, 1980 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 13, s. 173-174

³¹⁴ İmam Humeyni'nin 24, 12, 1980 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 13, s. 432-433

Peygamberlerin insanlara takdim ettiği ve son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.a) de insanlara sunduğu insanları davet ettiği bu yol doğru yoldur. Peygamberler insanları doğru yola hidayet etmişler, insanlık yoluna davette bulunmuşlardır. İnsanları bütün küfürlerden, sapıklıklardan ve zulmetlerden mutlak nura ulaştırmaya çalışmışlardır. Siz gençler bu yolda yürümelisiniz ki Peygamber-i Ekrem'in ve İmam Sadık (a.s) mektebinin gerçek takipçileri olabilesiniz.³¹⁵

* * *

Sizler elbette ki Kur'an-ı Kerim'in ilk suresini hemen hemen her gün okumaktasınız; *"elhamdulillahi rabbil âlemin"* yani *"övgü âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur."* Burada geçen "rab" kelimesiyle terbiye ilkesine işaret edilmiştir. Ona böylece dikkat edelim ki rububiyet ve terbiyenin en yüce makamı, Allah Tebarek ve Teâla'ya mahsustur. Ardından da de bu makam Peygambere ve bunlar sayesinde de diğer bir çok insanlara yansımaktadır.

Bu ayette *"Allah"* kelimesinden sonra her sıfattan önce rabb'il âlemin *"âlemlerin eğiticisi"* sıfatının zikredilmesi eğitimin ehemmiyetini bildirmektedir. Bu surede yine şöyle okuyoruz *"ihdinassırat'el müstakim"*, *"bizi sırat'el mustakime hidayet eyle."* Bundan da, terbiyenin gayesinin sırat-ı mustakim'de hareket etmek olduğu anlaşılıyor. Sırat-ı müstakimin nihayeti mutlak kemâldir (Allah).

Ve bizden peygamberin ve evliyaullahın talim ve terbiyesi altına girmemiz isteniyor, ta ki onlar sırat-ı müstakimde bize önder olsunlar. Ve her gün Allah Tebarek ve Teâla'ya yalvaralım ki bizlere hidayet etsin, elbette ki sırat-ı müstakime. Sağa veya sola, *"gazaba uğramışların ve delalette olanların yoluna değil."*

Bizler her zaman şu manayı göz önünde bulundurmalıyız. Eğer bizler kendi başımıza buyruk ve eğitimsiz bir şekilde büyürsek, en kötü ve alçak bir varlık haline geliriz ve eğer gerçek bir terbiye altına girip, sırat-ı müstakimde şaşmadan yürürsek, öyle bir makama ereriz ki, şu anda onu tasavvur etmekten bile aciziz. O yer ki azamet denizidir, derya-i kibriyadır...³¹⁶

* * *

³¹⁵ İmam Humeyni'nin 22, 1, 1981 yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 14, s.1-2

³¹⁶ İmam'ın (r.a) 26, 8, 1982 tarihinde yaptığı konuşması Sahife-i İmam c.14, s. 153-154

Âlemin başlangıcından şimdiye kadar bütün peygamberler bu insanı eğri ve batıl yollardan insanlığın dosdoğru yoluna hidayet etmek için gelmişlerdir. Bu doğru yolun bir ucu burada diğer ucu ise Allah nezdindedir.³¹⁷

* * *

Eğer sizler İslam yolu olan ve günde kaç defa namazda “**bizleri dosdoğru yola hidayet et**” diye talep ettiğiniz hidayet yoluna girecek olursanız şüphesiz hedefinize ulaşırsınız. Önemli olan insanın kat etmesi gereken yola koyulmasıdır. Yolu bulmak zordur ama yolu bulduktan sonra o yolu kat etmek kolaydır. Çölde kaybolan sürekli o tarafa bu tarafa koş-turan ve bu haliyle hiçbir zaman hedefe ulaşması dahi düşünülmeyen bir insan doğru yolda karar kıldığı takdirde hemen hedefine ulaşır. Bu maddi seyir ve hareketlerde olduğu gibi manevi hareketlerde de böyledir.³¹⁸

* * *

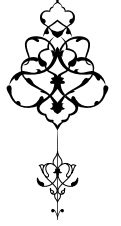
Cenneti sizin amelleriniz bayındır kılmakta ve cehennemi de sizin amelleriniz yakmaktadır. Biz şu anda bir sırat üzerindeyiz. Sıratın bir tarafı dünya diğer tarafı ise ahirettir. Biz şu anda sırat üzerinde hareket etmekteyiz. Bu perde kenara itildiği zaman cehennemin metni olan cehennem sıratı ortaya çıkar. Bu sıratın etrafı ateşle kaplıdır. Bu sırat ateşin ortasından geçmektedir ve oradan bizim geçmemiz gerekir. Dünya da böyledir. Ateşten ibaret olan fesat her yeri kaplamıştır. Bu fesattan geçip gitmemiz gerekir. Salim bir şekilde burayı kat etmemiz gerekir. Peygamberler de buradan geçmektedirler.

“Geçtiğimiz zaman o sönük idi.”

Onlar için ateş sönmektedir. Nitekim Hz. İbrahim (a.s) için burada ateş sönük idi, soğuk idi. Onların ateşi sönüktür. Müminler de esenlik ile geçmektedirler. Ateş sönük değil ama ateş onlara zarar vermemektedir. Bu dünyanın bir yansımasıdır, başka bir şey değildir. Burada olan şeyden ibarettir. O âlemde vaki olan her şey bu âlemde var olanların bir yansımasıdır. Şu anda biz sıratta bulunmaktayız. Şu anda sırat cehennemin

³¹⁷ İmam'ın (r.a) 2, 8, 1981 yılında yaptığı konuşmadan. Sahife-i İmam, c. 15, s. 69

³¹⁸ İmam'ın (r.a) 25, 12, 1982 tarihinde yaptığı konuşmadan. Sahife-i İmam, c. 17, s. 174

metni üzere kuruludur. Şu anda sırat büyük peygamberler ve büyük veliler için sönük durumdadır, cehennem sönüktür; sadece salim müminler için. Başkalarını ise çepeçevre sarmıştır.

“Şüphesiz cehennem kafirleri ihata etmiştir.”³¹⁹

Cehennem şu anda ihata etmiştir yoksa “ileride ihata edecektir” anlamında değildir. Ama biz şu anda idrak edemiyoruz, gözlerimiz şu anda kapalıdır. O örtülüdür ama bu perde kalkınca cehennem ehli olan kimse cehennemde olduğunu görür. Örtü ortadan kalktığı zaman cennet ehli olan kimse de cennette olduğunu görür. Berzah da bu kimse için cennettir. Berzah diğer taraf için ise cehennemdir:

“Kabir ya ateş çukurlarından bir çukur veya cennet bahçelerinden bir bahçedir.”³²⁰

Burada iş bitince bambaşka bir sayfa açılmaktadır. O sayfa açıldığında artık iş işten geçmiş olacaktır. Biz bugün kendi kendimizi düşünmek zorundayız.³²¹

* * *

Sırat-ı mustakim olan şey, Allah Tebareke ve Teâla'nın istediği şekilde amel etmekten ibarettir.³²²

* * *

Rivayetlerde yer aldığına göre kıldan daha ince ve geceden daha gizlidir. Rivayetlerde de yer aldığına göre cehennemin metninden (üzere) geçmektedir, yani bizzat ateşin içinden geçmektedir. Ateş onu ihata etmiştir. Ateşin yukarisından geçiyor anlamında değildir. Oradan geçmemiz gerekir. Bu dünyada burası sıratdır. Sonsuza dek bir sıratdır, bu suret o âlemde bir gösteri şeklinde ortaya çıkacaktır. Yürüdüğünüz

³¹⁹ Ankebut,54

³²⁰ Bihar'ul Envar, c. 6, s. 214, Kitab'ul Adl vel Me'ad Bab-u Ahval'il Berzeh vel Kabr ve Azabihi ve Sualihi, 1. hadis ve aynı cilt, s. 205, 208, 218, 257 ve 267

³²¹ İmam'ın (r.a) 1, 7, 1984 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 18, s. 502

³²² İmam'ın (r.a) 30, 7, 1985 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 19, s. 327

bu yolun müstakim olmasına teveccüh ediniz, yürüdüğünüz yol sırat-ı müstakim olmalıdır.³²³

* * *

Dünya ve dünyanın içinde var olan her şey bir cehennemdir ki batını seyir sonunda zahir olmaktadır. Dünyanın maverası ise sonuna kadar cennet mertebeleridir ki seyir sonunda ve tabiatın uyuşturuculuğundan kurtulduktan sonra insan için zahir olur. Ben ve sizler hepimiz ya cehennemin derinliğine ya da cennete ve mele-i alaya doğru hareket etmekteyiz.

Bir hadiste geçmektedir; günün birinde Peygamber-i Azam (s.a.a) sahabeleriyle oturmuş sohbet ediyorlarken aniden korkunç bir ses duydu. “*Bu ses neydi?*” diye sorulunca hazret şöyle buyurdu:

“Cehennemin kenarından bir taş düştü ve tam yetmiş yıldan sonra cehennemin dibine daha yeni vardı.”

Gönül ehli kimseler de, “*O anda 70 yaşında olan bir kâfirin öldüğünü ve cehennemin dibini boyladığını duyduk*” diyorlardı. Bizler hepimiz sırat üzerindeyiz ve sırat ise cehennemin üzerinden geçmektedir. Batının ne olduğu o âlemde zahir olacaktır, burada da, bu âlemde de her insanın kendine mahsus bir sıratı vardır. Ve daima seyir halindedir. Ya sırat-ı müstakim üzerindedir, cennete ve ondan daha yücelere çıkmaktadır ya da sağ veya sola sapmıştır ki ikisinin de sonu cehenneme varmaktadır. Bizler, Allah Teâla’dan sırat-ı müstakimi arzu ve ümit etmekteyiz:

“Bizleri dosdoğru yola hidayet et. Kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna, üzerlerine gazab ettiğin kimselerin yoluna (ki bu bir yöne sapmaktır) ve sapıkların yoluna (ki bu da başka bir yöne sapmaktır) değil.”

Bu hakikatler mahşerde açıkça ortaya çıkacaktır. İncelik, keskinlik ve zulmet açısından tavsif edilerek nakledilen cehennemin üzerinden geçen sırat, bu cihandaki sırat-ı müstakimin batınıdır. Ne kadar ince ve zulmani bir yoldur! Ve biz geri kalmışlar için ondan geçmek ne kadar da zordur. Ama hiç bir sapmaya uğramadan bu yolu kat edenler ise “*üzerinden geçtiğimizde cehennem sönük idi*” diyorlar. Herkesin bu sıratı

³²³ İmam’ın (r.a) 4, 9, 1985 tarihinde yaptığı konuşmadan, Sahife-i İmam, c. 19, s. 377

hayattayken gerçekleştirdiği seyri miktarınca o âlemde işte bu seyir tecessüm edecek, yansıyacaktır.

Şeytanın yalancı ümit ve gururlarını kenara bırak, kendi amellerini islah etmeye ve kendini tehzib ve tezkiye etmeye çalış ki göç oldukça yakındır. Gafil olduğun takdirde geçen hergün karşısında geç kalmışsın demektir. “Sen niye hazırlanmıyorsun?” diye itiraz etme, “*sen söylenene bak, söyleyene değil.*”

Ben her ne isem kendimeyim. Diğerleri de öyle, herkesin cennet ve cehennemini kendi amellerinin neticesidir. Neyi ektiysen onu biçeceğiz, insanın fitrat ve yaratılışı istikamet, doğruluk ve güzellik üzeredir. Hayrı sevmek insanın mayasında ve fitratında vardır. Ama biz kendimizi bu fitrattan sapmaya sürüklemekte, bizzat kendimiz hicablar germekte ve kendi ağzımızı kendi ellerimizle örtmekteyiz.

*“Bu sıratla olan aşıkların hepsi
Hayat çeşmesi arıyorlar hepsi
Hakki isterler ama kendileri onu bilmezler.
Suda Fırat’ın peşindedirler hepsi.”³²⁴*

“Gayril magdûbi aleyhim ve lâd dâllîn” Ayetinin Tefsiri

Bu tarafı görüp öbür tarafı göremeyen kimseler nakıs kimselerdir, “Bizleri doğru yola hidayet et; gazaba uğrayanların ve sapıkların yoluna değil”. Bir rivayette de yer aldığına göre (doğru olup olmadığını bilmiyorum) gazaba uğramışlardan kasıt Yahudiler ve sapmışlardan kasıt ise Hıristiyanlardır.³²⁵ Her ne kadar onaylayamasam da başkalarından nakle-dildiği üzere bir rivayette Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Kardeşim Musa’nın sağ gözü görmüyordu, kardeşim İsa’nın ise sol gözü görmüyordu, ben ise iki göze sahibim.”

Bu rivayeti tevil etmek isteyen kimseler şöyle diyorlar: Tevrat daha çok maddi, siyasi ve dünyevi işlere matuf olan bir kitaptı. Gördüğünüz

³²⁴ Sahife-i İmam, c. 18, s. 448-450, İmam’ın Fatma Tabatabai’ye Mektubu (26, 5, 1984)

³²⁵ Mecme’ul Beyan, c. 1, s. 30, mezkur ayetin tefsirinde

gibi Yahudiler de iki elle dünyaya sarılmışlar ve dünyayı ele geçirmeye çalışmaktadırlar. Amerika'yı da onlar talan etmektedirler. İran'ı da şu anda onlar yemekteler, ama yine de doymamaktadırlar. Her yeri ve herkesi yiyorlar. İsa'nın kitabı ise daha çok maneviyata ve ruhaniyete yönelik bir kitaptı. Bu açıdan da tabiat tarafı olan sol tarafı görmüyordu.

Elbette ben bu tabirin Peygamber'den (s.a.a) bu şekliyle çıktığını söyleyemem; ama böyle söylediğini nakletmişlerdir. Yani tabiattan ibaret olan sol cihete hiç teveccüh etmemiştir veya az teveccüh etmiştir. Hz. Musa ise tabiatı gereği maddiyata daha fazla teveccüh etmiştir “ama ben iki göze sahibim”, yani hem manevi cihetlere ve hem maddi cihetlere. Gördüğünüz ahkam ve hükümler de bunun en açık kanıtı ve şahididir. İslam'ın hem manevi hükümleri vardır hem de birçok siyasi hükümleri vardır.³²⁶

³²⁶ İmam'ın (r.a) 28, 9, 1977 tarihindeki konuşmasından, Sahife-i İmam, c. 3, s. 226-227

İkinci Bölüm

Cihad-ı Ekber Nefse Karşı Savaş

Giriş

İnsanoğlu, Allah'ın en şaşırtıcı ve en karmaşık yaratığıdır. Tabii ve hayvânî içgüdüleriyle fiziki reaksiyonlarının yanı sıra, kendisini diğer canlılardan ayıran ruhanî bir karakter ve fitrata da sahiptir; düşünen bir canlıdır o, seçer, aklını kullanmak ve fizikî çaba sarf etmek suretiyle, daha iyi bir hayat düzeyine ulaşabilme yolunda önündeki engelleri kaldırır ve bu gayret ve çabaya paralel olarak kendi yaşam tarihini kurar ve geçmiştekilerden kendisine miras kalan bilgi ve birikimlere yenilerini ekleyerek kendisinden sonra gelecek olanların doğaya egemen olma ve bilinmeyenleri çözme yolunda hızla ilerlemesi için gerekli ortamı hazırlamış olur. Ancak, insanoğlunun emellerine ulaşma çabası sarf ettiği bu hengâmede ve onunla doğa arasında süregiden kavga sürecinde çok önemli bir gerçek ne yazık ki hep unutulmakta ve olanca kıymetine rağmen ihmal edilmektedir. Bu hakikat insanın cevheri ve karakterinin öz yapısıdır; nefsinin eğitilip yetiştirilmesi, gereksiz ve zararlı şeylerden arıtılıp tezkiye edilmesi ve böylece “yüce insan”ın oluşturulmasıdır. Yüce Yaraticısı'nın “yaratılmışların en değerlisi” ve en üstünü anlamına gelen “eşref-i mahlukat” lakabını verdiği varlıktır işte bu! Vahyin gerçek müfessirleri onu tanımlarken” Kendisini tanıyan Rabbini tanımış olur!” tabirini kullanırlar.

Evet, kendini unutma ve insanoğlunun ruhunun sonsuz boyutluluğunun görmezden gelinerek onun ahlaki erdem ve olgunluklara ulaşma yeteneğinin hiç önemsenmemesi insan topluluklarının çoğunun müptela olduğu bir derttir. Teknolojinin sultası, makinalaşan hayat, maddeci ve dünyacı kesimin yerkürenin önemli bir bölümüne musallat bulunması ve diğer taraftan çeşitli ideoloji ve dünya görüşlerinin insanı doğru

tanımlama ve onun önüne aydınlık bir yol koyma hususunda yetersiz kalmış olması “insanın özünden uzaklaşıp kendine yabancılaşma” gidişatına hız verip bu izmihlali kolaylaştırmıştır. Bu tehlikeli ortamda insanın eğitim, olgunluk ve insanlaşmasını kesintisiz bir cihad gibi algılayıp akıl ve fitrat ışığında insanları yüce değerler ve kemâllere doğru yönlendiren yegane kesim tevhid münâdileri, peygamberler ve manevi değerlerin yılmaz bekçileri olmuştur. Bugün insan topluluklarında baki kalan yegane büyük değerler, iftiharlar ve gerçek medeniyetler, hakikaten bu kesimin mücahede ve çabalarının bir ürünüdür.

İleri seviyede bir “Allah kulu”nun himmet ve gayretleriyle bütün dünyanın hayretten fal taşı gibi açılmış gözleri önünde çağımızda vuku bulan İslam İnkılabı nitelik itibariyle salt siyasi bir hareket veya zulüm düzenini devirmeye yönelik bir halk kıyamı değildi sadece; bilakis, çaresiz kalan 20. yüzyıl insanını kendi ilahi fitratını bulmaya çağıran kültürel ve ahlaki bir kıyamet ve “yeniden diriliş” idi de aynı zamanda! İslam Cumhuriyeti’nin kurucusu, başlatmış olduğu büyük inkılapla ilgili olarak siyasi-ilahi ölümsüz vasiyetinde şöyle demektedir:

“Dünyada zahmet ve sıkıntılara; fedakârlıklar, serdengeçtilikler ve mahrumiyetlere tahammülün hacmi, varılmak istenen gayenin büyüklüğünün hacmi, onun değerliliği ve yücelik derecesiyle münasıptır.

Siz mücahid ve aziz milletin uğruna kıyam etmiş olduğu, halâ sürdürdüğü ve onun için can ve mal feda ettiği ve etmekte olduğu şey en yüce, en üstün ve en değerli maksattır; ezelde âlemin başlangıcından ve bu dünya sonrasından ebediyete değin sunulmuş ve sunulacak olan maksuttur; ve bu, yaratılış ve gayesinin esası, varlığın geniş alanında gaybla şuhudun derece ve mertebelerinde bulunan, geniş anlamıyla uluhiyet okulu ve yüksek boyutlarıyla tevhid idesidir ki tam anlamıyla ve bütün derece ve boyutlarıyla Muhammed sallallahu aleyhi ve âlihi vesellem’in okulunda tecelli bulmuş olup, Allah’ın selamı üzerlerine olsun, bütün büyük enbiya ve Allah’ın selamı onlara olsun, evliyaların çabası bu -maksad-ın tahakkuku içindi ve mutlak kemâle, sonsuz celal ve cemale ondan başka hiçbir şeyle ulaşabilmek mümkün değildir.

Topraktan yaratılanları melekutilere ve onlardan da yüce olanlara üstün kılan da odur, keza topraktan yaratılanların onda -o maksatta- yürüme neti-

cesinde kazandığı şey bütün hilkat âleminde, açık veya gizli, hiçbir yara-tığa nasip olmaz.”¹

İmam Humeyni'nin mantığında mücadele, siyasete girme ve iktidarı ele geçirme hedef değildir asla, hedef Allah Teâlâ'nın -c.c- birçok kez ye-minler ve çeşitli vurgulamalardan sonra belirtmiş olduğu savaş meyda-nından zaferle çıkabilmektir:

“Nefsini arındırıp temizleyen gerçekten kurtulmuştur, onu günah ve sapmalarla örten de gerçekten hüsrana uğramıştır.”²

Hedef, sadece Allah'a ibadet edilen ve ubudiyet nurlarının, ihlasın ve gayba imanın tecellisinin nefsani eğilimlerle dünyevi şehvetler zulme-tini dağıtıp yok ettiği bir toplum oluşturabilmek ve insanlığın gözünü, Hakk'ın varlık dünyasına vuran güzelliğine doğru çevirip O'nu görmesini sağlamak, tevhid ve onun yüce boyutlarını insani münasebetlerle sosyal ilişkilerin tamamına hâkim kılmaktır. Doğu ve Batı egemenlerinin bütü-nüyle habersiz olduğu ve günümüzün bitkin dünyasının kendisine su-samış olduğu hakikattir bu.

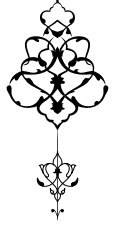
Rahmetli İmam Humeyni'nin (r.a) başarısının büyüklüğü ve onun söz ve düşüncelerinin, izleyicileri üzerindeki muazzam etkisinin sırrını da bu hakikatte aramak gerekir işte.

Kanın kılıca galibiyetinin sırrını keşfetmeye çalışan ve İmam'la bir avuç silahsız dostunun, dönemin Amerika'ya bağlı en teçhizatlı ve tepe-den turnağa silahlı devletine karşı elde ettiği zaferin sırrını maddi yorum-larla, siyasi ve ekonomik faktörlerle açıklamaya kalkışanlar havanda su dövmektedirler. Nefse karşı amansız savaş yöntemleri ve her yiğidin kârı olmayan “büyük cihad” meydanında nefsinin sırtını daima yere vurma gibi özel konularda Merhum İmam'ın sahip olduğu zafer ve mahareti bil-meyenler, Merhum İmam'ın gerçekleştirdiği inkılabın niteliğini tanıma konusunda elbette ki acze düşeceklerdir.

Orijinal adı “Cihad-ı Ekber veya Nefse Karşı Savaş” olan elinizdeki az hacimli, ama mana ve muhteva açısından deryaları içeren bu bölüm,

¹ Son Mesaj- İmam'ın -ra- Vasiyetnamesi, s. 97- 98

² Şems, 9- 10

nefsini eğitime yolu olan bu tehlikelerle dolu yolda mütemadi zaferler kazanmış ve açık bir alınla kat etmiş büyük bir arifin bilfiil tecrübesi ve eseridir.

İmam Humeyni (r.a) hem siyasi mücadelesini aleni bir şekilde başlatmadan önce, hem bu mücadelenin en gürültülü dönemlerinde öğrencileri ve izleyicilerine sürekli nefsin artırılması ve öz benliğin olgunlaştırılması konularından bahsetmek suretiyle başlattığı mücadelenin, bilinen siyasi mücadele yöntemleri ve tanınmış profesyonel politikacıların metotlarından çok farklı olduğunu sürekli hatırlatmakta ve gerçek anlamda siyasi, askeri ve ekonomik zaferlerin ancak nefse karşı kazanılacak zaferlerden sonra mümkün olabildiğini vurgulamaktaydı.

Bu bölümde okuyacaklarınız, İmam Humeyni'nin (r.a) Necef-i Eşrefte mübarek Ramazan'ın girişi ve başkaca çeşitli münasebetlerle dini ilmiye medreselerine hitaben yaptığı konuşma metinleridir.^{3[*]} Bu konuşmalar, Merhum İmam'ın yakın dostları tarafından hemen kaleme alınarak inkılap öncesinde defalarca İran'da ve yurtdışında basılıp dağıtılmıştır. Rahmetli İmam'ın o zor günlerdeki ahlâkî ve imanî boyutlu bu samimi ve candan sohbetleri, din öğrencileriyle üniversiteliler arasında manevî bir moral ve heyecan yaratmakta ve nefsin artırılması gibi şeylere yabancı olup devrimci geçinenlerle, İmam'ın devrim anlayışının özel çizgisinin kolaylıkla ayırt edilmesini sağlamakta ve hakikati arayanların kalplerine ihlas ve iman tohumlarını ekmekteydi. Allah'ın lütufları sayesinde bu tohumlar çok geçmeden filizlenip meyveye duracaktı. Nitekim hş. 1357-1979 kışındaki kanın silaha, yumruğun topa ve tanka karşı savaşında şehadete koşan gençlerin yarattığı kahramanlıklar ve savunma savaşı boyunca gönüllü milislerin savaş cephelemlerindeki gece yarılarda münacat ve duaları bu meyvelerin en unutulmaz şahitlerinden bir kısmıdır sadece.

³ [*] Bu eser, İmam'ın -k.s- Necef'te bulunduğu yıllardaki konuşmalarından derlenmiş olup Hüccet'ül İslam ve'l Müslimin Seyyid Hamid Ruhani tarafından yazılıp baskıya hazırlanmıştır.

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

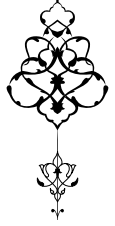
Ömrümüzün bir yılı daha geride kaldı. Siz gençler yaşlılığa, biz yaşlılar da ölüme doğru gitmekteyiz. Bu tahsil yılı boyunca neler öğrendiğinizin ve ne ölçüde bilgi birikimi kazandığının farkındasınız; ne kadar okuduğunuzu ve ilmî düzeyinizi ne ölçüde artırdığınızı biliyorsunuz şimdi. Ama ahlakınızı artırıp düzeltme, şer'i adabı öğrenme, ilâhî maarif ve nefsinizi tezkiye ve arıtma hususunda ne yaptınız? Bu hususta belli bir programınız var mıydı bu tahsil yılı boyunca? Üzülerek belirteyim ki -bu konuda- kayda değer bir ilerlemeniz olmadı, kendinizi ıslah edip düzeltme konusunda önemli bir adım atabilmiş değilsiniz.

...

Dinî İlimler Medreselerine Tavsiye

Dinî ilimler medreseleri ilmi meselelerin yanı sıra ahlâki meselelerle manevî ilimleri de öğrenmeye muhtaçtır; ahlâk kılavuzuna, ruhani güçleri kullanıp eğitebilmeyi öğretecek üstadı, öğüt ve nasihat toplantılarına ihtiyacı vardır. Peygamberlerin (a.s) asıl gönderiliş nedeni olan ıslah ve ahlaki programlar, eğitim yetiştirme ve terbiye etme dersleri, ilahi bilim ve maarifleri öğrenme gibi çalışmalar, dinî ilimler medreselerinde resmen ve yaygın bir şekilde bulunmalıdır.

İlmî merkezlerde bu gibi esaslı ve zaruri meselelere maalesef pek az önem veriliyor, manevî ve ruhanî bilimlerde bir azalma -iniş- var ve bu gidişle dinî ilimler medreselerinin gelecekte ahlâk âlimleri, nefsi terbiyeyle

uğraşan üstadlar ve ilahî insanlar yetiştirememesi ve mukaddematla ilgili meseleler üzerine inceleme ve tartışmalarda bulunmaktan; Kur'an-ı Kerim, Nebiy-i A'zam (s.a.a) ve diğer peygamberler ve evliyaların (a.s) özellikle önem verdiği esas meselelerle ilgilenmeye fırsat bulunmaması tehlikesi var.

Dinî ilimler medreseleri camiasının seçkin fakihleriyle değerli üstadlarının -malum- dersler ve derslerle ilgili müzakere çalışmalarıyla birlikte öğrencilerin ahlâkî yapılarının arınıp düzelmesiyle de ilgilenmeleri, manevi ve ahlâkî meselelere biraz daha önemle eğilmeleri iyi olur. Medrese öğrencilerinin de fazilet ve erdem kazanıp nefsi terbiye yolunda çaba göstermesi ve üstlenmiş oldukları önemli görevlerle ciddî ve ağır sorumluluklara ehemmiyet vermesi icabeder.

Medrese Öğrencilerine Tavsiye

Bugün bu dinî ilimler medreselerinde tahsil eden ve yarın toplumun liderlik ve hidayetini üstlenmek isteyen sizler, yegane görevinizin bir avuç terim ve kelime öğrenmek olduğunu zannetmeyin, sizin başkaca vazifeleriniz de var. Bu ilmiye medreselerinde kendinizi öyle eğitip yetiştirmelisiniz ki bir şehir veya köye -âlim olarak- gittiğinizde oranın ahalisini hidayet edip düzeltebilesiniz. Halkı düzeltip İslamî ahlâk emir ve âdâbı çerçevesinde onları yetiştirebilmeniz için, fıkıh merkezinden giden sizlerin ahlâken düzelmiş ve gereğince yetişmiş olması beklenir. Ama, Allah korusun, ilim merkezinde -olduğunuz halde- kendinizi düzeltip ıslah etmez ve maneviyat sahibi olamazsanız gittiğiniz yerde, Allah korusun, insanları saptırır, onların İslam'a ve İslam ulemasına karşı kötümser olmalarına sebebiyet vermiş olursunuz.

Sizin ağır vazifeleriniz var. Dinî ilimler medreselerinde üzerinize düşen vazifeleri yerine getirmez, kendinizi düzeltip ıslah etmeye çalışmaz ve birkaç deymi öğrenmekten başka bir şey yapmayıp usul ve fıkıhtan başka şeyle meşgul olmazsanız gelecekte Allah göstermesin, İslam ve İslam toplumu için zararlı olursunuz, -bu durumda- maazallah, insanların sapmasına sebebiyet vermeniz de mümkündür. Sizin yakışsız davranış, tavır ve tutumunuz neticesinde birisi yolunu yitirir de İslam'dan

dönecek olursa günahların en büyüğünü işlemiş olursunuz, bu durumda tevbenizin kabulü zordur... Nitekim -sizin vasıtanızla- bir kişinin hidayet bulması da, rivayette de geçtiği üzere, -sizin için- güneşin vurduğu her şeyden daha hayırlıdır!⁴

Sizin mesuliyetiniz çok ağırdır... Size vazife olan şeyler, avam halkın vazifelerinden çok farklıdır; nitekim âlelede bir insan için mubah olan nice şeyler vardır ki sizin için hiç de uygun değildir, hatta size haram bile olabilir. Halk, sizden birçok mubah şeyi dahi yapmamanızı beklemekteyken meşru olmayan çirkin şeyleri varın siz düşünün artık! Allah korusun, o gibi şeylerin sizler tarafından yapılması halinde halk İslam'a ve din adamları kesimine karşı kötümser olacaktır.

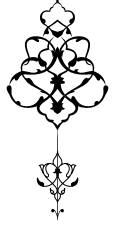
Esas mesele şudur: Halk sizden umulmadık -size yakıştırmadığı- bir davranış görececek olursa dinden çıkar, din adamlarına sırt çevirir, ferde değil! Evet, keşke bir bireye sırt çevirse, keşke sadece o uygunsuz davranışta bulunan şahıs için kötü düşünse! Ama halk bir din adamından münasebetsiz ve nezakete aykırı bir davranış görünce meseleyi sağlıklı bir şekilde değerlendiremiyor. Nitekim mesela esnaf kesimi arasında nasıl dürüst olmayan bozuk kimseler varsa veya memur kesimi arasında nasıl bozuk ve münasebetsiz insanlar varsa din adamları arasında da dürüst olmayan bir veya birkaç bozuk insan pekâlâ olabilir. Bir bakkal ters bir şey yapacak olsa "falan bakkal doğru adam değil" derler; bir attar yanlış bir şey yapacak olsa falan attar kötü adammış derler; ama bir din adamı münasebetsiz bir şey yaparsa falan din adamı kötüdür demezler, "din adamları kötü!" derler!

İlim ehlinin vazifeleri çok ağırdır; âlimlerin sorumluluğu halkın diğer kesiminden daha fazladır. *Usul-u Kâfi*'yle⁵ *Vesail*'deki⁶ ulemanın

⁴ Hz. Ali'den (a.s) şu rivayet naklolunur: Hz. Resulullah (s.a.a) beni Yemen'e gönderdiğinde şöyle buyurdu: "Ya Ali, İslam'a davet edip de mecbur kalmadığın hiç kimseyle savaşma! Allah'a yemin ederim ki Allah Teâlâ'nın bir insanı senin elinle hidayete kavuşturması, senin için üzerine güneşin doğup battığı herşeyden daha değerlidir ve sen o insanın 'vila' (miras hakkı vs.) haklarını elde etmiş olursun!" Bk: Furu-i Kâfi c: 5 s: 36 ve: Kitab'ul Cihad, "Dua ilâ'l İslam Gab'l el Kıtâl" bâbı, 2. hadis.

⁵ Usul-u Kâfi, "Fazl'ul ilim Kitabı, "Sıfat'ul Ulemâ, Bezl'ul İlim, en Nehâ an'il Ukuul Bigayr-i İlm...ve Nevâdir" bapları.

⁶ Vesail'uşşia c: 18 s: 9-17 ve 97- 129 ve Kitab'ul Kazâ'da Sıfat'ul Kâazi bapları, 4, 11 ve 12. baplarda.

görevleriyle ilgili kısma bakacak olursanız ilim ehli için bir hayli ciddi sorumluluklar ve ağır vazifeler bulunduğunu görürsünüz. Rivayette, “canın boğaza dayandığı ve son nefesin verilmek üzere olduğu sırada” âlim için artık tevbe fırsatı tanınmayacağı belirtilmiştir, iş bu raddeye vardıktan sonra âlimin tevbesi kabul edilmez; çünkü Allah Teâlâ Hazretleri (c.c) sadece “cahil”lerin tevbesini son nefeslerine kadar kabul eder⁷.

Yine bir başka rivayette âlimin bir günahı affedilmeden önce cahilin yetmiş günahının affedileceği geçer⁸. Çünkü âlimin günahı İslam ve İslam toplumu için çok zararlıdır. Bir cahil veya alelade bir insan bir günah işlerse kendisine yazık etmiş, kendisine zarar vermiş olur; ama bir âlim yoldan çıkar da çirkin bir amel işlerse bütün bir âlemi saptırmış, İslam'a ve İslam ulemasına zarar vermiş olur⁹. Rivayette, cehennem ehlinin, ilmiyle amel etmeyen âlimin kötü kokusundan rahatsızlık duyacağıının bildirilmesinin¹⁰ nedeni de budur; dünya hayatında, İslam'a ve İslam toplumuna yarar veya zarar verme hususunda âlimle cahil arasında çok büyük bir fark vardır. Bir âlim sapacak ve bozulacak olursa koca bir ümmeti saptırıp bozabilir. Yine bir âlim kendisini iyi terbiye etmiş olursa, İslamî ahlâk ve edebi huy edinirse koca bir toplumu terbiye ve hidayet edebilir.

⁷ Türkçe tercümesi şöyle: Cemil bin Durrâc, İmam Sâdık'tan (a.s) şöyle rivayet eder: -Boğazına işaret ederek “Canı şuraya varınca âlim için tevbe fırsatı kalmaz artık.” Hazret bunu buyurduktan sonra Nisa suresinin 17. ayetini okudu: “Şüphesiz tevbe, bilmeyerek ve cahilliğinden kötü iş işleyen kimseler için geçerlidir” Bkz. Usul-u Kâfi c. 1 s: 59, Kitab-u Fazl'ul Ulm”, “Lüzum'ul Hücce İl'el Âlim...” babı, 3. hadis.

⁸ Hafs bin Kıyâs, İmam Sadık'tan şöyle nakleder: “Ey Hıf! Âlimin bir günahı bağışlanıncaya kadar cahilin yetmiş günahı bağışlanır!” Bkz: Usul-i Kafi c:1 s:59 “Fazl'ul ilm” kitabı “Lüzum'ul Hücce İl'el Âlim...” babı 1. hadis.

⁹ Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdular: “Ümmetim arasında iki grup vardır ki onlar salih olursa ümmetim de salih olur, onların bozulması ise bütün ümmetin bozulmasına neden olur!” Bunların kim olduğu sorulduğunda hazret “Âlimlerle yöneticiler!” buyurdular.” Bkz: Hisâl, “İsneyn” babı, s. 37, Tuhefil Ukul, s: 50.

¹⁰ Arapça verilen metnin türkçesi şöyle: Süleym bin Kays-ı Hilâli Hz. Ali'nin (a.s) Hz. Resulullah'tan (s.a.a) şöyle aktardığını nakleder: Âlimler iki gruptur; birincisi, ilmiyle amel eden âlimdir ki, böyle âlimler kurtuluşa ermişlerdir. İkinci grupsa, ilmiyle amel etmeyen âlimdir, böylesiyse helak olur gider! Doğrusu, ilmiyle amel etmeyen âlimin kötü kokusu cehennem ehlini pek rahatsız eder!” Bk: Usul-u Kâfi c:1 s. 55 ve “Fazl'ul Âlim” kitabında “İlmin Kullanımı” babı, 1. hadis.

Yaz aylarında gittiğim bazı taşra şehirlerinde ahalinin fevkalade bir İslamî terbiyeye sahip olduğunu görüyordum. Bunun nedeni salih ve takva sahibi âlimlerinin olmasıydı. Bir toplumda, bir şehir veya bir eyalette dürüst ve imanlı bir âlimin yaşaması bile, sözle irşad ve tebliğde bulunmasa da, içinde yaşadığı muhitin düzelmesine ve hidayete kavuşmasına neden olabilmektedir¹¹. Sırf varlığı bile başlı başına bir öğüt ve ibret kaynağı olan insanlar gördük biz; onları sadece görmek ve bakmak bile terbiye kazandırıyor insanı. İşte, benim bildiğim şu Tahran'ın mahalleleri birbirinden farklı!.. İslamî ahlâk ve edebe sahip temiz bir âlimin yaşadığı bir mahallenin halkı da salih ve imanlı insanlar oluyor. Buna karşılık bozuk ve ahlâksız birinin din adamı elbisesine bürünüp cemaat imamı adıyla işi ekmek kapısına çevirmiş olduğu bir diğer mahallede bir bakıyorsunuz o adam koca bir mahalleyi kandırıp yoldan çıkarmış, hepsinin ahlâkını bozmuş... Kokusundan cehennem ehlinin bile rahatsız olduğu şey bu bozulmadır işte.

Kötü âlimin, amelsiz âlimin, yoldan çıkmış âlimin bizzat bu dünyada meydana getirmiş olduğu bozulma ve kokuşmadır bu; bunun kötü kokusu öbür dünyada cehennem ehlinin burnunun direğini sızlatmaktadır. Orada ona bir şey eklenmiş değildir asla, ahiret âleminde vuku bulan her şey bu dünyada hazırlanmış olan şeydir. Amelimizden başka bir şey verilmez bize orada. Bir âlim fesat peşinde koşup da habislik etti mi koca bir toplumun bozulup kokuşmasına sebep olur; ne var ki bu kokuşmuşluğun leş kokusunu bu dünyadaki burunlar almazlar, ama ahiret dünyasında bu koku anlaşılır. Alelade ve cahil bir insanın İslam toplumunda böylesine bir bozulma ve kokuşma yaratabilmesi mümkün değildir. Avamdan cahil biri hiçbir zaman imamlık ve Mehdilik iddiasında bulunmaya kalkışmaz, peygamberlik veya tanrılık iddiasına yeltenemez, ancak bozuk bir âlim bütün bir dünyayı bozup fesada gömebilir: Âlimin bozulması âlemin bozulması demektir¹².

¹¹ İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuşlardır: “İnsanları iyiliğe davet edin; ama dilinizle değil! İnsanlar sizin bilfiil sevap peşinde olduğunuzu; dürüst, takvalı ve doğru sözlü olduğunuzu görmelidir.” Bk: Usul-u Kafi c: 3, s. 164 “İman ve Küfür” kitabında “Sadakat ve Emanete Riayet” babı, 10. hadis.

¹² Gurer'ul Hikem c: 7, s. 269.

Nefsin Terbiye ve Arıtılmasının Önemi

Kendi kendilerine din uydurarak -din kisvesi altında- kalabalık kitlelerin yoldan çıkıp sapmasına neden olanların çoğu ilim ehli insanlardı, bunlardan bazıları ilim mahfillerinde ilim öğrenmiş, çileler çekmiş kimselerdi¹³. Batıl fırkalardan birinin kurucusu, bizim okuduğumuz bu ilmiye medreselerinde okumuştur. Ama ilim öğrenmenin yanı sıra nefsini ve ahlâkını düzeltmekle de uğraşmadığından Allah yolunda adım atamamış, habislik ve kötülüğü kendisinden uzaklaştırılamamış ve neticede onca rezilliği işlemiştir. İnsan habisliği kendisinden uzaklaştırmazsa ne kadar okur ve tahsil ederse etsin bunun hiçbir yararı olmayacağı gibi, zararı da vardır. İlim bu habis merkeze -kötü insanın beynine- girdi mi, habis dallarla budaklar verir, kökünden kötü bir ağaç -şecere-i habise- oluverir. Arınmamış kara bir kalbe bu tür mefhumlar yığıldıkça perdeler artar, kendisini temizleyip düzeltmemiş bir nefis için ilim karanlık bir perdedir: “İlim en büyük örtü, en büyük hicaptır”, bu nedenledir ki fasid bir âlimin İslam’a vereceği zarar ve kötülük, bütün zarar ve kötülüklerden daha fazla ve daha tehlikelidir.

İlim, nurdur; ama siyah bir yürek ve kokuşmuş bir gönülde sadece zulmeti artırır, karanlıkları çoğaltır. İnsanı Allah’a yakın kılan ilim, dünya düşkününü bir nefiste o Yüceler Yücesi’nden daha fazla uzak düşmeye neden olur. Tevhid ilmi bile, Allah’tan başka bir şey için olursa karanlık perdelerden biri olur; çünkü “Allah’tan başka şeyle uğraşmak”tır. Birisi Kur’an-ı Kerim’i Allah’tan başka bir gaye için on dört kıraatiyle ezberler ve okursa Hak Teâlâ hazretlerinden uzaklaşma ve O’nunla kendisi arasında perde germekten başka şey geçmez eline. Siz ders çalışır ve zahmet çekerseniz âlim olabilirsiniz; ama şunu bilmeniz gerekir ki “âlim”le “nefsini temizlemiş insan” arasında çok fark vardır. Bizim üstadımız Rahmetli Şeyh¹⁴ rızvanullah Teâlâ aleyh derdi ki; “Molla olmak kolay adam

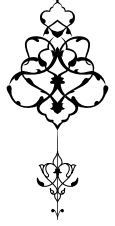
¹³ Vahhabiliğin kurucusu Muhammed bin Abdulvahhab, Şeyh Ahmed İhsâi, Seyyid Kazım Reştî (Şeyhiyye fırkasının kurucuları), Ahmed Kesrevî’yle Kadîyânîliğin kurucusu Gulam Ahmed... gibi isimler örnek verilebilir.

¹⁴ Ayetullah’ül Uzmâ Hacı Şeyh Abdülkerim Hayri Yazdi (h.k: 1276- 1355) hicri 14. yy.’ın tanınmış Şia âlimi ve döneminin taklid merciiydi. Necef ve Samerra şehirlerinde Mirza Bozorg Şirazi, Mirza Muhammed Taki Şirazi, Ahund Horasani, Seyyid Kazım Yazdi, Seyyid Muhammed İsfehani Feşareki gibi tanınmış üstatların elinde yetişti. H.k. 1340’da Kum ulemasının ısrarıyla, istihareden sonra bu şehre gelip yerleşti ve Kum Dini İlimiye Medresesi’ni kurdu. Usulde “Durer’ul Fevâid” ve fıkhta “Esselatu, En-Nikah, Er-Rıza, El- Mevâris gibi tanınmış eserleri vardır.

olmaksa pek zor, sözü yanlışır; molla olmak pek zor, adam olmaksa imkansız demek gerekir aslında!”

İnsani erdem ve faziletler kazanıp insanî ölçülerle donanmak, sizin üzerinize düşen pek büyük ve pek zor vazifelerden biridir. Şer’i ilimleri öğrenmekte olduğunuz ve ilimlerin en üstünü olan fıkıhı tahsil etmekte bulunduğunuz şu sırada, böylece vazifeleriniz ve mükellefiyetlerinizi tamamen yerine getirdiğinizi ve artık rahat olduğunuzu zannetmeyin, Allah rızası için olmaz ve ihlas taşımazsa bu ilimlerin hiçbir faydası yoktur. Eğer tahsiliniz, Allah göstermesin, Allah için olmaz da nefsanî istekleriniz için olursa, makam, mevki, şöhret ve prestij gibi şeyler için bu ilimleri öğrenirseniz kendinizi vebal altında bırakmış, günah altına sokmuş olursunuz. Bu terimleri -dinî ilimleri- öğrenmek Allah rızasından başka bir şey için olursa sadece vebal ve suç getirir... Bu terim ve kelimeleri ne kadar fazla öğrenirseniz öğrenin, nefsin ıslahı ve takvayla iç içe olmazsa Müslümanların dünya ve ahiret hayatının zararına olacak şekilde netice verecektir. Sırf bu kelimeleri bilmenin tesiri yoktur; tevhid ilmi dahi olsa, nefsi bir ihlas ve temizlikle iç içe olmadığı sürece sadece vebaldir. Tevhid ilmine âlim olup da kitleleri saptıran niceleri vardır...

Niceleri, sizin sahip olduğunuz şu bilgileri sizden daha iyi bildiği halde, sapmaları olduğu ve kendilerini henüz düzeltmemiş buldukları için, toplum içine girince birçok insanın sapmasına ve yoldan çıkmasına neden olurlar. Bu kuru deyim ve kelimeler takva ve nefsin terbiyesiyle iç içe olmazsa, zihinde ne kadar üst üste yığılırsa nefsin çevresinde bir o kadar kibir ve kendini beğenmişlik halesi oluşturur. Kendini beğenmişlik belasına müptelâ olan bedbaht bir âlim kendisini ve toplumu ıslah edemez artık, İslam ve Müslümanlara zarardan başka netice hâsıl olmaz böylelerinden. Yıllarca ilim öğrenip şer’i gelir kaynaklarını harcadıktan ve İslamî hak ve ayrıcalıklardan onca faydalandıktan sonra sonunda İslam’ın ve Müslümanların ilerleme ve kalkınmaları yolunda bir engel teşkil eder, milletleri şaşırıp yolundan saptırır. Bu dersler, bu eğitim ve öğretimler ve dinî ilimler medreselerinde bunca sene okumuş olmanın semeresi şu olur: İslam’ın tanınmasına ve tanıtılmasına engel olur, Kur’an hakikatinin dünyaya takdim edilmesini önler, hatta kimi zaman böylelerinin varlığı, toplumun İslam’ı ve İslam âlimlerini gereğince tanımamasına engel bile teşkil edebilir!

Ben okumayın, tahsil etmeyin demiyorum; şuna dikkat etmeniz gerekir diyorum: İslam ve toplum için faydalı ve etkili olmak istiyorsanız, bir milletin başına geçip onları İslam'a yöneltmek ve İslam'ın temelini savunmak istiyorsanız elbette ki fakihliğin temelini pekiştirmeniz ve bu konuda görüş sahibi olmanız gerekir. Allah göstermesin, derslerinize çalışmazsanız medresede kalmanız haram olur, bu durumda İslamî ilimleri öğrenmek isteyen öğrencilere ayrılan şer'i hak ve gelirlerden faydalanamazsınız. İlim öğrenmek elbette ki lazımdır, ama fıkıh ve usul konusunda nasıl zahmet çekip öğrenmek için uğraşıyorsanız, kendinizi düzeltme ve ıslah etme yolunda da bir o kadar zahmet çekip uğraşın. İlim için bir adım atınca, nefsanî isteklerinizi ezme, ruhanî güçlerinizi takviye, ahlakınızı güzelleştirme, maneviyat ve takvanızı artırma yolunda da bir adım atın.

Bu ilimleri öğrenmek aslında nefsin arıtılıp terbiye edilmesi ve erdem ve fazilet kazanma, ilahî adab ve maneviyatlar edinme yolunda bir başlangıçtır bu, başlangıca takılıp kalmayın, yoksa sonucu elde edememiş olursunuz. Sizler Allah'ı tanımak ve nefsinizi terbiye etmekten ibaret olan pek yüce ve mukaddes bir gaye için bu ilimleri tahsil edip öğrenmektesiniz, bu çalışma ve uğraşınızı sonuçlandırmaya çalışmanız gerekir, asıl ve önemli gayenize ulaşmak için ciddiyet gösterin.

Dinî ilimler medresesine adım attığınızda ilk işiniz, kendinizi düzelterip ıslah etmek olmalıdır. Medresede bulunduğunuz sürece ilim tahsilinin yanı sıra kendi nefsinizi de terbiye edip temizlemelisiniz. Böylece medreseden çıkıp da bir şehir veya bir bölgede millete rehberlikte bulunma sorumluluğunu üstlendiğinizde insanlar sizin davranışlarınıza bakarak yetişecek, sizin ahlakî faziletlerinizden istifade edip öğüt alacak ve size bakarak kendisini ıslah edip düzelterebilecektir. Topluma girmeden önce kendinizi eğitip yetiştirmeye, ahlakınızı ve kişiliğinizi sağlamlaştırmaya bakın. Bugün şu rahat haliniz ve elverişli ortamda nefsinizi ıslah edip ahlakî yapınızı sağlamlaştırmakla uğraşmazsanız, yarın toplum size yöneldiğinde bunu hiç yapamayacak ve kendinizi düzelteremeyeceksiniz.

İnsanı mahveden, tahsilden ve nefsin terbiye etmekten alıkoyan pek çok şey vardır. Bunlardan biri de, bazıları için, şu sakalla sarıktır! Sarık biraz büyüyüp de sakal birazcık uzun kesilmeye başlandı mı o din adamı

nefsini gereğince terbiye edememişse tahsilden geri kalır artık, eli kolu bağlanır, ondan sonra nefs-i emmareyi ayaklar altına alıp bir üstadın sınıfına öğrenci olarak girmek zor gelir ona. Rahmetli Şeyh Tusi ¹⁵ elli iki yaşında sınıfa girip ders almıştır, halbuki bu kitaplardan bazısını yirmili otuzlu yaşlarındayken yazdığını biliyoruz!¹⁶ İşte bu insan elli iki yaşındayken rahmetli Seyyid Murtaza'nın¹⁷ derslerine girerek o makama ulaşabilmiştir. Fazilet ve erdem kazanmadan, manevî ve ruhânî güçlerini gereğince pekiştirip sağlamlaştırmadan insanın sakalı azıcık ağarmaya, sarığı birazcık büyümeye görsün; ilmî ve manevî faydalardan, bütün be-reketlerden mahrum kalıverir.

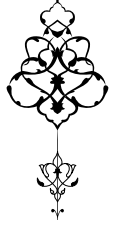
Saç sakalınız ağarmadan bir şeyler yapın, insanların ilgisini kazanmamış ve henüz dikkatleri üzerinize çekmemişken kendi halinizi düzeltmeye bakın. İnsan kendisini terbiye edip yetiştirmeden önce toplumun ilgisini kazanmaya görsün; insanların nazarında nüfuz ve prestij sahibi olmayagörsün, kendisini yitiriverir, kendisini kaybeder... İpin ucu elinizden çıkmadan kendinizi düzeltip ıslah edin, güzel ahlakla güzelleşmeye çalışın, ahlâkî rezillikleri kendinizden silkeleyip atın, ders ve öğrenimde ihlaslı olun ki sizi Allah'a yaklaştırsın. Yapılan işlerde niyet temiz ve hâlis olmazsa o iş insanı Allah'ın katından uzaklaştırır. Yetmiş yıl sonra amel defteriniz elinize verildiğinde, yetmiş yıl boyunca -Allah göstermesin- Allah Azze ve Celle Hazretlerinden hep uzaklaşmış olduğunuzu görmeyesiniz sakın!

Cehenneme yuvarlanan o taş hikayesini duymuşsunuzdur. Yetmiş yıl sonra cehennemın tâ dibinden geldi sesi... Anlatılana göre, Hz. Resul (s.a.a) “Yetmiş yaşındaki bir ihtiyar öldü” buyurdular. Bu yetmiş yıl

¹⁵ Ebu Cafer Muhammed bin Hasan Tusi (hk: 385- 460): Şeyh'uttaife lakabıyla ünlü olup İmamiye'nin tanınmış alimlerinden. Yaşadığı çağın fakih, kelimci ve edebiyat bilginlerinin başıydı; rical, hadis ve tefsirde de çok ileriye. Şeyh Müfid, Seyyid Murtaza İbni Ğezâerî, İbni Abdun gibi üstatlar tarafından yetiştirilmiştir. Şia'nın pek ünlü eserlerinden olan İstıbsar'la Tehzib onun olup İmamiye'nin 4 büyük kitabındandır. Şeyh Tusi, Necefî Şia'nın ilmî merkezi haline getirmiştir.

¹⁶ Şeyh Tusi; Şeyh Müfid'in Muğni'sine şerhi olan “Tehzib” adlı eserini, üstadı Şeyh Müfid'in (vef: 413 h.k) hayatta olduğu yıllarda yazdı, kendisi bu sırada 26 yaşındaydı.

¹⁷ Ali bin Hüseyin bin Musa “Seyyid Murtaza” ve “Alem'ul Hüdâ” lâkaplarıyla ünlüdür (hk:355- 436). Şia âlimlerinin en tanınmışlarından. Şeyh Tusi vb. birçok tanınmış İslam uleması ondan ders almıştır. Tanınmış eserlerinden bazıları şunlardır: “Emâli, Ezzeriye ilâ Usul-işşeriâ, Ennâsriyat, El-İntisâr, Eşşâfi.

boyunca hep cehenneme doğru yürümüş!¹⁸ Aman dikkat edin; ilmiye medreselerinde elli yıl veya daha az ya da daha çok sene boyunca zahmetler çekip alın teri döktükten sonra cehennemi kazanmış olmayasınız sakın! Şimdiden bunu düşünmeniz gerekir; nefsinizi arıtop terbiye etmek, kendinizi yetiştirip ahlâkınızı sağlamlaştırmak için belli bir program yapmalısınız, kendinize belli bir ahlâk hocası seçin, vaaz ve hitabe toplantıları tertipleyin, öğüt ve nasihat toplantıları düzenleyin. İnsanın kendi başına ve kendiliğinden nefsinin ıslahı ve terbiyesi mümkün değildir.

Dinî ilimler medreseleri böyle gider de ahlâk dersleri verecek hocalardan, öğüt ve nasihat toplantılarından mahrum bırakılırsa yok olmaya mahkum demektir. Fıkıh ve usul ilimlerini öğrenmek için bir üstad ve öğretmene ihtiyaç varken ve bunun için ille de ders ve müzakere gerekiyorken; dünyada bütün bilim ve teknikler için öğretmen ve eğitimci lazımken ve hiç kimse kendiliğinden ve kendi başına bir eğitimle herhangi bir dalda uzman olamazken, fakih ve âlim olamazken, nasıl oluyor da ilimlerin en önemlisi ve en kritiği olan ve peygamberlerin peygamberlikle görevlendiriliş nedenini teşkil eden maneviyat ve ahlâk ilimleri için belli bir eğitim ve öğretime, bir üstad ve öğretene gerek duyulmuyor? Nasıl oluyor da bunun -maneviyat ve ahlak- kendiliğinden elde edilebileceği düşünülebiliyor? Seyyid Celili'nin¹⁹ ünlü fıkıh ve usul üstadı merhum Şeyh Ensari'nin²⁰ ahlak ve maneviyat hocası olduğunu defalarca duymuşumdur.

¹⁸ Tibyan Tefsiri mukaddemesi: Şeyh Ağa Bozorg Tahrani ve Kelamat-ı Mekrure: Feyz Kaşani s. 123.

¹⁹ Seyyid Ali bin Seyyid Muhammed (vef: hk. 1283) devrinin zühd ve irfanda en ileri âlimiydi. Şeyh Ensari'yle Şufter Cuma imamı Seyyid Hüseyin'den icazet almıştır. Şufter'de uzun yıllar kadılıkta bulunmuş, fetva vermiştir. Oradan Necet-i Eşrefe muhacerette bulunmuş, orada Şeyh Ensari'nin derslerine katılmıştır. Şeyh'in de, onun ahlâk derslerine katıldığı bilinmektedir. Şeyh Ensari'nin vasisiydi. Nitekim vefatından sonra onun yerine tedriste bulunup onun öğrencilerine ders vermiştir. Merhum Seyyid Ali döneminin üstatlarından olan Ahund Molla Hüseyingulu Hemedani'nin de üstadı ve hocasıdır; Mirza Cevad Meleki Tebrizi, Seyyid Ahmed Kerbelâi, Şeyh Muhammed Bahari, Seyyid Ali Gâzi Tebrizi, Allame Tabatabâi... vb. büyük âlimler onun yetiştirmiş olduğu nice öğrenciden birkaçıdır.

²⁰ Şeyh Murtaza Ensari (hk. 1214- 1281) "Hatem'ul Fukehâ ve'l Müctehidin" lakabıyla ünlü olup ensardan Cabir bin Abdullah'ın torunlarından. Usul ilminin en seçkin isimlerinden biri olup bu dalda büyük değişmeler yaratmıştır. Ders aldığı bazı üstatlar şunlardır: Şeyh Musa Kâşiful Gitâ, Şeyh Ali Kâşiful Gatâ Molla Ahmed Nerâki ve

Allah'ın gönderdiği peygamberler adam yetiştirmek, insan terbiye etmek için görevlendirilmişlerdi, insanoğlunu kötülüklerden, çirkinliklerden, fesatlardan ve ahlaki rezilliklerden uzaklaştırıp güzel ahlak ve erdemlerle tanıştırmak için gönderilmişlerdi:

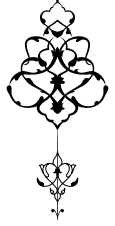
“Ben, iyi ahlakı tamamlamak ve güzel ahlakları mükemmelleştirmek için peygamberlikle görevlendirildim.”²¹

Yüce Allah'ın öğrenilmesi için peygamberleri gönderecek kadar önem verdiği böyle bir ilim bizim medreselerimizde pek yaygın değil şimdi, ona gereğince önem veren kimse de yok. İlmiye medreselerinde manevî ilimlerle maarif biliminin eksikliği neticesinde iş öyle bir noktaya varmış ki din adamları arasında maddî ve dünyevî meseleler önemli sayılır olmuş; birçoğunu maneviyat ve ruhaniyetten uzaklaştırmıştır, öyle ki, ruhaniyetin (din adamı olmanın) ne olduğunu bilmiyorlar bile! Bir ruhaninin (din adamının) ne gibi vazifeleri olduğu, ne tür bir programı olması gerektiği bilinmiyor bile! Bazıları birkaç kelime öğrenip kendi bölgesine veya başka yere gitmek ve bir yer, bir makam elde edip şunu veya bunu alt etmek fikrinde... Tıpkı “Şu Lü'ma şerhini okuyup molla olduktan sonra muhtara ne yapacağımı bilirim ben!” diyen o adam gibi... Daha işin başından itibaren niyetiniz din adamı olunca falan makam veya filan mevkiyi ele geçirmek olmasın, falan şehrin veya filan köyün efendiliği olmasın! Bu nefsanî istekler ve şeytanî emellerinizi elde edebilirsiniz, ama kendiniz ve İslam toplumu için zarar ve bedbahtlıktan başka şey kazandırmış olmazsınız. Muaviye de epey bir süre reis oldu, ama kendisi için lanet ve nefret toplayıp ahiret azabı kazanmaktan başka bir sonuç elde edemedi.

Kendinizi terbiye edip nefsinizi eğitmeniz gerekir ki bir toplumun veya bir grubun başına geçtiğinizde onları da eğitip terbiye edebilirsiniz. Toplumun ıslahı ve yetişmesi için adım atın, gayeniz İslam'a ve Müslümanlara hizmet etmek olsun. Allah için adım atacak olursanız, kalpleri değiştiren olan Yüce Allah insanların kalplerini size doğru yöneltir:

Seyyid Muhamded Mücahid. Şeyh Ensari'nin yetiştirdiği ünlü fakihler arasında Ahund Horasâni, Mirza Şirazi Muhammed Hüseyin Aştıyâni gibi isimler de vardır. Resâil adıyla tanınan Ferâid'ul Usul ve Mekâsib adlı eserler onun telif etmiş olduğu tanınmış medrese ders kitapları arasındadır.

²¹ Mecma'ul Beyan, Kalem, 4. ayetin tefsiri bölümünde.

“İman edenler ve salih amelde bulunanlar ise, Rahman onlar için bir sevgi kılacaktır.”²²

Siz Allah yolunda zahmet çekmeye, fedakarlıkta bulunmaya bakın, Yüce Allah sizi ecirsiz ve ödüksüz bırakmaz, bu dünyada olmazsa ahirette ödüllendirecektir. Ödül ve ecrinizi bu dünyada vermezse ki böylesi daha iyi, dünya hiçbir şey değildir. Bütün bu velveleler, gürültü patırtı ve prestijler günün birinde sona erecek ve bir rüya gibi insanın gözleri önünden geçip gidecektir, ama ahiret ödülü sonsuz ve tükenmezdir.

Dinî ilimler Medreselerine Uyarı

Maksatlı bazı eller birtakım zehirli propaganda ve beyin yıkama yöntemleriyle ahlakî ve ıslahçı programları önemsiz ve değersizmiş gibi göstermeye, mesela öğüt ve vaaz için minbere çıkmayı ilmi mevkiyle bağdaşmayan bir şeymiş gibi değerlendirmeye ve medreselerin ıslah ve organizesiyle uğraşan büyük ilmi şahsiyetleri “minber âlimi” gibi tabirlerle yıldırıp onları bu işten soğutmaya çalışabilirler. Bugün bazı ilmiye medreselerinde minbere çıkıp vaazda bulunmak utanç verici bir şey sanılıyordur belki de! Halbuki Hz. Emir (Hz. Ali) aleyhisselam minber adamıydı, minbere çıkar, halka vaaz ve nasihatte bulunurdu, cemaati uyandırır, bilinçlendirir, yol gösterirdi. Diğer Masum- İmamlar aleyhimusselam da böyleydiler.

Bu zehirli propagandalar, medreselerde maneviyat ve ahlakîyatın ortadan kalkmasını, böylece medreselerimizin bozulup akamete uğramasını; gruplaşma, bencillik, nifak ve ihtilafların -Allah göstermesin- medreselerimize sızmasını, medreselilerin birbirinin canına düşmesini ve yekdiğerinin karşısına dikilip birbirini suçlayıp karalamasını ve böylece İslam toplumunda, Müslüman halkın nazarında rezil olup gözden düşmesini ve neticede ecneblerle İslam düşmanlarının medreselere el atabilmesi ve ortadan kaldırmalarını sağlamak için maksatlı unsurlar tarafından aşılınmış olabilir. İslam'ın kötülüğünü isteyenler dinî ilimler medreselerinin milletlerin desteğiyle ayakta durduğunu ve milletlerin bu desteği devam ettirdiği sürece medreselere karşı harekete geçip onları ortadan kaldırmanın asla mümkün olamayacağını çok iyi bilmektedirler.

²² Meryem, 96.

Ama dinî ilmiye medreselerindekiler, buralardaki din öğrencileri ahlakî prensipler ve İslamî terbiyeden soyutlanır da birbirinin canına düşecek olur, ihtilaflar çıkarıp gruplaşmalar yaratırlarsa, nefsi ve ahlakî arınmaya sahip olmazlarsa, çirkin ve kötü işlere bulaşırlarsa bu durumda elbette ki Müslüman halk bu medreselere ve din adamlarına karşı duyduğu güveni yitirip kötümser olacak, artık onları destekleyip himaye etmeyecek ve neticede düşmanın medreselere sızması ve buraları ele geçirebilmesi için gerekli ortam hazırlanmış olacaktır. Devletlerin ulema ve taklid merciilerinden çekinip korkmalarının nedeni, ulema ve taklid merciilerinin halkın desteğine sahip bulunuyor olmasıdır, böylece aslında milletlerden korkmaktadırlar ve bir âlime saygısızlıkta bulunmaları, ona karşı terbiyesizlik etmeleri veya saldırmaları halinde milletlerin onlara karşı ayaklanıp başkaldırabileceğini düşünmektedirler. Ama ulema birbirleriyle ihtilafa düşer, birbirini karalar ve İslamî ahlak ve edeple davranmayacak olursa toplumun nazarındaki itibarını yitirecek ve milletin desteğini kaybetmiş olacaktır²³.

Millet siz ulemanın ruhanî ve İslamî âdâbla terbiyelenmiş olmanızı ister, Hizbullahî olmanızı, hayatın süslü püslü çekicilikleri ve dünyanın yapmacık gösterişlerinden uzak durmanızı bekler. İslamî ülküleri gerçekleştirme ve Müslüman millete hizmet yolunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamanızı umar, Yüce Allah'ın yolunda ve O'nun rızasını kazanabilmek için adım atmanızı ve biricik Yaradan'dan başka hiç kimseden çekinmemenizi, O'ndan gayrısını düşünmemenizi bekler. Ama umduklarının tam tersine sizin bütün gayenizin dünya ötesi olacağı yerde salt dünya olduğunu, dünya ve dünyanın aşağılık çıkarları için birbirinize girdiğinizi, İslam'ı ve Kur'an'ı -Allah göstermesin- oyuncak haline getirdiğinizi ve aşağılık ve kirli dünyevî emellerle meşum maksatlarınıza ulaşabilmek için bu dini bir ekmek teknesi ve dükkana çevirdiğinizi görürse millet elbette ki sizden yüz çevirir ve sapar, itimadını yitirip kötümserleşir. Bu durumda siz mes'ul olursunuz!..

²³ İlim şehrinin kapısı ve müminlerin emiri Hz. Ali'yy-ul Murtaza (a.s) şöyle der: "İlim sahipleri, sahip oldukları ilmi gereğince taşır ve ilmin hakkını edâ ederlerse Allah, Allah'ın melekleri ve Allah'a itaat eden kullar tarafından sevilir, dost edinilirler. Ne yazık ki onlar dünyalık elde etmek için ilme talip oldular, bu nedenle de Allah'ın öfkesini kazandılar ve insanların mezminde de hor hale geldiler." bk: Tuhefil Ukul, s. 201, "Emir'el Müminin Sözlere" bâbı.

Dinî ilimler medreselerinin yüzkarası olan bazı âlim kılıklılar şahsi garazları ve dünyevî çıkarlarının temini için birbirinin canına düşerse, yekdiğerine saygısızlıkta bulunup fasıklıkla suçlar ve yaygara koparırsa, bazı işleri ele geçirebilmek için birbiriyle rekabete girer ve ortalığı velleveye verirlerse İslam'a ve Kur'an'a ihanet etmiş, Allah'ın emanetlerine ihanette bulunmuş olurlar... Allah Tebarek ve Teâlâ hazretleri mukaddes İslam dinini bir emanet olarak vermiştir bizim elimize, şu Kur'an-ı Kerim Allah'ın büyük emanetidir, ulema ve din adamları Allah'ın emanetlerini üstlenen kimselerdirler. Bu büyük emaneti korumak ve ona ihanet etmemekle yükümlüdürler, bu inatçılık ve kişisel ihtilaflarla dünyevî anlaşmazlıklar İslam'a ve İslam'ın büyük peygamberine ihanettir.

Bu ihtilafların, bu gruplaşma ve kutuplaşmaların ne için olduğunu bilemiyorum ben... Eğer dünya içinse, sizin zaten dünyanız ve dünyalığınız yok ki! Kaldı ki, dünyevî çıkar ve zevklerden faydalanıyor olsaydınız bile böyle ihtilafa düşmenize gerek yoktu yine de! Âlim değilseniz, âlimlikten sizde kalan sadece sarıkla âba ise, o zaman başka tabii! Tabiat ötesi dünyayla irtibatı olan, İslam'ın canlı düsturları ve yapıcı özelliklerinden faydalanmakta olan bir âlim, kendisini Hz. Ali bin Ebu Talib aleyhisselamın Şiîsi ve onun taraftarı bilen bir din adamının, dünyanın iştah kabartıcı çekiciliklerine kapılması, hele böyle bir şey için ihtilaf çıkarıp anlaşmazlık yaratması mümkün değildir asla!

Emirü'l Mü'minin Hz. Ali'nin (a.s) izleyicisi olduğunu iddia eden sizler, hiç olmazsa o büyük insanın hayatını biraz mütalaa edin, bakın bakalım o Hazret'i zerrece olsun izliyor musunuz, zerrece onun izinde misiniz gerçekten? O Hazret'in zühdünden, takvasından, sade ve gösterişsiz hayatından neler biliyor, ne kadarını bizzat uyguluyorsunuz? O Hazret'in zulme, haksızlığa ve sınıf ayrıcalıklarına karşı verdiği mücadeleleri, zulme uğrayan mazlumlara verdiği samimi destek ve içten yardımları, toplumun emekçi ve yoksul kesimine el uzatıp yardım edişini biliyor, bunları anlayabiliyor musunuz gerçekten? Bunlarla amel edebiliyor musunuz siz de? "Şia"nın anlamı İslam'ın sadece dış görünüşünü taşımak mıdır sizce²⁴? Bu durumda öyle hususlarda, İslam'ın şekli tarafında Şia'dan çok daha

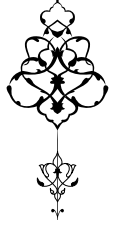
²⁴ Sıfat'üş Şiâ: Şeyh Saduk ve Bihar'ul Envâr, c: 65, s. 83-95 ve 149-196'da iman ve küfür kitabında "inneşşia'tihim ehl-i dinillah..." babıyla "sıfat'eşşia ve isnâfihim..." bâbı ve Kırk Hadis Şerhi: İmam Humeyni (r.a) 29. hadis.

ileri ve faydalı olan diğer Müslümanlarla ne farkınız kalır sizin? Onlardan ne üstün tarafınız olur?

Bugün dünyanın bir bölümünü kan ve ateşe boğup katliamlarda bulunanlar, bütün bunları, milletleri yağmalamak ve onların sermaye ve emellerini yutmak için birbirleriyle yarışmak amacıyla yapmaktadırlar. Zayıf ve geri kalmış ülkeleri kendi egemenlikleri altına alıp onları köleleştirmek istemekte, bu nedendir ki hürriyet, kalkınma ve ilerleme, ülkelerin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü savunma vb. daha başka nice aldatıcı isimlerle her gün dünyanın bir köşesinde savaş çıkarmakta ve savunmasız milletlerin başına tonlarca ateş bombası dökmektedirler! Dünya ehli olan kimselerin o bozulmuş beyinleri ve onların mantığına göre bu dava gayet yerinde ve doğru görünebilir; ama sizin anlaşmazlığa düşmenizi onların mantığıyla da açıklayabilmek kabil değil! Onlara “Niçin bu savaşları çıkarıyorsunuz?” diye sorulsa “falan ülkeyi almak istiyoruz, filan ülkenin yeraltı ve yerüstü zenginliklerini ele geçirmek istiyoruz!” diyeceklerdir. Peki ya size “Niçin aranızda böyle ihtilaf var, aranızdaki bu kavga ve anlaşmazlıklar neden?” diye sorsalar verecek ne cevabınız var? Sizin dünyadan ne kazancınız, ne çıkarınız var ki onun için birbirinizle kavgaya tutuşasınız?

Fakihlerin “şehriye” (maas) adıyla sizlere verdiği aylık geliriniz, başkalarının aylık sigara parasından bile azdır! Bir gazetede miydi, dergide miydi, orasını tam hatırlamıyorum ama Vatikan’ın Washington’daki bir papaza gönderdiği bütçenin çok astronomik bir rakam olduğunu okudum. Hesapladım, baktım ki Şia medreselerinin hepsinin toplam bütçesinden daha fazla! Şimdi, bu durumunuz ve bu sade yaşamınızla sizin birbirinizle böyle ihtilafa girişip yekdiğerinize karşı cephe almanız doğru mudur acaba?!

Belli ve mukaddes bir hedefi olmayan bütün anlaşmazlıkların dünyevî bir kökü vardır ve eğer sizin aranızda da böyle ihtilaflar varsa, dünya sevgisini içinizden atamamış olmanızdır. Dünya menfaatleri sınırlı olduğundan onu ele geçirebilmek için her biriniz diğeriyle rekabete tutuşuyor. Mesela siz falan makamı istiyorsunuz, aynı makamı bir başkası da istemekte, bu durumda tabii ki kıskançlık ve anlaşmazlık oluyor. Ama, dünya sevgisini kalplerinden söküp atan Allah kullarının Allah’tan başka

gayeleri yoktur, bu nedenle de hiçbir zaman birbirleriyle anlaşmazlığa düşmez, böyle fesatlar ve felaketlere yol açmazlar. Bugün Allah'ın bütün peygamberlerini bir yerde bir araya getirecek olursanız birbirleriyle asla ihtilafa düşmezler, zerrece anlaşmazlıkları olmaz; çünkü gaye ve maksatları birdir, hepsinin yüreği Hak Teâlâ'ya yönelmiş durumdadır, yüreklerinde dünya sevgisi yoktur hiçbirinin!

Amelleriniz, davranış ve tutumlarınız, yaşam tarzınız ve gidişatınız şimdiki gibi olmaya devam ederse, Allah göstermesin, Ali bin Ebu Talib Şîsi olamadan bu dünyadan gitmekten korkun; tevbe edememekten ve o Hazret'in şefaatinde nasipsiz kalmaktan korkun! Fırsat elinizden gitmeden bir çare düşünün. Bu çirkin ve rezil ihtilafları bırakın artık. Bu kutuplaşma ve çirkin davalar yanlıştır! Siz iki ayrı milletten misiniz? Sizin dininizin çeşitli şubeleri, çeşitli kolları mı var sanki? Ne diye akıllanmıyorsunuz? Neden birbirinizle samimi, içten ve kardeş değilsiniz? Neden? Neden?

Bu ihtilaflar tehlikelidir, giderilmesi imkânsız bozulmalara yol açar sonra. Dinî ilmiye medreselerini akamete uğratar, siz âlimleri toplumun gözünden düşürür. Bu gruplaşma ve kutuplaşmalar sadece size zarar getirmez, sadece sizi lekeleyip gözden düşürmez; bilakis, bir toplumun, bir milletin, koca bir İslam'ın zarar görmesine, haysiyet ve onurunun lekelenmesine neden olur. Sizin ihtilaflarınız bazı bozulmalara sebebiyet verirse Allah Tebarek ve Teâlâ indinde birçok günahlardan daha büyük ve affedilmez sayılacaktır. Çünkü toplumu bozmakta ve ortamı, düşmanın nüfuz ve egemenliğine müsait hale getirmektedir.

Perde gerisindeki bazı eller dini ilimler medreselerini bozmak için nifak ve ihtilaf yaratabilir, çeşitli yol ve vasıtalarla nifak ve ayrılık tohumlarını saçabilir, zihinleri bulandırıp düşünceleri zehirleyebilirler, "dinî vazifeler" uydurup bu sözde dinî vazifelerle medreselerde fesad çıkarabilirler ve böylece İslam'ın geleceği için faydalı olabilecek adamları akamete uğratarıp gelecekte İslam ve İslam toplumuna hizmet edememelerini sağlamayı düşünebilirler. Bilinçli, ve uyanık olmalısınız! "Benim dinî vazifem böyle icabediyor, benim şer'i görevim şöyle gerektiriyor..." gibi laflarla kendinizi oyuna getirmeyin. Bazen bizzat şeytan, insana bazı görevler ve vazifeler (!) gösterir, bazen nefsanî istekler ve arzular "dinî vazife" adıyla insana bazı şeyler yaptırır. Bir Müslümana hakarete bulunmak, din kardeşini

kötülemek şer’î bir vazife olamaz! Dünya sevgisi ve nefse düşkünlüktür bu! İnsanı böylesine bedbaht haline getiren bu şey şeytanın telkinleridir, bu tür çekişmeler cehennem ehlinin, ateş ehlinin çekişmeleridir:

“Bu, cehennem halkının birbiriyle çekişip tartışması kesin olan bir gerçektir.”²⁵

Cehennemde çekişme ve düşmanlık vardır, cehennem ehli kavga edip çekişir, birbirine pençe atar. Eğer siz dünya için birbirinizle kavga ediyorsanız bilin ki kendinize cehennem hazırlamakta ve cehenneme doğru gitmektesiniz. Ahiret işlerinde kavga, çekişme yoktur. Ahiret ehli birbiriyle samimiyet ve esenlik içindedir, onların kalpleri Allah ve Allah kullarının sevgisiyle dopdoludur. Allah sevgisi, Allah’a iman edenlere de sevgi duyulmasına neden olur; Allah kullarını sevmek, Allah’ın sevgisinin gölgesinde olmak demektir, Allah sevgisinin gölgesi demektir.

Siz kendi ellerinizle ateş yakmayın, kendi ellerinizle cehennem ateşini alevlendirmeyin, cehennem insanın kötü amelleri ve çirkin davranışlarıyla tutuşup alevlenir; ateşi yakıp alevlendiren, azgın insanoğlunun amelleridir:

“Cehennemden, sönük olarak geçtik”²⁶ buyrulmuyor mu? İnsanoğlu kendi yapıp ettikleriyle alevlendirip ateşe tutuşturmazsa, cehennem sönüktür zaten. Şu tabiatın bätünü cehennemdir, tabiate eğilim duymak cehenneme eğilim duymaktır. İnsan bu dünyadan göçüp de öbür dünyaya gittiğinde ve orada perdeler kalktığında anlar ki:

“Bu, sizin ellerinizin daha önceden yapıp öne sürdüğünün karşılığıdır; yoksa Allah, kullara asla zulmedici değildir”²⁷

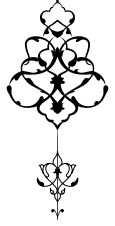
“...yapıp ettiklerini -önerinde- hazır bulmuşlardır...”²⁸.

²⁵ Sâd, 64.

²⁶ Meryem, 71’de: “Sizden ona -cehenneme- girmeyecek hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin kesin olarak üzerine aldığı bir karardır” buyrulur, bu ayete binaen rahmetli İmam bir hadise işaret etmektedir. Nitekim Ehl-i Beyt-i Resulullah’ın (s.a.a) Masum İmamlarına bu ayetin tefsiri sorulduğunda “Biz cehennemden geçtik, sönük haldeydi” buyurmuşlardır. Bk: İlm’ul Yakın, c. 2 s. 917.

²⁷ Âl-i İmrân, 182.

²⁸ “Önlerine kitap konulmuştur. Artık suçlu günahkârların onda olanlardan dolayı dehşetle korkuya kapıldıklarını görürsün. Derler ki: Eyvahlar olsun bize; bu kitaba ne oluyor ki, küçük büyük bırakmadan herşeyi sayıp döküyor? Yapıp ettiklerini -karşılarında- hazır bulmuşlardır. Rabbin hiçkimseye zulmetmez.” Kehf, 49

Bu dünyada insanın bütün yaptıkları, öbür dünyada görünecek ve kendi karşısına dikiliverecektir:

“Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onu görür; kim de zerre ağırlığınca bir şer -kötülük- işlerse, o da onu görür”.²⁹

İnsanın bütün amelleri ve davranışları, bütün sözleri ve konuştu-
ları diğer dünyaya yansır; buradaki hayatımız adeta filme alınmıştır, o
dünyada aynen gösterilecektir ve inkârı da mümkün olmayacaktır. Büt-
tün amellerimizi, bütün hareketlerimizi, kendi organ ve uzuvlarımızın
da şehadetiyle bize göstereceklerdir:

“...her şeyi konuşuran Allah, bizi konuştu...”³⁰

Her şeyi konuşur hale getiren ve her şeyi “konuşur” kılan Yüce
Allah’ın karşısında kötü ve çirkin amellerinizi inkâr edemez, gizleyip sak-
layamazsınız... Biraz düşünün, ileri görüşlü olun, işlerin sonunun nereye
varacağını ölçüp tartın, geçeceğiniz o çok tehlikeli akabeleri (geçitleri) ha-
tırlayın; kabir azabını, berzah âlemini ve bunların ardından gelecek olan
o çok çetin müşkülâtı ve problemleri sakın unutmayın. Hiç olmazsa ce-
henneme inanın! Eğer insan bu çok tehlikeli geçitlerin gerçekten var ol-
duğunu bilir ve buna inanırsa yaşam tarzını değiştirir. Bunlara yakınız
ve imanınız olursa böyle alabildiğine rahat ve başına buyruk yaşamazsı-
nız, kaleminizi, adınızı ve dilinizi korur, nefsinizi ıslah edip temizle-
mek için elinizden gelen gayreti gösterirsiniz.

Allah’ın Lütufları

Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretleri kullarına inayette bulunup lütüfkâr
olduğu için onlara akıl vermiş, ahlakını düzeltme ve nefsini ıslah gücü
lütfetmiş, onların hidayeti bulabilmesi için peygamberler ve veliler gön-
dermiş, böylece kullarının cehennem acı azabına yakalanmamaları-
nı istemiştir. Eğer bu önleme tedbirleri insanın ıslahına ve ibret alıp

²⁹ Zilzâl 7,8.

³⁰ “Kendi derilerine dediler ki: Niye aleyhimizde şahitlik ettiniz? Dediler ki: Herşeye
nutku verip konuşuran Allah bizi konuştu. Sizi ilk defa O yarattı ve O’na
döndürülmektesiniz...”

düzelmesine yaramazsa sevgili Allah Teâlâ (c.c) başka yollarla onu ıslah edip düzeltir: Çeşitli belalar ve zorluklar, sıkıntılar, fakirlik, hastalık vs. ile kullarına anlatılması gerekeni anlatır. Maharetli bir doktor, becerikli ve şefkatli bir hastabakıcı gibi bu hasta insanoğlunu tehlikeli ruhsal hastalıklardan kurtarıp tedavi etmeye çalışır. Eğer kul, Hak Teâlâ'nın inayetine mazhar olur, O'nun lütfunu hak ederse bu sıkıntı ve zorluklara yakalandırılır ki böylece Allah Teâlâ'ya yönelsin ve kendisini ıslah edip düzelsin. Yol budur, başka yol yoktur yani; ama en iyisi insanın kendi ayaklarıyla bu yolu kat etmesi ve alınması gereken sonucu almasıdır, bu yol da netice vermez ve sapmış olan insanoğlu tedavi edilemez ve cennet nimetlerine sahip olma liyakatini kazanamazsa son nefeslerini verir ve can çekişirken birtakım sıkıntılar ve baskılara maruz bırakılır ki hiç olmazsa son anda anlayıp Allah'a dönebilsin. Bu da sonuç vermeyecek olursa kabirde ve berzah âleminde ve sonraki korkunç geçitlerde, temizlenmesi ve cehenneme gitmemesi için birtakım sıkıntı ve azaplara uğratılır. Bütün bunlar insanoğlunun cehennemlik olmaması için Hak Teâlâ tarafından ulaşılan inayetleridir.

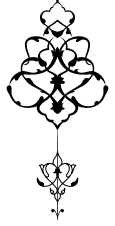
Bâri Teâlâ hazretlerinin (c.c) bunca hak lütuf ve inayetine rağmen o insan yine de tedavi olmazsa ne olur? Çaresiz, son tedavi yöntemine başvurulur ve yara dağları verir! Bütün bunlara rağmen insanın yine de ıslah olup düzelmemesi ve bu tedavi yöntemlerinin netice vermemesi halinde kulun, Kerim ve şefkatli Hak Teâlâ'nın, onu ateşle ıslah etmesine ihtiyaç duyması pekâlâ mümkündür; tıpkı ateşte temizlenip halis hale gelen altın gibi!

“Uzun zamanlar boyunca onun içinde kalacaklardır”³¹

Bu ayette geçen “hukb” (“ahkâb”ın tekili -çev-)un, hidayet ehli için olduğu ve imanının aslını korumuş olan kimseler için olduğu nakledilmektedir³². Eğer mümin olursak, ben ve zatualiniz içindir yani... Allah bilir

³¹ “Orada uzun süre kalırlar” buyrulan Nebe, 23'te geçen “hukb” (ki ayette çoğul haliyle “ahkâb” şeklinde geçmektedir) “çok uzun bir zaman dilimi” anlamına gelir; merhum İmam (r.a) her “hukb”un binlerce yıl olabileceğini vurgulamaktadır.

³² Ayyâşi kendi senediyle, Hemran'ın İmam Bâkır'dan (a.s) “...orda uzun süre kalırlar” ayetini sorduğunu, İmam'ın (a.s) “Bu, ateşten bir gün kurtulacak olanlar -ebedi kalmayacak olanlar- hakkındadır” buyurduğunu rivayet eder. Bkz: Mecme'ul Beyan, c:10, s. 424, Nebe, 23'üncü ayetin tefsirinde.

ya, bu ahkâbın her “hukb”u birkaç bin yıldır... Bu tedaviler neticesiz ve yararsız olmaya görsün, Naim’e yerleşebilmeye hak ve liyakat kazanabilmek için son çareye gerek kalmayagörsün; insanın ahlakî bozulma ve kötülüklerden, ruhî bozulmalardan ve habis şeytanî sıfatlardan temizlenebilmesi ve “*altından ırmaklar akan cennetler*”e³³ girme hak ve liyakatine kavuşabilmesi için, Allah göstermesin, bir süre cehenneme girip ateşte yanması gerekmeye görsün... Kaldı ki bu, Hak Teâlâ’nın (c.c) rahmet ve inayetinin kendilerinden büsbütün kesilmesine yol açacak kadar günah ve suç işlememiş olan ve özü itibarıyla cennete girme liyakatini henüz taşıyabilen kullar içindir. İnsan, günahlarının çokluğu neticesinde Hak Teâlâ Hazretlerinin (c.c) yüce dergâhından kovulup dışlanmaya görsün, Allah’ın rahmetinden mahrum edilmeye görsün, Allah göstermesin bu durumda daima kalmak üzere cehennem ateşine girmekten başka hiçbir yolu kalmayacaktır!

Maazallah, Allah’ın rahmet ve inayetinden mahrum olmaktan, O’nun öfkesine, gazabına ve azabına uğramaktan korkun. Sakın amel, söz ve davranışlarınız ilahî tevfikleri sizden alacak ve sizin için ebediyen cehenneme girmekten başka bir yol bırakmayacak şekilde olmasın... Sıcak bir taşı bir dakika bile elinizde tutamıyorsunuz şimdi, o halde cehennem ateşinden korkun! Bu ateşleri ilmiye medreselerinden ve ulema camiasından atın gitsin; bu ihtilafları, bu nifakları kalbinizden atuverin; Allah’ın kullarına iyi davranın, güzellekle muaşeretinde bulunun, sevgi ve şefkatle yönelin insanlara. Allah’a isyan ve tuğyanda bulunduğu için günahkara karşı elbette ki iyi olmayın, çirkin ve kötü emelini kendisine hatırlatarak onu bu amelden nehyedin, ama anarşiden, kavga gürültüden ve ortalığı karıştırmaktan uzak durun. Allah’ın iyi ve salih kullarına iyilikte bulunun. Âlimlere, ilimleri için, hidayet yolundakilere iyi amelleri için, cahil ve bilgisiz olanlara da Allah’ın kulu oldukları için hürmet edin, iyi davranın, şefkatli olun, dürüstlük ve kardeşlik gösterin.

Ahlakınızı düzeltip nefsinizi ıslah edin. Siz bir toplumu ıslah edip düzeltmek istiyorsunuz, kendisini ıslah edip düzeltmeyen, kendisini idare edemeyen biri, başkalarını idare edip onlara kılavuzlukta bulunmayı nasıl

³³ “... onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacaktır” Mücadele, 22.

becerebilir, bunu nasıl yapabilir? Şimdi Şaban ayının bitmesine birkaç günden fazla kalmadı; şu birkaç günde nefsinizi ıslah edip tövbe etmeye ve sağlıklı bir nefse mübarek Ramazan ayına girmeye çalışın.

Şaban Ayının Duaları Hakkında

Şu Şaban ayında; bu ayın başından sonuna kadar okunması emredilen “Şabaniye münacaatı”yla³⁴ Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretlerine dua edip yakardınız mı hiç? Yüce Allah'ın rububiyet makamını daha iyi bilme ve iman etme yolunda onun pek öğretici ve yüce olan içeriğinden faydalandınız mı hiç? Bu duanın, Hz. Emir (a.s) ile evladının duası olduğu ve bütün Mutahhar İmamların (a.s) Allah'a bu duayla yakardıkları³⁵ nakledilir. Bütün İmamların (a.s) okuduğu ve Allah'a onunla yakardığının belirtildiği pek az dua ve münacaat görülmüştür. Bu münacaat gerçekte insanın, mübarek Ramazan ayına ait vazifeleri kabule hazırlanması ve bu yolda sorumluluk bilinci kazanarak uyanması yolunda bir mukaddeme olup, muhtemelen, bilinçli ve uyanmış olan insana orucun saiki ve onun pek değerli semeresini hatırlatan bir uyardır.

Mutahhar İmamlar (a.s) birçok konuyu dua diliyle beyan buyurmuşlardır. Dua dili, o büyük İmamların şeriat hükümlerini beyan ettikleri diğer beyan tarzlarından çok farklıdır. Ruhânî meselelerin çoğunu, tabiatötesi meseleler, ince ilahî konular ve Allah'ı tanımayla ilgili mevzuların önemli bir kısmını dua diliyle beyan buyurmuşlardır. Ama biz duaları sonuna kadar okuyor ve maalesef bu anlamlara dikkat etmiyoruz, esasen bu dualarla ne buyurmak istediklerini anlayamıyoruz.

Bu münacaatta şöyle buyrulur:

“Ya Rabbim! Dünyadan bütünüyle kopma ve bütün varlığım ile sana yönelmeyi nasip et bana! Gönül gözlerimizi seninle görüşmenin nuruyla aydınlat ki gönül gözleri nur perdelerini aşip Azamet ve Celal Madenine ulaşabilsin ve canlarımız senin yüce ve mukaddes dergahına ait olabilsin!”³⁶

³⁴ İkbâl'ul A'mâl, Şaban Ayının Amelleri, s. 685 ve Misbah'ul Mütעהccid, s. 374 ve Bihar'ul Envâr, c: 91, s. 97- 99'da Zikir ve Dua Kitabının 32. Babı, 12. Hadis.

³⁵ A.g.e.

³⁶ Mefatih'il Cenân'a bakınız.

“Rabbim! Dünyadan bütünüyle kopma ve bütün varlığımla sana yönelmeyi nasip et bana!”nın manası şöyle olabilir: Bilinçli inkılâbî insanlar mübarek Ramazan ayı gelmeden önce gerçekte dünya lezzetlerinden kopma ve tamamen uzak durma olan -ki bu tamamen uzak durma, aslında “Allah’tan gayrı her şeyden kopmak”tır- oruca kendilerini hazırlamalı ve amâde olmalıdırlar. “Tamamen kopma” olayı öyle kolayca elde edilebilecek bir şey değildir tabii ki. İnsanın bütün varlığıyla, Allah’tan gayrısından kopması ve O’ndan başka hiçbir şeye ilgi duymayacak bir hale gelebilmesi için pek çok egzersize, zahmet, emek, yılmadan uğraşı ve aralıksız bir eğitim ve çalışmaya ihtiyaç vardır. Nefsaniyetten arınmış insanî hasletlerin tamamı, “Allah’tan başka her şeyden kopmak”ta gizlidir. Buna ulaşabilen birisi büyük bir saadete kavuşmuş demektir. Ne var ki, dünyaya zerrece eğilim gösterilmesi halinde “Allah’tan gayrı her şeyden kopma hali”nin gerçekleşmesi imkânsız ve muhaldir.

Mübarek Ramazan ayının orucunu, kendisinden istenilmiş olduğu üzere adâbınca tutmak isteyen biri, Allah’tan başka her şeyden kopabilmedir ki ziyafetullahı misafir olmanın kaidelerini yerine getirip ev sahibinin makam ve konumunu mümkün olduğunca anlayabilsin. Hz. Resulullah’a (s.a.a) mensup bir hutbede o Hazret “Bütün kulların, mübarek Ramazan ayında Yüce Allah’ın ziyafetine davetli ve Yüce Yaratıcı’nın misafiri olduğunu” buyurmaktadır:

“Ey insanlar! Allah’ın ayı size doğru gelmiş bulunuyor... Siz bu ayda Allah’ın ziyafetine davetlisiniz.”³⁷

Mübarek Ramazan ayına birkaç gün kaldığı şu sırada iyi düşünün, kendinizi ıslah edip Hak Teâlâ’ya eğilim kazanın; yakışsız amel ve davranışlarınızdan pişmanlık duyup istiğfar edin, Allah göstermesin, eğer bir günah işlemişseniz mübarek Ramazan ayına girmeden önce tevbe edin; dilinizi Hak Teâlâ’ya dua etmeye alıştırın. Mübarek Ramazan ayında sakın gybette, iftirada bulunmayasınız, kısacası herhangi bir günah işlemeyesiniz sakın!...

Rabbânî dergâhta, hem de ilâhî nimetlerden faydalanarak ve üstelik Bâri Teâlâ Hazretlerinin ziyafetine katılmış olduğunuz halde günaha

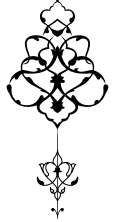
³⁷ Vesail’uş Şia c: 7, s. 227’deki Oruç Kitabında Ramazan Ayı Hükümleri Babı ve 18. baptaki 20. hadis-i şerif.

bulaşmayasınız sakın! Bu değerli ayda Hak Teâlâ'nın ziyafetine davetlisiniz siz, "ziyafetullah"ın davetlilerisiniz hepiniz! Hak Teâlâ Hazretlerinin görkemli ziyafetine hazırlayın kendinizi. Hiç olmazsa orucun zahirî ve dış görünümünün kural ve kaidelerine sâdik olun (hakikî kural ve kaideler çok başka bir sahadır ki sürekli ve aralıksız zahmet ve kollamaları gerektirir).

Orucun anlamı sırf yiyip içmekten uzak duruş değildir, günahlardan da uzak durmak gerekir! Daha işin başında olan acemiler için orucun ilk kaidelerindedir bunlar (yoksa azamet ve büyüklüğün madenine ulaşmak isteyen gerçek Allah kulları için öngörülüp buyurulmuş olan orucun kaideleri bunlardan çok daha başkadır). Sizler hiç olmazsa orucun ilk -henüz başlangıç demek olan- âdab ve erkânına uyun ve midenizi yiyip içmekten alıkoyduğunuz gibi gözünüzü, kulağınızı ve dilinizi de günahattan alıkoyup koruyun. Dilinizi gıybet, töhmet, başkalarını kötüleme ve yalandan korunmaya; kin, kıskançlık ve diğer şeytanî çirkin sıfatları kalbinizden söküp atmaya şimdiden karar verin ve kararınızı uygulayın.

Becerebilirseniz Allah'tan gayrısından kopun, amellerinizi tam bir ihlasla ve riyasız olarak yapın, insan ve cin şeytanlarından koparın kendinizi; ama, görüldüğü kadarıyla böylesine değerli bir saadete ulaşmaktan ümitsiz gibiyiz. O zaman hiç olmazsa orucunuzun haram ve günahla iç içe olmamasına çaba gösterin. Aksi takdirde orucunuz eğer şer'an sahih, fikhî açıdan doğru olsa da Allah indinde makbul olmaz ve yukarı yükselmez. Amelin yukarı yükselip Allah indinde makbul olması, şer'an ve fikhin doğru ve sahih olmasından çok farklı bir olaydır. Mübarek Ramazan ayı biter de sizin amel, hal ve davranışlarınızda hiçbir değişim olmaz, haliniz ve gidişatınız Ramazan öncesinden hiçbir farklılık arz etmezse sizden istenen orucu yerine getirememişsiniz demektir ki, bu durumda tuttuğunuz oruç sıradan ve hayvanî bir oruç olmuş olur.

Allah'ın konukevine davet edilmiş olduğunuz bu mübarek ayda Hak Teâlâ'yı hiç tanıyamadıysanız veya O'nu daha iyi tanıyamadıysanız bilin ki ziyafetullaha gereğince katılamamış ve ziyafetin gereğini yerine getirememişsiniz... Unutmayın, "Allah'ın Ayı" olan ve ilahi rahmet kapılarının kul-

lara açık olup rivayet gereğince şeytanların zincire vurulduğu³⁸ mübarek Ramazan ayında kendinizi ıslah edip düzeltemezseniz, nefs-i emmarenizin kontrolünü ele geçiremezseniz, nefsânî arzu ve isteklerinizi ayaklar altına alıp dünya ve maddiyatla olan ilgi ve ilişkilerinizi kesemezseniz oruç ayı sona erdikten sonra bunları yerine getirebilmeniz zor olur.

Binaenaleyh fırsatı değerlendirin ve bu büyük feyz sona ermeden işlerinizi düzeltip ıslah etmeye, tasfiye edip yoluna koymaya çalışın, oruç ayı vazifelerini yerine getirmeye hazırlayın kendinizi. Şeytanların zincire vurulmuş olduğu bu ayda, tıpkı şeytanın eliyle kurulmuş bir saat gibi bu bir ay boyunca tutup da kendiniz otomatikman İslam'ın emirlerine aykırı şeylerle meşgul olup günaha girmeyesiniz sakın! Kimi zaman âsi ve günahkar insan Hak'tan uzaklaşma ve fazla günah işleme neticesinde karanlığa ve cehalete öylesine saplanmaktadır ki, şeytanın vesvesesine bile gerek kalmamaktadır artık, bizzat kendisi şeytanın rengine bürünüvermektedir!

“Sıbgatullah”³⁹, şeytanın sıbgasının (renginin) karşı noktasındadır, nefsinin istekleri peşinden koşan ve şeytana itaat eden kimse tedricen şeytanın rengini almaya başlar. Hiç olmazsa bu bir ay boyunca kendinizi kontrol etmeye karar verin, Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretlerinin razı olmayacağı söz ve davranışlardan sakının. Mübarek Ramazan ayında gybet, iftira ve başkalarını kötölemekten sakınacağınıza; dilinizi, gözünüzü, elinizi, kulağınızı ve diğer organlarınızı kendi irade ve kontrolünüz altına alacağınıza dair burada şimdiden Rabbinizle ahitleşip söz verin. Amelinizi ve sözlerinizi kontrol altına alın; bizzat bu iyi ameliniz Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretlerinin size lütfetmesine ve O'nun inayetini kazanmanıza neden olabilir.

Şeytanların zincirlerinin çözüldüğü oruç ayı tamamlandıktan sonra siz artık ıslah olup düzelmiş olabilirsiniz, bir daha şeytanın oyununa

³⁸ Cabir (r.a.) İmam Bakır Hazretlerinden (a.s) şöyle rivayet eder: Allah Resulü (s.a.a) bir hitabesinde “Ramazan ayının hilali görüldüğünde isyankar şeytanlar zincire vurulur; göklerin, cennetin ve rahmetin kapıları açılır, ateşin kapıları kapanır, dualar kabul edilir” buyurmuşlardır. Bkz: Vesâil'uş Şîâ c: 7, s. 224, Oruç Kitabı, Ramazan Ayı Hükümleri Babı, 18. Bab, 14. Hadis.

³⁹ “Sıbgatullah” Allah'ın rengi anlamına gelir ki Bakara, 138'den güzel bir iktibastır: “Allah'ın renginden daha güzel rengi olan kimdir? Biz yalnızca O'na kulluk edenleriz...”

gelmeyebilir, tertemiz kalabilirsiniz. Yine tekrar ediyorum; bu mübarek Ramazan boyunca otuz gün dilinize, gözünüze, kulağınıza ve diğer organlarınıza hâkim olmaya karar verin ve yapmak istediğiniz amelin, dilinize getirmek istediğiniz sözün, duymakta olduğunuz mevzunun şer'î açıdan nasıl bir hüküm taşıyor olduğuna daima dikkat edin. Orucun birincil ve görünüşteki adâbıdır bu; hiç olmazsa orucun bu görünüşteki adâbına samimiyetle uyun. Birinin gybet etmek istediğini görürseniz onu engelliyin ve “Bu otuz Ramazan günü boyunca haram şeylerden sakınmaya söz verdik biz!” deyin. Yine de onu gybetten vazgeçiremezseniz orayı terk edin, oturup dinlemeyin. Müslümanlar sizin elinizden amanda olmalıdır, eğer Müslümanlar birinin elinden, dilinden ve gözünden amanda değilse o kimse gerçekte Müslüman değildir artık⁴⁰.

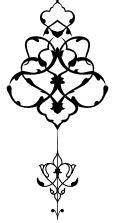
Görünüşte ve sadece şekil itibarıyla Müslümandır o, görünüşte “lailahe illallah” demiştir böyle biri. Allah göstermesin, birine karşı densizlikte bulunmaya, hakaret etmeye, gybetini etmeye yeltenecek olursanız Rabbinizin huzurunda bulunduğunuzu hatırlayın ve Yüce Allah'ın misafiri olduğunuzu bilin! Bilin ki Hak Teâlâ'nın (c.c) huzurunda O'nun kullarına edepsizlikte bulunmaktasınız ki, Allah'ın kuluna edepsizlikte bulunmak da Allah'a edepsizlikte bulunmaktır! Allah'ın kullarıdır bunlar; hele ilim ehli iseler, hele ilim ve takva yolunda yürüyen insanlarsa... Bazen bir bakıyorsunuz insan bu gibi işlerle öyle bir noktaya varıyor ki ölüm anında Allah'ı yalanlayı veriyor, Allah'ın ayetlerini inkar ediveriyor:

“Sonra, kötülük yapanların uğradığı son, Allah'ın ayetlerini yalan saymaları ve onları yalan konusu edinmeleri dolayısıyla çok kötü oldu.”⁴¹

Bu işler tedricen olur; bugün doğru olmayan bir görüş öne sürersiniz, yarın bir kelime gybette bulunursunuz, ertesi gün bir Müslümana terbiyesizlik edersiniz, derken böylece yavaş yavaş bu günahlar kalpte yığılı

⁴⁰ İmam Bakır Hazretleri (a.s) Hz. Resul-ü Ekrem'den (s.a.a) şöyle rivayette bulunurlar: “Sizlere müminin kim olduğunu söyleyeyim mi? Mümin, diğer müminlerin kendi canlarını ve mallarını kendisine rahatça emanet edebildikleri kimsedir. Size Müslümanın kim olduğunu söyleyeyim mi: Müslüman, diğer Müslümanların onun elinden ve dilinden emanda olduğu -zarar görmediği, rahatsız edilmediği- kimsedir.” Bkz: Usul-u Kâfi c: 3, s. 331 İman ve Küfür Kitabında “Müminin Alâmet ve Sıfatları” Babı, 19. Hadis.

⁴¹ Rum, 10.

verir ve kalbi karartarak insanı Allah'ı tanımaktan alıkoyar, sonra öyle bir noktaya varır ki her şeyi inkâr ederek hakikatleri yalanlar.

Bazı ayetlerde bildirildiği ve bazı rivayetlerde de belirtildiği üzere insanın amelleri Hz. Resulullah'la (s.a.a) Mutahhar İmamlara (a.s) sunulur⁴² ve onların mübarek nazarından geçer, o Hazret sizin amellerinize bakar da hep hata ve günahla dolu olduğunu görürse ne kadar rahatsız olur, ne kadar üzülür biliyor musunuz?

Allah Resulü'nün (s.a.a) rahatsız olup üzülmesini istemeyin; o Hazretin mübarek kalbinin kırılıp mahzun olmasına rıza göstermeyin. O Hazret sizin amel defterinizin Müslümana karşı hep gıybet, töhmet, iftira ve kötülemeyle dolu olduğunu ve sizin bütün ilginizin dünyaya ve maddiyata yönelik bulunduğunu, kalplerinizin buğz, hased, kin ve birbirinize karşı kötümserlikle dolup taşığını görecektir olursa Allah Tebarek ve Teâlâ ve Allah'ın melekleri karşısında mahcubiyet duyarak ümmetinin ve kendisini izleyenlerin Allah'ın nimetlerine karşı nankörlükte bulunup, Allah Tebarek ve Teâlâ'nın emanetine karşı böylesine küstahça ve gemi aziya almışçasına bir tuğyanla ihanet ediyor olmasından utanabilir. İnsanla ilgisi olan biri, insanın hizmetçisi dahi olsa, uygunsuz ve aykırı bir şey yapacak olursa insanın utanmasına ve mahcup duruma düşmesine neden olur. Siz de Hz. Resulullah'la (s.a.a) ilgilisiniz, dinî ilimler medreselerine girmek suretiyle kendinizi İslam fıkhı, Hz. Resul-ü Ekrem (s.a.a) ve Kur'an-ı Kerim'le ilgili kılmış bulunuyorsunuz, eğer çirkin bir amel işlerseniz bu o Hazreti incitir, çok ağırına gider. Allah Resulü (s.a.a) ve Mutahhar İmamların (a.s) mahzun olmalarına rıza göstermeyin.

İnsanın kalbi tıpkı ayna gibi berrak ve apaydındır ve dünyaya aşırı ilgi duyup fazla günah işleme neticesinde kararır, ama insan hiç olmazsa orucu Hak Teâlâ için rıyasızca ve tam bir ihlasla tutarsa (diğer ibadetler

⁴² Tevbe, 105'te de işaret edildiği üzere: "De ki: Yapıp -edin, Allah sizin yapıp ettiklerinizi -amellerinizi- görecektir, O'nun Resulü ve müminler de... Yakında gaybı da, açıkta olanı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz ve O size, yapmakta olduklarınızı haber verecektir". Aynı mazmunda Ebu Basir (r.a) İmam Sadık Hazretlerinden (a.s) şöyle rivayette bulunmaktadır: "İster iyi, ister kötü olsun, bütün insanların bütün amelleri her sabah Hz. Resulullah'a arz edilir; o halde çok dikkatli olun!... "...Allah sizin yapıp ettiklerinizi görecektir, O'nun Resulü ve müminler de..." buyruğunun anlamı budur!" Bkz: Usul-u Kafi c:1, s. 318, Hücet Kitabında "Amellerin Nebi'ye (s.a.a) ve İmamlara (a.s) Arzedilmesi Bâbı, 1, 2 ve 6. Hadisler, Burhan Tefsiri, c: 2, s. 157.

ihlasla olmasın demiyorum, bütün ibadetlerin riyasız ve ihlasla yapılması gerekir zaten), şehvetlerden çekinme, lezzetlerden sakınma ve Allah'tan gayrısından kesilip kopma olan bir ibadeti -orucu- şu bir ayda iyi bir şekilde yerine getirebilirseniz Allah Teâlâ'nın lütfuyla kalbinizin aynasının siyahlığını gideriverir ve umulur ki tabiat âlemiyle dünyevî lezzetlerden yüz çevirip vazgeçmenizi ve "Kadir Gecesi"ne gireceğiniz sırada, o gece evliya ile müminlerde hâsıl olan nurâniyetleri elde etmenizi sağlar.

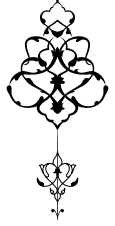
İşte böyle bir orucun mükâfatı ise Allah'tır, nitekim şöyle buyurmaktadır:

"Oruç benim içindir ve onun mükâfatını da ben veririm."⁴³

Böyle bir orucun ödülü de bundan başka bir şey olamaz. Böyle bir oruç karşılığında Naim Cennetleri değersiz olup, onun mükâfatı adde-dilemez. Ama insan tutar da oruçluyum diyerek yiyeceğe yumduğu ağzını insanların gıybetini etmeye açarsa ve akşam sohbetleri için vakit ve fırsatın daha elverişli olduğu mübarek Ramazan ayı gecelerinde gıybet, iftira ve Müslümanlara hakaretle sabahlarsa eline hiçbir şey geçmez ve hiçbir hayırlı netice kazanamaz. Bilakis, böyle oruç tutan biri, Hakk'ın ziyafet sofrasında misafir olarak bulunmanın usul ve erkânına uymamış ve kendi velinimetinin hakkını zayi etmiş olur; öyle bir velinimet ki, insanı yaratmadan önce onun için gerekli olan bütün huzur, rahatlık ve yaşam gereçlerini hazırlayıp amade etmiş, tekamül vesilelerini sağlamış ve bu cümleden olmak üzere insanların hidayeti için peygamberleri göndermiş, semavî kitaplar indirmiş, insanı azametinin madeni ve en güzel nura ulaştırabilmek için ona güç vermiş, akıl ve idrak lütfetmiş, kerametler buyurmuştur. Şimdi de kullarını kendi konukevine davet ederek O'nun nimet sofrasına oturmalarını, ellerinden ve dillerinden geldiğince Hazret-i Hak Teâlâ'nın şükrünü yerine getirmelerini istemiştir.

Kullarının O'nun nimet sofrasından yararlanıp kendilerine verilen huzur ve rahatlık nimetlerinden faydalanmaları, sonra da tutup efendileri olan bu sofraya sahibine karşı muhalefette bulunup O'nun aleyhine kıyam etmeleri ve kendilerine lütfetmiş olduğu vasıtaları O'nun aleyhine ve

⁴³ Furu-u Kâfi, c. 4, s. 63, Oruç Kitabı, Oruçlunun ve Orucun Faziletleri Babı, 6. Hadis.

O'nun isteğine aykırı şekilde kullanmaları doğru mudur? İnsanın, efendisinin sofrasına oturması ve velinimeti olan muhterem ev sahibine karşı edepsizce ve küstahça davranışlarıyla saygısızlıkta bulunup hakaret etmesi, ev sahibinin karşısında pek çirkin ve yakışıksız düşen şeyler yapması kadir-kıymet bilmemezlik değil midir?

Misafir en azından ev sahibini tanımalı, onun konum ve mevkiine vakıf olmalıdır. Çağrıldığı- meclisin usul ve edebini bilmeli, ahlâk ve nezakete aykırı bir davranışta bulunmamaya özen göstermelidir. Yüce Allah'a misafir olan kimse Hazret-i Zülcelal'in yüce tanrılık mevki ve konumuna vakıf olmalıdır. İmamlar (a.s) ve büyük ilahi peygamberlerin daima daha iyi tanımaya ve daha mükemmel bir şekilde vakıf olmaya çalıştığı ve böylesine bir nur ve azamet madenine ulaşabilmeyi hep arzuldıkları bir mevki ve konumdur bu:

“Ya Rabbi! Gönül gözlerimizi seninle görüşmenin nuruyla aydınlat ki gönül gözleri nur perdelerini aşip Azamet ve Celal Madenine ulaşabilsin ve canlarımız senin yüce ve mukaddes dergâhına ait olabilsin.”

Buradaki “ziyafetullah” “Azametın Madeni”dir. Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretleri kullarını nur ve azamet madenine davet etmektedir; ama kul, layık olmazsa, böylesine görkemli ve muhteşem bir makama giremeyecektir. Allah Teâlâ hazretleri (c.c) kullarını bütün hayırlar ve iyiliklere ve birçok maneî ve ruhânî lezzetlere davet etmiştir, ama onlar böylesine yüce makamlarda bulunmaya hazırlıklı olmazlarsa o makamlara adım atamazlar tabi. Ruhî kirlilik ve pisliklerle, ahlâkî reziletlerle, kalbî ve bedenî günahlarla Yüce Allah'ın (c.c) yüce huzuruna nasıl çıkılır? “Azametın Madeni” olan “Rabler Rabbi”nin dergâhına bu halde nasıl varılır? Bu iş liyakat ister, hazırlık ister. zulmâni hicaplarla (perdelerle) örtülmüş olan kirli kalpler ve şu yüzü kara halimizle bu ruhânî mana ve hakikatleri idrak edebilmemiz mümkün değildir. Bu örtülerin yırtılması gerekir, kalplere gerilmiş ve Allah'ın vuslatına ermeye mani olmuş bulunan bu karanlık ve aydınlık perdelerin kenara itilmesi gerekir; ancak işte o zaman Allah'ın nurlu ve görkemli davet mekânına girilebilir.

İnsanın Hicapları (Perdeleri)

“Allah’tan gayrı”sına ilgi duyup O’ndan gayrısına yönelmek insanı zulmanî ve nuranî perdeler gerisinde bırakır. İnsanın Yüce Allah’ı unutup dünyaya yönelmesine sebep olursa, dünyevî işlerin tamamı zulmani örtü oluyor demektir. Bu durumda maddî âlemlerin tamamı zulmanî perdeler olurlar. Ama eğer, Hakk’a yönelme ve “sonunda herkesin gideceği yer” olan ahiret yurduna ulaşma vesilesi olursa zulmanî örtüler nuranî örtülere dönüşürler. “Allah’tan gayrısından kopma”nın kemâlî (en mükemmel hali) ister zulmanî ister nuranî olsun, bütün perdelerin kalkması, bir kenara itilmesidir. Ancak bu durumdadır ki “Azamet Madeni” olan ilâhî konukevine girebilmek mümkün olacaktır. İşte bu nedendir ki bu duada Allah Teâlâ Hazretlerinden “görebilme yeteneği” ve “kalbî nuraniyet” talep etmektedirler ki nurani perdeleri yırtarak “Azamet Madeni”ne ulaşabilsinler:

“...gönül gözleri nur perdelerini aşıp Azamet ve Celal Madenine ulaşabilsin ve canlarımız senin yüce ve mukaddes dergâhına ait olabilsin”.

Ama zulmanî hicapları henüz yırtamamış olan ve bütün dikkatini tabiat âlemine yöneltmiş bulunan ve Allah korusun, “Allah’tan sapmış” olan ve esasen dünya ötesinden ve ruhaniyet âleminden habersiz olup tepetakla tabiat âlemine gömülmüş bulunan ve hiçbir zaman nefsini temizleyip kendisini düzeltme gibi bir kaygı ve telaşa kapılmayıp kendisinde ruhanî ve manevî bir güç ve hareket oluşturmayan, kalbinin üzerine siyahlık germiş olan kara perdeleri kenara itmeyen kimse ise zulmaniyetin son ve en kalın perdesi olan “esfelussafilin”ndedir (aşağılıkların en aşağılığı).

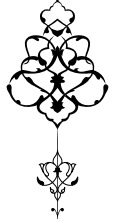
“...sonra da aşağıların aşağısına çevirdik...”⁴⁴

Halbuki Rabb’ul Âlemin Hazretleri (c.c) insanoğlunu en yüce makam ve konumda yaratmıştır:

“...doğrusu biz insanı en güzel bir biçimde yaratık...”⁴⁵

⁴⁴ Tin, 5.

⁴⁵ Tin, 4.

Nefsinin istek ve tutkularına uyan ve kendisini bildi bileli zulmanî tabiat âleminden başka birşeye eğilim duymayıp bu karanlık ve kirli dünyanın dışında başka bir yer ve dünyanın da bulunabileceğini hiç düşünmeyen kimse zulmanî perdeye gömülmüş ve “...o, yeryüzüne meyletti (aşâğılığı seçti) ve nefsinin istek ve tutkusuna uydu”⁴⁶ buyruğunun canlı örneği olmuştur. Zulmanî perdeyle örtülü günaha bulaşmış kalbi, günah ve isyankarlığının çokluğu neticesinde sıkın hale gelmiş ruhu ve bozulmuş moraliyle Hak Teâlâ’dan (c.c) uzak düşen ve hakikati görebilecek göz ve aklını körelten kimse, “Allah’tan gayrisından kopma” şöyle dursun, bu “nefsine uyma ve dünyaya eğilim duyma”larla, zulmanî hicap ve karanlık perdelerden bile kurtulamaz.

Böyle birinin Allah’ın velilerinin makamını inkâr etmemesi; berzah âlemlerini, sıratı, ölümden sonra dirilişi ve ahireti, kıyameti, hesabı, Kitab’ı, cennet ve cehennemi masal telakki etmemesi bile hüner sayılır! Yoksa insan günah işleme ve dünyaya gönül verme neticesinde bu hakikatleri inkâr edecek, evliyanın makam ve derecelerini inkâra kalkışacak noktaya da gelebilmektedir. Hem de, evliyanın makam ve dereceleri dua ve münacaatlarda geçen şu birkaç cümleden ibaret olduğu halde!

İlim ve İman

Bazen, bakıyorsunuz insanın bu gerçeklere ilmi var, bu gerçekleri biliyor ama imanı yok... Mesela ölü yıkayan adam ölüden korkmaz, çünkü ölüden ona hiçbir zarar gelmeyeceğine, ölünün ona hiçbir şey yapamayacağına yakini vardır! Hem zaten canlı olduğu ve ruhu bedeninde bulunduğu zaman bile elinden bir şey gelmeyen şu insan artık can vermiş olduğu şu durumda ne yapabilir ki? Buna rağmen yine de bazılarının ölüden korkmasının nedeni, bu hakikati bilmeleri, ama bu hakikate henüz iman etmemiş olmalarıdır. Mesela Allah’a ve hesap gününe inanırlar, ama yakınleri yoktur; aklın anlayıp idrak etmiş olduğu şeyden kalpleri habersizdir. Delil ve ispatla bir Allah’ın var olduğuna, kıyamet ve meadın hak olduğuna inanırlar, ama bizzat bu aklî delil ve ispatın, kalbe perde çekmesi ve iman nurunun kalbe vurmasına engel teşkil edip Yüce

⁴⁶ A’raf, 176.

Allah'ın (c.c) onu karanlıklardan nur ve aydınlığa çıkarmasını önlemesi mümkündür:

“Allah, iman edenlerin velisidir. Onları karanlıklardan nura çıkarır.”⁴⁷

Ve Allah Tebarek ve Teâlâ'nın velisi olduğu ve karanlıklardan çıkarıldığı biri artık günah işlemez, gıybet etmez, iftira yakmaz, iman kardeşine kin ve haset beslemez; kalbinde nuraniyet duyar, dünya ve dünyaya ait şeylere kıymet vermez. Hz. Emir'in de (a.s) buyurduğu gibi^[*]:

“Bütün dünya ve dünyaya ait şeyleri bana verip, karşılığında, bir karcının ağzındaki bir arpa kabuğunu zorla ve adalete aykırı olarak almamı isteseler asla kabul etmem bunu!”⁴⁸

Ama sizlerden bazısı, her şeyi ayaklar altına alıyor... İslam büyüklerinin gıybetini ediyorsunuz... Başka insanlar mahallenin bakkalını atarını çekiştirir, bunlar da tutup İslam ulemasına çirkin yakıştırmalarda bulunurlar, hakarete bulunur, saygısızlık ederler; çünkü imanları sağlamlaşmamıştır henüz, yaptıklarının karşılığını göreceklere inanmamaktadırlar.

“İsmet”^[**] tam bir imandan başka bir şey değildir; peygamberlerle velilerin ismetinin anlamı, meselâ, Hz. Cebrail'in (a.s) onların elinden tutuyor, yardımcı oluyor olması değildir. Evet, Hz. Cebrail (a.s) Şimr'in^[***] elinden tutacak olsa tabii ki o da günah işlemez asla! Ama ismet, imandan doğan bir durumdur. İnsan, Hak Teâlâ Hazretlerine iman edip O'na inanır ve güneşi görür gibi gönül gözüyle Yüce Allah'ı görürse, günah işleyip isyana kalkışması mümkün değildir; çünkü güçlü ve silahlı biri karşısında elbette ki “ismet” meydana geliverir. İnsanı günaha girmekten koruyan şey, kendisini Allah'ın huzurunda gördüğü için duyduğu “korku”dur. Allah'ın selamı onlara olsun, Masum İmamlar, tertemiz bir

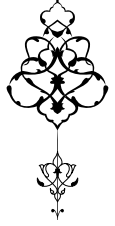
⁴⁷ Bakara, 257.

[*] Hz. Emir: Hz. Ali (a.s) (çev).

⁴⁸ Nehc'ul Belağa, 215. hutbe.

[**] İsmet: Masum olma, “günahişlemezlilik” (çev.)

[***] Şimr: Kerbelâ'daHz. İmam Hüseyin'in (a.s) mübarek başını kesme alçaklığını gösteren katil (çev.)

tıynetle yaratıldıktan sonra Allah'ın rızasını kazanma, nuraniyet elde etme ve faziletli melekeler edinme neticesinde kendilerini daima Allah Tealâ'nın huzurunda bilmekte, her şeyi bilen ve çepeçevre sarıp kavramış olan Yüce Allah'ın dergâhında görmektedirler. Onlar Allah'tan başka her şeyin ve herkesin fani olduğuna ve onların, insanın alınyazısını etkileyemeyeceğine inanmışlardır:

“O'nun vechinden başka her şey helak olucudur”⁴⁹.

Eğer insan görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin Allah'ın huzuru olduğuna ve Hak Teâlâ'nın her yerde hazır ve nazır olduğuna iman edip yakinen inanacak olursa, Hakk'ın huzurunda ve bizzat Hakk'ın vermiş olduğu nimetle günah işlemesi mümkün değildir artık. İnsan mümeyyiz (iyiyi kötüden ayırt edebilen) bir çocuğun karşısında günah işlemiyor, meselâ avretini açmıyorken, nasıl oluyor da Hak Teâlâ'nın karşısında ve Yüce Rabbinin huzurunda avretlerini (ayıplarını) açabiliyor, hiçbir canilikten çekinmeyebiliyor? Nedeni şudur: O çocuğun orada bulunduğuna imanı vardır, buna inanmaktadır, ama Yüce Allah'ın hazır ve nazır bulunduğu dair bilgisi varsa da, buna imanı yoktur ve inanmamaktadır. Bilakis, kalbini karartmış olan fazla günah nedeniyle bu tür mesele ve hakikatleri asla kabul edememektedir esasen, hatta doğru olabileceğine ihtimal dahi veremiyordur belki de. İnsanın yakın etmesi bir tarafa düşün, insan eğer Kur'an-ı Kerim'de haber verilen bu şeylerin, bu müjde ve bu tehlike uyarılarının doğru olduğuna sadece ihtimal bile verecek olursa elbette ki tutum ve davranışlarını gözden geçirip kendisine yeni bir çeki düzen verecek ve böylesine küstahça ve gemi azya almışçasına bir sorumsuzlukla gitmeyecektir.

Siz, bir yolda yırtıcı bir hayvan bulunduğunu ve size zarar verebileceğini bilir veya size karşı çıkabilecek silahlı bir adamın o yolu kesmiş olduğunu anlarsanız o yolculuğa çıkmaktan vazgeçer, oracıkta duruverir ve bu haberlerin doğru olup olmadığını araştırırsınız. Bu durumda birisinin, cehennem varlığı ve ateşte kalıcılığa ihtimal verdiği halde yine de günah işlemesi mümkün müdür? Yüce Allah'ı hazır ve nazır bilip kendisini o Yüce Yaratıcı'nın huzurunda gören ve sözleri ve davranışları için

⁴⁹ Kısas, 88.

hesap vereceğine, her şeyin bir karşılığı olduğuna ve bu dünyada söylediği her kelime, attığı her adım ve yaptığı her amelin yazılıp kaydedildiğine, Allah'ın “rakib” ve “atid” -hazır bir gözetleyici, her şeyi kontrol edici-⁵⁰ meleklerinin onu dikkatle gözetlemekte olup yaptığı ve söylediği her şeyi kaydettiklerine ihtimal veren bir insanın buna rağmen suç ve günah işlemekten yine de korkmaması mümkün müdür? Asıl dert, bu hakikatlerin gerçekleşeceğine ihtimal dahi verilmiyor olmasıdır... Bazılarının hal, davranış ve gidişatından belli ki tabiat ötesi âlemin var olduğuna ihtimal dahi vermiyorlar. Çünkü sırf bu ihtimal bile insanı birçok uygunsuz şeylerden vazgeçirmeye yeter.

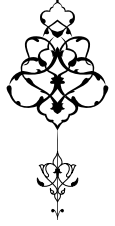
Kendini Islah Etmede İlk Adım

Ne zamana kadar gaflet uykusunda kalacak, fesat ve mahva gömülmeyle devam edeceksiniz? Allah'tan korkun! İşlerin akıbetinden çekinin! Gaflet uykusundan uyanın! Henüz uyanmış değilsiniz siz, ilk adımı atmış değilsiniz daha! Bu yolda, nefsin islahında atılacak ilk adım “uyanış”tır.⁵¹ Ama siz uykudasınız; gözler açık, gönüllerse uykuda... Gönüller uykulu ve kalpler, işlenen günahların etkisiyle paslanıp kararmamış olsaydı doğru olmayan söz ve davranışlarınızı böylesine rahatça ve lakaytça sürdürmezsiniz asla. Ahiretle ilgili mevzularla ahiretin o korkunç “akabe”lerini biraz düşünseydiniz üzerinizdeki ağır mesuliyet ve vazifelere daha fazla önem verirdiniz.

Sizin bir başka dünyanız da var; bir ahiret ve kıyamet de var sizin için (yani hiçbir hesap vermeyecek ve döndürülüp hesap vermeye getirilmeyecek olan diğer yaratıklar gibi değilsiniz siz). Niçin ibret almıyorsunuz? Niçin uyanmıyor, niçin kendinize gelmiyorsunuz? Neden bunca rahat bir şekilde kendi Müslüman kardeşlerinizin gıybetini yapıyor, onları çekıştirip duruyor, sözlerine gizlice kulak veriyorsunuz? Gıybet için uzanan bu dilin kıyamet günü başkalarının ayakları altında çiğnenip ezileceğini biliyor musunuz? “Gıybetin, cehennem köpeklerinin

⁵⁰ “O, söz olarak herhangi bir şey söylemeyiversin; hemen o sırada söylediği herşeyi derhal kaydeden hazır bir gözetleyici (“rakib” ve “atid”) mutlaka vardır.” Kâf, 18.

⁵¹ Metinde Arapçası geçiyor.

yalağı olduğu”ndan⁵² haberiniz var mı? Bu ihtilafların, bu düşmanlıklar, kıskançlıklar, kötümserlikler, bencillikler, gurur ve kibirlenmelerin ne kadar kötü akibetleri olduğunu hiç düşündünüz mü? Bu rezil ve haram amellerin akibetinin cehennem olduğunu ve ebediyen cehennem ateşinde kalmakla sonuçlanabileceğini biliyor musunuz?

İnsan, acısız hastalığa yakalanmaya görsün... Acı, insanı tedaviye doğru sevkeder; doktora, hastaneye götürür insanı, acısı olmayan hastalığa bilinemeyeceğinden çok tehlikelidir. İnsan ancak iş isten geçtikten sonra farkına varır böyle hastalıkların. Psikolojik hastalıkların acısı olsaydı şükretmek gerekirdi, çünkü insanı tedaviye sevk ederdi bu. Ama ne yazık ki bu hastalıkların acısı yoktur. Gurur ve bencillik hastalığı acısızdır. Diğer günahlar da öyledir, hiçbir acı hissettirmeksizin kalbi ve ruhu çürütür. Bu hastalıkların acısı olmadığı gibi, görünüşte tatlıdır da; gıybet sohbetleri meselâ, bir hayli koyudur! Bütün günahların kökü olan “nefsine düşkünlük” ve “dünyaya düşkünlük”⁵³ zevk vericidir aynı zamanda! Su hastalığına yakalanan insanı⁵⁴ yine su öldürür, ama yine de son nefese kadar su içmekten zevk alır. İnsan bir hastalıktan zevk alır, üstelik acı da duymazsa elbette ki tedavi olmaya çalışmayacak ve bunun öldürücü olduğunu ne kadar söylemeniz de inanmayacaktır. İnsanoğlu dünya-perestlik ve zevkine düşkünlük hastalığına müptelâ olur da dünya sevgisi kalbinde yer ederse dünya ve dünyalıktan başka şeylerden usanıp bıkar; maazallah, Allah’a, Allah’ın kullarına, O’nun peygamberleri, velileri ve meleklerine düşmanlık duyar, kin ve nefret besler ve melekler, Münez-zeh Yüce Allah’ın emriyle onun canını almaya geldiklerinde büyük bir nefret ve usanç duygusu kaplar içini, çünkü Yüce Allah ve meleklerinin onu sevgilisinden (dünya ve dünyevî işler) ayırmak istediklerini görür; binaenaleyh bu durumda, Hak Teâlâ’ya düşmanlık duyup O’na nefret

⁵² Emir’el Mü’minin Hz. Ali’nin (a.s) Nevfel Bekâli’ye bir vaazında şöyle buyurduğu geçer: “Gıybetten sakın, çünkü gıybet, cehennem köpeklerinin yalağıdır.” bkz: Vesail’uş Şia c: 8, s. 600, Kitab’ul Hacc “Ahkam-ı Aşere” Bapları, 152. Bab 16. Hadis.

⁵³ “Dünya sevgisi bütün günahların ana nedenidir.” EbuAbdullah İmam Hüseyin (a.s) bkz: Usul-u Kâfi c: 4, s. 2’de, İman ve Kûfür Kitabında “Dünya Sevgisi ve Hırsı...” Babı 1. Hadis ve Usul-u Kâfi c: 3, s. 197, aynı kitap “zemm’uddünya ve’l zohd-i fihâ” Babı, 11. Hadis, Bihâr’ul Envâr, c: 70, s. 1 ve c: 74, s. 178.

⁵⁴ Suya doymama hastalığı: Mostesğî, istisğâ kelimeleriyle orjinal metinde geçmektedir.

besleyen bir halle dünyadan göçmesi mümkündür! Kazvin'deki büyüklerden biri “can vermek üzere olan birinin yanındaydım” diye anlatırdı, “son nefeslerinde gözünü açıp, Allah'ın zulmettiği kadar, kimse zulmetmedi bana! Çünkü bu çocukları büyütüp yetiştirinceye kadar neler çektim ben... Şimdi beni onlardan ayırmak istiyor! Bundan büyük bir zulüm mü olur?” demiş. Evet, insan nefisini ıslah edip dünyadan vazgeçmez ve şu dünya sevgisini yüreğinden söküp atamazsa ölüm anında Allah Teâlâ ve velilerine karşı kin ve nefret dolu bir kalple can vermesinden korkulur! Evet, böylesine uğursuz bir kaderle karşı karşıyadır! Gemi azıya almış şu insanoglu bu haliyle yaratılmışların en üstünü müdür, yoksa en kötüsü mü?

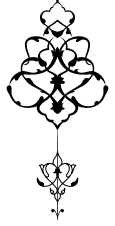
“Andolsun asra ki insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak iman edip salih amelde bulunanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka.”⁵⁵

Bu surede sadece “salih amelde bulunan müminler” istisna edilmiştir. Salih amelise, ruhla uyumlu olan ameldir. Oysaki insanın amellerinin çoğu ruhla değil vücutla uyumlu ve mutabıktır. Üstelik “tavsiyede bulunmak” diye bir şey de yok maalesef. Dünya sevgisi ve nefse düşkünlük size böyle galebe çalacak ve hakikatleri anlamanızı engelleyip amellerinizi Allah için ihlaslı kılmanızı önleyecekse, sizi hakka ve sabra tavsiyeden alıkoyup hidayete ulaşmanıza mania teşkil edecekse hüsrân ve ziyandasınız demektir, hem dünyanız, hem ahiretinizi kaybetmiş olursunuz. Çünkü hem gençliğinizi kaybetmiş, hem cennet nimetleri ve uhrevî iyiliklerden mahrum kalmışsınızdır, dünyanız da yoktur artık. Allah'ın cennetine sokulmayacak olanlar, ilahî rahmet kapılarının yüzlerine kapalı bulunduğu ve cehennem ateşinde ebediyen kalacak olanların hiç olmazsa bir dünyası var, onlar dünya nimetlerine sahipler, ama siz...

Allah göstermesin, dünya sevgisi ve nefse düşkünlüğün sizde giderek artmasına ve şeytanın imanınızı elinizden almasına yol açacak bir noktaya gelmekten sakının. Şeytanın bütün çabasının, insanın imanını çalmaya yönelik olduğunu söylerler⁵⁶. Onun geceli gündüzlü bütün çabaları ve

⁵⁵ Asr Suresi.

⁵⁶ Şeytan dedi ki: “Sen beni azdırdığın için ben de Senin kullarını doğru yoldan alıkoyacağım” A'raf, 16. Ali bin İbrahim'in tefsirinde A'raf suresinin 17. ayetinin

-kullandığı gereçler hep insandan imanı kapıp kaçmak içindir. Sizin imanınızın sabit kalacağına dair kimse senet imzalamış değildir. Sizin imanınız pekâlâ “emanet bir iman” olabilir⁵⁷ ve sonunda şeytan onu elinizden alıverir de Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretleriyle (c.c) velilerine karşı düşmanlıkla göçersiniz dünyadan. Bir ömür boyu Allah'ın nimetlerinden faydalanmış, İmam-ı Zaman'ın (a.s) sofrasına oturmuş olduğunuz halde işin sonunda, Allah göstermesin, imansız olarak ve velinimetinize düşman olarak can vermiş olursunuz sonra...

Eğer dünyaya bir ilginiz, alakanız, sevginiz varsa onu söküp atmaya çalışın. Bu dünya bütün gösteriş ve alımına rağmen, sevmeye değmez aslında; binaenaleyh, şu görünüşteki yaşam gereçlerinden mahrum kalmanın ne kadar değersiz olduğu ortada zaten. Sizin dünyada gönül verip bel bağlayacağınız neyiniz var? İşte, alt tarafı bir cami, mihrab, medrese veya evin bir köşesidir sizinki; iş böyleyken, kalkıp da cami veya mihrab için birbirinizle rekabete tutuşup ihtilaf yaratmanız ve toplumun bozulmasına sebebiyet vermeniz doğru mudur? Kaldı ki, dünya ehli gibi müreffeh ve şaşaalı bir hayatınız olsa ve Allah göstermesin, ömrünüzü aylıklık ve eğlenceyle geçerseniz bile, ömrünüzün sonunda bütün bunların tatlı bir rüya gibi gelip geçmiş olduğunu, ama neticeleri ve mesuliyetlerinin hiçbir zaman yakanızı bırakmadığını görürsünüz. Çabucak gelip geçiren bu tatlı görünümlü hayatın (tabi çok tatlı geçerse eğer!) sonsuz azap karşısında ne değeri var sahi? Dünya ehlinin azabı bazen sonsuzdur. Kaldı ki, dünyayı ele geçirdiğini ve onun bütün nimetleri ve yararlarından faydalanabildiğini zanneden dünya ehli tamamen yanılmaktadır. Herkes dünyaya kendi yaşadığı ortam ve şartların penceresinden bakmakta,

tefsirinde “insanlar hidayet yolunda yürüdüklerinde şeytan onları dinden çıkarmaya çalışır.” bkz: c:1 s. 224 ve Burhan Tefsiri c: 2, s. 5.

⁵⁷ Ehl-i Beyt'den (a.s) ulaşan bir rivayette En'am suresinin 98. ayetinde geçen “müstakar” ve “müstavda” için şu açıklama yapılmıştır: İnsanların imanı “sabit ve kalıcı” ve “geçici, emanet olarak verilmiş” olmak üzere ikiye ayrılır. Muhammed bin Fuzeyl'in İmam Musa bin Cafer Hazretlerinden (a.s) naklettiği üzere: “Müstakar iman ve ondan kaynaklanan şey kıyamete kadar kalıcıdır ve sabittir. Müstavda iman ve ondan kaynaklanan şeyse Allah tarafından, ölmeden önce insandan geri alınır.” Bk: Ayâşi Tefsiri c: 1, s. 401. Ayrıca, Nehc'ul Belâğa'da da aynı mazmun geçer: “İmanın bir kısmı vardır ki kalplerde kalır, sabittir; bir kısmı da vardır ki ölüm anı gelip çatıncaya kadar kalplerle göğüs arasında emanet bırakılmıştır-ölüm anında geri alınır.” bk: Nehc'ul Belâğa, 231. Hutbe.

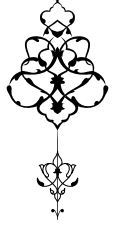
bu nedenle de dünyayı kendi gördüğünden ibaret zannetmektedir. Bu cisimler âlemi -kainat- insanoğlunun ele geçirmiş olduğunu zannettiği, keşfettiğini ve katettiğini sandığı şeyden çok daha geniş ve kapsamlıdır. Bu dünyanın bunca eşyasına rağmen rivayette “dünyaya rahmet nazarıyla bakılmadığı”⁵⁸ geçer. O halde Allah Tebarek ve Teâlâ Hazretlerinin rahmet nazarı buyurduğu ve rahmetle baktığı öteki dünyanın nasıl olduğuna bakmak gerekir. İnsanı davet ettiği “Azamet Madeni”nin ne olduğu ve nasıl olduğuna bakmak gerekir. İnsanoğlu “Azamet Madeni”nin ne olduğunu anlayamayacak kadar küçüktür.

Siz eğer niyetinizi halis hale getirirseniz, amel ve davranışınızı ıslah edip düzeltirseniz, nefis ve mevki düşkünlüğünü yüreğinizden söküp atarsanız yüce makamlar ve büyük dereceler sizler için hazır ve amade hale gelir. Allah’ın salih kulları için öngörülüp hazırlanmış olan makam ve derece karşısında bütün dünya ve dünyalıklar, olanca suni alıcılıklarına rağmen beş para etmez. Böyle yüce makamlara ulaşmaya çalışın, hatta elinizden gelir de becerebilirseniz kendinizi öylesine yetiştirip ilerleyin ki bu yüce makamların da önemini aşın. Bu gibi şeylere ulaşabilmek için ibadet etmeyin Allah’a, ibadet ve büyüklüğe layık olduğu için ibadet ve kulluk edin O’na⁵⁹ ve O’nun azameti karşısında secdeye kapanıp toprağa baş koyun. İşte o zaman “nur perdesi”ni yırtmış ve “Azamet Madeni”ne ulaştığınız demektir. Bu amel ve davranışlarınızla, sürdürmekte olduğunuz bu yolla böyle bir makam ve dereceye ulaşabilir misiniz?

İlahî akıbetlerden kurtulmak, o dehşetli akabelerden sıyrılmak ve cehennem ateşinden yakayı kurtarmak kolayca mümkün mü olacak

⁵⁸ Rivayetin tam metni şöyle: “Allah Azze ve Celle’nin nezdinde dünyanın hiçbir kıymeti yoktur. Allah Teâlâ’nın yarattığı ve hakkında bize bilgi verilip haberi bize ulaşmış yaratıklar arasında dünyadan daha fazla gazaba uğramış olanı yoktur; Allah Teâlâ dünyayı yarattığı andan itibaren ona rahmet nazarında bulunmamıştır. (rahmeti hakedici bir halini görmemiştir.)” bkz: Bihar’ül Envâr c: 70, s. 110, İman ve Kûfür Kitabının 122. Babı, 109. Hadis.

⁵⁹ İmam Sadık (a.s) Hazretlerinden şöyle rivayet olunmuştur: “İbadet üç türdür: Bir grup vardır ki Allah Azze ve Celle’ye korkudan ibadet eder, bu kölelerin ibadetidir. Bir grup ise ödül ve sevaba ulaşmak için ibadet eder, bu da ücretlilerin ibadetidir. Bir grup da vardır ki Allah Azze ve Celle’ye sevgi ve aşkla ibadet eder, bu hür insanların ibadetidir ki bütün ibadetlerden üstündür.” bkz: Vesailü’ş Şia c: 1, s. 45, “Mukaddeme’t-ül İbadet” Babları, 9. Bab, 1. Hadis ve Usul-u Kâfi c: 3, s. 131, İman ve Kûfür Kitabı, İbadet Babı, 5. Hadis.

sanıyorsunuz? Mutahhar İmamların ağlayışları ve Hz. İmam Seccad'ın (a.s) inleyişlerinin öğretme amacıyla olduğunu ve böyle yaparak başkalarına Allah'a nasıl yakarılması gerektiğini öğretmek istediğini mi sanıyorsunuz siz? Sahip oldukları onca yüce makam ve Allah indindeki o büyük derecelerine rağmen yine de Allah korkusuyla ağlıyordu onlar, önlerinde bulunan ve katetmeleri gereken yolun ne kadar çetin ve tehlikeli olduğunu biliyorlardı çünkü. Zorluklardan, çetinliklerden, bir tarafı dünya, diğer tarafı ahiret olan ve cehennemden geçen Sırat'tan geçmenin zorluklarından haberdardı onlar. Kabir, berzah ve kıyamet âlemleriyle, bunların korkunç akabelerini biliyorlardı; bu nedenledir ki hiçbir zaman rahat edemediler ve daima ahiretin şiddetli cezalandırmalarından Allah'a sığındılar.

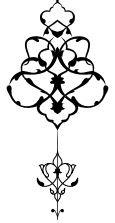
Bu dayanılmaz ve dehşet verici akabeler için ne hal çaresi düşündünüz, ne tür bir kurtuluş yolu buldunuz? Ne zaman kendinizi ıslah edip düzeltmeyi düşünüyorsunuz? Gençlik çağında bulduğunuz, gençliğin enerjisini taşıdığınız, güçlerinize hâkim olduğunuz ve bedeni zaafa henüz yenik düşmediğiniz şu çağınızda kendinizi düzelterip nefsinizi ıslah etmeyi düşünmezseniz, canınızı ve vücudunuzu zaaf, güçsüzlük, halsizlik ve gevşekliğin kapladığı; irade, kararlılık ve direniş gücünü yitirdiğiniz ve günah yükleriyle kalbinizi alabildiğine karartmış olacağımız yaşlılık çağında kendinizi nasıl düzelterek, nefsinizi nasıl ıslah edeceksiniz? Aldığımız her nefeste, attığımız her adımda, ömrünüzü geride bıraktığınız her lahza da bu ıslah işi daha da zorlaşmaktadır; zaman geçtikçe zulmet ve mahvınızın artması muhtemeldir. Yaş ilerledikçe insanın saadetine engel olan bu işler artmakta ve insanın bunlarla baş edebilme gücü azalmaktadır. O halde, biliniz ki yaşlandığınızda nefsinizi ıslah edip kendinizi düzelterek, fazilet ve takva elde edebilmeniz zorlaşacaktır; o zaman tevbe edemeyeceksiniz, çünkü “tevbe ediyorum” demekle tevbe edilmiş ve Allah'a dönülmüş olmaz; bilakis, samimi bir pişmanlık duymak ve günahı terk etmeye azmetmek gerekir⁶⁰. Pişmanlık duyma ve günahı terk

⁶⁰ Müminlerin emiri Hz. Ali (a.s) şöyle buyururlar: “Şüphe yok ki istiğfar ve tövbe illiyyin derecesidir. Bunun da altı şartı vardır: Birincisi, geçmişten pişmanlık duymadır. İkincisi bir daha o geçmişle asla tekrarlamamak azmiyle dönüş ve -hata işlemekten vazgeçtirir...” bkz: Nehc'ul Belaga s: 1281, 409. Vecize. Daha fazla bilgi için bkz: Kırk Hadis Şerhi: İmam Humeyni (r.a) 17. Hadis.

etme azmi; 50- 60 yıl boyunca gıybet ve yalanla iştigal edip saçlarını günah ve Allah'a isyanda ağartanlar için gerçekleşecek şey değildir. Öyleleri, ömürlerinin sonuna kadar müptelâdır.

Gençler oturup da yaşlılık tozunun saçlarını başlarını ağartmasını beklemesinler. Biz yaşlandık, yaşlılığı gördük, getirdiği zorluklarla sıkıntıları biliyoruz. Siz gençken bir şeyler yapabilirsiniz, gençliğin enerji ve iradesine sahipken nefsanî isteklerinizi, dünyevî iştahlarınızı ve hayvanî eğilim ve emelleri kendinizden uzaklaştırabilirsiniz. Ama eğer gençken kendinizi düzelterip nefsinizi ıslah etmenin bir yolunu bulmazsanız, yaşlandığımızda iş işten geçmiş olur artık. Gençken düşünün bunu; yaşlılık ve ihtiyarlık çağına bırakmayın. Gencin kalbi latif ve melekutîdir, fesad saikleri zayıftır onda; ama yaş ilerledikçe günahın kökü kalpte iyice sağlamlaşıp güçlenir, öyle ki, onu kalpten söküp atmak imkansız hale gelir. Rivayette de geçtiği gibi: İnsanın kalbi ilkin ayna gibi saf, dupduru ve nurânidir; işlediği her günahla birlikte oraya siyah bir nokta düşer⁶¹ ve derken kalp kararır ve öyle bir hale gelebilir ki Rabbine karşı günah işlemeyen geçirdiği bir tek gece veya gündüzü olmaz; yaşlanınca da kalbini önceki haline getiremez artık. Allah göstermesin, eğer kendinizi ıslah etmez de kararır kalpler ve günaha bulaşmış gözler, kulaklar, ve dillerle dünyadan göçerseniz Allah'ın huzuruna nasıl çıkacaksınız? Tertemiz ve pâk bir halde size ısmarlanmış olan bu emaneti kirletmiş ve rezil etmiş bir halde nasıl geri vereceksiniz? Size verilmiş olan şu gözle kulak, emrinize verilmiş olan şu elle dil, yaşamınızı sürdürdüğünüz bütün şu organ ve azâlarınız hep Yüce Allah'ın emaneti olup tertemiz ve dürüst olarak sizlere verilmiştir. Eğer günaha bulaşırsa kirlenir, Allah göstermesin, eğer haramlarla kirlenecek olursa rezalete bulaşmış olur. Bu emaneti geri vereceğiniz zaman “Emanet böyle mi korunur, bu mudur emaneti korumanın usulü?” diye sorabilirler sizden... “Biz bu emaneti böyle mi bırakmıştık size?! Şu kalbi size verdiğimizde nasıldı? Size verdiğimiz

⁶¹ İmam Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir: “Her kulun kalbinde beyaz bir nokta vardır. Bir günah işlediğinde oraya siyah bir nokta konar, sonra tevbe ederse o siyah nokta yok olur. Ama eğer günaha devam ederse orası siyah noktalarla dolar ve tamamen kararır. O beyaz nokta tamamen karardığında o kalbin sahibi bir daha asla iyilik ve doğruluğa dönemez.” Bkz: Usul-u Kâfi c. 3, s. 274, İman ve Kûfür Kitabı, Günah Babı, 20. Hadis.

göz böyle miydi? Size verdiğimiz şu organlar ve vücut azâlarınız böyle kirlenmiş ve günahlara bulaşmış mıydı?”

Bu sorular karşısında ne cevap vereceksiniz? Size bıraktığı emanetlere böylesine hıyanet etmiş olarak nasıl çıkacaksınız Rabbinizin katına?

Sizler gençsiniz, gençliğinizi bu yola koymuşsunuz, üstelik dünyevî açıdan pek yararı da yok size; bu kıymetli vakitleri ve gençliğinizin baharını Allah yolunda belli ve mukaddes bir gaye için harcarsanız zarar etmeyeceğiniz gibi dünya ve ahiretiniz de temin olur. Ama eğer durum ve gidişatınız şimdi görülmekte olan bu minval üzere giderse gençliğinizi boşa harcamış, ömrünüzün baharını boş yere geçirmiş olursunuz; öbür dünyada da Yüce Allah'ın katında kesinlikle sorumlu tutulacak ve hesaba çekileceksiniz. Kaldı ki, bozucu ve fesat yaratıcı bu amel ve davranışlarınızın cezası sadece öbür dünyayla da kısıtlı değil; bu dünyada da çetin zorluklar, sıkıntılar ve türlü türlü felaketlere uğrayacak, bela ve bedbahtlık girdabına yakalanacaksınız.

Bir Uyarı Daha

Geleceğiniz karanlık, zira dört bir yandan ve çeşitli kesimlerden çok sayıda düşman başınıza üşüşmüş durumda; sizi ve dinî ilimler medreselerini ortadan kaldırmak için çok tehlikeli şeytanca planlar uygulamakta şimdi. Sömürü unsurları sizin için tehlikeli şeytanca planlar hazırlamış durumda; İslam ve Müslümanlar için çok tehlikeli planları var... Kendilerini Müslümanmış gibi göstererek tehlikeli planlar hazırlamışlar sizler için.

Siz ancak nefsinizi düzeltip ahlâkınızı ıslah ederek, doğru bir disiplin ve intizama girerek bu bozulma ve müşkülâtı yolunuzdan kaldıracaktır, onların sömürü yalanlarını etkisiz hale getirebilirsiniz. Ben ömrümün son günlerini geçirmekteyim şimdi, eninde sonunda ayrılacağım aranızdan, ama sizin önünüzde karanlık bir gelecek ve kara günler görüyorum. Kendinizi ıslah etmezseniz, donatmazsanız, dersiniz ve günlük yaşamınıza disiplini hâkim kılmazsanız, gelecekte Allah göstermesin yok olmaya mahkum olursunuz. Henüz fırsatı kaçırmamışken, henüz düşman ilmî ve dinî boyutlarınızın tamamını ele geçirmemişken bir yol düşünün,

artık uyanın, kıyam edin. Her şeyden önce, ilk merhalede nefsinizi arı-
tıp düzeltmeye ve kendinizi ıslah etmeye bakın, tam donanmış halde ve
muntazam olun, dinî ilimler medreselerine düzen ve disiplin getirin, baş-
kalarının gelip medreseleri düzene koymasına meydan vermeyin. “Bun-
lar layık değiller, ellerinden hiçbir şey gelmez bunların, medreselerde bir
avuç işsiz güçsüz adam toplanmış...” vb. bahanelerle düşmanların med-
reseleri bozup sizi kendi egemenlikleri altına almasına müsaade etmeyin.
Onların eline bahane vermeyin. Eğer siz muntazam olur ve kendinizi ıslah
ederseniz, her açıdan muntazam ve disiplinli olursanız başkaları size
göz dikmez, dinî ilimler medreseleri ve ulema camiasına sızacak yol bu-
lamazlar o zaman. Siz kendinizi donatıp yetiştirin, vukuu beklenen bo-
zulmalara karşı hazırlıklı olun, gerçekleşecek hadiselerle karşı medrese-
lerinizi hazırlayın.

Allah göstermesin, kara günler var sizin önünüzde. Ortamdan anla-
şıldığı kadarıyla kötü günler göreceksiniz. Sömürü odakları İslam’ın hay-
siyetini bütünüyle ortadan kaldırmak istiyor, sizin buna karşı koymanız
gerekir; nefse düşkünlük, mevki ve makama düşkünlükle, kibir ve gu-
rurla mümkün değildir bu “karşı koyma.”. Kötü bir âlim, dünyaya önem
veren bir âlim, mevki ve makamını koruma peşinde olan bir âlim İslam
düşmanlarıyla mücadele edemez ve böyle bir âlimin zararı, başkalarından
daha fazladır. Adımınızı “Allah için”leştirin, dünya sevgisini kalbinizden
söküp atın, o zaman mücadele edebilirsiniz işte. “Ben bir İslam askeri ol-
malı ve silahlanmalıyım, İslam için feda olmalıyım, ölünceye kadar İslam
için çalışmalıyım” diye yetiştirin kendinizi ve bu gayeyi kalbinizde yeşer-
tip kökleştirin şimdiden. “Bugün buna gerek yok” diye bahane uydur-
mayın kendinize. İslam’ın geleceğine faydalı olmaya çalışın, kısacası bir
“insan” olmaya çalışın. Sömürünün yordakçıları “insan”dan korkmakta-
dırlar, “adam olan”dan korkar onlar. Her şeyimizi yağmalayıp götürmek
isteyen sömürücüler bizim ilmi ve dinî üniversitelerimizde “adam” ye-
tişmesine engel oluyorlar. “Adam olmuş bir insan”dan korkuyor onlar...
Çünkü bir ülkede bir “adam” çıkacak olsa onları rahatsız eder ve çıkar-
larını tehlikeye düşürür.

Siz kendinizi yetiştirmek ve mükemmel bir insan olmakla görevlisi-
niz, İslam düşmanlarının meşum planlarına karşı koymakla vazifelisiniz.

Muntazam ve donanmış olmazsanız; her gün İslam'ın vücuduna inen darbelerle karşı mücadele etmez ve direnmezseniz hem kendiniz yok olursunuz, hem İslam hüküm ve kanunlarının mahvına sebep olursunuz ki bundan da siz mesul tutulacaksınız.

Siz âlimler, siz ilim ehli ve siz Müslümanlar, hepiniz mesulsünüz! Başta siz âlimler ve dinî ilimler öğrencileri, sizden sonra da diğer Müslümanlar olmak üzere bütün Müslümanlar mesuldürler!

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden sorumlusunuz”.⁶²

Siz gençler iradenizi güçlendirmelisiniz ki her nevi zulüm ve haksızlığın karşısına dikilebilesiniz! Bundan başka çareniz de yok! Sizin haysiyetiniz, İslam'ın ve İslam beldelerinin haysiyeti hep sizin direnmenize ve karşı koymanıza bağlıdır.

Yüce Allah İslam'ı, Müslümanları ve İslam ülkelerini ecnebilerin şerinden korusun. İslam'a ihanet edenlerle sömürünün İslam beldeleri ve dinî ilimler medreselerine uzanan ellerini kurutsun! Kur'an-ı Kerim'in mukaddes kanunlarını müdafaa ve mukaddes İslamî ülkeleri ileri götürme yolunda İslam ulemasıyla değerli taklid mercilerini (müçtehitleri) başarılı ve muvaffak kılsın. İslam âlimlerini bu çağdaki tehlikeli mesuliyetleri ve ağır vazifelerine âşına ve bilinçli kılsın! Dinî ilimler medreseleriyle ulema merkezlerini İslam düşmanları ve sömürü yardakçılarının sızma ve talan saldırılarından korusun. Genç din adamlarıyla üniversiteli nesle ve genelde bütün Müslümanlara kendini yetiştirip nefsini eğitime, arıtma ve düzeltme başarısı versin, inşaallah. Kur'an'ın nurânî ve inkılâbî düsturlarından ilham alarak kendisine gelip kıyam etmesi ve birlik ve beraberlik sayesinde İslam'ın yeminli düşmanları ve sömürünün elini İslam ülkelerinden kesmesi ve kaybedilen hürriyet, bağumsuzluk, izzet ve azametini tekrar kavuşabilmesi için İslam milletini gaflet uykusundan uyandırıp gevşeklik, uyuşukluk ve fikrî donukluktan kurtarsın, inşaallah.

“Rabbimiz! Bize sabır ve dayanma gücü ver, adımlarımızı sabit kıl ve kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.”

⁶² Evâli'ulleâli c:1, s:129, 8. Fasil, 3. Hadis ve: El-Cami'ussagıyr c:2, s.45,95.

Rabbimiz, bu duayı kabul buyur.⁶³

***

Şer'i ilimleri öğrenmekte olduğunuz ve ilimlerin en üstünü olan fıkı tahsil etmekte bulunduğunuz şu sırada, böylece vazifeleriniz ve mükellefiyetlerinizi tamamen yerine getirdiğinizi ve artık rahat olduğunuzu zannetmeyin, Allah rızası için olmaz ve ihlas taşımazsa bu ilimlerin hiçbir faydası yoktur. Eğer tahsiliniz, Allah göstermesin, Allah için olmaz da nefsanî istekleriniz için olursa, makam, mevki, şöhret ve prestij gibi şeyler için bu ilimleri öğrenirseniz kendinizi vebal altında bırakmış, günah altına sokmuş olursunuz. Bu terimleri -dinî ilimleri- öğrenmek Allah rızasından başka bir şey için olursa sadece vebal ve suç getirir...

⁶³ Bakara, 250.

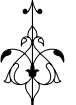
Üçüncü Bölüm

İmam Humeyni'nin İrfani Mektupları

Giriş

Yüce Allah kitabında şöyle buyurur:

“... Güzel bir söz, kökü sabit dalı ise gökte olan tertemiz bir ağaç gibidir. Ki her daim yemişini verir...”¹

İmam'ın külliyatı, “tertemiz bir söz” mesabesindedir. Her daim yenden meyveye durur ve yemiş verir. Hakk'a erişmiş bu arifin bütün irfani kitap ve risaleleri, bir bereket kaynağı olan ömrünün yirmili ve otuzlu yıllarında kaleme aldığı eserlerindedir. Bu eserler, bugün irfan ve tasavvuf kürsülerinin ihtisas bölümleri için bir kılavuz ve yeni ufuklara açılan birer penceredirler.

İmam'ın halkın geneline hitaben yapmış olduğu sohbet ve konuşmalar dahi her ne kadar üstü kapalı da olsa irfani meselelerle ilgili gayet latif telmih ve nükteler içerir. Ancak İmam'ın irfani mirasını barındıran asıl zahire ve hazineler, yazıya dökülmüş bu eserler değildir. Onun geride bıraktığı en değerli ve en nefis hazine, onun görkemli İslam İnkulâbının irfan ve hamaset sayfalarına kaydetmiş olduğu o “tertemiz sözler”, yani benlik kisvesinden arınmış, Allah yoluna adanmış ve her biri Hakk'a erişmiş birer ihlâs abidesi olan gençlerin tertemiz canlarıdır. Evet, her şeye rağmen yine de bu aşk ehli arifin varlık deryasını yeniden bir dalgalandırarak içinde barındırdığı paha biçilmez mücevherleri sahile sürüklemesi için bir yol, bir bahane bulmak gerekiyordu. Zira irfanın saf ve arı anlamları, içine döküleceği her yeni kalıp ve zuhura erişeceği her yeni

¹ İbrahim,24-25

timsal içerisinde kendine özgü muhatapları için daha bir fayda kaynağı olabilir. Evet, bazı gönüllerde var bulunan niyaz ve arzu, bazen feyiz pınarlarının kaynayıp coşmasına sebep olur da susuz zeminlere akması için birçok yol açabilir. İşte bu mektuplar, böylesi bir taşmanın bize ulaşan katreleridir.

İrfan büyükleri arasında, belirli şahıslara hitaben, gerek doğrudan gerekse bir müridin talebi üzere, irfani mektuplar yazma geleneği, bir sünnet-i hasene; bir güzel gelenektir. Ki bu vesileyle varlıklarında barındırdıkları nur deryalarının nihai şuaları zuhura erişir. Ayn'ul Kudat, Allame Hilli, Hüseyin Kuli Hemadani, Seyyid Ali Gazi Tabatabai ve sair büyükler bu zümredendirler. Bu zemini ben kendimde, o değerli zatın varlığının yeni bir tecelli ile zuhuru ve bazı hakikatleri sergilemesi için yeni ve farklı bir fırsat addettim ve nice rica ve sonu gelmez ısrarlarımın dayanağı kıldım.

Bu mektupların bazıları onun hayatının coşku, heyecan ve hatıralarla dolu yıllarının anısını taşır. İmam, o günlerin bütün yoğunluk ve zorluklarına rağmen bendenizin özlem ve ısrar dolu ricalarını kırmayıp geniş bir yüreklilikle cevap verdi. Bu mektupların her biri ehli için bir ilaç; dahası şifanın ta kendisidir. İmam'ın kendisi de zaten hep şöyle buyururdu: Ahlaki yazılar, birer reçete değil; ilacın kendisi gibi görülmelidirler. Bu mektuplar sadece İmam'ın kalbinde taşıdığı Tevhit surelerinin birer ayeti değil, aynı zamanda mana âlemlerinde gerçekleşecek fetihler ve yepyeni açılımlar için birer "Fatihat'ul Kitaptır"lar. Bu mektuplarda, marifet derslerinin bütün detaylarının şerhi, alabildiğine "hülasa" ve tam bir uyum ve "tenasüp" içerisinde ve çok özel bir atmosferde kâleme alınmıştır. İmam'ın kutsi nefesinin etkisini, manevi algıları açık olan herkes bu mektupların her satırında ve apaçık bir şekilde görebilir. Onun irade manzumesinin her mısraı, sözünün her kıvrımı ve adımlarının her ahengi o manevi hazinelerin izlerini taşırdı. Hatta öyle ki, onun o vakarlı tebesümünde biz, hikmet incilerini görebiliyorduk.

Dolayısıyla hatta eğer İmam bizim için tek bir irfani mektup yazmamış olsaydı dahi bizim için onun varlığı "insanları dilinizle eğitmeyin (amelleriniz öğretmen olsun!) buyruğunun bir tefsiriydi. İmam hayatının bütün aşamalarında, irfan ilminin bütün konu başlıklarını bizim

için şerh etmiştir. İmam hatta eğer tek bir mısracık olsun geride hiçbir şiir bırakmamış olsaydı dahi onun aşk antolojisine kaydettirdiği şairane yaşam takvimi, ubudiyet / kulluk defterine işlenmiş bir manzumdur. İmam her şeyden önce, sonra ve her şeyle birlikte Allah'ı gören bir gözle bakmaya alışık olduğundan onun irfanı, tevhid ile ve tevhid, onun irfanı ile anlam kazanmıştır. İmam'ın bütün tavır ve davranışları ve bütün varlık sahası, o yegâne sevgiliye olan aşkının aydınlığında "tevhid ve birliğe" erişmişti. Onun ruhunun kutsi izzet pınarlarıyla olan bağı ve varlığının manevi âlemlerin sahilizliğinde gark olmuş hali, bize hep şöyle seslenedurur: Nurani hicapları yırtarak nice yüce menzillere erişmek gayet olasıdır! Tabi o, bütün tevazu ve alçakgönüllülüğüyle her daim derdi ki: "Biz henüz zulmani hicapların bağlarına mahkûmuz. Hâlbuki ondan sonra dahi nurani hicaplar vardır. Oysa biz hicaplar içre bir sokağın henüz bir kıvrımındayız!"

Evet, biz İmam'ın bütün kerametleri ve olağanüstü yönlerinin loş aydınlığında teneffüs etmiş olanlar, onun manevi ve irfanî makamların en zirvesine ulaşmış biri olduğuna şahitlik ederiz. Lakin o, her daim geçip giden ömrünü hasretle anar ve açıkça derdi ki: "Ben bir hiçim; hiçbir hiçi!" O, eğer tek kelime ile olsun arifane duygularını kâleme almamış olsaydı dahi, biz onun ihlâs ve imanının berrak aynasında şu satırları pekâlâ okuyabilirdik: "Gaye ve maksadın bir tek o yar için olsun diye gayret et, çabala!"²

Biz eğer onun irfanî mektuplarında "O'ndan gayrisinden bir şey beklemek şirk ve O'ndan gayrisinden korkmak küfürdür!" cümlesini okumamış olsaydık dahi, bu hakikati onun pratikte dünyanın süper güçleri karşısında dik ve onurlu duruşuna bakarak öğrenebilirdik.

Evet, bütün her şeye rağmen henüz tam açıklığa kavuşmamış daha nice şeyler vardı ve bu perdeleri aralamak için onun "Yed-i Beyzası"nın bir işareti gerekiyordu. Henüz nice "umum" ifade eden kavram yerli yerinde duruyordu ve bizim onları "tahsis" edecek kayıtları tanımak için onun dizi dibinde yetişmemiz gerekiyordu. İmam bu mektuplarında oldukça kapsamlı açıklamaların yanında, irfanî konuların gayet zarif detaylarıyla ilgili yine gayet zarif ve ince ifadeler kullanır. Evet, biz daha henüz

² Age. c. 18, s. 450

bu incelikleri derinliğine anlamak için bu ilmin alfabetini öğrenmeye muhtaçtık ki, o “Ezeliyet Üstadının” davetine icabet etti ve gitti. Biz daha henüz ne çok ders almalıydık oysa onun dergâhında. Oysa biz, örneğin İmam’ın kendisinin “Kelime-i Şerife-i Camia” diye nitelendirdiği şu sözlerin açıklamasını isteyecektik kendisinden: “Eğer sır sahibi bir arif ‘Elhamdülillah’ ta velayet sahibinin adımlarının izinde derinleşecek olursa, bütün varlık âleminde Allah’tan başka hiçbir şey ve hiçbir kimsenin mevcut olmadığını bulur ve görür. Zira eğer olacak olsaydı, “Hamd” Zat-ı İlahi’ye özgü kılınmazdı.” İşte biz bu hengâmeleri yaşarken o, “Kullarım arasına gir, Cennetime gir!” nidasının peşi sıra yola koyuldu da gitti. Oysaki biz henüz Tevhid’in hakikati ile ilgili ona soracağımız sorular üzerine düşünüyor ve o pirin elvermesiyle “Kelimetullah’ı” yüreklerimize naksetmek arzusundaydık. Çünkü mektuplarından birinde bize şöyle seslenen onun kendisiydi: “En büyük kelime ve en yüce cümle olan Kelime-i Tevhid’i akıl düzeyinden kalp düzeyine eriştir!”³

O, daima seyr-u süluk yolunun karmaşıklığı ve çıkmaz sokaklarıyla ilgili hatırlatmalarda bulunurdu. Örneğin bu minvalde şöyle yazmıştı: “Şeytanın hileleri ve İblisin mazharı olan nefsin aldatmalarından hiç kimse kaçamaz. Kaçacak olsa dahi onun gayet dakik, girift ve karmaşık kök ve dallarından kurtulamaz. Biricik yolu, Allah’ın bizzat kulunun ellerinden tutmasıdır; tıpkı Safiyyullah (Hz. Âdem) i çekip kurtardığı gibi. Tabi biz nerede o kelimeleri algılayacak kapasite nerede!”⁴

İşte biz tam da bu karmaşık ağların sırrı ve gizemi ile ilgili daha nice şeyler duymak istiyorduk. İstiyorduk ki “Kelimelerin” tefsirini bize anlatsın. Ne var ki o, “Rabbine dön!” nidasına icabet etti. Şimdi bir biz kaldık bir de onun ayrılığının sahilisiz hicranı. Şimdi bir biz kaldık ve bir de onun fikirlerinin mütalaasının ağır yükü!

Dolayısıyla bugün bize düşen, onun fikir ve öğütlerinin özüne erişebilmek için bir yandan, onun geride bıraktığı eserlerini gayet titiz bir incelemeyle mütalaa edip sahip çıkarken diğer yandan, onunla olan gönül bağımızı korumaktır. İşte bu mektuplar da onun düşünce ve özlemlerinin sahilisiz deryalarından birer katre, birer şebnemdir.

³ Age. c. 18, s. 514

⁴ Age, c. 18,s. 455

İmam'ın irfani mektuplarının içeriğini iyice bir mütalaa ettikten sonra, onun irfan mektebinin hem nazari hem de ameli boyutlarının ana hat ve mihverlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Fıtrat Eksenlidir

Bu eksen, sadece irfani mektuplar ve nazari irfanla ilgili eserlerinde değil; bütün diğer eserlerinde de çok açık ve net bir şekilde göze çarpar. İmam, irfanın ameli boyutu ve seyr-u süluk yolunun inişli çıkışlı bütün güzergâhlarında fıtratın tanınması ve lâzımlerinin bilinmesinin zorunluluğuna önemle vurguda bulunur. Öyle ki o, yeri geldikçe sürekli “ Fıtrat Ayeti”nin içerdiği incelikleri dile getirir ve önemle hatırlatır:

﴿ فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ... ﴾

“...Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fıtrat...” (Rum/30)

İlahi fıtratı, bütün varlık âlemine yaymak ve bu yönde kemâle yönelim ve kemâl arayışı; bütün kalplerin yöneldiği o yegâne maşuka/sevgiliye dönük aşk; bütün kusurlar ve mutlak anlamıyla noksanlıklardan uzak olma eğilimi; fıtratın, mahdut ve sınırlı kemâl ve cemal mazharlarıyla asla doyuma ulaşamayacağı gerçeği ve sair hakikatler, İmam'ın bu eksen çerçevesinde incelediği ve dikkati nazara aldığı konulardır.

İrfan, Kur'an ve Sünnet'in Ayrılmaz Birliği

İmam'ın irfani düşüncesinde Kur'an, İlahi Marifete erişmenin en eşsiz kaynağı ve insani kemalata doğru hareketin yegâne yol ve tarikidir. Hadis külliyatları da her biri birer irfan membaidırlar. İrfan ilminin ana pınarının Kuran'a dayanması; Kur'anın varlık âlemindeki bütün irfani gizem ve sırları içermesi; en yüce hakikatlerin, âlemlerin en karanlık ortamına nüzulü; irfani gizem ve esrarın dile gelmesinde her biri birer hazine sayılması gereken duaların harikulade rol ve önemi ve sair ilgili konular, İmam'ın bu eksenle ele aldığı ana konulardır.

Şeriat Eksenlidir:

Şeriat mihverî ve Şeriat'a yönelimin zarureti, İmam Humeyni irfanının en önemli ana eksenlerindedir. İmam, marifet merdiveninin en zirvedeki basamağında dahi Şeriat'ın gereklerine dikkat etmenin zorunluluğuna daima vurguda bulunur. Ona göre Hakikat'e erişmek, ancak ve ancak Şeriat'ın farzlarıyla amel, haramlarından sakınmak, görünüşte küçük de olsa bütün günahlardan uzak durmak, hatta eğer bir günah gözümüzde küçük görülüyorsa, onu büyük günahlar mesabesinde görüp terk etmekle mümkündür. Şeriat'ın ahkâmıyla amel hususunda daimi bir murakabe içersinde olmak, müstehap ve nafîle amellerle çokça iştiğal, mümkün mertebe mekruhlardan sakınmak ve güzergâhı Şeriat daîresinden geçen "Sırat-ı Müstakim" üzere kalmak gibi konular İmam'ın özenle tavsiyede bulunduğu, her daim önemini hatırlattığı ve sürekli dile getirdiği ana mevzulardır.

Toplum Eksenlidir:

Uzlet ve inziva kültürü, İmam'ın irfani düşüncesinde övülebilecek hiçbir özellik taşımaz. Ona göre, en çok önemsenmesi gereken ibadet ve Allah'a erişmenin en münasip yolu, toplumsal ilişkilerde iyilik üzere olmak, toplumun ıslahı için çabalamak, mazlumlara yardım eli uzatmak, Müslümanların sorunlarıyla ilgilenmek, ihtiyaç sahiplerinin yardımına koşmak, siyaset sahnesine aktif bir şekilde katılmak ve Allah için olması şartıyla bu sahalarda daimi bir faaliyet içersinde bulunmaktır. Bu yol, İmam'ın bütünlüklü irfan mektebinin gerektirdiği en başlıca seyr-u süluk yoludur. İmam, bu konuların önemini sürekli vurgular ve "Müslümanların sorunlarını dert etmeden sabahlayan bizden değildir" hadisini hatırlatırdı.

Aile Eksenlidir:

İmam'ın irfan mektebinde, aile kurmak ve ailevi meselelerle ilgili sorumlulukları ciddiye almak, seyr-u süluk yolunda önemle göz önünde bulundurulması gereken ödevlerdendir. Ana-babaya, yakın akraba ve yakınlarla ihsanda bulunmak; özellikle de babadan ziyade anneye saygı

duymak, çocukların eğitimini önemsemek ve manevi açıdan ellerini tutup yönlendirmek İmam'ın her fırsatta hatırlattığı ve tavsiyede bulunduğu başlıca konulardır. Bütün bunlar aslında şu ayeti celilenin zorunlu bir gereğidir:

﴿ قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا ﴾

“...Kendinizi ve yakınlarınızı ateşten koruyun...”⁵

Enaniyet ve Nefisle Mücadelenin Önemi ve Temel İlke Oluşu

İmam, bazı tasavvuf ekollerinin aksine nefisle mücadelenin en güvenilir ve en başarılı yol ve yönteminin, bencillik (enaniyet) ve benlik sevgisine karşı cihad/mücadele olduğuna inanır. Zira dünya ve benlik sevgisi, en köklü problemdir: “Dünya sevgisi, bütün günahların başıdır”

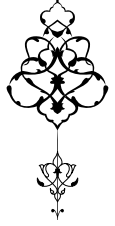
Başka bir tabirle ona göre bütün kötü ve kınanmış ahlaki sıfat ve melekelerin kökü sayılan nefisle mücadele, bencilliğin dal ve budakları sayılan diğer bütün cilveleriyle uğraşmaktan daha öncelikli ve evladır.

Bu mektuplarda bu konuyla ilgili olarak: nefis sevgisinin bütün günahların kaynağı ve enaniyetin Ummu'l Fesad, yani fesadın anası olduğu gerçeği, nefis sevgisinin kalıntılarının uhrevi acılar ve azaplarla sonuçlanacağı, nefsin arzuladığı şeylerden mahrumiyet durumlarında Hakiki Mahbuba karşı düşmanlık besleme tehlikesi ve sair konular ele alınmıştır.

İhlâsı Gözetmenin Diğer Bütün Ödevlere Önceliği ve İlk İlke Oluşu

İhlâs meselesi, İmam'ın en çok önemsedığı ve çok sık hatırlattığı konular arasında yer alır. Bu ilkeyi daima gözetmek, İmam'ın bakışında önem bakımından öyle bir düzeydedir ki, hatta riya veya kendini beğenmişlikle sonuçlanma tehlikesi söz konusu olduğunda ve salih amel ve nafil ibadetlerin zarar kaynağı olabileceği yerlerde, bu amelleri terk etmeyi caiz bilir. İlahi olmayan bir maksada yönelme ihtimali karşısında gece namazlarını terk etmek; riya, üstünlük taslamak ve cedelleşme (söz dalası)

⁵ Tahrim, 6

maksadıyla yapılacak eğitim ve öğretimden sakınmak; gurur, şöhret ve dünyevi makamlara talip olmak ve benzeri ahlaki zaafırlardan uzak durmak İmam'ın ihlâsı kökleştirmek ve pekiştirmek için atılmasını zorunlu gördüğü adımlardır. Evet, İmam'ın kendi öz varlığında barındırdığı bütün bereketlerin kaynağı da zaten sahip olmuş olduğu ihlâs idi. Zira “Allah için olan her şey gelişir ve serpilir.”

Sözün özü, “Sevgilinin cilvelerinin ne başı ne de sonu olur!”

Hüsn-ü hitam babından biz de aziz İmamımızla ses sese Allah'tan niyaz eder ve deriz ki:

Rabbim! Yüreklerimizdeki aynaları, ihlâs nuruyla aydınlat! Hayret ve dalalet çöllerini hakkıyla tanımayan bizleri, saadet ve mutluluğun ana caddesine hidayet eyle! Bizi kerimane bir ahlak ile ahlaklandır!

Dr. Fatma Tabatabai

1

Mirza Cevad Hemedani'ye (Hüccet) İrfani Mektup

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Rabbim! Tertemiz olan sensin; Sana şükrediyorum.

Ey ariflerin arzularının Ahadiyyet'inin kemâline yol bulamadığı Rabbim!

Ey koşturup duranların, tefekkür ayağıyla kutsi yüceliklerine erişmekten aciz kaldığı Rabbim!

Senin azametin öylesine ulu ve yüce ki, hiç kimse ona bir yol bulamaz.

Senin isimlerin düşünüp tefekkür edenlerin zanlarına sığılmaktan beri!

Cem'-i ve gaybi Hazret makamında Zati Ahadiyyet bir tek sana mahsustur. Sana mahsustur Vahidiyyet-i Ferdi, Esmâ ve A'yan'ın tüm tecellilerinde!⁶

Asıl ibadet eden sen iken; yine yegâne mabut sensin! Övgüye mazhar gördüğün her şeyde, hem öven hem de övülen yine sensin!

Ey Rabbim! Sana şükrediyorum. Varlığın bütün hakikatini yansıtan dillerle sana şükrediyorum;⁷ gayp ve şühud aynalarında yansıyan bütün nimetlerin için!

⁶ İlahi Zat Makamı, hiçbir aynada tecellisi olmayan makamdır. Zat'ın Ahadiyyet makamı, bütün isim ve sıfatların yitip yok olduğu varlık düzeyinin tecelli makamıdır. Vahidiyyet makamı ise, bütün isim ve sıfatlarla mukayyet varlığın tecelli makamıdır.

⁷ Allah Teala, bütün makamlarda –fiil ve hal diliyle- daima hamdeder. Yani hem Zat diliyle, hem İlahi isimler diliyle hem de Rabbani ilim hazinesinde varolan A'yan-i Sabite diliyle hamdeder.

Ey apaçık iken gizli ve gizliyken her şeyde hüveyda olan Rabbim, bize yardım et! Şeytanın vesveseleri karşısında bizleri kendi korunaklı sığınacağına al! Bizleri şu kapkaranlık tabiatın derin uçurumlarına sevk eden insanlık yolunun haramileri ve şeytana karşı muhafaza buyur! Bizi dosdoğru olan yola hidayet eyle; Büyük Berzah⁸ ve Esmâ-i Hüsnâ'nın birlik içersinde olduğu dosdoğru yola!

Ey Rabbim! Zuhurun nihai mebdei ve -asıl heyula-i ula olan- Nur hakikatinin suret ve maddesi o zata sonsuz salât ve selam olsun! Ki Berzah-ı Kübra da odur. Öyle ki o, **دَنَا** yani yakınlığa ve akabinde bütün taayyünlerden arındı. **فَتَدَلَّى** sonra salınarak yürüdü ve **فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ** yani varlığın iki kemaniyla, kemâl derecesinde gayp ve şühud dairesini tekmil ettiği bir makamda karar kıldı. **أَوْ أَدْنَى** dahası daha yakın bir mertebeye, yani “Ama” makamının özüne; belki de tüm makamların yitip bittiği bir yakınlığa –en sahih görüşe göre- erişti. Öyleyse “ Anka kimseye av olmaz; kaldır haydi tuzağını/kapanını!”⁹

Rabbim! Onun Âl'ine salât ve selam olsun! Ki onlar İlahi zuhurun yayılmasının aracı ve İlahi Nur'un tecellisine birer aynadırlar. Belki daha ötesi, **نُورٌ عَلَى نُورٍ** yani nurlar üzere nur onların kendileridir. “Mübarek zeytin ağacı” ve “Sidret-ül Münteha” yani cennetin en yüksek noktasında bulunan ağacın kök ve dalları odur.¹⁰ Kevn-i Cami'in cins ve faslı/ayracı ve Hakikat-i Külliye hem odur.¹¹

Bahusus Muhammedi Velayet'i nihayetine eriştiren ve Ahmedi Feyizleri alan (ve kabzasında bulunduran) o zata salât ve selam olsun! O ki, nasıl ataları hakiki anlamıyla Ubudiyet vasfıyla zuhur buldularsa ken-

⁸ Berzahiyet-i Kübra: Ahadiyet-i Mahz (Salt Ahadiyyet) ve Kesret-i İmkani makamları arasında bir makam olup Külli Velayetin sadır olduğu mertebedir. Bu makama Kurb-i Faraiz ile erişilir. Öyle ki kul, Hakkın gözü ve kulağı olur. Bu makam Resulullah'ın miracının nihai zirvesi olup diğer insanlar için ancak tabiiyet yoluyla elde edilebilir.

⁹ Resulullah (s.a.a) dan rivayet olunan bir hadiste şöyle buyrulur: “Allah Teala yaratılmışları halk etmeden önce “Ama”da idi...” bu sözün anlamı ile ilgili bir çok ihtimalden söz edilir. Bunlardan birine göre O, o makamda Zati hicaplar bürünmüştü.

¹⁰ Masum İmamlara isnat edilen yüklem tekil oluşu, manaya değil söz sanatlarının gereklerine mebnidir.

¹¹ Kevn-i Cami' Gaybi ve Şühudi isimlerin Ahadiyyet-i Cem makamındaki alemidir. Bu, aynı zamanda bütün Hazarat'ı/makamları kendisinde barındıran İnsan-ı Kâmil'in başka bir tabirle ifadesidir.

disi İlahi Rububiyet vasfının hamili olarak zuhur edecektir. Zira Ubudiyet, künhünde ve özünde Rububiyeti barındıran bir hakikattir. O, mülk ve melekût âlemlerinde Allah'ın halifesi; o, Ceberut tahtının muhafızı; o, İlahi isimlerin Ahadiyyet makamının Cami'i; o, ilk ve son tecellilere mazhardır. Geçmişlerin ve öncükilerin bir semeresi, gözlerden gâip ve beklenen Hücce -ki canlarımız ona feda olsun ve Allah bizi onun yarenlerinden kılsın!- odur.

Ey Rabbim, onların tüm düşmanlarına lanet eyle! Ki hidayet yolunun haramileri onlar ve tüm ümmetleri sapkınlık ve şaşkınlığa düşüren kılınlar yine onlardır.

İmdi, Âdemoğlu diğer bütün yaratılmışlardan bir latife-i Rabbani ve Fitrat-ı İlahiye ile ayrıcalıklı kılınmıştır. Allah'ın insanları yaratmış olduğu asıl maya/tıynet o fitrattır. İşte bu fitrat –bir açıdan- Allah'ın aziz kitabında işaret buyurduğu “emanetin” kendisidir.

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ

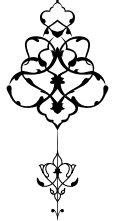
فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ﴾

“Biz emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk ama onlar bunu yüklenmekten kaçındılar ve akıbetinden korktular. Ancak insan onu yükledi...”¹²

Bu fitrat, Allah'ı her üç makamda; yani Zat, sıfat ve fiil makamlarında “Bir” bilmektir. Dahası fitrat, bütün belirlenim ve taayyünleri bir kenara itmek ve her şeyi bir tek O'na ait bilmektir. Bütün “izafat” yani zaid olan her şeyi; hatta isimlerin izafesini geçersiz bilmek ve her şeyi O'nun nezdinde fani görmektir. Bu mertebeye erişemeyen bir insan, o ilahi fitrattan çıkmış ve Rabbimizin emanetine ihanet etmiş sayılır. Dolayısıyla hem insaniyet hem de Rububiyetin gerçek makamından gafil ve cahil kalmış; bir anlamda hem kendi nefesine hem de Hazreti Hakk'a zulmetmiştir.

Tertemiz bir fitrata sahip gönül ehlinin öncülerinin ortaya koydukları üzere, böylesi yüce bir makama nail olmak, ruhani ve akli riyazetler yanı sıra kutsi ve kalbi bir mefkûre olmaksızın mümkün değildir. Bu

¹² Ahzab Suresi 72. ayetinin bir bölümü

gaye, yalnızca insan ruhunun tabiat âleminin çirkeflerinden arınıp tertemiz kılınmasıyla gerçekleşebilir. Zira bu makam şöyle bir makamdır:

﴿ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴾

“Ona temizlenip arınmış olanlar dışında hiç kimse dokunamaz.”¹³

Tertemiz kılınmışlar dışında hiç kimse bu makama erişemez. İnsanoğlu için bu makama erişmek, İlahi marifetlerle donanmaya himmet etmeksizin ve Rububi ayet ve isimlere nazar kılmaksızın hâsıl olmaz. Bunun için “beşeri bir insan” daha da ötesi “tabii/doğal bir varlık” iken bu kisveden bir kurtulup “Şerî İnsan” olmak gerek!

Madem öyle, ey nefis! Yeryüzünün şu toprak içre yuvasına ölesiye tutkun ve hevası peşi sıra koştura duran ey nefis! Kalk da şu karanlık ve hayretamiz heyulani/maddi evden bir dışarı çık. Çık da Cem makamı olan Allah’a ve Ahadiyyet-i Cem makamının mazharı¹⁴ Resulullah’a hicret et! Allah’ın teyidiyle ölüm, kapına varıncaya ve sen Allah’ın mükâfatına nail oluncaya kadar bu yol üzere kal! En yüce felah ve kurtuluş ve Lika-ı Zati işte budur. Öyle ki böylesini ne bir göz görmüş ne bir kulak haberdar olmuş ne de herhangi bir insanın kalbinden geçmiştir (yani beşerin idrak düzeyinin fevkindedir.)

Ey nefis! Bilmelisin ki sen Camiyyet-i Esmâ ve Berzahiyet-i Kübra’dan zuhura erişmiş ve bu diyarlarda bir garipsin! Senin asıl vatanına geri dönmekten başkaca bir çaren de yoktur zaten. Öyleyse vatanını sev ki bu sevgi imandandır. Zaten insanlar ve cinlerin efendisi de aynen böyle buyurmuştur.

Sakın ve dikkatli ol -Allah dünya ve ahirette yar ve yardımcın olsun- sakın himmet ve gayretini hayvani şehvetlerin lezzetleri peşi sıra harcamayasın! Ki bu dört ayaklılara özgüdür. Yine sakın yakın çevren ve çevrendeki türdeşlerine galebe çalmak – her ne kadar ilim ve marifet sahasında da olsa- peşinde olmayasın ki bu da yırtıcı hayvanlara özgüdür.

¹³ Vakıa, 79

¹⁴ Zira varlık, bütün esma ve sıfatın Ahadiyyet-i cem’ makamıyla tecelli ettiğinde, İsm-i A’zam-ı İlahî yani “Allah” diye anılır. Bu isim, İnsan-ı Kâmil, yani Resulullah’ın Rabbidir. Dolayısıyla o Ahadiyyet-i Cem’in mazharıdır.

Sakin dünyanın zahiri riyaset ve makamlarına erişmeyi gaye edinin bütün tedbir ve düşünceni bu yolda harcamayasın ki bu vasıf, şeytanlara özgüdür. Hatta dahası var; ibadetlerinin dahi dış yüzü ve zahirine aldanıp kanma! Ne adabına uygun güzel ahlak ne külli felsefe ve onun müphem kavramları ne tasavvuf ve zahiri irfan ehlinin sözlerindeki albeni ve sohbetlerindeki intizam ne de hırka ehlinin kükreyeduran gök gürültüsü ve –güya bir sağanağın habercileriymişçesine!- çakıp duran şimşekleri; hiçbirine odaklanıp kalma. Zira bütün bunlar hicap içre hicap ve üst üste yığılmış karanlıklardır. Bütün bunlar için ortaya koyacağın çaba ve gayret haddi zatında ölüm ve helak olmaktır. Bütün bunlar apaçık bir hüsrana, ebedi bir mahrumiyet ve sonsuz birer karanlıktır.

Tam aksine senin bütün gayretin, bütün hareket ve duraklamaların, bütün düşünce ve efkârın daima Allah Teâlâ'ya ve O'nun melekûtunu gözetmeye odaklanmalıdır. Çünkü sen, Allah Teâlâ'ya doğru yürüyen bir yolcusun. Bu yolu kat etmek, nefsin adımlarıyla asla mümkün değildir. Öyleyse Allah ve O'nun Resulünün adımlarıyla bu yola çıkmadan gayri bir çare yoktur. Değil mi ya nefis menziline hicret ederken yine onun adımlarıyla nasıl yürünebilir ki? Bu durumda sen henüz nefsin adımlarıyla yol alıyorsan eğer, nefis diyarından çıkamamışsın demektir. Hâlbuki sen de biliyorsun ki sen, garip bir yolcusun!

İşte bu, benim kendi taş kalpli, kapkaranlık ve avare nefsimde bir vasıyettir. Bir de aydınlık bir akılla donanmış, zahiri ve batini ilimlerde görüş ve ilahi marifet alanında derin bir bakış sahibi; akıl erbabı, bilgin, ince fikirli, muvaffak ve ruhani dostum Ağa Mirza Cevat Hemedani'ye bir nasihattir. Allah onun tüm arzularını nihayetine erdirsin!

Ben, dostumun canına andolsun ki ilim ehli ve bu yolun talebelerinden değilim. Ancak Felsefe-i Mütealiye-i İlahi'nin temel ilkelerinin en mühim bölümlerini, gerek kendi nezdimde bulunan, gerek çok değerli üstatlarımın –ki Allah onların gölgelerini başımızdan eksik etmesin!- bana öğrettikleri ve gerekse marifet ve gönül ehlinin –ki Allah hepsinden razı olsun- kitaplarından devşirebildiğim her şeyi bu dostuma arz etmiş bulunuyorum. Onun kendisi de Rabbimiz Teâlâ'ya hamdolsun hakkıyla ilim ve irfan erbabının mertebesine erişerek akıl ve iman yoluna girmiş bulunmaktadır. Tabi kendisi de latif bir zevk ve sır ehli olup tertemiz bir

kalp, salim bir yaratılış ve güzel bir fikre sahip bulunduğundan ilim ve doğruluk libasını giyinmeyi hak etmiştir. Nitekim hem mebde hem de meadda herkes ancak Allah'a tevekkül eder en nihayet!

Ben, ona ısrarla şunu vasiyet etmek isterim: hikmet büyükleri ve marifet ehlinin çok kıymetli üstatlarının bizlere vasiyet ettikleri üzere, sakın ola bu marifetin esrarını ehil olmayanlara -ki bunlar inkârcılar, tedbirsizler ve hak ve insaf yolundan çıkmış olanlardır- aktarıırken eli sıkı davranmaktan çekinmeyesin! Zira bu kıt görüşlüler, karanlık bir zevk ve bulanık bir akıl taşırlar. İlim ve hikmet onlara cahillik ve sapkınlıktan öte hiçbir şey kazandırmaz. Hakiki marifet olsa olsa onları ancak ziyadesiyle hüsrân ve şaşkınlığa düçar kılar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur:

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾

“Biz Kur’andan müminler için şifa ve rahmet olan şeyleri indiririz. Hâlbuki bu, zalimler için sadece hüsrânı çoğaltır.”¹⁵

Sakın ve dikkatli ol, benim ruhani kardeşim ve aklani dostum! Şu azgın bir katır, yırtıcı bir kurt ve insan kılığına girmiş uygarlık ve çağdaşlık iddiasındaki hayaletlerden uzak dur! Zira onlar hayvanlardan daha sapkın ve şeytanlardan daha aşağılıktırlar. Tüm hilkatın ruhuna andolsun, onlarla medeniyet arasında öylesine büyük ve derin bir fasıla vardır ki eğer şarka gidecek olsalar medeniyet garba kaçır; batıya gidecek olsalar doğuya kaçır! Tıpkı sen nasıl aslandan kaçırıyorsan medeniyet de onlardan öyle kaçır durur. Öyle ki onların insanoğlu için taşıdıkları zarar, insan yiyici yamyamların zararından daha tehlikelidir.

Tekrarla rica ve vasiyet ediyorum: bendenizi yüce Rabbimizin dergâhında iyilik ve hayırla anasın!

﴿ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾

“Rabbimiz! Bize dünyada iyilik ve güzellik, ahirette de iyilik ve güzellik ver, bizi ateşin azabından korusun!”¹⁶

¹⁵ İsra, 82

¹⁶ Bakara,201

Bizi alçaklarla oturup kalkmaktan uzak eyle, Muhammed ve Âl-i Muhammed hakkı için! Allah'ın salât ve selamı onların üzerlerine olsun!

Bu vasiyeti, isyankâr ve günahkâr bir kul olan Seyyid Mustafa Humeyni oğlu Seyyid Ruhullah -Allah her ikisinden de rahmetini esirgemesin ve hem onlara hem de tüm mümin kardeşlerine hayırlı mükâfatlar ih-san buyursun- Mukaddes Nebevi hicretin 1354 yılı Rebiü'l-Evvel ayının sonuna üç gün kala Salı günü sabah vakti kâleme almıştır.

2

Seyyid Ibrahim Hui'ye (Makberei) Hitaben İrfani Mektup

Hamd ve şükür, Gayb-ı Hüviyet (Hazreti Ahadiyyet) perdesinden İsim Hazretine tecelli eden, Zati isimleri Hakikat-i Amai ile Vahidiyyet Hazretinde zuhura erişen, cümle sıfat ve vasıflarıyla Gayb-ı Ahadiyyet'te vahdet bulan ve nimetleri birlik kisvesinin batini veçhiyle tevhide bürünen Allah'a özgüdür. O, aynıyla teşbihe konu olabilirken aynı zamanda müteali ve eşsizdir. O, tenzih aslı sabit iken aynı zamanda yakın olabildiği kadar yakın ve mütecellidir. İsimlerin gaybi hazinelerinin anahtarları ve nimetlerinin mühürlenmiş hakikatleri hep O'nundur.

İlahi! Sen pak ve münezzehsin. Ariflerin arzuları senin Ahadiyyet kemâlinin zirvesine erişemez. Sıfat yakıştıranların vehimleri Hüviyetinin kibriyasına yetişemez. Senin azametini her gelene yol vermeyecek yüceliktedir. Senin nimetlerin hamd edenlerin övgü ve senalarına konu olmayacak kadar kutsidir. Evvel iken Ahir; Ahir iken Evvel olabilmek sırf sana mahsustur. Demek ki abid de sensin mabud da! Ey Rabbim! Biz sana her beş lisanınla (Varlığın her beş Hazreti'nin diliyle) üstelik Varlığının birliğine halel gelmeksizin hem gayb hem şühudda mütecelli nimetlerin için hamd ve sena ederiz. Sensin Batın iken aynı zamanda Zahir ve Zahir iken aynı zamanda Batın olan!

Ey Rabbim! Senden yardım diliyor ve Sana sığınıyoruz Vesvas ve Hannas'ın; insanlık yolunun o haramisi ve dostlarını zulmani tabiatın karanlık uçurumlarına sürükleyen o kılavuzun şerrinden! Rabbim bizi, Sırat-ı Müstakim'e; Berzahiyet-i Kübra'ya ve Esmâ-i Hünsâ'nın Ahadiyyet-i Cem'

makamına hidayet eyle! Salât ve selam eyle zuhur ve gayetin mebdei, varlık ve maddenin asıl suretine ki odur heyula-i ula ve odur Berzahiyet-i Kübra! O ki “yakınlaştı” ve taayyünlerden kurtuldu, sonra “nüzul eyledi” ve aradaki fasıla “iki varlık kemani”nın birleşeceği noktaya kadar azaldı ve nitekim gayp ve şühud dairesini kemâle erdirdi. Ya da “daha bir yakın” oldu da “Ama makamı”; dahası “la-makama” erişti. Tabi en yüce görüş, bunu böyle bilir.

“Anka kimseye av olmaz; topla tuzağını!”¹⁷

Ayrıca salât selam eyle onun Âl'i ve Ehli Beyt'ine! Ki onlar, zuhur anahtarları ve nur kandilleri; daha da ötesi nur üzere nurdurlar.

﴿ وَمَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴾

“Allah bir kimseye nur vermemişse, artık onun hiç nuru olmaz!”¹⁸

Bahusus Muhammedi Velayet'in hatemi ve Ahmedi feyizleri kabzasında bulunduran; atalarının Ubudiyet ile zuhurundan sonra kendisi Rububiyet mazharı olacak olana salât ve selam olsun! Evet, “Doğrusu Ubudiyet, kühü ve özü Rububiyet olan bir mücevherdir.”¹⁹

O imam ki, odur Hakk'ın Mülk ve Melekuttaki halifesi, Hayy-ı La Yemut Yüce Allah'ın Esmâ-i Hüsnâ'sının yegane hazinesi! Gaybette bulunup beklenen İmam; geçmiş evliyanın semeresi ve en son meyvesi! Ki canlarımız ona feda olsun!

Ey Rabbim! Hidayet yolu üzerindeki haramiler ve ümmeti helak ve sapkınlık yollarına sürükleyen düşmanlarına lanet eyle!

İmdi, hakikati itibarıyla insan, bütün varlıklar içersinde Rabbani bir latife, İlâhi bir nefha-ı ruhi ve salim ve ruhani bir fitrata sahip olmakla mümtaz bir konuma sahiptir.

﴿ فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ... ﴾²⁰

¹⁷ Hafız-ı Şirazi

¹⁸ Bkz. Nur, 40

¹⁹ İmam Sadık (a.s) rivayetlerinden; Bkz. Misbah-uş Şeria

²⁰ Rum, 30 “...Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fitrat...”

İşte bu ilahi latife, başka bir tabirle Yüce Allah'ın kitabında işaret buyurmuş olduğu emanettir:

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ... ﴾²¹

Bu fitrat her üç makamda var olan Tevhidi Fitratır: bütün taayyünleri bir kenara atmak ve her şeyi O'na iade etmek; isimlerin izafesi de dâhil olmak üzere tüm zıfâ, bağıntı ve tamlamaları yok saymak; her şeyin O'nda fani ve mahv olduğunu bilmek. Bu makama nail olamayan herkes, aslında Rabhani fitrattan çıkmış ve ilahi emanete ihanet etmiş sayılır; Rububiyet makamına dair baştan aşağı cahil ve Hazret-i Ahadiyyet'e dönük baştanbaşa zalim olmuş olur. Hüsn üzere bir sabıkası bulunan kalp ve irfan ashâbı ve şühud ve ayan erbabı nezdinde malumdur ki, bu makama erişmek ve bu mertebeye yücelmek akli riyazetler olmaksızın mümkün değildir. Önce nefsin tertemiz kılınması ve tezkiye edilmesi sonra tüm himmet ve iradenin İlahi Marifete odaklanması gerekir. Bu ise ancak ve ancak batının/iç âlemin tahir ve pak kılınıp masivadan/Hakk'ın gayrından arındırılması sonrasında elde edilebilir.

Madem öyle –toprağın şu küçük kulübesine ölesiye tutkun olan ey nefis! Tabiatın şu karanlık ve korkunç hanesinden çık artık! Yüce Allah'a –Ahadiyyet-i Cem' makamına- ve O'nun Resulüne -Ahadi ve Ahmedi o kalp sahibine- doğru hicret et! Ta ki ölüm anı seni kuşatıncaya kadar –ki ölüm tüm taayyünlerin yok olmasıdır- bu yol üzere ol! Zira bu durumda senin mükâfatın Allah'ın uhdesinde olur. Allah'a doğru yolculuğunda ruhani atan İbrahim Halil'e tabi ol ve şöyle de:

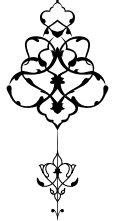
﴿ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلدِّينِ فَطَرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾²²

İşte budur, (Resul-i Ekrem'in buyurmuş olduğu) "...Hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbinden geçmemiş" o azim kurtuluş ve Lika-i Zati cenneti!

Ey nefis! Hayvani ve şehvani lezzetler ve zahiri dünyevi riyaset ve mevkilerle yetinme! Yapmakta olduğun ibadet ve kulluk ödevleriyle

²¹ Ahzab, 72 "Biz emaneti göklere ve yere sunduk..."

²² En'am, 79 "Ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana yönelttim..."

gönlünü avutma! Allah vergisi dış görünüş ve yüz güzelliğiyle yetinme! Resmi/klasik hikmet ve kelami şüphelerle oyalanma! Tasavvuf ve geleneksel irfanın albenili sözlerine kanıp hoşnut olma! Hırka ehlinin garip iddiaları ve tumturaklı kuru gürültüleri peşi sıra gitme! Zira bu yollarda harcanacak bütün gayret ve bunlara bel bağlamanın tek neticesi, hüsrân ve helak olmaktan başka bir şey değildir. Evet, (o Allah velisinin de buyurduğu üzere) “İlim en büyük hicaptır.” Dolayısıyla senin bütün himmetin, bütün yapıp etmelerinde, bütün fikir ve görüşlerinde ve atacağın bütün adımlarda Yüce Allah’a; seni yaratan, var eden ve yeniden geri çağırarak olan Rabbine doğru olmalıdır.

Bu, benim hem kendi karanlık ve zulmani nefsimde bir vasiyetimdir hem de ilahi ilimlerde aydınlık bir fikir ve Rabbanî marifette dakik bir görüş sahibi olan âlim, fazilet ehli, saygıdeğer dostum ve efendim Makberî lakabıyla meşhur Sayın İbrahim Hui’ye! (Allah onun şevketini daim eylesin ve onu ariflerin arzularının nihayetine ve salıkların seyr-u sülûk yolculuklarının maksadına nail kılsın!)

İmdi, bendeniz Hikmet-i Mütealiye’nin ana ilkeleriyle ilgili bütün bildiklerimi ona aktardım. Meşayihin büyükleri ve marifet erbabının kitaplarından elde ettiklerim içersinde onun payına düşeni kifayet düzeyinde kendisine takdim ettim. Nitekim –elhamdülillah- kendisi bugün artık kendi muradına erişmiş, benliğini salah ve takva libasıyla bezemiş bulunmaktadır.

Her işin başında ve sonunda tevekkül sadece Allah’adır.

Burada, büyük üstatlarımızın bize tavsiye etmiş oldukları şeylerin aynen benim de vasiyetim olduğunu tekrarlamak isterim. Şöyle ki: marifet esrarı ehil olanlar dışında hiç kimseye ifşa edilmemeli ve ariflerin hakikatleriyle ilgili yeri gelmedikçe konuşulmamalıdır. Yüce Allah –şanı ve namı yücedir O’nun- şöyle buyurur:

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾²³

²³ İsrâ, 82 “Biz Kur’andan müminler için şifa ve rahmet olan şeyleri indiririz. Hâlbuki bu, zalimler için sadece hüsrânı çoğaltır.”

Kendilerinden -izzeti daim olsun- istirhamım, şu kulu Rabbinin katında hayırla yâd etmesidir. Dualarında beni hiçbir zaman unutmasın. Ki gerçekten de dua, o Hazretin dostları için daima açık olan bir kapıdır.

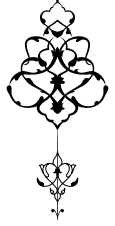
﴿ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾²⁴

Ey Rabbim, bizleri iyilerle haşreyle! Şerirler zümresi ve kötü tıynetlilerden bizi uzak eyle, Muhammed ve Âli Muhammed –aleyhimusselâm-hakkına!

Bu yazı, 26 Zilhicce'til Haram 1357 (27 Bahman 1317 / 16 Şubat 1939) günü tamamlandı.

Allah'ın zayıf kulu Seyyid Mustafa oğlu
Seyyid Ruhullah Humeyni Kemerei

²⁴ Bakara, 201

3

Muhammed Hüseyin Behceti Bey'e Mektup

Bismih-i Teâlâ

Arz olunur ki, bendenize olan sevgi ve ilginizi yansıtan çok değerli ve çok şirin yazınız şükranlarımı mucip oldu. Cenabı Allah Teâlâ'dan sizler için sağlık ve başarı niyaz ediyorum. Benim dilim, herşeyi kuşatan rahmetiyle, bu tertemiz ve arınmış kalplerin ben yüzü kara hakire yönelmesini dileyen yüce Yaratıcımız ve kalpleri yed-i kudretinde bulunduran Rabbimize karşı, şükürlerini eda etmekten acizdir. Ömrümün şu son yıllarında, benim yegane ümidim, bizi sevenlerin bu muhabbet ve lütuflarıdır. Tüm ümidim, yüce Rabbimizin beni, sizlerin hüsn-ü zanlarınızla görmesidir. Bizler yüce Allah'ın dergahında hiçbirşey değiliz; dostun makamına takdim edilebilecek neyimiz var ki! Ne varsa herşey O'ndandır.

نعمه ابتداء والحمد منه و اليه

Aziz dostlarım, Hakk'a nail olmak ve O'nun azamet ve celaline erişmek için gayret edip mücahede ediniz! Şu bir kaç günlük ömür çok çabuk geçer. Madem öyle, en güzeli bütün ömrü hizmetle geçirip O'na feda etmek değil midir? Yüce Allah'tan herkes için tevfik ve teyid niyaz ediyorum. Yüce Allah'tan şu dünyayı hepimizin gözünde hakir kılmasını diliyorum. Kendi dergahına kavuşma arzusunu yüreklerimizde günbegün çoğaltmasını niyaz ediyorum.

Allah'ın selamı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

Ruhullah Musavi Humeyni

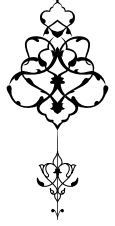
4

Muhammed Hüseyin Behceti Bey'e Nefis Tezkiyesi ile İlgili Hatırlatmalar

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Arz olunur ki, muhterem mizacınızın selameti ve bendenizin haliyle ilgili ilginizi içeren ve kalbi duygularınızdan kaynaklanan tatlı tabirlerle dolu mektubunuz elime ulaştı ve beni mutlu etti. Zat-ı alinizin selamet ve teyidini yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Şu naçiz ömrümden bir kaç gün kalmışken tüm ümidim, yüce Rab-bimizin, dostlarımızın hayır dualarının bereketi sayesinde kendi engin lütuf ve rahmetiyle beni görmesi ve hesaba çekerken zor durumda bırakmamasıdır. Gençlik nimetine mazhar olan siz beyler de çok geçmeden yaşlılık yıllarına ayak basacaksınız. Gençliğin elinizden geçip gitmesine izin vermeyin. Hem Halık hem de halka hizmet ve yüce Mevla'nın -kudreti yücedir O'nun- rızasını kazanmak için çok çalışın. Gençlikte nefis tezkiyesi çok kolaydır. Güç ve kudretin elden gittiği ve kökleri nefis sevgisi olan kötü ahlakların dal budak verdiği yaşlılık günlerinde, nefsin arındırılıp tezkiye edilmesi çok zordur. Kendinizi, Allah yolunda yürürken karşılaştığınız hoşla gitmeyen şeyler ve zorluklar karşısında tahammül gücüyle donatın. Allah göstermesin, çok zor günlerle karşılaşabilirsiniz. Öyle ki, eğer bu günden kendinizi hazırlamamışsanız, tahammülü çok acı ve çok zor gelebilir. Dünya, şöhret ve makam sevgisini alt edebilmek

için çok çabalamalısınız. Aksi durumda, bu tehlike yaşlılık günleriniz için musibetlerin en büyüğü haline gelebilir.

Yüce Allah'tan zat-ı aliniz, diğer değerli ilim ve tahsil erbabı için tev-fik ve teyid niyaz ediyorum.

Vesselamu Aleykum

5

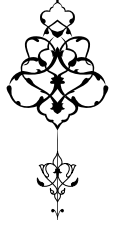
Seyyid Ahmed Humeyni Bey'e Ahlaki-İrfani Mektup

Öğütler ve Nasihatlar

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Hamd ancak Allah'a mahsustur. Muhammed ve onun pak Ehl-i Beyt'inin üzerine salat ve selam olsun. Allah'ın laneti onların tüm düşmanlarının üzerine olsun. Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, O Bir'dir ve şeriki bulunmaz. Şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Resultü, Ali müminlerin emiri ve Masum Evlatları -Allahın salatu üzerlerine olsun- onun halifeleridir. Şahadet ederim ki Resulullah'ın -Allah'ın salatu onun ve Âl'inin üzerine olsun- getirdiği herşey haktr. Kabir, yeniden diriliş, Cennet ve Cehennem haktr ve muhakkak Allah kabirlerde olanları diriltecektir.

Bu, ömrünü boş uğraşlarla geçirmiş, ebedi hayat için hiçbir azığı bulunmayan, Mennan olan Rabbimiz için tek bir adım atmamış, nefsin arzuları ve şeytanın vesveselerinden kurtulamamış ama yine de kerim olan Rabbimizin bağış ve keremine ümitvar ve O'nun af ve merhametine bel bağlamış ve bir tek azığı bu ümit olan yaşlı bir babanın, gençlik nime-tiyle berhudar, nefis tezkiyesi ve Allah'ın kullarına hizmet imkan ve fırsatına sahip oğluna vasiyetidir. Ümidim o ki, yaşlı babası nasıl kendisinden razıysa, yüce Rabbimiz de ondan razı olur ve ona millet içersinde en

müstahak konumda olan ve İslam'ın gözetilmelerini salık verdiği mahrum sınıflara hizmet tevfikini ihsan buyurur!

Evladım, Ahmet Humeyni -Allah seni hidayetiyle rızıklandırırsın!- şu kâinat, ister ezeli ve ebedi olsun ister olmasın, şu varlık silsilesi ister sonsuz olsun ister olmasın, her şey ama her şey “fakirdir.” Zira varlık, onların zati bir niteliği değildir.

Şayet akli bir kuşatıcılıkla bütün sonsuzluk silsilesini görebilecek olsaydım, bu silsilenin, kendisi bizzat mevcut olan ve tüm kemâllere bizzat sahip olan bir varlığa dönük zati fakirlik ve varlık ve kemâl elde etme ihtiyacını haykıran nidasını duyabilirdin. Şayet akli bir yüzleşme ile şu bizzat fakir varlık silsilesine seslenerek “Ey muhtaç varlıklar, sizin bu ihtiyacınızı karşılamaya kim güç yetirir?” diye soracak olsaydım; bütün her şeyin fitrat diliyle ve ses sese şöyle seslendiklerini görürdüm: “Biz, varlık ve varlığın kemal sıfatlarında, bizim gibi muhtaç olmayan bir varlığa muhtacız.” Tabi bu fitratın kendisi dahi onların kendilerine ait değildir:

﴿... فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ...﴾²⁵

Tevhid fitratı, bir Allah vergisidir. Bizzat muhtaç ve fakir olan yaratılmışlar, bizzat müstağni bir zata dönüşemezler. Böyle bir değişim ve dönüşüm imkânsızdır. Bizzat fakir ve muhtaç olduklarından dolayı da, bizzat gani ve müstağni dışında hiç kimse onların ihtiyaçlarını gideremez. Bütün mahlûkatın zati bir lâzimesi ve niteliği olan bu fakirlik ve ihtiyaç daimidir. Bu silsile ister ezeli olsun ister olmasın, ister ebedi olsun ister olmasın O'nun dışında hiç kimse, hiçbir işin hiçbir düğümünü çözemez. Herhangi bir kemâl ya da cemâle sahip olan her şeyin bu niteliği kendisinden değil; O'nun kemâl ve cemâlinin bir cilvesidir.

﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾²⁶

ayetindeki hakikat, her şey, her fiil, her söz ve her davranış için geçerlidir. Bu hakikati idrak edip özünü tadabilen bir kimse, O'nun dışında

²⁵ Rum, 30 “...Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fitrat... Allah'ın yaratışı değiştirilemez...”

²⁶ Enfal, 17 “...(Onu) attığın zaman; sen atmamıştın lakin Allah atmıştı...”

hiç kimseye gönül bağlamaz ve O'nun dışında hiç kimseden ihtiyaç dilenmez.

Bir başına kaldığın zamanlarda bu ilahi parıltı üzerine düşünmeye çalış. Kalbinin yeni doğmuş bebeğine bu hakikati telkin et. Daima tekrarla; ta ki kendisi dile gelsin ve varlığının mülk ve melekûtunda tecelli ederek kendini göstere. Mutlak gani ile aranda bir bağ kur ki, O'nun dışındaki her şeyden müstağni olabilesin. Vuslat için yine bir tek ondan tevfik dile ki, seni diğer herkesten hatta kendi benliğinden dahi koparıp alsın da huzura varma şerefi ve duhul iznine nail olabilesin.

Değerli oğlum, O -Celle Celâluh- Evvel ve Ahir; O, Zahir ve Batındır.

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾²⁷

أَيكون لغيرك من الظهور ما ليس لك، حتى يكون هو المظهر لك؟ متى غبت حتى تحتاج إلى دليل يدل عليك، ومتى بعدت حتى تكون الآثار هي التي

توصل إليك؟ عميت عين لا تراك عليها رقبيا²⁸

“...Sen'den başkasının bir zuhuru var mıdır ki seni zahir kılabilsin? Sen ne zaman yittin ki seni gösterecek bir delile muhtaç olasın? Sen ne zaman uzak oldun ki sana kavuşmanın biricik yolu, izler ve eserler olsun? Seni kendisi üzerinde bir gözetleyici olarak görmeyen göz kör olsun!”

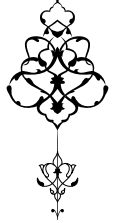
Gaip değildin ki dileyeyim seni ben

Gözden gizli değilsin ki arayayım seni ben

O, zahirdir; bütün zuhurlar O'nun bir zuhurudur. Bizler kendimiz birer hicabız. Bizi perdelere bürüyen kendi enaniyet ve benliğimiz/mahiyetimizdir. “*Sen kendin, kendine bir hicapsın Hafız, kalkıver bir aradan!*”

²⁷ Hadid, 3 “O'dur Evvel ve Ahir; O'dur Zahir ve Batın...”

²⁸ Bkz. İkbâl'ul A'mal, s. 349 (Arefe Duasından bir bölüm) “...Sen'den başkasının bir zuhuru var mıdır ki seni zahir kılabilsin? Sen ne zaman yittin ki seni gösterecek bir delile muhtaç olasın? Sen ne zaman uzak oldun ki sana kavuşmanın biricik yolu, izler ve eserler olsun? Seni kendisi üzerinde bir gözetleyici olarak görmeyen göz kör olsun!”

Evet, O'na sığıncı O'ndan -Tebarek ve Teâlâ- yakarış ve ümit ile bizi bu hicaplardan kurtarmasını dileyelim:

إلهي هب لي كمال الانقطاع إليك وأنر أبصار قلوبنا بضياء نظرها إليك حتى
تخرق أبصار القلوب حُجَبَ النور فتصل إلى معدن العظمة وتصير أرواحنا
معلقة بجز قدسك. إلهي واجعلني ممن ناديته فأجابك وناجيته فصعق لجلالك

“Allah'ım! Her şeyden kopup sırf sana yönelmeyi bana bağışla. Kalp göz-
lerimizi, sana bakan gözlerin nuruyla aydınlat; öyle aydınlat ki kalp göz-
lerimiz, nur perdelerini yırtsin ve azamet madenine ulaşsın, ruhlarımız da
kudsünün izzetine bağlansın. Allah'ım! Beni, çağırduğında sana icabet eden,
bir göz ucuyla baktığında celâl ve azametın karşısında kendinden geçen...
kimselerden kl.”²⁹

Oğlum, biz henüz zulmani hicapların bağlarına giriftarız. Bunlar-
dan öte bir de nurani hicaplar vardır. Yani, biz henüz “bir sokağın daha
ilk kıvrımındayız.”

Oğlum, eğer manevi makamlara nail olanlardan değilsen bile hiç ol-
mazsa ruhani ve irfani makamları inkâr edenlerden olmamaya çalış! Evet,
bu şeytan ve nefis-i emmarenin en tehlikeli hilelerindendir. Ki zaten in-
sanı, bütün insanlık dereceleri ve ruhani makamlardan alıkoyan da budur.
İnsanı, işte bu inkarcılığa yönelten ve çoğu kez Allah'a doğru seyr-u sü-
luk yoluna karşı düşmanlık ve karşıtlıkla sonuçlanan ciddiyetsizlik, onun
yönlendirmesinin bir ürünüdür. Bu, bütün büyük Peygamberler -aleyhi-
musselam- Evliya-i Kiram -selamullahi aleyhim- semavi kitaplar; bahusus
Kur'anı Kerim'in, uğruna var kıldıkları asıl gayenin nüfusunun, henüz
şekillenmeden boğulması ve akim kılınmasına yolaçan bir etkidir.

Marifetullah ve Allah'a doğru bir seyr-u süluk kitabı olan Kur'anı
Kerim, cahil dostların eliyle, asıl yolundan saptırılmış ve inzivaya sürük-
lenmiştir. İslam öncülerinin -aleyhimusselam- bizleri şiddetle sakındır-
maya çalıştıkları bireysel yorumlar ve sapkın görüşler, Kur'an'ın metnine
doğru bir yol bulmuş ve bu yola giren herkes, onu kendi nefsanî arzularını
doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadır. Bu aziz kitap, ortamların

²⁹ İkbâl-ul A'mâl, s. 687 (Münacat-ı Şabaniye'den bir bölüm)

en karanlığı ve insanlığın en geri kalmış toplumunun yaşadığı bir çağ ve zamanda nazil oldu. Bırakın nüzul ortamını; o günün dünyasının dahi daha önce karşılaşmadığı hakikatler ve maariften bahsedene bir kitapır Kur'an. Kur'an'ın en büyük mucizesi de işte bu özelliğidir. Kur'an, o dönemin Yunan düşüncesi ve büyük felsefecileri arasında izine dahi rastlanmayan ve o çağların en büyük felsefecileri sayılan Eflatun ve Aristogibilerinin künhüne varmaktan aciz kaldıkları derin irfani meseleler içermektedir. Dahası Kur'anı Kerim'in marifet beşiğinde yetişmiş ve onun zenginliğinden nice istifadelere bulunmuş büyük Müslüman filozoflar dahi, örneğin onun kâinattaki bütün varlıkların "yaşam ve hayat sahibi olduğunu" açıkça dile getiren ayetlerini tevil etmeye kalkışmışlardır. Büyük İslam ariflerinin bu tarz konularla ilgili söyledikleri her şeyin ilham kaynağı Kur'anı Kerim'dir. İrfani meseleler, Kur'anı Kerim'de zikredildiği boyutuyla hiçbir kitapta yer almamıştır.

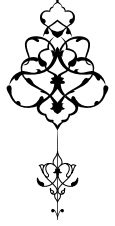
Evet, bütün bunlar, Peygamber efendimizin bir mucizesidir. O, vahyin kaynağıyla öylesine aşınadır ki, bu kaynak, varlığın gizem ve esrarını onunla paylaşabilmekte ve kendisi, insanlığın kemâl zirvesine uruc ederek/yükselerek hakikatleri apaçık ve hiçbir hicap ve perde olmaksızın görebilmektedir. O, aynı zamanda insanlığın bütün boyutları ve varlığın bütün mertebelerinde hazır olup **هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ** hakikatinin en yüce mazharıdır. O, bütün insanların bu düzeye erişmesini istiyordu. Erişemeyenleri gördükçe de ıstırap ve acı çekiyordu. İşte bu yüzden olsa gerektir ki Kur'an-ı Kerim'de;

﴿ طه ﴿ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴾³⁰

diye, bu hakikate latif bir işaret vardır. Aynı şekilde kendisinin **ما اودى نبي مثل ما اوديت** "Hiçbir peygamber, benim çektiğim eziyeti çekmemiştir!" buyruğu da bu anlamla ilgili olsa gerektir.

Bu makam ya da ona yakın bir düzeye erişenler, asla halktan uzaklaşmaz ve bir köşeye çekilmezler. Aksine yolunu şaşırımlara bu hakikatleri anlatmak ve aradaki bağı yeniden kurmakla vazifelidirler; gerçi bu yolda çok az muvaffak olsalar da! Bazı hakikatlere eriştikten sonra içtikleri ilk bir damlacık (hakikat badesiyle) kendilerinden geçip sarhoşluk haline

³⁰ Taha, 1-2 "Biz sana bu Kur'an'ı sıkıntı/eziyet çekesin diye indirmedik."

giriftar olanlara gelince; her ne kadar büyük bir kemâle erişmiş olsalar da ulaşılması gereken nihai kemâlden bir hayli uzaktırlar. Musa Kelimullah (aleyhisselam) Hakk'ın bir nebzecek tecellisi ile kendinden geçip baygın düşmüştü. Evet, ama yine Allah'ın özel inayetiyle hemencecik ayılıp kendine gelmiş ve hizmetle vazifelendirilmişti. Resulullah (salavatullahi aleyhi ve alâ âlih) Hatem'ül Enbiya, yüce insanlık mertebesine; hiç kimsenin hayalinin dahi erişemeyeceği o makâma erişip de İsm-i A'zam'ın tam bir mazharı olduktan sonra **يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿٣١﴾ فَمَ فَاذْبُرْ** hitabıyla hidayet vazifesiyle görevlendirilmiştir.

Değerli oğlum! Ben bir hiç, belki hiçten de öte biri olduğum halde bütün bunları anlatırken maksadım şudur: şayet hiçbir makam ve mertebeye erişemeyecek olsan dahi manevi makamlar ve ilahi maarifi sakın inkâra kalkışmayasın! Bütün bu sözler, sen onlar gibi olamasan da, en azından bu yolun yolcuları ve arifleri sevenler zümresinden olasın diye ve Yüce Allah'ın dostlarına düşmanlık duygularıyla şu dünyadan göçüp gitmeyesin diyerdir.

Evladım! Kur'an'la; şu en büyük marifet kitabıyla tanış, gerçi, sırf onu okumak düzeyinde olsa da. Onun aracılığıyla, o gerçek sevgiliye ulaşmak için bir yol bul! Sakın ola "marifetsiz kıraat ne işe yarar ki?" diye düşünmeyesin! Bu, hiç şüphesiz şeytanın bir vesvesesidir. Yahu, bu kitap Sevgili'nin bizzat kendisinden gelmiş, sana ve bütün herkese hitaben yazılmış bir mektuptur. Her ne kadar âşık olup ve bu sevdaya yakalanmış olanlar, içinde ne yazıldığını bilmeseler de bu böyledir. İşte bu aşk heyecanı sebebiyle kim bilir; aslında kemâlin en zirvesi bilinmesi gereken sevgilinin sevgisi, bir an sana yönelir de belki elinden tutar! Bizler ömrümüzün bütün lahzalarını sırf "Kur'an bizim kitabımızdır" diye şükür secdesiyle geçirsek, yine de şükürünü hakkıyla eda etmiş sayılmayız.

Oğlum! Masum İmamlar'ın -aleyhimusselam- diliyle elimize ulaşan dua ve münacatlar, O'nunla -Celle Celâluh- tanışabilmenin en büyük kılavuzu, ubudiyet yolunu açan ve Halık-halk arasındaki irtibatı sağlayan en yüce araçlardır. Bu dualar, İlahi maarifle dolu ve O'nunla ünsiyet kurmanın birer vesilesidirler. Bu dualar, Vahiy Hanedanının bizlere birer armağanı, gönül erleri ve süluk erbabının yaşadıkları halleri yansıtan

³¹ Müddessir, 1-2 "Ey örtülere bürünen! Kalk ve uyar!"

birer örnektirler. Gafillerin vesveseleri, sakın seni onlara tutunmaktan alıkoymasın ve bu dualarla ünsiyet bağı kurmaktan gafil kılmasın! Doğrusu bizler, bu tertemiz kılınmış ve Hakk ile vuslata erişmiş Allah dostları, bizlere İmam kıldıkları için ömrümüzü dua ve niyaz ile geçiresek dahi şükranlarımızı hakkıyla yerine getirmiş sayılmayız.

Ölümün eşiğinde ve artık son nefeslerini alıp vermekte olan benim, henüz gençlik nimetiyle behudar olan sana vasiyetlerimden biri de dostlarını ve oturup kalktuğun arkadaşlarını takvalı, sorumluluk bilinci olan, maneviyatı önemseyen, dünya ve albenilerine eğilimi olmayan, mal mülk hususunda yettiği kadarı ve kabul edilebilir ölçülerin dışına çıkmayan, günaha bulaşmış ortamlar ve topluluklardan sakınan ve güzel ahlaka sahip insanlar arasından seçmendir. Zira muaşeret ve karşılıklı ilişkiler, her iki açıdan; yani hem salah hem de fesad açısından kaçınılmaz bir etkiye sahiptir.

İnsanı, Allah'ı anmaktan alıkoyan ortamlardan sakınmaya çalış. Zira bu tür ortamlarda bulunmak, alışkanlık haline geldiğinde insanın (ilahi) tevfiikten mahrum kalması ihtimali söz konusudur ki bu, telafisi mümkün olmayan bir musibettir. Unutma ki her insanın -bütün varlık âlemi demesem de- fitratı gereği, mutlak cemâl ve kemâle bir eğilim ve yönelişi vardır. Bu eğilim ve yönelimin, insandan ayrılması mümkün değildir. Aynı şekilde mutlak kemâlin de iki ayrı şey ya da tekrarlanabilir bir şey olması da olanaksızdır. Herkesin arzuladığı, bir tek O'dur. Herkesin gönlünde O vardır. Gerçi kendileri bunu bilmiyor olsalar, zulmet ve nur hicaplarıyla perdelenmiş bulunsalar, dolayısıyla da O'nun yerine başka birini arzuladıkları zehabına kapılsalar da bu böyle bilinmelidir. Bu yüzden hiçbirisi, erişebildikleri hiçbir kemâl ve cemâl ya da güç ve mevki ile yetinmez ve daima o biricik yitiklerini arayadurlar. Fakat O'nu bunların hiçbirinde bulamazlar.

Kudret sahipleri ve dünyanın süper güçleri dahi, hangi düzeyde güç ve kudret elde etmiş olurlarsa olsunlar, bunun ötesinde bir güç ve kudret arayışları asla bitmez. İlim peşinde olanlar için de aynı şey söz konusudur; hangi düzeyde ilim elde etmiş olurlarsa olsunlar hep bunun ötesine taliptirler. Aslında arayadurdıkları kendilerindedir ve lakin bu hakikatin özünden gafil buldukları için bir türlü onu bulamazlar. Eğer güç

sahiplerine göklerin bütün güneş sistemi, saman yolları ve galaksilerine sahip olma imkânı verilmiş olsa ve sonra “Bütün bu güçlerden daha bir üstünü ve bütün bunlardan öte daha nice âlemler var; sen bütün bunlara da sahip olmak istemez misin?” diye sorulsa, bunu arzulamamaları imkân dışıdır. Aksine fitrat diliyle kesin şöyle diyeceklerdir: “Keşke bütün bunlara da erişebilseydim!”

İlim sahipleri için de aynı şey geçerlidir. Hatta öyle ki sahip olduğu ilmi mertebenin çok ötesinde nice makam ve mertebelerin varlığı ile ilgili şek ve şüphe düzeyinde bir ihtimale inansa dahi, onun her daim “mutlak” olanı arayan fitratı şöyle dillenecektir: “Keşke mümkün olsaydı da bende bütün bu âlemler de tasarruf gücüne sahip olsaydım!” ya da “Benim ilmi kapasitem bütün bunları kuşatabilseydi!” Evet, herkesi tatmin edebilecek, isyankâr ve doymak bilmez nefsin bu hiç yatışmayan alevlerini söndürebilecek tek çare, O’na vasıl olmaktır. O’nu gerçek anlamıyla anmak ve zikretmektir. Her şey O’nun bir tecellisi olduğuna göre, sadece O’nda gark olmak, huzur kaynağı olabilir.

﴿ الا بذكر الله تطمئن القلوب ﴾³²

derken güya şöyle seslenilmektedir: “Dikkat! Dikkat! O’nu an ve zikriyle yoğun ki yolunu yitirmiş, şaşkın, bir o tarafa bir bu tarafa savrulmuş ve daldan dala uçup duran kalbin sükûnet ve huzur bulsun!”

Evet, değerli evladım! Allah seni, kendi zikriyle kalp huzuruna kavuşanlardan eylesin! Avare ve yolunu şaşırılmış şu babanın nasihatine kulak ver! Makam, şöhret ve nefsanî arzuların yöneldiği şeylere ulaşmak için kapı kapı dolaşma! Zira nereye varırsan var, onun daha ötesine varamayacağın için hasret çekeceksindir. Daha ötelerin özlemini taşıyacak, ruhsal tatminsizliğin daha bir çoğalacaktır. Eğer “Peki, sen kendin niye kendi nefsinde bu nasihatlerde bulunmuyorsun” diyecek olursan, derim ki: “انظر الي ما قيل لا الي من قال”, yani söylenene bak söyleyene değil! Zira bu sözler her halükarda doğrudur; bir mecnun ya da delinin ağzından çıkmış olsa dahi!

³² Raad, 28 “İyice bilin ki gönüller ancak Allah’ı anmakla yatışır, kuvvet bulur.”

Kur'an-ı Kerim'de:

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا ﴾³³

diye buyrulduktan sonra şu ayet yer alır:

﴿ لَكَيْلًا تَأْسُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾³⁴

Evet, insan şu âlemde daimi bir değişim ve dönüşüm içersindedir. Kâh bazı bela ve musibetlerle karşılaşır, kâh dünya ona kucak açar; makam, mevki, mal, mülk, güç ve nimetlere kavuşturur. Her iki durum da, kalıcı ve ebedi değildir. Ne o mahrumiyet ve yoksunluklar yüzünden sabır taşını çatlatacak denli hüzünlenip üzül ki, çoğu zaman bir musibet ve yoksunluk bildiğin şey senin için hayırlı olabilir:

﴿ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ﴾³⁵

Ne de dünyanın sana yüz vermesi neticesinde şehvet ve arzularının istediklerini elde ettiğinde, kendini kaybederek Allah'ın kullarına karşı tekebbür, böbürlenme ve övünüp gerinmeye kalkış! Zira olur ki senin hayır bildiklerin aslında senin için şer olabilir.

Oğlum! Asıl kınanması gereken ve bütün şakilik, bahtsızlık ve hüsrânların temeli ve ana sermayesi ve bütün hata ve günahların kaynağı, menşei nefis sevgisi olan dünya tutkusudur. Şu mülk âlemi kınanmaya konu olamaz. Zira o, Hakk'ın ve O'nun Rububiyet makamının bir mazarı, Allah'ın meleklerinin inip nüzul ettikleri yer, Peygamber ve Allah velilerinin -aleyhimusselam- mescidi ve onlar için bir eğitim ve terbiye okuludur. Bu mekân, salihlerin ibadetgâhı ve hakiki sevgilinin hayranlarının kalplerinde, Hakk'ın cilve bulup tecelli edeceği bir sahadır. Onu sevmek, eğer Allah sevgisinden kaynaklanıyorsa, hiç kuşkusuz matlup

³³ Hadid, 22 “Yeryüzüne, yahut canlarınıza gelip çatan hiçbir felâket yoktur ki biz, onları yaratmadan önce onu, bir kitapta tespit etmemiş olalım...”

³⁴ Hadid, 23 “Bunu da, elinizden çıkarıp kaybettiğiniz şeye kederlenmeyin ve size verdiğimizize sevinmeyin diye yapmışsınız ve Allah, övünüp kibirlenen hiçbir kimseyi sevmez.

³⁵ Bakara, 216 “...Bazı şeyler vardır ki hoşlanmazsınız, fakat sizin için hayırlı olan o olabilir...”

olan budur ve bu, kemâle sebep olur. Yok, nefis sevgisinden kaynaklanıyorsa eğer, bütün günahların başıdır. Demek ki kınanmaya konu olan dünya, senin kendindedir. Bir gönlün, asıl sahibinden gayrisine bağlanması ve onu sevmesi, bir düşüş ve alçalış sebebidir. Allah'a karşı bütün isyanlar, günahlar, cinayet ve ihanetlerin hepsi, işte bu nefis sevgisinden kaynaklanır. Diğer bütün sevgiler; dünya ve onun albenilerine dönük sevgi, makam ve mevki sevgisi, mal ve mülk sevgisi ve sair sevgilerin hepsinin menşei nefis sevgisidir. Hâlbuki hiçbir gönül, kendi asıl sahibi dışında hiç kimseye bağlanamaz. Lakin bizim hepimizi ve herkesi kalplerin asıl sahibinden gafil kılan, yanlış yere ve kendi zannımızca O'nun gayrisini dilber ve sevgili diye görmemize sebep olan zulmani ve nurani hicaplar vardır arada ki bunlar zulmet üzere zulmettirler. Kaldı ki biz ve bizim gibiler nurani hicaplara dahi erişememiş henüz zulmani hicapların esiriyiz.

إلهي هب لي كمال الانتقطاع إليك وأنر أبصار قلوبنا بضياء نظرها إليك حتى
تخرق أبصار القلوب حُجُبَ النور فتصل إلى معدن العظمة...

diye yakaran dil, zulmani hicapları aşmıştır. Allah'ın emrine karşı çıkan ve Adem'in karşısında eğilmeyen Şeytan, zulmani hicapların "kendini büyük görme/tekebbür" perdesine giriftardı. Dolayısıyla "أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ"³⁶ dedi ve "أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ" diye diye Rububiyet dergâhından k - vuldu. Bizler de benlik hicabına bağlı kaldıkça, hodbin ve bencil oldukça Şeytaniyizdir ve Rububiyet dergâhından kovulacağızdır. Bütün putların anası olan bu büyük putu kırmak ne de zormuş meğer!

Bizler onun önünde eğilip onun fermanına boyun eğdiğimiz müddetçe, asla Allah'ın önünde eğilip O'nun fermanını dinleyenlerden olamayız. Bu put kırılmadıkça ve zulmani hicaplar yırtılıp atılmadıkça olamayız da. İlk evvela hicabın ne olduğunu bir bilmemiz gerekir. Zira bilmeyecek olursak, onu kaldırıp atmak ya da en azından zayıflatmak veya o da olmazsa onun günbegün güçlenip katmerleşmesine mani olmak için elimizden bir şey gelmez. Bir rivayette şöyle anlatılır: Resulullah -salavatullahi aleyhi ve alâ âlih- ashabından bir grupla birlikteyken ansızın bir ses

³⁶ Bkz. Araf, 12 "Beni Ateşten yarattın..." "Ben ondan daha hayırlıyım..."

duyarlar. Bu sesin neyin nesi olduğu sorulduğunda buyururlar ki: “Bu ses, yetmiş yıl önce Cehennem çukurunun kenarından hareket etmeye başlayan bir taşın şu an Cehennem dibine varmasıyla çıkan sestir!” Tam o esnada yetmiş yaşını doldurmuş bir kâfirin ölüm haberi gelir.³⁷ Bu haber doğruysa eğer, o grubun “hal ehli” olduğuna dalalet eder. Yahut Allah Resulünün gafilleri uyarmak ve cahilleri bilinçlendirmek amacıyla özel bir tasarrufuyla bu “hal” elvermiş olabilir. Bu hadisin sahih olmadığını varsayacak olursak dahi -ki ben lafızlarını tam olarak hatırlamıyorum- hakikat bu minvaldedir. Bizler bir ömür boyu Cehenneme doğru bir seyir içerisindeyiz. Bir ömür namaz –ki yüce Allah’ın anıldığı en yüce dergâhtır- kılarız ama sırtımız Hakk’a ve O’nun evine; yüzümüz benliğimize ve nefis evine dönük. Ne kadar hazin değil mi? Bizi Mir’ac’a çıkarması, O’na götürmesi ve Cennet-ül Lika’ya yönlendirmesi gereken namazımızın, aksine bizi kendi benliğimize ve Cehennem’in sürgün evine götürmesi ne kadar acı!

Oğlum! Bütün bu hatırlatmalar, ben veya sizler gibiler ilahi marifet ve ilahi ibadeti hakkıyla bilip yerine getirelim diye değildir. Bütün varlıklar içerisinde Hakk Teâlâ’yı en iyi tanımış ve O’na ibadet ve kulluğun hakkını en iyi veren zatın şu buyruğu göz önünde iken bizim ne haddimize:

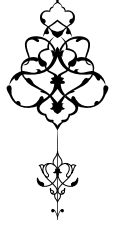
ما عرفناك حق معرفتك وما عبدناك حق عبادتك³⁸

Belki gaye, kendi acizliğimizi anlamak, bir hiç olduğumuzu bilmek ve enaniyet ve bencilliklerimizi ayaklar altına almaktır. Böylece, olur ki bu azgın devin asiliğini biraz olsun dindirebilir ya da olur ki ağzına bir gem vurabilir veya yularını elimize geçirebiliriz de hayali bile canımızın en derinini yakan o büyük tehlikeden kurtulabiliriz ümidiyledir.

Aman dikkat! Şu âlemden ayrılığın son demlerinde ve ebedi hayata geçişin ilk lahzalarında birçok tehlikeyle karşılaşabiliriz. Evet, nefis sevgisine müptela ve ona bağlı olarak bütün boyutlarıyla dünya sevgisine bulaşmış bir insana, ihtizar/ölüm yatağı ve ebedi göç esnasında bazı şeyler keşfolunabilir. Böyle biri, Allah’ın ölüm elçisinin onu, sevgilisi ve

³⁷ İlm-ulYakin, 2: 1002; Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 2: 371

³⁸ Mir’at’ul Ukul, 8: 146 “Biz sanı hakkıyla tanıyamadık ve biz sana hakkıyla ibadet edemedik.”

maşukundan koparıp ayırmak üzere geldiğini görünce, Allah'a karşı düşmanlık, öfke ve nefret duygularıyla öte dünyaya geçebilir. İşte bu akıbet, nefis ve dünya sevgisinin bir sonucudur. Bazı rivayetlerde de buna değinilmiştir. İbadet ehli ve sözüne güvenilir biri şu hikâyeyi anlatmıştır:

“Ölüm döşeğinde yatan birinin başucuna gittim. Bana dedi ki: *Allah'ın şu an bana reva gördüğü zulmü hiç kimse yapmamıştır. Baksana, beni, bir ömür bin bir zahmetle büyüttüğüm çocuklarımdan ayırmak istiyor!* Sonrasında ben kalkıp gittim. Arkasından o da can verip ölüvermiş.” Benim kullandığım bazı tabirler o sözü geçen abid ve âlimin sözlerinden biraz farklı olabilir. Ancak bu anlatılanın birazcık doğruluk payı olacak olsa dahi öylesine önemli bir sonuç ki gerçekten bunun için bir yol, bir çare arayışı içersine girmek gerekir.

Bizler, bir saatliğine olsun bizim kendimizin de bir parçası bulunduğumuz şu âlemdeki varlıklar üzerinde düşünecek olur, hiçbir varlığın kendiliğinden hiçbir şeye sahip olmadığını ve hem biz hem de diğer her şeyin ve elimizdeki her şeyimizin İlahi bir lütuf ve inayet buyrulmuş bir emanet olduğunun idrakine varır da Mennan olan Rabbimizin, bizlere hem dünyaya gelmeden önce hem sonra hem de tüm yaşamımız boyunca, hidayetimize vesile olsunlar diye gönderdiği Hidayet Öncüleri aracılığıyla bahşetmiş olduğu lütufları fark edebilirsek; olur ki O'na –celle celâluh- dönük bir sevgi kıvılcımı yüreğimizde canlanır ve ne düzeyde boş ve muhtevassız olduğumuz gerçeğiyle yüzleşerek O'na –celle celâluh- giden bir yol bulabiliriz. Ya da en azından inatçı inkârcılıktan (Küfr-i Cuhudi) kurtulur ve ilahi hakikatleri ve Rahmani cilveleri yok saymayı kendimiz için bir paye bilmek ve bununla iftihar etmeyi bir kanara iter de bencillik ve hodbinlik kuyusunun derinliklerinde ebediyete kadar mahpusluktan azad oluruz.

Bir rivayette varit olduğu üzere Allah Teâlâ, peygamberlerin den birine: “Senin kendinden daha kötü bildiğin bir şey bul ve huzurumuza getir!” diye hitap buyurur. Peygamber, murdar bir eşeğin leşini bulur ve Allah'a arz etmek üzere birkaç adım sürükler ama hemen sonra pişman olur. O esnada kendisine hitap gelir: “Eğer onu bize getirecek olsaydın, sahip olduğun makamı kaybederdin!” Ben bu rivayetin aslının doğru olup olmadığını bilmiyorum. Lakin Evliya'nın bulunduğu makamda, kendi

benliğinin üstünlüğü vehmine kapılmak, düşüşe yol açar. Bu şekil ve düzeyde de olsa bencillik ve hodbinliğin akıbeti işte budur.

Peki, Hatem'ül Enbiya -salavatullahi aleyhi ve alâ âlih- müşrikler iman etmediler diye niçin üzülüyor ve:

﴿ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ﴾³⁹

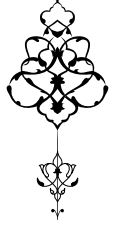
hitabına muhatap olacak düzeyde hayıflanarak can alıcı bir esef duyuyordu? Tek nedeni onun, Allah'ın bütün kullarına aşk ve sevgi duymasıydı. Evet, Allah'ı sevmek, O'nun cilve mazharlarını sevmekten başka bir şey değildir. O, yolunu sapıtılmışların kendi bahtsızlık ve şekavetleriyle sonuçlanan ve aslında kendi elleriyle kurdukları Cehennemim elim azabına yol açan hodbinlik ve bencilliğin zulmanı hicaplarında boğulup kalmalarına üzülüyordu. O, herkesin saadetini arzuluyordu. Zira O, herkesin saadeti için gönderilmişti. Ancak müşrikler ve gönül gözleri körelmiş olanlar, kendi kurtuluşları için gelmiş olan Peygambere karşı düşmanlık ediyorlardı.

Ben ve sen, eğer Hakk'ın veli kullarının taşıdıkları Hakk'ın cilvelerine yönelik, bu aşkın bir kıvılcımını olsun taşımaya tevfiik bulup, bunu kendi varlığımızda içselleştirebilir ve herkesin hayrını arzulayabilecek bir düzeye erişebilirsek işte o zaman o istenilen kemâle doğru bir meretebe kat etmiş oluruz.

Yüce Rabbimiz, kendi rahmet ve feyziyle ve âlemlere rahmet olarak gönderdiği Resulünün bereketiyle bizim ölmüş kalplerimize hayat bahşetsin!

Marifet ehline malumdur ki kâfirlere karşı şiddetli olmak, müminlerin başlıca sıfatlarındandır. Onlara karşı savaşmak da bir rahmet ve bir gizli lütuftur. Zira kâfirler ve şekavet ehli için, yaşadıkları her lahza, yine kendilerinden kaynaklanan azap biraz daha çoğalır ve hem keyfi/nitel hem de kemmi/ nicel bakımdan sonsuza dek sürecek şekilde katlanarak artar. Dolayısıyla ıslah olmayacak düzeyde olanların öldürülmeleri, gazap anında bir rahmet ve bela esnasında bir nimettir. Daha da önemlisi bu,

³⁹ Kehf, 6 “Şu Kur'an'a inanmadıkları ve senden yüz çevirdikleri için üzülüp hayıflanarak kendini helâk mi edeceksin?”

toplum için bir rahmettir. Zira toplumu fesada sürükleyen bir fert, tıpkı insan bedeninde gerektiği zaman kesilmediğinde bütün beden ölümüne yol açan hastalıklı bir uzuv gibidir.

İşte bu, Allah Nebî'si Nuh -aleyhisselam- ın Rabbimizden şu niyazda bulunmasının hakikati ve özüdür:

﴿ وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴾

﴿ 40 إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴾

Yine yüce Allah şöyle buyurur:

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً ﴾

Bu itibarla ve az önceki açıklama çerçevesinde bütün hudut, kısas, tazirat ve sair cezaî müeyyideler aslında, Rahman ve Rahim olan Rabbimizin hem günahkârların kendileri hem de toplum için öngörmüş olduğu birer rahmettirler. Bu konuyu geçelim...

Oğlum! Yapabildiğin kadarıyla bütün varlıklara özellikle de insanlara dönük bakışımı tefekkür ve telkin yoluyla rahmet ve muhabbet açısına yönelt! Değil mi ki topyekûn bütün varlıklar, sayılamayacak denli yön ve boyutlarıyla, Âlemlerin Rabbi'nin rahmetine mazhardırlar. Değil mi ki hayat ve yaşamın varlığı ve ondan kaynaklanan bütün bereketler, varlıklara bahşedilmiş ilahi bir rahmet ve bağıştır. Ne demişler? “**كل موجود مرحوم**”⁴² “Var olan her şey, Allah'ın rahmetinin şumulündedir.”

Mümkün-ül vücud olan bir varlığın kendiliğinden ve bir başına bir şeye sahip olabilmesi ya da onun dengi başka bir mümkün-ül vücudun ona bir şey bahşedebilmesi hiç mümkün müdür? Madem değildir; öyleyse bütün kâinat, Rahman olan Rabbimizin rahmetiyle kuşatılmıştır. Âlemlerin Rabbi ve bütün kâinatı var edip yönlendiren Rabbimizin rubu-

⁴⁰ Nuh, 26-27 “Ve Nuh, demişti ki: Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden bir tek kişi bile bırakma. Şüphe yok ki onları bırakacak olursan kullarını yoldan çıkarırlar ve ancak gerçekten sapan ve iyiden iyiyi kâfir olan evlâtlar yetiştirirler.”

⁴¹ Bakara, 193 “Fitne kalmayınca kadar onlarla savaşın...”

⁴² “Var olan her şey, Allah'ın rahmetinin şumulündedir.” Bkz. Fûsus'ul Hikem, 1:178 Fass-ı Zekerriyaviyye

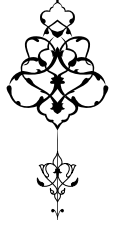
biyyeti, O'nun rahmetinin bir zuhuru değil midir? Yoksa rahmet ve hidayet, ilahi bir lütuf ve inayet olmaksızın bu düzeyde evrensel ve kuşatıcı olabilir miydi hiç? Madem öyle, İlahi inayet, lütuf ve muhabbete mazhar olan eşyaya bizim de muhabbet beslememiz gerekmez mi? Beslemiyorsak bu, bizim için bir kusur ve noksanlık sayılmaz mı? Dar görüşlülük ve sığlık değil midir bu?

Evet, ben artık yaşlandım ve bu kusur, noksanlık ve diğer sayısız eksikliklerimi gideremedim. Fakat sen gençsin ve Hakk'ın Rahmet ve Melekûtuna daha bir yakınsın. Öyleyse bu kusuru ortadan kaldırmak için elinden geleni yapman gerekir!

Rabbimiz -Tebarek ve Teâlâ- bu hicapları kaldırıp atmak ve ilahi fitratın gereği neyse onu bulabilmemiz için hem sana, hem herkese, hem de bize tevfiğ inayet buyursun! Önceki satırlarda bu konuyla ilgili bir çerçeve oluşturmaya çalıştım. Şimdi bu doğrultuda ve bu hicapları kaldırmaya yarayacak birkaç hatırlatmada bulunmak istiyorum:

Bizler, ilahi fitratın yönlendirmesiyle mutlak kemâle (kemâl-i mutlaka) aşığızdır. Bu aşktan dolayı, mutlak kemâlin bir yansıması olan en genel anlamıyla kemâle (mutlak-ı kemâle; yani kemal saydığımız her şeye) dönük bu aşkı ister istemez hepimiz taşırız. Bu aşkın kaçınılmaz gereği, mutlak noksanlıktan (naks-ı mutlaktan) kaçmaktır ki bunun da gereği, en genel anlamıyla noksanlıktan (mutlak-ı naks'tan; yani noksanlık içeren her şeyden) kaçmaktır. Dolayısıyla bizler hepimiz, bilmesek de idrakinde olmasak da mutlak kemâl olan Hakk Tela'ya aşığızdır. Hem O'na hem de bu kemâlin bir cilvesi olan bütün eser ve mazharlarına aşığızdır. Öyleyse düşman bildiğimiz herkes ve her şey, kaçıp sakındığımız herkes ve her şey mutlak kemâl vasfını taşımadığı gibi (bu kemâlin bir cilvesi olan) en genel anlamıyla kemâlden de biz iz taşıyor olamaz. Bilakis tüm bunlar, bu vasıfların tam karşıtı ve çelişği olan mutlak noksanlık ve bunun bir cilvesi olan en genel anlamıyla noksanlıktan bir iz taşıyorlardır.⁴³Kemâlin çelişği ise, adem ve yokluktur. Bizler, hicaplar içre

⁴³ Metinde yer alan cümleyi aslına yakın bir tercümeyle ifade edecek olursak: "Bir kimse ya da bir şeye düşmanlık besliyor ve uzak duruyorsa eğer, bu, onların Kemal-ı mutlak ya da mutlak-ı kemalden yoksun olduklarından dolayı ve bu niteliklerin karşıtı ve çelişği olan naks-ı mutlak ve mutlak-ı naks niteliklerini taşımaları sebebiyledir." (Müt.)

örtülü bulunduğumuzdan teşhis hususunda yolumuzu yitirmişiz. Ancak bu perdeler kalktığında, O'ndan -celle celâluh- olan her şeyin, gerçekten özlemine çektiğimiz asıl sevgili ve mahbup olduğunu anlayacağızdır. Gazap ve nefrete konu olan hiçbir şey O'ndan değildir. O'ndan olmadığı için de bir varlığa sahip değildir; yani yokluğa mahkûmdur.

Şunu bilmeni isterim; karşıtlıkları ifade etmek için kullanılan tabirler hususunda bir müsamaha söz konusudur. Evet, yukarıdaki konu, her ne kadar sağlam delil ve burhanlarla ispatlanmış olsa da, irfani bakış ve marifete mutabık olsa da, hatta Kur'an-ı Kerim'de dahi ele alınmış olsa da buna inanmak ve hakıyla iman edebilmek oldukça zordur. Bunu inkâr edenler alabildiğine çok ve gerçekten iman edebilenler ise alabildiğine azdır. Öyle ki bu gerçeğin hakikatini burhan yoluyla bilenlerin dahi çok azı buna inanır ve iman ederler. Tabi ki bu ve benzeri hakikatlere iman, mücahede, tefekkür ve telkin dışında herhangi bir yolla elde edilemez.

Aslına bakarsan “insan, burhan ve kesin kanıtlarla ispatlanmış olsa da bazı meselelere inanıp iman etmeyebilir” savı, gayet çetrefilli yahut asılsız gibi görünebilir. Ancak ne var ki bu, bizim kendi vicdanımızda doğruladığımız ve Kur'an-ı Kerim'de de, örneğin Tekasür Suresinde karşılığını bulan bir gerçeğin ifadesidir. Peki, vicdanımız bunu doğrular mı? Evet, örneğin sizler ölümlerin asla hareket edemeyeceklerini ve size hiçbir zarar veremeyeceklerini kesin olarak bilirsiniz. Öyle ki binlerce ölü, bir sinek kadar dahi hareketlilik gösteremezler. Hiçbir ölünün de, öldükten sonra ve şu dünyada, diriliş gününden önce dirilemeyeceğini hepiniz bilirsiniz. Ancak bir ölüyle birlikte rahat ve huzur içersinde uyumaya cesaret edemezsiniz. Bunun yegâne nedeni, ilminizin kalbiniz tarafından onaylanıp tasdik edilmemesi ve kalbin buna iman etmemesi, sizin bildiklerinize inanmıyor oluşunuzdur. Lakin bir ölü yıkayıcısı, bu gerçeği sürekli tecrübe ettiği için bilir ve iman eder. Dolayısıyla o, asla huzursuzluk duymadan, bir ölü bedenle baş başa kalabilir.

Filozoflar, akli burhan ve delillerle Hakk Teâlâ'nın bütün her yerde hazır bulunduğunu ispatlarlar. Lakin aklın delile dayanarak ispatladığı bir gerçek, kalbe ulaşmadıkça ve kalp ona iman etmedikçe “edeb-i huzur” yani ilahi dergâhta bulunmanın gerektirdiği adaba riayet etmezler. Ancak Hakk Teâlâ'nın huzurunu kalplerine kabullendirmiş ve buna iman

etmiş olanlar, her ne kadar burhan ve delille hiçbir ilişkileri bulunmasa da “edeb-i huzur”un gereklerini yerine getirir ve yüce Mevla’nın dergâhıyla bağdaşmayan her şeyden sakınırlar. Dolayısıyla klasik ilimler; her ne kadar bu, felsefe ve tevhid ilmi olsa dahi bizzat kendileri birer hicaptırlar. Çoğaldıkça da bu hicaplar daha bir kalınlaşıp ve daha bir artar.

Hepimizin bildiği ve gördüğü üzere Peygamber –salavatullahi aleyhi ve alih- Allah’ın seçkin velileri –aleyhimusselam- ın kullandıkları dil, felsefe ve herkesçe bilinen delil ve burhan dili değildir. Zira onlar, insanların can ve gönüllerine hitap ederler. Burhanların ispatladığı hakikatleri, Allah’ın kullarının kalplerine işlemeye çalışırlar. İnsanları can ve gönüllerinin derinliklerinden hidayet ederler. İstersen şöyle de diyebilirsin: Felsefeciler ve burhan ehli hicapları çoğalttıkça Peygamberler -aleyhimusselam- ve gönül ehli, bu hicapları ortadan kaldırmak için çabalarlar. Bu yüzden onların eğitiminden geçen insanlar müminler ve gönül erleridirler. Ötekilerin eğitip öğrettikleri öğrenciler ise burhan ve kal-u kil ashabıdırlar. Ki onların ne can ne de gönüllerle bir işleri olur.

Bu söylediklerim, felsefe, burhan ve akli ilimlerle asla ilgilenme veya delile dayalı ilimlerden yüz çevir şeklinde anlaşılmalıdır. Zira bu, akli, delili ve felsefeyi aşağılamak anlamına gelir. Asıl şunu anlatmak istiyorum: felsefe ve delil, asıl maksada erişmek için birer yoldurlar. Dolayısıyla seni, maksat, murat ve mahbubundan alıkoyan birer hicaba dönüşmemelidirler. Şöyle de diyebilirsin: bu ilimler bizi maksada ulaştıran birer geçittirler; maksadın kendisi değil. Dünya, nasıl Ahiretin tarlası ise klasik ilimler de asıl maksada erişebilmek için bir tarla hükmündedirler. Aynı şekilde ibadetler de O’na varan birer geçittirler. Namaz, ibadetlerin en yücesi ve müminin miracıdır. Her şey O’ndandır ve her şey O’na doğrudur. Ya da şöyle de diyebilirsin: maruf olan her şey, O’na varan vuslat merdiveninin bir basamağı; bütün münkerler ise O’na varan vuslat yolu üzerinde birer engeldir. Bütün âlem onun avaresi ve O’nun Cemâl-i Cemilinin bir pervanesidir.

Olaydı da keşke bizler şu uykudan bir uyanaydık; ilki “yakza”/uyanıklık olan mana menzillerine doğru bir yol bulaydık! Olaydı da keşke, O -Celle Celâluh- gizli inayetiyle bizim de elimizden tutaydı da kendi Cemâl-i Cemiline doğru hidayet edeydi! Olaydı da keşke, şu serkeş ve azgın nefis

bir durulaydı da inkârcılık kürsüsünden bir aşağı ineydi! Olaydı da keşke, şu ağır yükü sırtımdan bir indireydim de O'na doğru kanatlanıp gideydim! Olaydı da keşke, O'nun Şem-i Cemâline pervane olup yanaydık da ahımız bile çıkmaydı! Olaydı da keşke Fitrat izinde yürüyebileydik de onu (bu ilahi emaneti) bunca tepeleyip ayaklar altına almayaydık! Daha nice "keşke"ler var ki ben şu yaşlılık yıllarımda ve ölümün eşliğinde hep anar dururum da tutunacak bir dal olsun bulamam.

Ve sen ey evladım! Gençliğinden faydalanmaya çalış! O'nun zikri ve muhabbetiyle ve ilahi fitrata yeniden bir yönelerek yaşa ve ömrünü geçir! Sevgilinin adı ve yâdı, senin sosyal ve siyasi faaliyetlerde bulunman ve O'nun dinine ve kullarına hizmet sunmanla asla aykırılık teşkil etmez. Aksine, O'nun yolunda sana yardımcı olur. Fakat şunu da unutmamalısn ki nefis-i emmare ve dâhili-harici şeytanların hile ve desiseleri bitmek bilmez. Hatta öyle ki Allah adına ve Allah'ın kullarına hizmet kivesi altında dahi, insanı Allah yolundan alıkoyabilir, kendi istikametleri ve emelleri doğrultusunda kullanabilirler.

"Benmerkezci" yönelimlerle "Allah Merkezli" yönelimler arasındaki farkı teşhis edebilmek için daimi bir murakabe ve nefis muhasebesi içerisinde olmak, salıkların kat etmeleri gereken en mühim menzillerdendir. Allah bize de sizlere de bu tevfiği nasip buyursun! Aslına bakarsan Şeytan, biz yaşlılarla bir türlü ve siz gençlerle başka türlü bir muamele içerisinde dir.

Biz yaşlıları, yeis ve ümitsizlik silahıyla O'nun dergâhı ve zikrinden uzak tutmaya çalışır: "Görmüyor musunuz sizlerden geçti artık; bundan böyle ıslah olup düzelemezsiniz! Ekip biçme zamanı olan gençlik dönemi geçip gitti. Islah olma çağı geldi de geçti! Yaşlılık yıllarının gelip çatdığı, heva- heves ve günahların kök salıp bütün varlığını kuşattığı, dal budak salıp seni O'nun dergâhına varmaktan mahrum kıldığı; yani iş işten geçtikten sonra bari gel de şu birkaç günlük kalan ömründe dünyanın tadını çıkar!" Tabi arada bir biz yaşlılara da siz gençlere davrandığı gibi davrandığı da olur.

Siz gençlere ise hep şöyle seslenir: "Bakın sizler gençsiniz. Gençlik çağı zevk ve eğlence çağıdır. En azından bu çağda arzu ve isteklerine göre yaşamana bak! İnşallah ömrünün sonlarına doğru tövbe edersin.

Allah'ın tövbe ve rahmet kapısı zaten daima açıktır. Allah merhametlilerin en merhametlisidir! Günahların ne kadar büyük ve çok olursa, yarın ömrünün sonlarında hem pişmanlığın hem Hakk'a dönme arzun hem de Allah'a yönelip bütün varlığınla O'na –celle celâluh- bağlanıp tutunman da o kadar büyük ve görkemli olacaktır. Nice insan, gençliğinde gençliğin lezzetlerini doyasıya tattuktan sonra, yaşlılık yıllarında ömrün geri kalanını ibadet, zikir, dua, İmamların -aleyhimusselam- ziyareti ve onların şefaatine tevessül ile geçirip saadet ve mutlulukla bu dünyadan geçmüşlerdir...”

Biz yaşlılara ise şu vesveseleri fısıldar: “Hemen şimdi ölecek değilsin ya! Daha çok fırsat var önünde. Ömrünün son günlerinde tövbe edersin. Dahası Peygamber'in -salavatullahi aleyhi ve Âlih- şefaakapısı daima açıktır. O, kendi dostlarının azap görmelerine asla razı olmaz. Sen zaten ölürl ölmez onu görecekisin ve bizzat o senin elinden tutacaktır!” Evet, işte buna benzer daha nice sözleri insanın kulağına hep fısıldar durur.

Oğlum! Şu an gençlik çağını yaşayan sana sesleniyorum. Gençler için tövbenin daha kolay olduğunu, nefsin ıslahı ve iç dünyanın terbiyesinin daha kısa sürede gerçekleşeceğini unutmamamı istiyorum. Yaşlılarda nefsanî heva ve hevesler, makam ve mevki tutkusu, mal ve mülk düşkünlüğü ve büyüklük takıntısı gençlere göre çok daha aşırıdır. Gençlerin ruhu daha latif ve daha esnektir. Yaşlılarda bulunan nefis sevgisi ve dünya tutkusu, aynı oranda gençlerde bulunmaz. Gençler nispeten daha kolay bir şekilde kendilerini nefs-i emmarenin şerrinden kurtarabilir ve maneviyata yönelebilirler. Vaaz ve ahlak meclislerinde yaşlılara göre gençler daha fazla etki altında kalırlar. Gençler gayet dikkatli olmalı, nefsanî ve şeytani vesveselerin aldatmasına kapılmamalıdır. Ölüm, hem gençler hem de yaşlılara, yakınlık bakımından aynı düzeydedir. Hangi genç ihtiyarlık yıllarına erişebileceğinden emin olabilir ve hangi insan zamanenin olayları karşısında koruma altında olduğunu iddia edebilir ki?

Oğlum! Sakın fırsatları kaçıрма; henüz gençken kendini ıslah et! Yaşlılar da, şu dünyada buldukları müddetçe bütün suç ve günahlarını telafi edebileceklerinin bilincinde olmalıdırlar. Zira bu dünyadan göç edip gittikten sonra ipin ucu artık ellerinden çıkar.

Allah dostlarının -aleyhimusselam- şefaathine bel bağlamak ve dolayısıyla günahlar hususunda küstahlaşmak, şeytanın en büyük hilelerindedir. Bir yandan Allah yokmuşçasına yaşayıp küstahça günahlara bulaşırken diğer yandan şefaathine bel bağladığınız zatların nasıl yaşadıklarını bir göz önünde bulundurun ve onların iniltileri, ağlayıp yakarışları ve yarıp tutuşmalarına bir bakın da ibret almaya çalışın. Bir rivayette, Hazreti Sadık'ın -aleyhisselam- ömrünün son demlerinde yakınları ve çocuklarını bir araya getirdiği ve şu meyanda nasihat buyurduğu anlatılır:

“Yanın Allah'ın huzuruna amelleriniz ile çıkmalısınız. Sakın, bana olan yakınlığınızın sizlere bir fayda sağlayacağını düşünmeyiniz!”

Bütün bunların ötesinde, şefaatin sadece şefaathine edicilerle manevi bir bağ kurabilenler için geçerli olabileceği ihtimali söz konusudur. Yani onların Allah'la irtibatları öyle bir düzeyde olmalıdır ki şafaate nail olma istidadına sahip olabilsinler. Öyle ki eğer bu dünyada bu bağ kurulamayacak olursa, bir ihtimal Berzah Âlemi; belki de Cehennemdeki azaplarla arınıp durulduktan sonra, ancak şafaate layık olunabilir ki bir tek Allah bilir bunun ne kadar bir süre çekeceğini!

Daha da ötesi, şafaathine ilgili Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlere bir bakılacak olursa, bu şekilde güven ve huzur duygusuna kapılmamak gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Yüce Allah şöyle buyurur:

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾⁴⁴

Ve yine şöyle buyurur:

﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى﴾⁴⁵

Diğer birçok ayette de şefaatin aslı sabit olmakla beraber; kime, hangi sınıfa, hangi şartlarda ve ne zaman nasip olacağı bilinemeyeceğinden insanın, gurura kapılıp küstahlaşmaması gerekir. Evet, şafaathine ümidimiz vardır. Lakin bu ümit, bizi Allah'a itaate doğru sürüklemelidir; günaha doğru değil!

⁴⁴ Bakara, 255 “Kimdir izni olmadıkça onun yanında şafaathine kalkışacak? ...”

⁴⁵ Enbiya, 28 “O'nun razı olduğu kimselerden başkasına şafaathine etmezler...”

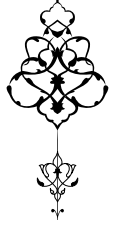
Oğlum! Kul hakkı boynunda olduğu halde bu dünyadan gitmemeye çalış. Zira bu durumda iş, altından kalkılamayacak kadar ağırlaşır.

Bir insanın merhametlilerin en merhametlisi olan Allah'la münasebeti, onun kendi türdeşleriyle olan münasebetlerine oranla daha kolaydır. Kul hakkı ve sıkıntılı insanlarla münasebetlerimizin akıbetinden hem kendim hem sen hem de tüm müminler adına Rabbime sığınırım! Elbette ki bu, Allah'ın üzerimizdeki hakları ve günahlar hususunda gevşek davranılabilir şeklinde anlaşılmalıdır. Bazı ayet-i kerimelerin zahirinden elde edilen mana gözetildiğinde, musibetin ne düzeyde büyük olduğu anlaşılır zaten. Günah ehlinin şefaathesiyle kurtuluşu meselesine gelince, bunun alabildiğine uzun ve zor aşamalardan sonra ancak hâsıl olacağı da bilinmelidir.

Ahlak, ameller ve bunların lâzımlerinin tecessümü ve bunun insanla ilişkisi, ölümden sonra Kıyamet-i Kübra'ya, oradan berzahlar ve cehennemdeki azaplardan dolayı tenzih ve tüm ilişkilerin tamamen kopması süreçlerinde tüm bunların her daim insanla birlikte oluşu ve şefaathesiyle irtibatın kopmuş olması ve dolayısıyla şefaathesi dairesinin dışında kalma ihtimali dahi, insanın belini kırarak ağırlıkta ve müminlerin ciddi bir şekilde kendilerini ıslaha yönelmelerini zorunlu kılacak düzeyde büyük bir ihtimaldir. Tabi nefis şeytanı bir kimseye öylesine musallat olur da onu bir kuklaya dönüştürür ve Hakk yolunu yüzüne öyle bir kapar da açık-gizli tüm hakikatleri inkâra sürüklerse o başka! Elbette böylesi kör kalpliler de pek az değildir. Mennan olan Rabbimiz bizleri kendi şerimizden muhafaza buyursun!

Benim sana vasiyetim oğulcuğum, şudur ki fırsatların -Allah muhafaza- elinden kaçıp gitmesine sakın izin verme; nice zahmet ve riyazet pahasına da olsa! Şu fani dünyaya ilgini azalt. Önüne çıkan yol ayırımalarında, hak yolu tercih et ve batıldan alabildiğine kaç; nefis şeytanını kendi içinden kov gitsin!

Vasiyet etmem gereken bir diğer önemli husus da, toplum içersinde mazlum ve sahipsiz durumda olan Allah kullarına; özellikle de mahrum ve çaresizlere yardım elini uzatmandır. Var gücünle bunların hizmetine -ki senin için en değerli azık, Allah ve aziz İslam'a yapılabilecek en güzel hizmet de zaten budur- koş! Mazlumların hizmetinde bulun ve onları

müstekbir ve zalimlerin şerrinden korumak için bütün gayretinle çalış ve çaba sarf et! Şu İslami devlet düzeni içersinde sağlıklı siyasi ve sosyal sahaya girmek bir ödevdir. Yönetimde bulunan ve İslam Cumhuriyetine vefalı siyaset erbabına yardımcı olmak da bir İslami-insani-millî vazife-dir. Benim bütün ümidim, şerefli ve bilinçli milletimizin bütün bunlardan gafil kalmamasıdır. Nasıl ki dün ve bugün sahayı boş bırakmamış ve bırakmıyorlarsa ve İslam Devleti ve Cumhuriyet, onların sayesinde istikrar bulup süreklilik kazanmışsa; bundan böyle de yeni nesil ve gelecek nesillerin vefakârlığı ve desteğiyle günbegün istikrarın güçlenmesi ve bekasının devamı sağlanmalıdır.

Hepimiz şunu çok iyi bilmeliyiz; eğer bizler Allah'ın ahbine sadık kalacak olursak, Allah da bizi himaye edecektir. Nasıl bugüne kadar iç ve dış anarşistlerin entrikalarını mucizevî bir şekilde etkisiz kılmışsa, bundan böyle de -inşallah teâlâ- yine kendi inayetiyle etkisiz kılacaktır.

Ümidim, yüce ordumuz, değerli devrim muhafızları, gönüllü birlikler ve diğer askeri ve emniyet mensuplarının, istiklal ve bağımsızlığın ve dünya yiyici süper güçlerin esaretinden kurtuluşun enfes lezzetini tatmış olmalarıdır. Yine temennim, ecnebi güçlerin esaretinden özgürleşmeyi her şeye ve her tür şatafatlı hayata tercih ederek şeytani güçlere bağımlılık utancını alınlarında taşımamaları, mertlik ve şuur meydanlarında hedef uğruna ve Allah yolunda kızıl bir ölümü göze almaları ve ulu peygamberler ve yüce evliya'nın -aleyhimusselam- açtıkları yolu seçmiş olmalarıdır.

Âcizane yüce Allah'tan şunu diliyorum, değerli milletimin erkek, kadın, çocuk, büyük, küçük bütün fertlerinde bulunan bu coşku, heyecan, aşk ve ilginin hiç bitmemecesine kalıcı olmasını inayet buyursun! Şanlı İslam ve onun hükümlerinin bütün dünyaya yayılmasını mümkün kılın!

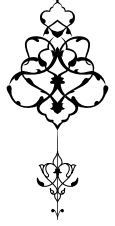
Oğlum! Özel ve aile hayatıyla ilgili birkaç cümle daha yazarak daha fazla uzatmadan sözlerimi bitirmek istiyorum:

Benim, sen değerli oğluma en büyük vasiyetim, bir vefa örneği olan annenle ilgilidir. Annelerin sonsuz haklarını saymak ve hakkıyla eda edebilmek dahi mümkün değildir. Bir annenin evladı üzerindeki bir gecelik

hakki, şuurlu bir babanın bütün ömründen daha değerlidir. Bir annenin gözlerindeki sevgi ve muhabbet parıltısı, âlemlerin Rabbinin rahmet ve merhametinin bir şuasıdır. Allah Tebarek ve Teâlâ, annelerin kalp ve ruhlarını kendi rububiyetinin rahmet nuruyla yoğurmuştur. Öyle ki bunun izah ve tavsifi hiç kimsenin elinden gelmez. Annelerin kendileri dışında hiç kimse de bunu tam olarak bilemez. İşte bu sonsuz rahmet, nutfenin rahime yerleşmesinden hamilelik dönemi süresince, doğumdan bebeklik dönemine ve ta en nihayetine kadar annelere, ancak arşın kaldırabileceği acılar ve zahmetlere katlanma gücü inayet buyurmuştur. Öylesine acılar ki, babalar bunun sadece bir geceliğine dahi tahammül edemez ve aciz kalırlar. Hadiste “*Cennet, anaların ayakları altındadır*”⁴⁶ diye buyrulmuş olması, bir hakikatin ifadesidir. Böylesine latif bir tabirle ifade olunması da annelerin büyüklük ve yüceliklerine bir vurgu ve çocukların daha bir duyarlı olmaları gerektiğini hatırlatmak içindir. Saadet ve cenneti, onların ayaklarının altında ve onların ayaklarının mübarek tozları arasında arayınız. Onlara saygı ve hürmeti, Hakk Teâlâ’ya saygı ve hürmete yakın bir düzeyde görünüz. Hakk Teâlâ’nın rıza ve hoşnutluğunu, annelerin rıza ve hoşnutluğunda arayınız. Bütün anneler birer örnek annedirler. Ancak bazıları çok özel hasletler taşırlar. Ben, muhterem annemle yaşadığım bütün yıllar boyunca ve onun bende bıraktığı hatıralarda -özellikle çocuklarıyla geçirdiği gece ve gündüzlerde- onun bu hasletlere sahip olduğuna şahit oldum. Şimdi ben, sana ey evladım ve diğer çocuklarıma vasiyetim, daima onun hizmetinde olmanızdır. Benim ölümünden sonra da onun rızasını kazanmak için çabalamanız ve nasıl ben hayattayken onun sizlerden razı olduğunu görüyorsam, aynı şekilde benden sonra da ona hizmette kusur etmemenizdir.

Oğlum Ahmed’e vasiyetim; yakınlar, akrabalar ve özellikle de bacı ve yeğenleriyle sevgi, muhabbet, barış, samimiyet, fedakârlık ve ölçülü davranışlarla muamelede bulunmasıdır. Bütün çocuklarıma vasiyetim, birbirleriyle gönül ve gaye birliği üzere birleşmeleri, sevgi ve samimiyetle davranmaları, hepsinin Allah yolunda ve onun mahrum kullarına hizmet uğruna adım atmalarıdır. Ki dünya ve Ahiret’in hayır ve afiyeti bir tek bu yolla elde edilebilir. Gözümün nuru Hüseyin’e vasiyetim, şerî

⁴⁶ “الجنة تحت اقدام الامهات” Kenz’ül Ummal, 16:461/45439

ilimleri tahsilden gafil kalmaması ve Allah'ın kendisine bahşettiği yeteneği zayi etmemesidir. Anne ve babasına sevgi ve samimiyetle yaklaşsın. Dünyayı, gözünde küçülsün ve daha henüz gençlik yıllarındayken dosdoğru ubudiyet yoluna yönelsin.

Ahmed'e son vasiyetim, çocuklarını en güzel şekilde eğitmesidir. Çocukluk yıllarından itibaren değerli dinimiz İslam'la tanıştırması, muhterem ve değerli annelerinin kadrini bilecek ve bütün akraba ve yakınlarla hizmette kusur etmeyecek şekilde onları eğitmesidir. Allah'ın selamı bütün salihlerin üzerine olsun! Bütün akrabalarımın, özellikle de çocuklarımdan istirhamım, onlara karşı işlediğim bütün hata ve kusurlarımdan dolayı beni bağışlamaları ve eğer bir zulümde bulunmuşsam beni affetmeleri ve benim için Allah'tan mağfiret ve merhamet dilemeleridir. Zira O, merhametlilerin en merhametlisidir. Âcizane, Mennan olan Rabbimizden bütün yakınlarıma saadet ve doğruluk yolunda bulunmayı nasip buyurmasını ve her şeyi kuşatan rahmetine onları da gark etmesini niyaz ediyor, İslam ve Müslümanlara güç bahşetmesini, müstekbir ve zalim süper güçlerin ellerini bütün zulümlerden alıkoymasını diliyorum.

Allah'ın salât ve selamı Resulullah; Hatem'ül Enbiya ve onun makamı Âl'ine ve Din Gününe kadar Allah'ın laneti onların düşmanlarının üzerine olsun!

Çarşamba 4 Receb 1402
8 Ordibeheşt 1361

Ruhullah Musavi Humeyni

6

Fatıma Tabatabai Hanım'a Mektup Ahlaki ve İrfani Öğütler

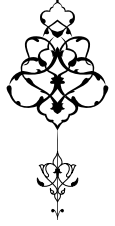
Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

*Benden irfani mektup isteyen Fatıma'm
Bir karıncadan Süleyman tahtı istemiş
"Ma Arefnak"⁴⁷ sözünü güya duymamış
Cebrail'in Rahmani nefha dilediği kimseden*

Nihayet onca ısrardan sonra, beni, kalbimin bihaber olduğu ve yabancı bulduğum bir konuda bir papağan misali birkaç satır yazmak zorunda bıraktın. Oysa öyle bir haldeyim ki yaşlılık zaafı, çantamda bulunan –o da azıcık- her şeyimi nisyan diyarına savurmuş bir de dile gelmeyecek ve kâleme alınamayacak nice sıkıntı da buna eklenmiş bulunmaktadır. Sadece bu mektubun yazıldığı tarihi söyleyecek olsam, senin isteğini geri çevirmemek adına hangi zaman ve şartlar altında bunu kâleme aldığımı anlamak için yeterli olacaktır: 24 Şa'banu'l Muazzam 1404, 5 Hordad 1363 Cumartesi. Okuyucular bu tarihte İran ve dünyanın şartlarını göz önünde bulundursunlar.

Nereden başlayayım? En iyisi "Fitrat"tan başlamak:

⁴⁷ Resulullah'ın (s.a.a) "ما عرفناك حق معرفتك وما عبدناك حق عبادتك" hadisine bir işarettir.

﴿فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾⁴⁸

Fitrat, hilkat/yaratılışın bir özelliği olmakla birlikte, burada sadece insan fitratından söz edilmiştir.

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَّا تُفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾⁴⁹

Her şey der ki:

*Biz duyarız, görürüz, idrak ederiz
Ama siz namahremlerle biz konuşmayız*⁵⁰

Bir de burada, insanlarda var olan fitri irfana bir göz atacağız. Fitrat ve hilkati gereği insanın, mutlak kemâlden başkasına yönelmesi ve gönül vermesinin mümkünü yoktur. Bütün canlılar ve gönüller O'na dönüktür ve O'ndan başkasını talep etmez; edemezler de. Bir tek O'nu över ve methederler ve O'nun gayrini övemezler de. Bütün övgüler, aslında O'na yöneliktir. Evet, övgüyü dile getiren kişi, hicaplar içre bulunduğu müddetçe hep başkasını övdüğü zehabına kapılır. Kendisi de bizzat bir hicap olan akılcı yoruma göre de bu, böyle anlaşılabilir.

Kemâl -her ne olursa olsun- peşinde olan herkes, aslında mutlak kemâle âşıktır, nakıs kemâle değil. Nakıs olan bütün kemâller, yokluk sınırlarıyla çevrelenmiştir. Oysa fitrat, yokluktan uzak durur. İlim peşinde olan, mutlak ilmi talep eder ve mutlak ilme âşıktır; güç ya da bütün diğer kemâlleri arayanlar da öyle. Fitratı gereği insan, mutlak kemâle âşıktır. Nakıs kemâllerde arayadurdukları da onlardaki kemâl boyutudur, nakıs boyut değil. Zira fitrat, nakıs olandan usanç içersindedir. İnsanı aldatan ve yalnızca düşüren, zulmani ve nurani hicaplardır. Şairler ve methiye yazarlar, falan güçlü emir ya da falan bilge fakihî övdüklerini zannederler. Oysaki onlar, aslında “güç” ve “ilim”i övüp methetmektedirler. Üstelik sınırlı boyutuyla da değil; tabi her ne kadar sınırlı olduğunu zannetseler de. İşte bu fitratın, değişip dönüşmesi mümkün değildir.

⁴⁸ Rum, 30 “...Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fitrat... Allah'ın yaratışı değiştirilemez...”

⁴⁹ İsrâ, 44 “...O'nu hamd ile tesbih etmeyen bir şey yoktur ve lâkin siz onların tesbihlerini iyi anlamazsınız...”

⁵⁰ Mesnevi-i Manevi, c.3, 433/1019

﴿ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴾⁵¹

İnsan kendi benlik hicabı içre bulundukça, kendi kendisiyle meşgul oldukça ve nurani hicaplarda dâhil olmak üzere bütün hicapları yırtıp atmadıkça, sahip olduğu fitrat hep örtülü kalacaktır. Bu konumdan kurtulabilmek, zorlu bir mücahedenin yanı sıra Allah'ın hidayetine muhtaçtır. Mübarek “Şabaniyye” duasında şöyle dersin:

“Allah'ım! Her şeyden kopup sırf sana yönelmeyi bana bağışla. Kalp gözlerimizi, sana bakan gözlerin nuruyla aydınlat; öyle aydınlat ki kalp gözlerimiz, nur perdelerini yırtsin ve azamet madenine ulaşsın, ruhlarmız da kudsünün izzetine bağlansın. Allah'ım! Beni, çağırduğunda sana icabet eden, bir göz ucu ile küçücük bir bakışının eseri olan celâl ve azametini karşısında kendinden geçen ve gizlice sırlaştığın kimselerden kıl.”

Söz konusu bu “her şeyden kopmak” tabirinin anlamı, benlik ve bençillik menziline çıkıp her şey ve herkesten uzaklaşmak, O'na bağlanmak ve O'nun gayri ile bağları kesmektir. Bu, Allah'ın, has ve halis evliyaya “bir göz ucu ile bir küçücük bakışın eseri olan Celâl karşısında kendilerinden geçtikten”⁵² sonra hibe⁵³ ettiği bir ihsandır. “Bir göz ucu ile küçücük bir bakış” tabiri ve sonrasına bakılsın. Kalp gözleri, O'nun bir göz ucu ile küçücük bir bakışının⁵⁴ ışığının nuruyla aydınlanmadıkça, nurani hicaplar yırtılmaz ve bu hicaplar baki kaldıkça da “azamet madeni”ne bir yol bulunmaz ve ruhlar O'nun “kudsünün izzeti”ne bağlanamaz. Dolayısıyla “tedelli”⁵⁵ mertebesi hâsıl olmaz.

﴿ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ﴾⁵⁶

Bunun “daha bir yakını” mutlak fena ve mutlak vuslattır.

⁵¹ Rum, 30 “...Allah'ın yaratışı değiştirilemez. İşte budur dosdoğru din...”

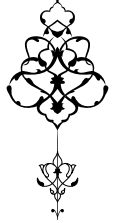
⁵² Kendinden geçmek: Sa'k (bkz. A'raf, 143 müt.)

⁵³ Hibe: Bağış

⁵⁴ Göz ucu ile küçücük bir bakış: نظرة

⁵⁵ Tedelli (تدلي) Mertebesi: Zati ve mutlak fenadan önce elveren sıfatı fena makam ve mertebesi

⁵⁶ Necm, “O esnada yakınlaştı sonra daha bir yakınlaştı”

Sufi! Aşk yoluyla sefa etmek gerek
Ettiğin ahde vefa etmek gerek
Kendinde oldukça sen, canana kavuşamazsın
Kendini dost yolunda fani kılman gerek

Hakk'ın kendi has kuluyla sırdaşlığı, ancak *kendinden geçip kendi varlık dağınyı yerle bir ettikten*⁵⁷ sonra gerçekleşebilir. Allah bize de sana da nasip buyursun!

Kızım! İlimlerle, hatta irfan ve Tevhid ilmiyle meşgul olmak, eğer sırf bir takım ıstılahları üst üste yığmak için -ki öyledir- ya da bizzat o ilimlerin kendileri için olursa bu, saliki maksada yakınlaştırmadığı gibi aksine daha bir uzaklaştırır. Zira *العالم هو الحجاب الأكبر*⁵⁸ Ama eğer gaye, Hakk'ı bulmak ve O'na dönük aşk olacak olursa -ki oldukça az bulunur- bir yol meşalesi ve hidayet nuru olur.

“İlim, Allah'ın dilediğinin kalbine attığı bir nurdur.”⁵⁹

Bu ilmin bir köşesine olsun erişebilmek için ise tehzip, tezkiye ve tathir gerekir. Yani, nefsin arındırılması ve kalbin O'nun gayrinden temizlenmesi ve bundan öte, kötü ahlakın tehzibi -ki bu ahlaktan kurtulabilmek, gayet çetin bir çaba ve mücahede gerektirir- lazımdır. Daha da ötesi amellerin, O'nun –Celle ve Ala- rızasının hilafına olan şeylerden arındırılması, salih ameller hususunda; özellikle de en başta gelen farzların edası ve makdur olduğu kadarıyla ve insanı kendini beğenmişlik ve hodbinliğe düşürmüyacak oranda müstehap/nafile amellere dikkat edilmesi gerekir.

Kızım! Ucub ve kendini beğenmişlik, insanın kendi hakir ve değersiz varlığı ve Yaraticımızın azameti ile ilgili cehaletinin derinliğinden kaynaklanır.

İnsan, bunca bilimsel ilerlemeden sonra, sadece bir parçacığın varlığına odaklanabileceği şu yaratılış âleminin azameti üzerine birazcık olsun düşünecek olsa, hem kendisi hem de bütün güneş sistemleri ve galaksilerin

⁵⁷ A'raf 143. ayete bir telmihtir: *فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا* “ Rabbi dağa tecelli edince, dağı yerle yeksan kıldı ve Musa kendinden geçerek yığılıverdi.”

⁵⁸ “ilmin kendisi, hicapların en büyüğüdür!”

⁵⁹ Bihar'ul Envar 1:225/17

ne düzeyde hakir ve değersiz olduğunu idrak edebilir ve tüm bunların Yaratacısının yüceliğini azıcıkta olsa görebilir ve kalbinde taşıdığı ucub, hodbinlik ve kendini beğenmişliğinden dolayı utanır da cehaletinin düzeyini anlayabilir. Allah'ın Nebi'si Hazreti Süleyman -aleyhisselam- kıssasında, o, karınca vadisinden geçerken şöyle bir ses işitir:

﴿ قَالَتْ نَمَلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَخْطُمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾⁶⁰

Burada, karınca, Süleyman ve beraberindekileri لَا يَشْعُرُونَ yani “onlar şuur etmezler” diye nitelendirmektedir. Hüdhüd ise ona şöyle der: “أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ”⁶¹ Gönül gözü kör olanlar, bırakın varlığın her zeresi ve göklerde ve yerde olan her şeyi; karınca ve kuşun dahi konuşabileceğini anlamaktan acizdirler. Nitekim bütün bunların Yaratacısı şöyle buyurur:

﴿ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ﴾

“...O'nu hamd ile tesbih etmeyen bir şey yoktur ve lâkin siz onların tesbihlerini iyi anlamazsınız...”

Kendisini yaratılış âleminin mihveri bilen insanoğlunun -evet, insan-ı kâmil gerçekten de öyledir- diğer varlıkların nazarında da aynı şekilde görüldüğü pek de malum değildir. Tabi ki olgunlaşmamış bir beşer, bu düzeyde değildir. Ayrıca ⁶²مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ⁶² ayetinde, tehzip/kalp arınması yaşanmaksızın elde edilen ilmi gelişmeden söz edilmektedir ki bu özelliği taşıyan kimseler, ⁶³كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ⁶³ diye de nitelendirilmişlerdir.

⁶⁰ Neml, 18 “...bir karınca 'ey karıncalar!' dedi, 'yuvalarınıza girin de Süleyman ve ordusu, şuurunda olmaksızın çiğnemesinler sizi'...”

⁶¹ Neml, 22 “Ben, senin fark edemediğin bir şeyi fark ettim...”

⁶² Cuma, 5 “Kendilerine Tevrat yüklenenler, sonra da onunla amel etmeyenler, eşşeğe benzerler ki koca koca kitaplar taşımada...”

⁶³ Araf, 179 “...Onlar dört ayaklı hayvanlara benzerler, hattâ daha da sapıktır onlar...”

Kızım! Peygamberler, insanoğlunu manevi açıdan olgunlaştırmak ve onları hicaplardan kurtarmak için görevlendirilmişlerdir. Fakat ne yazık ki insanın yeminli düşmanı şeytan, kendisine tabi olanlar eliyle, bu gayenin peygamberler vasıtasıyla gerçekleşmesine engel olmuştur.

﴿ قَالَ فِعْرَتُكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾⁶⁴

Bizler hepimiz uykudayız ve nice hicaplara giriftar!

الناس نيام و اذا ماتوا انتبهوا⁶⁵

Sanki, Cehennem hepimizi çepeçevre kuşatmış da bizler tabiat perdesinden dolayı, bunu şühud edemiyor ve hissedemiyoruz.

﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴾⁶⁶

Küfrün ise bir çok mertebesi vardır; hodbinlik, dünyaperestlik ve O'ndan başkasına yönelmek de bu mertebelerdendir. Kur'an'ın ilk suresi üzerine düşünecek olur ve şu hayvani göz dışında başka bir bakış açısından bakar da zulmani ve nurani hicaplar olmaksızın ona erişebilirsek, marifet pınarları, kalbe doğru coşup akmaya başlar. Fakat ne yazık ki bizler onun İftitah ve başlangıcından dahi bihaberiz. Evet, haberdar olanlardan ise bir haber çıkmadı.⁶⁷

Hem bihaber hem bi-amel biri olarak konuşan ben, kızıma diyorum ki; Kur'an-ı Kerim, şu ilahi feyiz pınarını dikkatlice ve düşünerek oku. Tabi ki sevgilinin bir namesi/mektubu olan bu kitabı, sırf yüzünden dahi okumak, hicaplar içre bir muhatap için gayet hoş bir etki bırakır. Lakin onu düşünerek/tedebbür ederek okumak, insanı daha yüksek ve daha yüce makamlara yönlendirir.

⁶⁴ Sad, 82 “Dedi ki: izzetin adına andolsun ki onların hepsini azdıracam.”

⁶⁵ Bihar'ul Envar, 4:18/43 “İnsanlar uykudadır; öldükleri zaman uyanırlar.”

⁶⁶ Tövbe, 49 “...şüphe yok ki cehennem, kâfirleri muhakkak sürette tamamıyla kavramış, kuşatmıştır.”

⁶⁷ O'nu talep eden şu müddeiler, bihaberdirler

Zira haberdar olandan hiç bir haber çıkmadı. ...Bkz. Külliyyat-ı Sa'di, s. 30, Önsöz

﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾⁶⁸

Evet, bu kilitler, bu bağlar açılmadıkça ve sökülüp atılmadıkça, derinlemesine düşünüp tefekkür etmekle de istenilen fayda hasıl olmaz. Allah Teâlâ, büyük bir yemin ile şöyle buyurur:

﴿ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴾⁶⁹

Bu halkanın başını çekenler ise “Tathir” ayetinin haklarında nazil olduğu kimselerdir.

Sen de ümitsizliğe kapılma! Zira ümitsizlik/yeis “kilitlerin” en büyüklerindedir. Nur pınarının kaynağı ve tertemiz suyuna erişebilmek için gücün yettiğince hicapları kaldırıp atmaya ve bu kilitleri kırmaya çalış. Tüm gençliğini, amel, kalp temizliği, hicaplardan kurtulmak ve kilitleri kırıp atmak için çabalayarak harca. Zira melekût ufuklarına daha yakın bir konumdaki binlerce gencin tevfik bulabildiği yolda, tek bir yaşlı olsun muvaffak olamamaktadır.

Eğer gençlik yıllarında şeytani bağlar, kayıtlar ve kilitlerden gafil kalınacak olursa, bütün bunlar ömrün gelip geçen her gününde daha bir kök salar ve daha bir güçlenir.

*Daha yeni kök salmaya başlayan bir ağaç
Tek bir kişinin gücüyle çıkar yerinden
Eğer onu bir zaman kendi haline bıraksan
Felek de gelse, sökemezsin kökünden⁷⁰*

Şeytanın ve ondan daha tehlikeli olan nefsin hilelerinden biri de şudur: insana ömrün sonunda ve yaşlılık yıllarında ıslah olacağı vaadinde bulunur; arınma ve tövbeyi de erteledikçe erteler. Öyle bir zamana erteler ki şu fesad fidanı ve zakkum ağacı güçlendikçe güçlenmiş, tehzibe yönelik irade ve eylem zayıfladıkça zayıflamış, dahası belki de artık ölmüş olur.

⁶⁸ Muhammed, 24 “Ne diye Kur’an’ı, bir iyice düşünüp taşınmazlar, yoksa gönüllerinde kilitler mi var?”

⁶⁹ Vakıa, 77-79 “Elbette bu, bir Kur’an-ı Kerim’dir. Saklanmış/korunmuş bir kitaptır. O’na, tahir kılınmış olanlardan başkası dokunamaz.”

⁷⁰ Külliyyat-ı Sa’di, 40, 1. bab, 4. hikâye.

Kur'an'dan uzak düşmeyelim. Habib ile mahbup arasındaki bu karşılıklı konuşma ve âşık ile maşuk arasındaki bu sır dolu fısıldaşmada öylesine sırlar vardır ki O ve O'nun habibinden gayri için onu anlamaya ne bir yol bulunur ne de yol bulabilme imkânı. Bazı surelerdeki “يس”, “ص”, “الم” gibi huruf-u mukataa, belki de bu kabil sırlardandır. Zahir ehli, felsefe, irfan ve tasavvuf erbabının kendilerince bir şekilde tefsir ya da tevil etmeye çalıştıkları diğer birçok ayet-i kerime de bu kabil-dendir. Tabi her kesimin kendi kapasitesi oranında kendince bir pay veya hayali vardır. Bu sırlardan birer katre, vahyin her daim kaynayıp taşan pınarlarından beslenen Ehl-i Beyt aracılığıyla, herkesin kendi istidadı nispetinde diğerlerine de ulaşır. Öyle ki münacat ve duaların birçoğu adeta bu gaye için seçilmiş gibidir.

Masumların -aleyhi salavatullahi ve selamuh- dua ve münacatlarında karşılaştığımız şeylere, daha ziyade örf ve halkın genelinin diliyle konuşan rivayetlerde çok az rastlanır. Fakat Kur'an'ın dili bambaşka bir dildir. Öyle bir dil ki her âlim ve müfessir onu tanıyıp bildiğini zanneder. Oysa hiç de tanımazlar. Kur'an-ı Kerim, içerdiği maarif ve öğretiler bakımından benzeri görülmemiş kitaplardandır. Öyle ki bu maarifin büyük bir bölümünün tasavvuru, tasdikinden daha bir zordur. Bir konuyu felsefi delil ve irfani bakış açısıyla ispatlayabilmek pekâlâ mümkünken, onu tasavvur edebilmekten aciz kalınabilir. Kur'an-ı Kerim'in farklı tabirlerle ifade buyurduğu hadis-kadim ilişkisinin tasavvuru gibi. Veya bazılarının “kayyumi birliktelik”⁷¹ diye nitelendirdikleri Hakk-halk ilişkisi ile ilgili; bu konuyu dile getirenler için dahi içinden çıkılmaz problemlerden sayılan Hakk'ın halk âlemiyle birlikteliğinin keyfiyetinin tasavvuru misali. Ya da Hakk'ın halk âleminde zuhuru ve yaratılışın Hakk nezdinde huzuru, O'nun (celle ve ala) yarattıklarına şah damarlarından daha yakın olması, ayrıca

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾⁷² ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾⁷³

⁷¹ Kayyumi Birliktelik: Bütün yaratılış âleminin Hakk ile kaim olup bütün gerçekliklerinin, varoluşsal anlamda O'na salt bağımlılık şeklinde oluşu.

⁷² Nur, 35 “Allah, göklerin ve yerin nurudur...”

⁷³ Hadid,3 “Evvel, Ahir, Zahir ve Batın O'dur”

﴿ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ ﴾⁷⁴ ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾⁷⁵

gibi ayetler ve sair konuları tasavvur edebilmenin, (Kur'an'ın) asıl muhatabı ve bu tür konular için ehil olan yakınlarından, onun bizzat talimine tabi tutulmuş olanlar dışında hiç kimse için gerçekleştiğini zannetmiyorum. Bunun küçücük bir penceresine bir yol bulabilmek için dahi sıkı bir mücadele ile birlikte tehzibe ihtiyaç vardır.

*Evet, ne yazık ki şu kâlemi kırılmasının ömrü geldi de geçti ve:
Medresemın kil-u kal'inden hiçbir şey hâsıl olmadı
Onca coşkudan sonra yürek yarası sözlerden gayri*

Bugün artık o arayış da bulmanın bahar çağı olan gençlikten bir haber yok. Geçmişteki kurmaca malumatı ise bir avuç laf kalabalığı görüyorum. Dolayısıyla sana ve marifet talibi diğer gençlere vasiyetim şudur: Sizler ve bütün her şey, O'nun birer cilvesi ve birer zuhurusunuz. Bir huzme; bir kıvılcım olsun O'nun nuruna erişebilmek için gayret ve mücadeleye edin. O'nda fani olun ve yokluktan varlığa bir yol bulun.

*Yokluk olurum ben yokluk zira erganun*⁷⁶

*Der ki bana: "İnna ileyhi raciun"*⁷⁷

Kızım! Dünya ve içinde bulunan her şey, iç yüzü ve batını bu yolculuğun sonunda ortaya çıkacak olan cehennemdir. Dünyanın ötesi ve maverası ise sonuna kadar, yine bu yolculuğun sonunda tabiat perdelelerinden kurtulduktan sonra ortaya çıkacak olan cennet mertebeleridir. Dolayısıyla hem biz, hem siz, hem de herkes, ya cehennemın en dibine doğru hareket ediyordunuz ya da cennete ve mele-i a'laya doğru.

⁷⁴ Mücadele, 7 "Üç kişi necva ile/gizli konuşmazlar ki..."

⁷⁵ Fatiha, 5 "Sadece sana ibadet eder ve sadece senden yardım dileriz."

⁷⁶ Bu beyti, kimin "inna ileyhi raciun" dediğine bakarak üç farklı şekilde anlamak mümkündür:

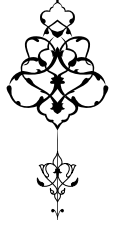
1- ... zira erganun der ki: ...

2- Yokluk olurum da yokluk bana, erganun gibi der ki: ...

3- Ben, tıpkı erganun gibi derim ki: ...

Bu şık, "Guyedem" fiilinin zorlama bir teviliyle ancak doğru olabilir. (müt.)

⁷⁷ Mesnevi-i Manevi, 3. Defter: 576/3907; Erganun: Org, ismini latince "Organum" dan alır, Türkçedeki gerçek ismi ise Rumca'daki "Orğanōn" kelimesinden gelen "Erganun"dur. (bkz. Vikipedi)

Bir hadiste geçtiği üzere; bir gün yüce Peygamberimiz -salavatullahi aleyhi ve alih- sahabeleriyle oturuyorken ansızın korkunç bir ses duyulur. “Bu ses neydi?” diye sorulunca şöyle buyurur: “Cehennemin kenarından bir taş düştü ve yetmiş yıl sonra daha yeni, şu an cehennemin en dibine vardı.” Gönül ehli olanlar dediler ki: “o lahzada yetmiş yaşında olan bir kâfir ölmüştü ve cehennemin en dibine varmıştı.”⁷⁸

Biz hepimiz bir sırat üzereyiz ve bu sırat ise cehennemin üzerinden geçmektedir.⁷⁹Bunun batını ve iç yüzü, öteki âlemde ortaya çıkacaktır. Burada da her insanın kendine özgü bir sıratı vardır ve her daim seyir halindedir. Ya sonu cennet ve daha yücelere varan Sırat-ı Müstakim üzeredir ya da sağ veya sola sapmış, ama her ikisi de sonunda cehenneme varacak olan sapkın sırat üzere. Lakin bizler Mennan olan Rabbimizden Sırat-ı Müstakim’i niyaz ediyoruz:

﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۚ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾

80 ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾

“Kendilerine gazap olunmuş olanlar” bu sıratın bir tarafından yolunu sapıtılmış olanlardır ve **وَلَا الضَّالِّينَ** yani “dalalette kalmışlar” öbür tarafından yoldan çıkanlardır. Bütün bu hakikatler ise Haşir Günü apaçık görülecektir. Bir rivayette⁸¹ incelik, keskinlik ve zulmet sıfatlarıyla anılan Cehennem Sıratı, bu dünyadaki Sırat-ı Müstakim’in batımıdır. Nasıl ipince ve zulmani bir yoldur bu! Biz yolda kalmışlar için ne de zordur bu yoldan geçmek! Oysa bu yolda hiçbir sapma yaşamadan yürüyenler “جزنا وهي خامدة” yani “biz üzerinden geçtiğimizde o (cehennem) sönüktü”⁸² diyorlardı. Tabi herkes, bu sırat üzerinde nasıl ve ne düzeyde yol kat etmişse, o tarafta bu seyrin aynısı inikâs bulup yansıyacaktır.

⁷⁸ İlm-ul Yakın, 2:1002; Müsned-i Ahmed, 2:371

⁷⁹ “Sırat, cehennem üzerinde bir köprüdür ki yaratılmışlar onun üzerinden geçerler.” İlm-ul Yakın, 2:967

⁸⁰ Fatiha, 6-7 “Bizleri dosdoğru yola hidayet et; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna. Kendilerine gazap olunmuşların ve dalalette kalmışların yoluna değil!”

⁸¹ Bkz. Bihar-ul Envar, 8:64-71

⁸² İlm-ul Yakın, 2/971

Şeytani ve yalan ümit ve gururları bir kenara at. Amellerini ve kendini tehzip ve terbiye etmek için gayret et. Zira göç, çok yakındır. Sen gaflet içersindeyken geçirdiğin her gün, çok geçtir artık. Yeniden “Sen niye hazır değilsin?” diye sorma bana. Zira ne demişler: “Söyleyene değil, söylenene bak!”⁸³

Ben her ne isem kendimceyim; diğer herkes de öyle. Herkesin cennet ve cehennemi, kendi amellerinin sonucudur. Ne ekmişsek, onu biçeriz!

İnsanın fitrat ve hilkati, doğruluk ve iyilik üzeredir. Daima hayrı sevmek, insanın yapısında vardır. Bu yapıyı, biz kendimiz inhirafa sürükleriz; biz kendimiz hicapları yayar, biz kendimiz kendi ağıımızı kendi elimizle öreriz.

Sırat üzere olan şu âşıkların hepsi

Hayat çeşmesini arar hepsi

Hak'tır istedikleri lakin bilmezler onu

Suyun içinde Fırat peşindedir hepsi

Dün gece, benden irfani kitapların isimlerini sordun. Kızım! “hicapları kaldırmak için çalış; kitapları toplamak için değil!”⁸⁴Haydi diyelim irfani ve felsefi kitapları çarşıdan eve ve bir yerden başka bir yere naklettin ya da kendi içini bir yığın laf ve ıstılah ambarına dönüştürdün ve bütün meclis ve mahfillerde çantanda ne varsa ortaya döktün de hazır bulunanları bilgi birikiminle kendine hayran bıraktın ve böylece şeytan ve şeytandan daha habis olan nefs-i emmarenin aldatmasına kandın ve sırtındaki yükü daha bir ağırlaştırarak iblisin oyununa geldin ve her meclisin süsü oluverdin ve sonuçta Allah muhafaza ilim ve irfan gururu yakana yapıştı ki kesin yapışacaktır; peki, şimdi sen bu yığınla yük sayesinde, hicapları daha bir çoğaltmış mı oldun yoksa hicapları azalttın mı?

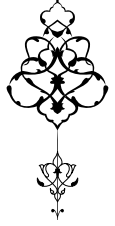
Allah -azze ve celle- âlimler uyanık kalsınlar diye;

⁸³ Gurur'ul Hikem ve Durer'ul Kelim, 1:394/11

⁸⁴ Cami'nin bu beytinin tamamı:

Hicapları kaldırmak için çalış kitap toplamak için değil

Kitap toplamakla hicaplar kaldırılmaz

﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ﴾⁸⁵

ayeti kerimesini nazil buyurmuş ve ilimleri üst üste yığmanın -bu, şer'i ilimler veya tevhid ilmi dahi olsa- hicapları azaltmadığı gibi bilakis çoğalttığını ve küçük hicapları daha büyük hicaplara dönüştürdüğünü bilsinler istemiştir. Ben sana ilim, irfan ve felsefeden uzak dur ve ömrünü cehaletle geçir demek de istemiyorum. Çünkü bu da bir sapmadır. Ben diyorum ki, gaye ve maksadın ilahi ve dost için olsun diye gayret et. Bunu arz edip sergileyeceksen de Allah için ve O'nun kullarını terbiye etmek için olsun; riya ve gösteriş için değil. Ki böyle olursa Allah muhafaza iğrenç kokularıyla cehennem ehlini rahatsız eden kötü âlimlerden olursun.⁸⁶

O'nu bulanlar ve O'nun aşkını taşıyanların O'ndan başka gaye ve maksatları olmaz. Bu gaye ve maksatlarından dolayı da bütün amelleri ilahidir; savaşları, barışları, kılıç sallayıp savaşmaları ve aklına gelecek her şeyleri ilahidir.

﴿ضربة علي يوم الخندق افضل من عبادة الثقلين﴾⁸⁷

Eğer ilahi maksat ve gaye gözetilmeyecekse, her ne kadar büyük fetihlerle de sonuçlansa beş kuruşluk bir değeri olmaz. Zannedilmesin ki evliyanın, bhusus Veliyyullahi'il a'zam'ın -aleyhi ve ala evladihi salavatullahi ve selamuh- makamları bu kadarcık olup burada son bulmaktadır. Kâlemin daha ileriye gitmeye cüreti yok, beyanın şerh etmeye takati yok! Biz hicaplara bürünmüş olanlar yine hicaplar içre bulunanlara ne diyebiliriz ki? Biz ne biliyoruz ki diyelim! Varolan şeyler dile gelecek gibi değil ve bizlerin varoluş ufuklarından çok yücelerde!

Ama olsun; belki sevgiliyi yâd etmek ve O'nu anmak, olur ki can ve gönüllerde bir iz bırakır, gerçi O'ndan hiçbir haber gelmese de! Tıpkı okuma yazması olmayan bir âşık gibi, sevgilinin mektubuna bakarız da;

⁸⁵ Cuma, 5 "Kendilerine Tevrat yüklenenler, sonra da onunla amel etmeyenler, eşşeğe benzerler ki koca koca kitaplar taşımada..."

⁸⁶ Resulullah -salavatullahi aleyhi ve âlih- den rivayet olunan şu hadise bir telmihtir: "وان اهل جهنم ليتاذون بريح العالم التارك لعلمه" Ateş ehli ilmini terk eden alimlerin kokusundan rahatsız olurlar." Usul-u Kafi, 1:44/1

⁸⁷ "Ali'nin Hendek gününde -Amr b. Abduved'e- vurduğu tek bir darbe, ins-ü cinin bütün ibadetlerinden daha faziletlidir." Bihar'ul Envar, 39:1-2

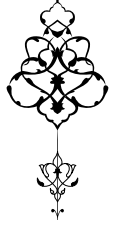
bu, sevgiliden gelmiş diye gönlümüzü hoş tutarız. Ya da tıpkı dili Farsça olup Arapça bilmeyen bir zavallının Kur'an okuması ve sırf O'ndandır diye lezzete gark olması misali. Okurken öyle bir hal el verir ki ona, Kur'an'ın i'rabı, edebi güzellikleri, belagat ve fesahati ile gönül eğlendiren bir edebiyat bilgininin aldığı tattan binlerce kez daha tatlı gelir. Bu hal, aynı şekilde Kur'an'ın akli ve irfani problemleri üzerine düşünüp de sevgilinin kendisinden gafil kalan ve Kur'an'ı tıpkı felsefi ve irfani bir kitabı mütalaa eder gibi okuyup, sözün sahibini değil de kitabın içeriğini önemseyen bir filozof ve arifin tattığından daha lezzetlidir.

Kızım! Felsefenin konusu Mutlak-ı Vücut'dur/en genel anlamıyla varlıktır. Hakk Teâlâ'dan başlar, varlığın en son mertebelerine kadar devam eder. İrfan ilmi ve ilmi irfanın konusu ise Vücut-u Mutlak'tır / salt ve pür varlıktır. Ya da sen buna Hakk Teâlâ'dır diyebilirsin. Zira irfan, Hakk Teâlâ ve O'nun tecellisi -ki bu, onun gayri değildir- dışında hiçbir konuyla ilgilenmez. Bir kitap ya da arif, eğer Hakk'dan gayrisinden söz ediyorsa; ne o kitap irfandır ne de o söz sahibi, arif. Bir filozof eğer varlığı, varlık olduğu cihetiyle konu ediniyorsa, bu konu irfanidir. Ama bütün bunlar, irfani zevkten çok farklı şeylerdir. Zira bu, gündem konusu olmaktan dahi münezzehtir ve bunun gayrisi de terk edilmeye mahkûm. Daha ötesi, vicdani şühud ve onun da ötesi yok olmak; fani olmaktır aynı anda ve tam da varlığa gark olmuşken. "Söndür kandili; bak güneş doğdu!"⁸⁸

Kızım! Duydum diyormuşsun ki "İmtihan günleri geldiğinde, tatil günlerinde niçin çalışmadım diyerek hayıflanmaktan korkuyorum!" Bu hayıflanma ve benzerleri ne olursa olsun çok kolaydır ve çabucak gelir ve geçer. Asıl ebedi ve daimi olan üzüntü ve hayıflanma, bir gün kendine geldiğinde ve dikkat edip baktığında her şeyi görebiliyorken, bir tek O'nu göremediğini anladığın zaman ortaya çıkar. Evet, o gün artık ne perdeler kenara çekilebilir ne de hicaplar kaldırılabılır!

Emir'ül Müminin Kumeyl duasında şöyle arz eder:

⁸⁸ Kumeyl b. Ziyad'ın Ali -aleyhisselam- dan rivayet ettiği "Hakikat Hadisi"nin son fıkrası. Bu rivayette Kumeyl "Hakikat nedir?" diye sorar. Birkaç soru-cevaptan sonra konu aydınlığa kavuşunca da bu cümleyi arz eder: "أظني/إدفع السراج فقد طلع الصبح" Cami'ul Esrar ve Menba'ul Envar: 29

فَهَبْنِي يَا إِلَهِي وَ سَيِّدِي وَ مَوْلَايَ وَ رَبِّي صَبْرْتُ عَلَيَّ عَذَابِكَ فَكَيْفَ أَصْبِرُ عَلَيَّ

فِرَاقِكَ⁸⁹

“Say ki ya İlahi, Seyyidim, Mevlam ve Rabbim! Senin azabına sabrettim. Peki, senin ayrılığına nasıl sabrederim?”

Gönlü kör olan ben, bugüne kadar bu dua-i şerifin bu bölümü ve diğer benzeri bölümlerini ciddiyetle ve hakkımı vererek okuyamadım. Belki ben onu hep Ali -aleyhisselam- ın dilinden okurum ama hiç bilemem ki, dayanılması, Allah'ın cehennemdeki azabından daha çetin olan o şey; hatta şu ⁹⁰اَلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَيَّ الْاَفْقِدَةَ” “kalplerin içine işleyen” azaptan daha çetin olan şey nedir? Duadaki “عَذَابِكَ /senin azabın...” tabirinden murat, “kalplerin içini yakan نَارُ اللّٰهِ” yani “Allah'ın ateşi” olsa gerek. Burada söz konusu olan azap, Cehennem azabının çok fevkinde bir azap da olabilir. Tabi biz gönül gözü körelmişler, beşeri idrakin fevkinde olan bu anlamları anlayıp tasdik etmeye güç yetiremeyiz. Öyleyse bırak ve bırakalım tüm bunları ehline ki onlar da gayet azdırlar.

Behemehâl, felsefi kitaplar, özellikle de İslam filozofları ve hal ve irfan ehlinin kitaplarının her birinin ayrı bir etkisi vardır. Birinciler, insanı kabataslak da olsa tabiat ötesiyle tanıştırlar. İkinciler, özellikle de bazıları, örneğin *Menazilu's-Sairin*⁹¹ ve muhtemelen bir arifin İmam Sadık -aleyhisselam- adına rivayet şeklinde kâleme almış olduğu *Misbahu's-Şeria*⁹² gibi kitaplar, gönülleri mahbuba ulaşmaya hazırlayan türdendir. Bunların hepsinden daha çok gönülleri fetheden ise Müslümanların İmamlarının münacat ve dualarıdır. Ki onlar, maksada doğru yürürken sadece yol ren birer kılavuz değil, aynı zamanda bizzat maksada eriştiren rehberlerdir. Hakk'ı arayan bir insanı elinden tutar, O'na doğru gö-

⁸⁹ Bkz. İkbal'ul A'mal, 708

⁹⁰ Hümeze, 6-7

⁹¹ *Menazilu's-Sairin*: Hacı Abdullahi Ensari'nin (396-481) irfan ve ameli seyr-u süluk ile ilgili kaleme aldığı kitaptır. Bu kitap üzerine iki önemli şerh yazılmıştır: Molla Abdurrezzak Kaşani ve Afifuddin Tilmisani şerhleri ki her ikisi de basılmıştır.

⁹² *Misbahu's-Şeria* ve *Miftahu'l-Hakika*: maarif, vaazlar ve ahlakla ilgili konular içerir ve her biri “Sadık aleyhisselam buyurdu ki: ... diye başlayan yüz Bab'tan oluşur. Kitabın itibarı ve yazarı ile ilgili çok farklı görüşler ileri sürülmüştür. İmamiye büyüklerinden bir grup; bu cümleden Seyyid b. Tavus, İbn-u Fehd Hilli, Allame Meclisi, Şehid-i Sani, Molla Muhsin Feyz-i Kaşani ve Kefami bu kitaba başvurup kaynak göstermişlerdir.

türürler. Ama yazık; binlerce kez yazık ki, biz onlardan fersahlarca uzak ve ayrı düşmüşüz.

Kızım! Eğer ehli değilsen ve olamadysan hiç olmazsa arif ve salihlerin makamını inkâr etme ve onlara karşı olmayı, dini vazifelerinden biriymiş gibi görme! Zira onların söyledikleri her şey Kur'an-ı Kerim'de dolaylı ve üstü kapalı bir şekilde ve Ehl-i İsmet'in dua ve münacatlarında daha açık bir dille yer almıştır. Ne var ki biz cahiller bundan mahrum olduğumuz için ona karşı çıkmaya kalkışıyoruz. Diyorlar ki Sadru'l Müteellihin Hazreti Masume'nin -selamullahi aleyha- türbesinde bir şahsın kendisine lanet ettiğini görmüş. "Sadra'ya niçin lanet ediyorsun?" diye sormuş. O şahıs da "Çünkü o, vahdet-i vücudu savunmaktadır!" diye cevap verince, Molla Sadra "Madem öyle, lanet et!" diye cevap vermiş. Bu mesele, bir kıssa olsa da bir gerçeği anlatmaktadır. Öyle acı bir gerçek ki ben kendim de bizzat bu tür kıssaları yaşamış ya da zamanımızda vuku bulan örneklerini işitmişimdir.

Tabi ben, bütün iddiacıları da aklayıp temize çıkaracak değilim. Nitekim "Nice hırka var ki ateşe müstahak."⁹³ Ben, senin mana ve maneviyatın aslını inkâr etmemeni istiyorum; Kitap ve Sünnet'te ele alınan, ancak muhaliflerin görmezlikten geldiği ya da amiyane yorum ve tevellere tabi tuttukları maneviyatı. Şimdi benim sana tavsiyem şudur: ilk adım, bütün ilerleme ve müspet adımların önündeki en katmerli hicap olan inkârcılıktan kurtulmaktır. Bu adım, başlı başına bir kemâl değildir. Ancak kemâle giden yolu açan bir adımdır. Nitekim salıkların kat edeceği menzillerin ilki sayılan⁹⁴ "yakza" da başlı başına bir menzil sayılmasa da salıkların kat edecekleri menzillerin yolunu açan bir mukaddimedir/başlangıçtır. Velhasıl, inkâr ruhiyesiyle marifet ufuklarına bir yol bulunamaz.

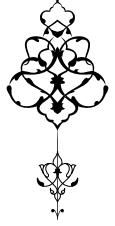
Ariflerin makamları ve salıkların menzillerini inkâr edenler, hodbinlik ve kendini beğenmişliklerinden dolayı, bir şeyi bilmedikleri zaman bunu, kendi cehaletlerine yüklemek yerine, inkâra yönelir ve böylece kendi bencillik ve enaniyetlerine toz kondurmamış olurlar. "Putların

⁹³ Hafız-e Şirazi:

Sufi'nin nakiti hep saf ve hilesiz değil

Nice hırka var ki ateşe müstahak

⁹⁴ Şerh-i Menazilu's-Sairin, Abdurrezzak Kaşani: 34

anası, sizin kendi nefis putunuzdur.”⁹⁵ Bu büyük put ve güçlü şeytan ortadan kaldırılmadığı müddetçe de O’na -celle ve ala- giden bir yol bulunamaz. Heyhat, ne bu putun kırılacağı ne de bu şeytanın ram olacağı var! Masum’dan nakledildiği üzere “Şeytanım benim elimle imana geldi!” diye buyurur. Bu nakilden de anlaşıldığı üzere, ne düzeyde yüce mertebelere sahip olursa olsun herkesin bir şeytanı vardır. Tabi Allah dostları, onu dizginleyebilmiş; dahası imana getirebilmişlerdir.

Şeytanın, bizim büyük babamız Âdem’e -Safiyullah’a- neler yaptığını biliyor musun? Onu Hakk’ın civarından aşağılara çekti. Şeytanın vesveselerine uyup ağaca yaklaşması -ki bir ihtimal bu, nefis ya da onun bazı mazharlarıdır- neticesinde اِهْبَطُوا “İnin!”⁹⁶ fermanı çıktı ve bütün fesad ve düşmanlıkların menşei oldu. Âdem -aleyhisselam- Hakk’ın elinden tutmasıyla tövbe etti ve Allah da onu “Safiy” yani tertemiz ve seçkin kullarından kıldı. “İblis Ağacı”na müptela olan ben ve sen de tövbe etmeliyiz. Hakk Teâlâ’ya -celle ve ala- halvette ve celvette, gizli ve aşikâr yalvarıp yakarmalı ve elimizi tutmasını, dilediği her vesileyle bizi de tövbe makamına erdirmesini istemeliyiz. Böylece, olur ya belki biz de “Âdem-i Safilik”ten bir nasip alırız. Bunun gerçekleşmesi ise, ancak mücahede ve bütün dalları, budakları ve kökleriyle bütün varlığımızı kuşatmış ve günbegün daha bir yayılıp kök salan “Şeytan Ağacını” terk etmekle mümkündür.

Bu habis ağaca tutundukça ve dallarına-köklerine bağlı kaldıkça, hiç kuşkusuz maksada doğru bir yol bulunamaz. Zaten İblis de aynen böyle tehdit etmiş ve oldukça başarılı da olmuştu. Allah’ın bir avuç salih kulu ve mukarreb velileri -aleyhimusselam- dışında hiç kimse, şeytanın hileleri ve İblisin mazharı nefis-i habisin desiselerinden kurtulamaz. Kurtulacak olsa da, onun, alabildiğine karmaşık dal-budak ve köklerinden kurtuluş, ancak ve ancak, Yüce Allah nasıl Safiyullah’ı kurtardıysa aynı şekilde elinden tutmasıyla mümkündür. Tabi biz nerede, o kelimeleri kabullenebilme istidadı nerede!

⁹⁵ Mesnevi-yi Ma’nevi, 1. Defter: 49
Putların anası, sizin kendi nefis putunuzdur
Zira ki o put yılansa eğer bu put ejderhadır

⁹⁶ Bakara, 36

Bu babta, şu ayeti kerime üzerine derinlemesine düşünmenin yeridir. Şöyle ki buyrulur:

﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ﴾⁹⁷

“Bilahare Âdem, Rabbinden bâzı kelimeler aldı...”

وَ أَلْقَىٰ إِلَيْهِ كَلِمَاتٍ yani “ona kelimeleri ilka/telkin etti” diye değil. Bir anlamda, sanki Hz. Âdem’in O’na doğru bir seyir sonucu “kelimeleri” aldığı belirtilmektedir. Tabi gerçi أَلْقَىٰ إِلَيْهِ “ilka/telkin etti” denilseydi dahi bu, bir kemâl yolculuğu olmaksızın gerçekleşemezdi. Yine bu konuya değinen diğer bir ayet üzerinde de düşünülmelidir. Şöyle buyurur: فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ⁹⁸ “Derken o ağacın meyvesinden tadınca...” Bu ayete göre ortada sırf bir “tatma” ve “tadına bakma” vardır. Buna rağmen bu, Ebu’l Beşer/insanlığın babası gibi birinden sadır olunca, onca önemli sonuçlar doğurmuştur.

Şimdi bir de dönüp kendi halimize bir bakalım; kesin bir şey varsa eğer o da bizim o ağacın bütün dalları, yaprakları ve köklerine bağlanıp kalmış olmamızdır!

Kızım! Yolumuz üzere nice bela ve afetler vardır. Dış ve iç bütün uzuvlarımız birçok afetle yüz yüzedir. Bunların her biri, birer hicaptır ve biz bunları aşamadıkça Allah’a doğru yolculuğumuzun ilk adımını dahi atamayız. Ben kendim, bütün bunlara müptelayım ve hem cismim hem de ruhum şeytanın bir oyuncağına dönüşmüştür. Bu arada, şu küçücük uzuv ve “nice yemyeşil başı heba eden şu kızıl dil” ile ilgili afetlere değinmek ve şeytanın bir oyuncağı ve aracı olduğu zaman nice can, ruh ve kalbi mahvedebileceğine işaret etmek isterim:

İnsanlığın ve maneviyatın bu en büyük düşmanından sakın gafil kalma! Arkadaşlarınla birlikte bulunduğun dostane sohbetlerde, bu küçücük uzvun işlediği büyük hataları yapabildiğin kadarıyla bir bir saymaya çalış. Sonra dönüp bir baktığında onun, senin Dost’un rızasını kazanmak için harcaman gereken ömrünün, bir saatinde dahi neler yaptığını

⁹⁷ Bakara, 37

⁹⁸ A’raf, 22

ve ne büyük musibetlere yol açtığını göreceksindir. Bunlardan biri, kardeş ve bacıların gıybetini yapmaktır. Bir bak kimlerin yüz aklıyla oynuyor, Müslümanların hangi sırlarını orta yere seriyor, kimlerin haysiyetini zedeliyor ve hangi şahsiyetleri kırıp geçiyorsun? Sonra bu şeytani sohbet ve toplantıyı bir ölçüt/mikyas olarak göz önünde bulundur ve şu basit ve ele ayağa düşmüş konu ile ilgili, bir yıl içerisinde kendi başına ne belalar açtığını gör ve önündeki gelecek elli-altmış yıl içerisinde yine neler yapabileceğinin ve kendini nice musibetlere düşür kılacağıının hesabını tutmaya çalış. Tabi bütün bunlara rağmen onu hala küçük addediyorsun. İşte bu küçük görmeler de şeytanın hilelerindedir. Allah lütuf ve inayetiyle bizleri hepimizi ondan muhafaza buyursun!

Kızım! Gıybet etmek, müminlere eziyet etmek, ayıplarını araştırmak, sırlarını açığa vurmak ve onlara iftirada bulunmakla ilgili varit olan nasslara kısacık bir göz atacak olsak, şeytanın damgasını yememiş gönülleri nasıl sarstıklarını ve hayatın tadını nasıl kaçırdıklarını görebiliriz. Şimdi ben sana ve Ahmed'e olan sevgi ve alakamdan dolayı şu tavsiyede bulunmak istiyorum: Şeytani afetlerden, özellikle de dilin sayısız afetlerinden sakının ve onu korumak için himmet edin. Tabi ki bu, başlangıçta biraz zordur. Lakin azim, irade ve bu işin sonuçları üzerinde düşünmekle kolaylaşır. Kur'an-ı Kerim'in, kabahatimizi yüzümüze vururcasına kullandığı şu tabirlerden ibret al:

﴿ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا ﴾⁹⁹

“Birbirinizin gıybetini yapmayın. Sizlerden herhangi biriniz hiç ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?”

Burada, muhtemelen amellerin berzahi suretlerinden söz ediliyor olabilir. Ayrıca Seyyidü'l-Muvahhidin'den nakledilen ve Nevfü'l-Bekali'ye birçok nasihat içeren şu hadiste de bir ihtimal aynı konuya işaret ediliyor olabilir: Nevf, Hazreti Mevla'dan kendisine nasihat etmesini istediğinde, Hazret şöyle buyurur:

⁹⁹ Hucurat,12

إِجْتَنِبِ الْغِيْبَةَ فَانْهَآ كَلَابِ النَّارِ، ثُمَّ قَالَ: يَا نَوْفُ كَذَبَ مِنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ

حَلَالٍ وَهُوَ يَأْكُلُ لِحْوَمَ النَّاسِ بِأَلْغِيْبَةِ

“Gıybetten sakın, zira o cehennem köpeklerinin yemeğidir. Sonra şöyle dedi: Ey Nevf! Helalzade olduğunu iddia edip de gıybet ederek insanların etini yiyen kimse yalan söylüyordur.”¹⁰⁰

Resulullah'tan -salavatullahi aleyhi ve Âlih- rivayet olunduğu üzere şöyle buyurur:

و هَلْ يَكُتُبُ النَّاسُ فِي النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا حَصَائِدَ السِّتِّهِمْ

“Kıyamet günü, insanları yüz üstü cehenneme düşüren, dillerinin ekip biçtiği/hasat ettikleri dışında bir şey midir ki?”¹⁰¹

Bu ve azımsanmayacak kadar çok diğer hadislerden, cehennemin amellerimizin batını sureti olduğu anlaşılmaktadır.

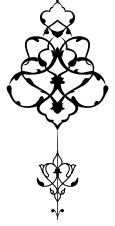
İlahi! Bize, bu aileye ve bizimle bir bağı bulunan ailelere şeytani afetlerden kurtuluşu ihsan eyle! Bizi, kendi amelleriyle Müslümanları inciten kimselerden eyleme! Ben bu birkaç satırı Fatıma'mın isteği üzere yazdım. Ben şahsen itiraf ediyorum ki şeytanın desiselerinden kaçamadım. Ancak gençlik nimetinden berhudar olan Fatıma'm bu tevfiğe erişir ümidini taşıyorum. Allah'ın selamı salihlerin üzerine olsun!

12 Ramazan-ı Mübarek 1404

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

¹⁰⁰ Biharul Envar, 72: 248/13

¹⁰¹ Usulu'l Kafi, 2:115/4

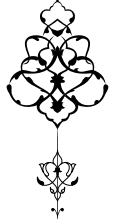
7

Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup Ahlaki-İrfani Öğütler

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Bu, yaşlanıp çökmüş, ömrünü bir avuç kelime ve kavramla geçirmiş, bütün hayatını kendi kabuğu içerisinde mahvetmiş ve şimdi artık son nefesi yaşarken geçmişine esefle bakan bir babadan, tıpkı Allah'ın salih kullarının yaptığı gibi rezil ve alçak İblis'in bir tuzağı olan şu dünyanın bağları ve aidiyetlerinden kurtulmayı gaye edinecek fırsata sahip genç evladına bir mektuptur.

Evladım! Dünyanın bütün şaşaaşı ve inişli çıkışlı gidişatı, hızla gelip geçmekte ve biz hepimiz zamanın çarkları altında eziledurmaktayız. Ben, gördüğüm kadarıyla ve muhtelif insan sınıfları üzerine yaptığım mütalaa sonucu şu kaniya ulaştım: güç ve servet sahibi sınıfların yaşadığı içsel, psikolojik ve ruhi sıkıntılar, diğer sınıflara göre daha fazla ve ulaşamadıkları emellerinden dolayı yaşadıkları ıstırap, daha acı ve daha yürek parçalayan bir niteliktedir. Şu içinde yaşadığımız zamanda ve dünyanın iki süper gücün kiskacına mahkum olduğu bu ortamda, bu ülke liderlerinin müptela oldukları azabın sıkıntısı ve bu kutuplardan herbirinin diğeri karşısında düçar olduğu stres ve ıstırap, orta sınıf, dahası fakir sınıfların yaşadığı sıkıntı ve acılarla dahi karşılaştırılmaz düzeydedir. Bunların arasındaki rekabet doğal değil, ölümüne ve can alıcı bir yarıştır ve taraflardan her birinin belini kıracak ağırlıkta bir rekabettir. Öyleki sanki her biri diğerinin karşısında keskin dişleriyle ağzını açmış ve ötekini avlamaya hazırlanan yırtıcı bir kurt gibidir. Bu tarz rekabetin acısını bütün

sınıflar yaşamaktadır; güç ve servet sahiplerinden tutun bütün diğer sınıflara kadar herkes. Lakin yukarıya doğru çıktıkça, bu rekabetin yarattığı acı ve ıstırap da çoğalmaktadır. İnsanlığın kurtuluşunun ve kalplerin huzur bulmasının yegane kaynağı, dünya ve ona dair herşeyden bağları koparmak ve sakınmaktır. Bu ise ancak, her daim Allah Teâlâ'yı hatırda bulundurmak ve O'nu zikretmekle hasıl olur.

Hangi yolla olursa olsun, üstünlük elde etmeyi amaç edinmiş olanlar; bu amaç, ister ilim yolunda -ilahi ilimler dahi olsa- ister güç, şöhret ve servet doğrultusunda olsun, neticede kendi acılarını daha bir çoğaltmak için çalışıyorlardır. Ancak maddi kayıtlardan azade olanlar, bir ölçüde kendilerini iblisin bu tuzağından kurtarmış sayılır ve bu dünyada da saadet, rahmet ve cennetin içersinde yaşarlar.

Pehlevi Rıza Han döneminde, kıyafet yasasının şiddetle ve dayanılmaz baskılarla uygulanmaya çalışıldığı zamanlarda, din âlimleri ve ilim havzaları nefes alamaz bir durumdaydı. Rahman olan Rabbim, dini havzalar için o tarz günleri bir daha hiç göstermesin! O günlerde, takva ehli diyebileceğim bir şeyh, bir fırının yakınlarında oturmuş bir parça kuru ekmek yemekle meşguldü. Sonra şöyle dediğini duydum: “Bana, başındaki sarığı çıkar dediler. Ben de çıkardım. Kendisi için iki tane gömlek diktirsin diye başka birine verdim. Şimdi de oturmuş ekmeğimi yiyorum. Şimdilik karnım doydu. Akşama kadar da Allah kerimdir!”

Oğlum! Ben, böyle bir haleti ruhiyeyi bütün dünyayla değişmem diyecek olsam inan bana. Ama heyhat! Özellikle de benim gibi, iblisin ve şu habis nefsin tuzaklarına giriftar biri için.

Oğlum! Benden geçti artık.

يَشِيبُ بَنُ آدَمَ وَيُشَبُّ فِيهِ خَصْلَتَانِ: الْحِرْصُ وَ طَوْلُ الْأَمَلِ

“Âdemoğlu yaşlandıkça, iki haslet onda gençleşir: hirs ve uzun emeller!”¹⁰²

Lakin sen gençlik nimetine ve irade gücüne sahiptin. Ümit o ki salihlerin gittiği yolda yürüyesin.

¹⁰² Biharul' Envar, 70:22, 11. hadisin devamında.

Bu söylediklerim; topluma hizmetten el çek, bir köşeye çekil ve gidip Allah'ın kullarına yük ol şeklinde anlaşılmasın. Zira bu, kuru softa cahiller ya da bu işin dükkâncılığını yapan dervişlerin sıfatıdır. Her biri, Allah erlerinin öncüsü, bütün kayıtlardan azade ve ilahi dergâhın sakinlerinden olan büyük Peygamberler -salavatullahi ala nebiyyine ve aleyhim ecmain- ve Masum İmamların -aleyhimusselam- siyerine baktığımızda hepsinin, bütün güçleriyle, kendi zamanlarının tağuti hükümetleri ve Firavunlarına karşı kıyama kalkıştıklarını ve yeryüzünde adaleti icra etmek için nice acılar çektiklerini ve nasıl gayret sarf ettiklerini görürüz. Bu siyerde bizler için dersler vardır ve gören bir göz ve işiten bir kulağımız varsa bizlere yol gösterecek nice ibretler.

مَنْ أَضْحِكَ وَ لَمْ يَهْتَمَّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ

“Her kim, Müslümanların sıkıntılarını dert etmeden sabahlarsa, Müslüman değildir!”¹⁰³

Oğlum! Ne sofice bir köşeye çekilmek Hakk'a erişmenin bir nişanesidir, ne de topluma karışmak ve devlet kurmak Hakk'tan kopup ayrılmanın bir göstergesi. Amellerde temel ölçü, niyyetler ve saiklerdir. Nice abid ve zahit var ki iblisin tuzağına esir düşmüştür. Açılan her tuzak ise kişiye göredir; hodbinlik, bencillik, gurur, ucub, kendini beğenmişlik, Allah'ın kullarını hor görmek, gizli şirke gibi ki bunlar onu Hakk'dan uzaklaştırır ve şirke doğru sürükler. Devlet yönetimini üstlenen nice insan vardır ki İlahi bir gaye taşıdıklarından Hakk'a yakın olma lütfüne nail olmuşlardır. Örneğin Davud Nebi ve Süleyman peygamber -aleyhimassalam- ya da daha yücesi Resul-i Ekrem -salavatullahi aleyhi ve âlih- ve onun hak halifesi Ali b. Ebitalib -aleyhisselam- veya evrensel hükümetini kurduğunda Hazreti Mehdi -canlarımız ayağının tozuna feda olsun- bu zümredendirler. Dolayısıyla, temel ölçü, gaye ve maksattır. Gaye ve maksatlar, fitrat nuruna yakın ve nur hicapları dâhil bütün hicaplardan arındıkça nur kaynağına daha bir bağlanırlar. Öyle ki bu düzeyde, hatta “bağlanmaktan” söz etmek dahi küfür sayılır.

Oğlum! Hakk'a hizmetin yolu, halka hizmetten geçer düsturunun omuzlarına yüklediği insani sorumluluğu üstlenmekten geri durma.

¹⁰³ El Kafi, 2:163/1

Zira şeytanın at koşturduğu bu meydanın, siyasi sorumlular ve yöneticiler arasında at koşturacağı meydandan geri kalır bir yanı yoktur. İlahi marifete erişeyim ya da Allah'ın kullarına daha çok hizmet edeyim bahanesiyle -ister maddi ister manevi- herhangi bir makama ulaşmak için çırpınıp durma! Zira buna yönelmek dahi şeytandır; bırakın artık ona ulaşmak için gayret sarf etmeyi. Allah'ın şu biricik “nasihatini” gönlünün, kalbinin kulağıyla dinle, bütün gücünle kabullen ve bu çizgide hareket et:

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرَادَى ﴾

“De ki: Ben size tek bir öğüt vermedeyim ancak. İkişer ikişer, teker teker Allah için kıyam edin...”¹⁰⁴

Bu yolculuğun ilk başında temel ölçüt, Allah için kıyam etmektir; hem şahsi ve bireysel işlerde hem de tüm sosyal faaliyetlerde. İlk adımını atarken, muvaffak olmaya çalış. Zira bu, gençlik günlerinde çok daha kolay ve çok daha başarılı sonuçlar verir. Yaşlanıp da olduğu yerde kalakalan ya da git gide daha bir geriye doğru giden baban gibi olmayasın. Bunun için de murakabe ve muhasebe kaçınılmazdır. Cin ve insanın bütün mülkü bir kişiye verilse ya da kendisi bunu elde etse, eğer ilahi bir maksat taşıyorsa o, Allah'ı bilen bir arif ve dünyadan yüz çeviren bir zahittir. Yok, eğer maksat ve gaye nefsanî ve şeytani ise elde edeceği her şey; bu bir tespih dahi olsa, büyüklüğü ölçüsünde onu Allah Teâlâ'dan uzaklaştırır ve aradaki fasılayı daha bir açar.

Oğlum! Haşr suresini iyi oku. Zira bu surede marifet hazineleri gizlidir. İnsan, bunun üzerine bir ömür düşünse ve Allah'ın yardımıyla, alabileceği azığı alabilse yeridir. Özellikle surenin sonlarındaki ayetler ve şu ayet ve devamındaki ayetler:

﴿ تَعْمَلُونَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَأْتِيهَا الَّذِينَ

﴿ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

¹⁰⁴ Sebe', 46

“Ey inananlar, sakının Allah’tan ve herkes, yarın için ne hazırlamışsa, ona baksın ve sakının Allah’tan; şüphe yok ki Allah, ne yapıyorsunuz hepsinden haberdardır.”¹⁰⁵

Lafızları itibarıyla küçük ve mana bakımından çok büyük bu ayeti, eğitici ve sarsıcı birçok ihtimal çerçevesinde inceleyebiliriz. Bazılarına değinecek olursak:

1- İmanın ilk mertebesine sahip olan kişilere hitap ediyor olabilir; örneğin avamın imanı gibi. Bu ihtimale göre, takva emri, imanın ilk mertebelerine dönüktür. Zira bu mertebe, ilahi ahkâmın zahiri boyutuna aykırı davranmaktan sakınmayı gerektiren ve “kalıbi amellere”, yani insanın bedensel uzuvlarıyla gerçekleştirdiği işlere dair olan avama yaraşır takvadır. Bu durumda, **وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِإِعْدٍ** “herkes, yarın için ne hazırlamışsa, ona baksın” buyruğu, amellerin sonuçlarından bir sakındırmadır. Ayrıca bütün amellerimizin başka bir âlemde mütenasip bir form içersinde zuhur bulup karşımıza çıkacağına bir delilidir. Konuyla ilgili diğer birçok ayet ve hadis varid olmuştur. İşte bu konu üzerine düşünmek, uyanık bir kalp için yeterli olup dahası uyanma istidadı olan kalpleri uyandırır ve daha üst mertebe ve daha yüce makamların yolunu açabilir. Ayetin zahirinden anlaşılan “takva emri”nin yinelenmesi, tekit ve pekiştirme amaçlıdır. Gerçi daha başka ihtimaller de söz konusudur.

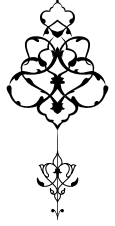
﴿ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾

“Allah, ne yapıyorsunuz hepsinden haberdardır” cümlesine gelince, “sizin amelleriniz Allah’ın dergahında gözden kaçmaz” hakikatine yine bir vurgu ve tekitir. Zira bütün âlem, Hakk’ın huzurundadır.

2- İmanı kalplerine eriştirmiş kimselere hitab edilmiş de olabilir. Görünüşe göre iman edip de şahadeteyni dile getiren, ancak kalbinin bundan asla haberdar olmadığı nice insan vardır. Beş itikat ilkesini¹⁰⁶ bilip de bu bilgi ve imanı kalbe eriştirememek de mümkündür. Belki de havas dışındaki müminlerin imanı, bu düzeyin ötesine geçmez.

¹⁰⁵ Haşr, 18

¹⁰⁶ Beş itikat ilkesi: Tevhid, Nübüvvet, Mead, İmamet, Adalet

Bazı müminlerin günaha bulaşmalarının kaynağı da zaten budur. Bir kalp, ceza ve mükâfat gününe hakkıyla iman edip bunun şuurunda olacak olursa, günah ve isyankârlığa yönelmesi uzak bir ihtimaldir. Kalbi, Allah'tan başka bir ilah olmadığına inanan bir kimse, Hakk Teâlâ'nın gayrine yönelmez ve O'nun gayrine hamdedip övmeyiz. O'nun gayrinden korku ve endişe duymaz.

Oğlum! Bazen yakışıksız iftiralar ve yalan yanlış söylentiler karşısında endişelerini dile getirdiğini görüyorum. İlk önce şunu söylemiş olayım ki sen hayatta oldukça, hareket ettikçe ve senin etkin bir rol oynadığın görüldükçe eleştiri, iftira ve aleyhte propagandaların varlığı kaçınılmazdır. Saplantılar sayısız, beklentiler her gün biraz daha kabarıklık ve kıskançlıklar alabildiğine çok olacaktır. Faaliyet içerisinde olan biri, gerçi yüzde yüz Allah için çalışıyor olsa da kötü niyetli insanların zararından kaçamaz. Ben kendim, çok değerli ve takva ehli bir âlimin, küçük çaplı bir yöneticilik makamına gelmeyinceye kadar nasıl herkes nezdinde hayırla anıldığına ve hemen hemen bütün ilim ehli nezdinde nasıl muteber bilindiğine ama bilahare bir ilgi odağı haline geldiği ve gayet değersiz de olsa dünyevi bir konum elde ettiği andan itibaren iftiralar, hakaretler, kıskançlıklar ve saplantıların nasıl kaynayıp coşturduğuna şahit olmuşumdur. Bu zat hayatta olduğu müddetçe de bu durum hep böyle devam etmişti.

İkinci olarak, şunu bilmelisin ki İlah'ın birliği, Mabud'un birliği ve bütün oluşların yegâne kaynağının birliğine iman, gerektiği veçhiyle ve hakkıyla kalbine erişmemiştir. Tevhid Kelimesi'ni -ki en ulu kelime ve en yüce cümledir o- akıl düzeyinden kalbine erdirmek için gayret et. Zira aklın payı, kesin ve delillendirilmiş bir inançtan ötesi değildir. Burhan ve delilin bir ürünü olan bu itikat, mücadele ve telkin yoluyla kalbe erişemediği müddetçe, fayda ve sonucu gayet değersiz olacaktır. Nitekim akli burhan ve felsefi delillerle uğraşanlar, diğer insanlara oranla iblis ve habis nefsin tuzağına daha çok düşmektedirler. *İstidlal ehli tahta bacaklıdır!*¹⁰⁷ Bu burhani ve akli adım, sadece ve sadece akıl ufuklarını-

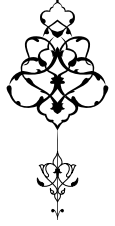
¹⁰⁷ İstidlal ehli tahta bacaklıdır/Tahta bacak ise pek sağlam olmaz. Bkz. Mesnevi, 1. defter, 105/2127

dan kalp makamına eriştiği ve kalp, akli istidlal yoluyla ispatlanan şeye iman ettiği zaman ruhani ve imani bir adıma dönüşebilir.

Oğlum! Kalbini bir tek Allah'a adamak ve O'nun dışında bir etki kaynağı tanımamak gayesiyle mücadele içersinde ol. Meğer dindar Müslümanların büyük çoğunluğu gece gündüz kaç kez namaz kılmıyorlar mı? Hâlbuki namaz, tevhid ve ilahi marifet ile dolu doludur. Meğer gece gündüz nice kez **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** yani "Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz" diyerek ibadet ve yardımın sadece Allah'a mahsus olduğunu dile getirmiyorlar mı? Ama buna rağmen, hakkıyla iman etmiş olanlar ve Allah'ın has kulları dışında herkes, önlerine gelen her bilgin, güçlü ve servet sahibi herkesin önünde eğilmekte ve daha da ötesi, hatta bazen Allah'ın huzurunda yaptıklarının çok daha fazlasını onlar için yapmaktadırlar. Her önlerine gelenden medet umuyor ve yardım diliyorlar. Şeytani emellerine kavuşmak için her çer çöpe sarılı-veriyorlar. Hakk'ın kudretinden gafil yaşayaduruyorlar.

Binaenaleyh muhtemelen burada muhatap alınanlar, imanı kalplerine erdirmiş olanlardır. Bu kesime yönelik "takva emri" ile birinci ihtimaldeki emir arasında çok fark vardır. Bu takva, kötü amellerden sakınma anlamında değil; O'nun gayrına yönelmekten bir sakınmadır. Hakk'ın gayrından medet ummak ve O'ndan başkasına kulluktan bir sakınmadır. Kalbin kapılarını O'nun -celle ve ala- gayrına açmaktan bir sakınmadır. O'ndan başkasına bel bağlamak ve itimat etmekten bir sakınmadır. Bütün bu gördüklerine herkes, biz ve bizim gibi olan herkes müpteladır. Ben ve senin gibilerin söylentiler ve yalan yanlış isnatlardan korkmamız, ölümden ve tabiattan kopup gitmelerden ve şu ten hırkasını çıkarıp atmakla ilgili korkular da bu kabil amellerdendir ve biz bütün bunlara karşı da "takvalı" olmalıyız. Bu durumda **وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ** "Herkes, yarın için ne hazırlamışsa ona baksın" buyruğunda söz konusu olan, kalbi amellerdir. Bu amellerin, melekût âlemindeki sureti başka, daha fevkindeki âlemlerdeki sureti ise daha başkadır. Hiç şüphesiz Allah, herkesin kalplerinden geçenlerden haberdardır.

Tabi ki bunun anlamı, bütün faaliyetlerden el çek, kendini ihmal et, herkes ve her şeyden geri dur ve uzlete çekilmeyi düşün anlamında değildir. Zira bu, Sünnetullah'a aykırı olup büyük peygamberler ve yüce

evliyanın ameli siyerleriyle çelişir. Onlar -aleyhim salavutullahi ve selamuh- ilahi ve insani gayeler doğrultusunda gereken her çabayı gösteriyorlardı. Lakin onlar bizim gibi sebepler zincirine bağımsızlık atfedilen gönül gözü körelmişler gibi değil de kendileri için gayet doğal olan bu makamda bulunmanın bir gereği olarak, her şeyi O'ndan -celle ve ala- bilirlerdi. Eğer bir şeyden yardım alacak olsalar da bunun, yaratılışın kaynağından neşet bulduğunu görerek alırlardı. Onları diğerlerinden ayıran farklardan biri de budur. Ben, sen ve bizim gibiler, halk âlemi ve bu âlemdeki sebeplere odaklandığımızdan, Hakk Teâlâ'dan gafil kalıyoruz. Lakin onlar, görünüşte araçlar ve sebeplerden yardım alsalar da hakikatte bu yardımı O'ndan biliyorlardı. Gerçi zahir hasebiyle bizim nezdimizde başka türlü gözüксе de, onlar bütün gelişmeleri ve olayları yine O'ndan biliyorlardı. Bu cihetle, gelişen olaylar, bizim açımızdan ne kadar tatsız olursa olsun, onların can damaklarında gayet leziz bir tat bırakıyordu.

Oğlum! Erenler kafilesinden geri kalmış bizler için yine de yüreğimizi ferahlatacak bir şey var. Bu şeyin de, kendini yetiştirme azmi olan insanların yetişmesinde rolü olduğu görüşümdedir. Şuna dikkat etmeliyiz; bizim övgü ve methetmelerden hoşlanmamız ve eleştiri ve söylentilerden incinmemizin kaynağı, lanetli iblisin asıl tuzağı olan nefis sevgisidir. Bizler, başkalarının hep bizi övüp methetmelerine meyilliyizdir. Hatta övgüye şayan işlerimizi ve hayali güzelliklerimizi hep yüzlerce kat abartılı bir şekilde anlatmalarını ister ve eleştiri kapılarını -haklı da olsa- daima kapalı tutmalarını ya da yine övülecek bir kalıba sokmalarını bekleriz. Ayıplamalardan sırf haksız yere olduğu için incinmediğimiz gibi övgü ve methiyelerden de sırf hakkımız olduğundan dolayı sevinç duymayız. Biz sadece bu “benim” ayıbım ya da bu “benim” övgüm olmadığından dolayıdır. Yani hep her yerde karşımıza çıkan ve bize hâkim olan, işte bu “ben”dir. Bu meselenin doğruluğunu test etmek istiyorsan şuna bak: senin yapmakta olduğun bir işin aynısı ya da daha iyisini başkaları, özellikle de senin akranların yaptıklarında eğer birileri sadece onları övüp methediyorlarsa bu, sana pek bir tatsız ve acı gelir. Daha da ötesi, karşı tarafın ayıplarını dahi övgü ve senaya konu ediniyorlarsa, bu durumda artık şeytan ve ondan daha kötü olan nefsin devreye gireceklerinden kuşkun olmasın.

Oğlum! Methiyecilerin methiyeleri ve övgücülerin övgülerinin, nihayetinde insanı mahvedebileceğini ve nefis terbiyesinden git gide uzaklaştıracağını bilip bunu daima telkin ederek kendi kendini inandırabilmen ne hoş olurdu değil mi? Güzel övgülerin bizim çirkefe bulaşmış nefislerimizdeki en kötü etkisi, biz zayıf nefisliler için bir bahtsızlık kaynağı olup Hakk'ın -celle ve ala- mukaddes dergâhından uzak düşürmektir. Demek ki ayıplamalar ve yersiz söylentiler bizim nefsanî ayıplarımızın tedavisi için belki de fayda bile sağlayabilir ki zaten öyledir de; tıpkı bir hastanın iyileşmesine vesile olan gayet acılı bir tıbbi operasyon gibi. Bizi övgüleriyle Hakk'ın dergâhından uzaklaştıranlar, aslında dostluklarıyla bize düşmanlık edenlerdir. Aynı şekilde, ayıplamaları, küfürleri ve yersiz söylentilerle bize düşmanlık ettiklerini zannedenler, bu yaptıklarıyla bizi -tabi liyakatimiz varsa eğer- ıslah eden düşmanlardır. Yani, düşmanlık kisvesi altında bize dostluk ediyorlardır.

Ben ve sen bu hakikate inanabilir, bu şeytani ve nefsanî desiseler mani olmaz da gerçekleri olduğu gibi görebilirsek, methiye düzenlerin methi ve senalarla yüceltenlerin övgüleri bizi, bugün nasıl düşmanların yergilerinden ve kötü niyetlilerin yersiz söylentilerinden rahatsızlık duyuyorsak aynı şekilde rahatsız edip incitecektir. Aynı şekilde biz bugün nasıl methiyeleri ve övgücülerin boş sözlerini hoş karşılıyorsak o gün de ayıplamaları hoş karşılayacağız. Bütün bu söylediklerim eğer kalbine işleyecek olursa artık, hoş gitmeyen şeyler ve yalan yanlış söylentilerden rahatsızlık duymaz ve kalben huzura erişirsin. Zaten bütün rahatsızlıkların kaynağında çoğunlukla bencillik yatar. Rabbimiz biz hepimize bundan kurtulmayı ihsan buyursun!

3- Bir diğer ihtimal şudur: bu emir, kalp ve batini marifet gözüyle bütün varlıkları Hakk'ın bir cilvesi gören ve Allah'ın nurunu bütün aynalarda müşahade edebilen marifet ehlinin havassı, rububiyet makamına gönül verenler ve Cemil'in cemaline âşık olanlara bir hitaptır. Burada "takva" halkta Hakk'ı görmek suretinde olsa dahi O'nun gayrına yönelmekten bir sakınma anlamındadır. Buna göre takva, Evliyanın seçkinleri için alışıldık ve bayağı bir düzey olan şu sözün içeriğinden dahi sakınmaktır:

ما رَأَيْتُ شَيْئاً الا وَرَأَيْتُ اللهَ قَبْلَهُ و معه وَ بَعْدَهُ¹⁰⁸

yani “bir şey gördüysem eğer, onun öncesinde ve beraberinde ve sonrasında muhakkak ben, Allah’ı gördüm.” Zira burada halen “şey”den bahsedilmektedir. Takva yani; “Allah’ın Nuru’nu yerlerde ve göklerde” müşahede etmekten sakınmaktır. Takva yani; **هُوَ مَعَكُمْ**¹⁰⁹ yani “nerede olursanız olun O sizinlidir” ve:

﴿ وَالْأَرْضَ السَّمَاوَاتِ لِلَّذِي فَطَرَ وَجْهَتْ وَجْهِي إِنِّي ﴾

“Ben yüzümü tümüyle, gökleri ve yeri yaratana çevirdim.”

Ayetlerinde söz konusu olan müşahedededen sakınmaktır. Takva yani; Hakk’ın cemâlinin “şecere” yani ağaçtaki “cilvesinden” ve buna benzer herhangi bir şekilde Hakk’ı halkta görmeyi ifade eden her şeyden sakınmaktır. Bu minval üzere “yarın için ne hazırladığımızı gözetmek” hususundaki emir de Hakk’ı halkta ve vahdeti kesrette/birliği çoklukta görmek ahvali ile ilgilidir. Ki her birinin, diğer âlemlerde kendine özgü form ve görünümleri vardır.

4- Hakk’ı halkta ve Hazreti Vahdet’in cemâlini fiili kesrette görmek düzeyini aşmış, müşahede aynalarındaki “halk” tozu silinmiş ve bu mertebedeki “şirk-i hafi” yani gizli şirkten kurtulmuş lakin Hakk’ın esma makamındaki tecellilerine gönül verip Hazreti Esmâ’ya âşık olmuş, Esmâ-i tecellilerin kendilerini diğer her şeyden fani kıldığı ve gözleri Esmâ-i cilvelerden gayrı hiçbir şey görmeyen Evliya’nın en seçkinlerine bir hitap olabileceği ihtimali de vardır. Bu ihtimale göre “takva emri” Esmâ-i kesretler, Rahmani ve Rahimi cilveler ve diğer Esmâ-i İlahi’den sakınma çağrısıdır. Öyle ki sanki şöyle bir haykırıştır bu: “Ezelden ebediyete kadar, tek bir tecelli/tek bir cilveden gayrisi yoktur!” Diğer kısımlar da bu meseleyle uyumlu tabirlerle ele alınmıştır. Bu merhaleden geçtikten sonra artık ne şahid ne şühud ne de müşaheden söz edilebilir. Mutlak anlamıyla **هُوَ** yani “O’nda” fenaya erişilmiştir.

¹⁰⁸ İlmü’l Yakın, 1:49

¹⁰⁹ Hadid, 4

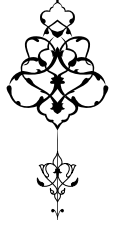
5- En kapsayıcı ihtimal şudur: “آمَنُوا” “اتَّقُوا” “مَا قَدَّمْتُ” gibi bütün tabirler, bütün ihtimalleri kuşatacak şekilde yorumlanmalı ve hepsi bütün o söz konusu hakikatlerin birer mertebesi olarak görülmelidirler. Zira lafızlar/kavramlar, kayıtsız ve hiçbir sınırlama ve tanımlamaya sığmayacak denli mutlak anlamları ifade etmek için vazolunmuş birer unvan/genel başlıktırlar. Söz konusu olabilecek bütün diğer ihtimallerde yine bu ihtimalin şumulüne girer ve bunun bir düzeyi olarak görülebilirler. Dolayısıyla bu ayet, hangi grup ve hangi sınıftan olursa olsun bütün müminleri hakiki anlamıyla kuşatır. Hepsisi, aslında mutlak bir unvanın kapsamında yer alırlar. Bu husus, bazı ayetleri bir topluluk ya da tek bir şahıs bağlamında yorumlayan ve öyle olmadığı halde sınırlı bir çerçeveye tahsis ettiği vehmini doğuran birçok hadisin anlaşılması için bir çıkış noktası olabilir ve bir örneklendirme babından olduğuna mebni kılınabilir. Ele aldığımız bütün bu ihtimaller çerçevesinde;

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴾

“Şu, Allah’ı nisyan ettikleri için, Allah’ın da onlara nefislerini nisyan ettirdiği kimseler gibi olmayın”¹¹⁰

ayet-i kerimesini anlamının da yolu açılmış oldu. Bu ayet, aslında bir mukaddime olan önceki ayetten sonra gelir. Mukaddimedede söz konusu olan ihtimallere göre, bu ayet-i kerime de aslında tek bir hakikatin farklı düzeyleri olan ihtimaller çerçevesinde incelenebilir. Bunu tafsilatıyla ele alma imkânımız olmadığından bir noktaya değinmekle yetinelim: evet, Hakk’ı nisyan, nefisleri nisyanı sebep olur. İster biz “nisyan”ı “unutmak” anlamında, isterse “terk etmek” anlamında ele alalım, her iki durumda da ayette gayet sarsıcı bir uyarı vardır. Hakk’ı unutmamanın zorunlu sonucu, insanın kendi kendisini unutmasıdır. Şöyle de diyebilirsiniz: Hakk Teâlâ onu kendi kendini unutmaya doğru sürükler. Bu, yukarıdaki bütün mertebeler için geçerlidir. Amel mertebesinde, Allah’ı ve O’nun -celle ve ala- daimi huzurunu unutanlar, sonuçta kendi özbenliklerini unutmaya müptela olur ya da sürüklenirler. Bir kul olduğu hakikatini unuttur ve ubudiyet makamını nisyanı sürüklenirler. Ne olduğunu,

¹¹⁰ Haşr,19

kim olduğunu, hangi ödevle yükümlü olduğunu ve akibetinin ne olacağını bilmeyen birinin içini ise şeytan doldurur ve onun benliğini ele geçirir. Şeytan, bir isyan ve tuğyan kaynağıdır. Böyle biri, kendine gelmeyecek ve Hakk'ı hatırlamayacak olur da aynı minval üzere isyan ve tuğyan içersinde bu dünyadan göç edecek olursa, Hakk'ın dergâhından kovulan o şeytan suretine dönüşeceği pek muhtemeldir.

“Nisyan” diğer anlamı, yani “terk etmek” anlamıyla, çok daha içler acısıdır. Zira eğer Hakk'a itaati ve Hakk'ı terk etmek; Hakk'ın da onu terk etmesi, onu kendi haline bırakması ve inayetini ondan esirgemesi ile sonuçlanacaksa, hiç şüphesiz bu, dünya ve ahirette *hızlân* yani Hakk'ın rahmetinden mahrumiyetle sonuçlanacaktır. Masumların dua-ı şerifelerinde¹¹¹, kendi halimize ve nefsimize terk edilmemek için dua etmek çokça vurgulanmıştır. Tabi ki onlar -aleyhimusselam- bu musibetin sonuçlarını biliyorlardı ama bizler gaflet içersindeyiz.

Oğlum! Günahları, senin gözünde ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, hafife alma. Zira *وَأَنْظِرْ أَلِي مَنْ عَصَيْتَ* yani kime isyan ettiğini unutma!¹¹² Bu açıdan baktığında, bütün günahlar büyük ve “kebire” hükmündedir. Hiçbir şey seni gururlandırmasın. Allah Tebarek ve Teâlâ'yı sakın unutma. Zira her şey O'ndandır ve O'nun Rahmani inayeti, kâinattaki bütün varlıklardan bir anlığına olsun kesilecek olsa, seçilmiş peygamberler ve mukarreb melekler de dâhil hiçbir şey kalmaz. Çünkü bütün âlem, O'nun -celle ve ala- Rahmani sıfatının bir cilvesidir. O'nun -celle ve ala- Rahmani rahmeti, hiç kesilmeksizin -lafız ve tabirlerin ifade edemeyeceği bir düzeyde- varlık düzenini ayakta tutmaktadır.

لا تكرر في تجليہ جل و علا

¹¹¹ Bu cümleden; Masumların (a.s) birçok duasında “beni kendi nefsimize terk etme!” veya “beni bir göz açıp kapanacak sürede bile kendi nefsimize terk etme!” şeklinde tabirler yer alır. Bkz. Usul-u Kâfi, 2: 524/10; Kenzu'l Ummal 2: 139/3497 Ayrıca Dördüncü İmam (a.s) şöyle arz eder: “Bütün işlerime nazır ol; beni kendi nefsimize havale edersen, aciz kalırım ve onun maslahatına olan şeyi yerine getiremem!” Sahife-i Seccadiye: 120 Şiddet, sıkıntı ve işlerin zorlaştığı durumlardaki duası. Başka bir duada da şöyle arz eder: Beni kendi güç ve kudretime havale etme!” Sahife-i Seccadiye: 328 Arefe günü duası.

¹¹² Biharu'l Envar, 74:77/3

yani O'nun -celle ve ala- tecellisi, tekrar kabul etmez. Bu mana, bazen "Feyzin daimi bir süreklilik içersinde bast/inbisat ve kabz/inkıbaz hali" diye de tabir olunur. Behemehâl O'nun huzurunda olduğunu unutma. O'nun rahmetiyle de gurura kapılma ve tabi meyus da olmamalısın. Şefa- faat edicilerin -aleyhimusselam- şefaati ile mağrur olma. Zira bütün bunların ilahi ölçüleri vardır ve biz bütün bunlardan bihaberiz. Masum- ların -aleyhimusselam- dualarının mütalaası, onların Hakk ve O'nun azabına dönük korkuları, senin tüm düşünce ve davranışlarının hayat düsturu olsun. Nefsin heva ve hevesleri ve nefsi emmare şeytani, biz- leri hep mağrur olmaya sürükler ve bu yolla helake götürür.

Oğlum! Helal yolla dahi olsa asla dünyalık elde etme peşinde olma. Olma, zira ki helalinden dahi olsa dünya sevgisi bütün hataların başı- dır. Çünkü dünya, büyük bir hicaptır ve insanı ister istemez haramlar dünyasına sürükler. Sen gençsin ve Hakk vergisi bu gençlik gücüyle in- hirafa giden ilk adımı kesebilir ve diğer adımlarının da o yöne sürükle- nip gitmesine mani olabilirsin. Zira her bir adım, ardı sıra birçok adımı da getirir. Her günah -küçük de olsa- insanı, büyük günahlara ve son- rası daha büyüklerine doğru çeker. Öyle ki hatta çok büyük günahları dahi insanın gözünde küçültebilir. Hatta bazı insanlar bazı büyük gün- nahları işlemeyi, bir iftihar vesilesi görüp birbirleriyle yarışır düzeye ge- lebilirler. Bazen, karanlıklar ve dünyevi hicapların büyüklüğünden do- layı münker, maruf diye ve maruf, münker diye tanınabilir.

Ben, yüce Allah'tan -azze ismuh- senin gönül gözünü kendi Cemâl-i Cemil'i ile aydınlatmasını, gözlerinin önündeki hicapları kaldırmasını ve seni şeytani ve insani bağların esaretinden kurtarmasını niyaz ediyorum. Ki sen de tıpkı baban gibi, gençlik günleri geçip gittikten sonra ve yaşlılık kapıya dayandıktan sonra geçmişine hasretle bakmayasın. Kal- bini Hakk'a düğümleyip gelişen hiçbir olay karşısında korkulara ka- pılmayasın. Diğer her şeyden gönlünü arındırıp hem hafi/gizli hem de ehfa/çok daha gizli şirklerden kendini arındırabilisin.

İlahi! Ahmed'i kendi nezdinde Mahmud/övgüye şayan, Fatıma'yı meftum/ateşlerden uzak, Hasan'ı ahsen kıl! Yasir'i "yüsr"e/kolaylığa eriş- tir! İsmet Ehl-i Beyt'ine (aleyhimusselam) mensup bu aileyi, kendi özel inayetle terbiye eyle; iç ve dış şeytanların şerrinden onları muhafaza

buyur ve iki dünya saadetini onlara ihsan eyle! Son vasiyetim Şu ki yakın akrabaya; özellikle de üzerimizde hakkı bulunan annenize hizmette kusur etmeyin ve onların rızasını kazanmaya çalışın!

Tarih: 17 Őevval 1404/ 26 Tir 1363

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

Fatıma Tabatabai Hanım'a Mektup

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

*Ne yazık! Boş işlerle ömür geldi de geçti
Hem itaatsiz hem günah yüklü geldi de geçti
Mücazat sahnesine çıktığımda yarın
Derler ki; pişmanlık zamanı geldi de geçti*

Aziz kızım Fatıma'ma -Allah onu namaz kılanlardan eylesin!- hediye ettiğim “Adabu’s-Salât” kitabının bittiği tarihten kırk yıldan daha fazla bir zaman geçmiştir.¹¹³ Onun öncesinde -birkaç yıl kadar önce- “Sırru’s-Salât” kitabını bitirmiştim. O yıllardan bugüne kırk yıldan fazla geçmiş¹¹⁴ olmasına rağmen ben kendim, ne namazın esrarına vakıf olabildim ne de adabına göre amel edebildim. Zira bulmak ayrıdır kurgulamak ayrı, yapıp inşa etmek ayrıdır düşlemek ayrı. İşte bu kitaplar, Hakk'ın şu, eli boş kuluna karşı birer hüccetidir. Ben, dağ gibi ağırlığıyla şu ayet-i kerimenin şümülüne girmekten Allah'a sığınırım:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبِرَ مَقْتًا

عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴾

“Ey inananlar, ne diye yapmayacağınız şeyi söylersiniz?”

¹¹³ Adabu’s-Salat kitabının bittiği tarih: 02 Rebiu’s-Sani 1361; 30 Ferredin 1321, bkz. Adabu’s-Salat: 318

¹¹⁴ Sırru’s-Salat kitabının bittiği tarih: 21 Rebiu’s-Sani 1358; 19 Hurdad 1318, bkz. Sırru’s-Salat: 117

“Allah katında en nefret edilen şey, yapmayacağınız şeyi söylemenizdir.”¹¹⁵

Zaten O'nun engin rahmeti dışında da sığınacak bir yerim yoktur.

Ve sen ey kızım! Bu büyük ilahi miraca yükselme adabını uygulamaya tevfik bulacağını ve bu ilahi burakın yönlendirmesiyle nefsin zulmet evinden Allah'a doğru bir hicret yaşayacağını umuyorum. Ben, seni Yüce Allah'ın korumasına havale ediyorum ve bu sayfaları okurken, nefsanî bağlarının daha bir çoğalmamasını ve seni, bu satırların yazarı gibi şeytanın oyuncağı olmaktan muhafaza buyurmasını diliyorum.

Kızım! Her ne kadar ben, sende -Allah'a hamdolsun- latif bir maneviyat görüyor, Allah'ın seni, hidayetiyle kuşatacağına ve O'nun -celle ve ala- inayetiyle tabiatın kör kuyusundan kurtulacağına ve insaniyetin dosdoğru yoluna bir yol bulacağına ümitvar olsam da, sana, şeytanın ve ondan daha tehlikeli olan nefsin desiselerinden gafil kalma derim. Yüce Allah'a sığın zira muhakkak O, kullarına karşı rahmet doludur.

Kızım! Eğer bu sayfaları okumakla -Allah esirgesin!- gösteriş, sohbet meclislerinin gülü olmak ve tanınmış bir çehre olmak dışında bir sonuç hâsıl olmayacaksa, en iyisi okumaktan vazgeçmen, dahası kaçınmandır. Yoksa sen de benim gibi hayıflanıp durmaya mahkûm olursun. Tabi eğer, inşaallah kendini hazırlar da Kitap, Sünnet, İsmet Ehl-i Beyti ve marifet erbabının buyruklarından derlenmiş bu konulardan faydalanabilir ve Allah vergisi gayet zarif zevkini canlandırabilirsen ya Allah bismillah, buyur er meydanına!

Tüm ümidim, senin bu insani miraç ve Rahmani macunla (yani namazla) gönlünü O'nun gayrından arındırman, ab-ı hayat ile kalbini yıkaman, dört tekbir getirerek kendini, kendi benliğinden kurtarman ve en nihayet dostu kavuşmandır.

﴿ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ

الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ﴾

¹¹⁵ Saf, 2-3

“...ve kim, Allah ve Peygamberi uğruna evinden çıkıp hicret eder de sonra ona ölüm gelip çatarsa onun ecri Allah'a aittir...”¹¹⁶

İlahi! Bizi Allah ve Peygamberi uğruna hicret edenlerden kıl ve fenaya erişenlerden eyle! Fatıma'm ve Ahmed'e hizmet edebilme tevfiği inayet buyur ve onları saadete eriştir! Vesselam

2 Seferü'l-Muzaffer 1405/ 05-08-1363

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

¹¹⁶ Nisa,100

Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup (Doğruluk ve Güvenilirliğinin Onayı)

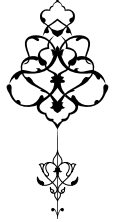
Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Bendeniz, daima siyasi konularla ilgili, âlicenabınız ile bu alanda sorumluluğu olan ya da olmayan taraflarla görüşmelerinize aracı olmaktayım. Bazen, zat-ı âlinizin bazı desturları, ciddi anlamda bazı yetkili kişi, grup ya da normal vatandaşın fikirsel çizgisiyle çeliştiğinde, birçok farklı yorum ve analize kapı aralanmakta ve örneğin “bu bir haber-i vahid'tir/ kaynağı tek bir kişi olan bir bilgidir, pek malum değildir... vs.” gibi şüpheler uyandırılmaktadır.

Acaba bendenizin, İnkılâb öncesi ya da sonrasında, sizin buyurmuş bulduklarınıza bir kelime olsun ekleyip ya da çıkardığım olmuş mudur? Acaba -Allah'a sığınırım- herhangi bir konuyu, yalan yere zat-ı âlinize nispet ettiğim olmuş mudur? Acaba bendenizin kasıtlı olarak, zat-ı âlinizin rızası hilafına bir iş yaptığım olmuş mudur?

Saygılarımla

Ahmed Humeyni

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Ben şehadet ederim ki, oğlum Ahmed'in gündemde cereyan eden olaylara karışıp bendenizin çalışmalarıyla ilgili olduğu günden, bu satırların yazıldığı lahzaya kadar, bendenizin desturlarına muhalif bir hareketini görmemişimdir. Bildiri ve benzeri (yazılı) açıklamalarıma benim rızam olmaksızın müdahil olmamış ve benim söylediklerime aykırı hiçbir şeyi bana nispet etmemiştir. En genel anlamıyla, ben kendim onda herhangi bir aykırı duruma şahit olmamışım. Lakin Ahmed'in bilmesini isterim ki, sosyal ya da siyasi faaliyetlere kalkışan herkes; özellikle kendisi ve benzerleri, iftira ve karalamalara karşı dokunulmaz değillerdir. Kendisi, ilk önce Kadir ve Müteâl olan Rabbimizle bu hesabı görmeli, O'nun mukaddes zatına tevekkül etmeli ve şu zayıf beşer oğlundan korku ve endişe duymamalıdır. Zira beşeri desiseler de, beşerin kendisi gibi gelip geçici ve fani olmaya mahkûmdur. Hepimiz O'na -celle ve ala- doğru gideceğizdir ve şu anda dahi hepimiz O'nun huzurunda bulunmaktayız.

Allah'ın Selam'ı hidayete tabi olanlara olsun! Yüce Allah'tan bütün sorumlulara ve bana nispeti bulunan herkese halka hizmet tevfikini ih-san buyurmasını niyaz ederim.

Tarih: Sefer Ayının Sonları 1405, Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

10

Seyyid Ahmed Humeyni'ye Mektup

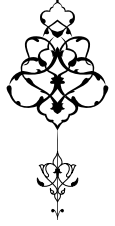
Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Kendimi yetiştirip nefsimi terbiye edebilecek gücüm varken bilerek ya da bilmeyerek kusurlu davrandığım için hayıflanmaktan başka bir faydası dokunmayan; elim boş, yüküm ağır, yolum alabildiğine uzun, ayağım topal ve göç çingirağının çalmaya başladığı şu yaşlılık günlerinde hasret ve nedametten başka hiçbir nasip alamadığım “Adabu’s-Salât” kitabımı, gençlik nimetiyle berhudar oğlum Ahmed’e hediye ediyorum. Olur ki onun kendisi -inşallah teâla- Kitab-ı Kerim, Sünnet-i Şerif ve büyüklerin buyruklarından derlenen bu kitabın içeriğinden faydalanır da marifet ehlinin yol göstericiliğiyle hakiki miraca bir yol bulur. Şu zulmet diyarıyla gönül bağı koparır da, Enbiya-ı İzam, Evliya-ı Kiram -aleyhim salavatullahi ve selamuh- ve Ehlullah'ın bir yol bulup diğer insanları da davet buyurdıkları insaniyetin asıl maksadına ulaşmaya tevfik bulur.

Oğlum! Kendini -ki hamurun ilahi fitratla yoğrulmuştur- ihmal etme! Hodbinlik ve bencilliğin korkunç dalgalarının dalalet girdabından kendini kurtar. İlahi Velayet'in bir şuaı olan “Nuh'un Gemisine” bin! Zira:

مَنْ رَكِبَهَا نَجِيَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ

“...Ona; yani velayet gemisine binen kurtulur, yüz çeviren ise helak olur.”

Evladım! Sıratullah olan sırat-ı müstakim üzerinde topallaya topallaya olsa da hareket etmeye, kalbi ve kalıbi hareket ve sekenatını maneviyat ve ulûhiyet rengine büründürmeye ve sırf Allah'ın kulları oldukları cihetiyle halka hizmet sunmaya çalış. Yüce peygamberler ve Allah'ın has velileri de tıpkı diğerleri gibi kendi işleriyle meşgul oluyorlardı. Ancak hiçbir şekilde dünyaya dalıp gitmiyorlardı. Çünkü onların bütün uğraşları, Allah için ve Allah'ın özel inayetiyle idi. Buna rağmen Hatemu'l Enbiya'dan –salavatullahi aleyhi ve alih- rivayet olunduğu üzere şöyle buyururdu:

لَيَغَانُ عَلَي قَلْبِي وَ اِنِّي لَاسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً

“Kalbimin üzerine bazen bir bulut çöker ve ben her gün günde yetmiş kez Allah'tan istiğfar dilerim.”¹¹⁷

O Hazret, muhtemelen Hakk'ı kesret âleminde müşahede etmeyi bir “bulut” ya da sis örtüsü addediyordu.

Oğlum! Kendini hazırla; benden sonra sana nice cefalar reva görülecektir. Benden yana endişelerini senin hesabına da yazacaklardır. Eğer sen Allah'la hesabını temizler ve O'nun zikrine sığınabilirsen, artık halktan yana bir korkun olmasın. Zira halkın hesabı, gelip geçicidir. Ezeli olan, Hakk'ın dergâhında verilecek olan hesaptır.

Evladım! Benden sonra muhtemelen sana bir hizmet/görev üstlenmen teklif edilecektir. Eğer gayen, İslam Cumhuriyeti ve aziz İslam'a hizmet olacaksa reddetme; ama eğer Allah göstermesin nefsanî arzular ve şehvetlerin tatmini için olacaksa uzak dur ve sakın. Zira dünyevi makamlar, kendini uğruna mahvetmeye hak edecek bir değere sahip değildir.

İlahi! Senin kullarından olup ve Resul-i Ekrem'in soyundan gelen Ahmed'i, sülalesini ve onunla bağı bulunan herkesi dünya ve ahirette sen mesut kıl! Şeytanın, onlara zarar vermek için uzanan elini sen etkisiz kıl!

Rabbim! Bizler güçsüz ve zayıfız. Salıklar kafilesinden geri kalmışız; sen kendin bizim elimizden tut!

¹¹⁷ Biharu'l Envar 25:204

رَبَّنَا عَامِلِنَا بِفَضْلِكَ وَلَا تُعَامِلِنَا بِعَدْلِكَ

Allah'ın Selamı Salih Kullarının Üzerine Olsun

23 Rebiu'l Evvel 1405/ 25 Azer 1363

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

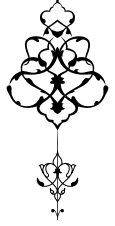
11

Fatıma Tabatabai Hanım'a Yadigâr Bir Mektup Şiir ve Ahlaki Öğüt Talebine Cevap

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

En sonunda, Fatıma'mın sürekli tekrarlanan ısrarı galip geldi ve ben şu kurumuş kuyudan bulanık da olsa birkaç kova su çektim. Ben hiç şair olmadım, şimdi de değilim. Böyle bir iddiam da yoktur. Artık ihtiyarlığın sonlarına varmış ve faraza bir şeylere sahip bulunmuş olsam da şimdi artık her şeyi dibe vurmuş olan ben, defterim siyah ve sırtımdaki yüküm günah O'nun -celle ve ala- dergâhına, bağışlanma ve rahmet ümidiyle yüz sürmedeyim. İtiraf ediyorum ki benim amel defterimde tek bir beyaz nokta olsun bulunmaz. Zira benim hayal ürünü iyiliklerim/hasenatım ve bir şekilcilikten ibaret ibadetlerimin hepsi, aslında benim kötülüklerim/seyyiatım olup enaniyet ve bencilik sınırından öteye geçmemiş zulmani hicaplar ve şeytani vesveselerdir. Öylesine “birbiri üzerine yığılmış karanlıklar”¹¹⁸ ki günahlarımdan ziyade benim bunlardan istiğfar etmem gerekir. Ben hem kendimden hem de amellerimden ümidimi kesmişim. Lakin yüce Rabbimizin -celle ve ala- fazlı ve rahmetinden ümidimi kesmemiş, O'nun engin rahmet ve nimetlerine ümit bağlamışım.

¹¹⁸ Bkz. Nur, 40 “...ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ...”

Ve sen ey kızım, kendine gel! Kendinde bir yolculuğa çık. Ya da en azından bu yolculuğun hayaliyle yaşa! Şunu bil ki, ne duyduysak aslında içi boş bir davuldan duymuşuzdur, tüm söylediklerimiz ise bir laklaka-i lisan. Rabbim senin yar ve yardımcın olsun. Olsun ki şu satırların yazarı gibi ömrünü boş işlerle geçirmeyesin!

Tarih: 29 Şa'ban 1405

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

12

Seyyid Ahmed Humeyni'ye (r.a) Ahlaki-İrfani Mektup

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

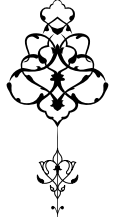
Ömrünü boş işler ve cehalet içersinde geçirmiş, şimdiiyse elinde hasenat adına bir şey bulunmayan ve simsiyah bir amel defteriyle Allah'ın mağfiretine ümit bağlayan ve Allah'ın affını dileyerek baki diyara doğru yol alan bir babadan genç oğluna bir vasiyettir. Ki o, zamanın sorunlarının keşmekeşi içersinde, dosdoğru ilahi yolu -ki Allah kendi sahilsiz lüt-füyle onu hidayet eylesin- seçmek ya da Allah korusun başka bir yola yönelmek -Allah onu engin rahmetiyle bütün hatalardan muhafaza buyursun- hususunda özgür bir iradeye sahiptir.

Evladım! Sana hediye ettiğim şu kitap, ariflerin namazları ve süluk ehlinin manevi seyr-u sülukundan bir şuledir. Tabi ki benim gibi birinin kâlemi, bu sefernameyi açıklamaktan acizdir. Ben itiraf ediyorum ki, şu yazdıklarım, bir avuç lafız ve birkaç tabirin ötesinde bir şey değildir. Ben kendim, şu ana kadar bu şulenin bir kıvılcımını olsun elde edemişimdir.

Oğlum! Bu miraçta erişilecek maksat, marifet ehlinin emellerinin nihai gayesidir. Tabi bizim elimiz ona ulaşamaz. Öyleyse “Anka kimseye av olmaz; toplayıver kapanını!”¹¹⁹ Lakin Rahman olan Rabbimizin ina-

¹¹⁹ Hafız:

Anka kimseye av olmaz toplayıver kapanını
Zira rüzgâr daima elinde gezdire o kapını

yetinden de ümit kesmemek gerek. Zira O, zayıfların elinden tutar ve fakirlere yardım eder.

Azizim! Sözüme, halktan Hakk'a, kesretten vahdete, Nasut'tan Ceberut âleminin ötelere ve birinci secde esnasında hâsıl olan mutlak fena sınırlarına doğru bir yolculuk hakkındadır. Nihayet, sahv/uyanıklık sonrasında, fenada dahi fani olunur ki bu, ikinci secdeden sonra hâsıl olur. İşte bu, biri "Allah'tan gelen" öteki "Allah'a doğru yükselen" iki varlık kemani/yayının tamama eriştiği noktadır. Bu esnada, ne secde eden biri vardır ne de secde edilen, ne ibadet eden biri vardır ne de ibadet edilen/ ne sacid vardır ne Mescud; ne abid vardır ne Mabud.

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾

"O'dur Evvel ve Ahir; O'dur Zahir ve Batın..."¹²⁰

Oğlum! Birinci derecede sana vasiyetim, marifet ehlinin makamlarını inkâr etmemendir. Zira bu, cahillerin tarzıdır. Aynı şekilde, Evliyanın makamlarını inkâr edenlerle oturup kalkmamandır. Zira onlar, Hakk yolunun haramileridir.

Evladım! Bencillik, kibir ve enanietten sıyrılıp çık. Zira bu, şeytanın bir mirasıdır. Zaten şeytan, kibir ve enanietinden dolayı Allah'ın -celle ve ala- veli ve seçkin kulunun önünde eğilme emrine karşı gelmişti. Şunu bil ki insanoğlunun bütün sıkıntılarının kaynağı işte bu şeytani mirastır. Bu, fitnenin bütün esaslarının temelidir.

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾

"Bir fitne kalmayınca, din tamamıyla Allah'ın dini oluncaya dek onlarla savaşın..."¹²¹

ayet-i kerimesi, bazı aşamalarında Cihad-ı Ekber'e; yani fitnelerin kökü olan büyük şeytan ve onun, insanların kalplerinin bütün derinliklerinde dallanıp kök salmış askerlerine karşı bir savaşım vermeye işaret ediyor olabilir. Herkes, kendi içinde ve dışında fitnenin ortadan kalkması için

¹²⁰ Hadid, 3

¹²¹ Bakara,193

bir cihad ve savaş içerisinde olmalıdır. Zafere eriştiğinde her şeyi ve herkesi ıslah edecek olan cihad, işte budur.

Oğlum! Bu zafere ya da en azından bazı aşamalarına erişmek için gayret et. Himmet et ve ucu bucağı olmayan nefsanî arzularını azalt. Yüce Allah'tan -celle ve ala- medet dile. Zira O'nun mededi olmadan hiç kimse hiçbir yere ulaşamaz.

Namaz; ariflerin miracı ve âşıklar için bir seyr-u sefer olan namaz, bu gayeye erişmenin yoludur. Eğer tevfik bulursan, biz de bulabilirsek ve tek bir rekât olsun onun hakikatine erişebilir ve içinde barındırdığı gizli nurları ve gizemli esrarı; velev kendi takatimiz oranında idrak edebilirsek, Allah velilerinin maksat ve gayelerindeki rayihadan bir tutam olsun koklayabilir ve Enbiya ve Evliya'nın Seyyidi'nin -aleyhi ve aleyhim ve ala âlihi es-salât ves'selam- miraçtaki namazının bir kesitini müşahede edebiliriz. Mennan olan Rabbimiz hem bize hem size bu büyük nimet ile minnet buyursun. Yol, alabildiğine uzundur, tehlikeli ve nice çok bineğe, nice azığa muhtaç. Benim gibi birinin azığı ya hiç hükmünde ya da çok çok azdır. Ancak dostun lutfu -celle ve ala- bizi kuşatır da elimizden tutarsa o başka.

Azizim! Kaldığı miktarıyla gençliğinden istifade et. Zira yaşlılıkta her şey elinden çıkar da gider, hatta Ahiret ve Allah'a teveccüh dahi. Şeytanın ve nefs-i emmarenin en büyük desiselerinden biri de gençlere, yaşlandıklarında ıslah olup düzelecekleri vaadinde bulunmasıdır. Böylece gençliğin gaffet içerisinde geçmesini ister. Yaşlılara ise uzun ömür vaadinde bulunur. Böylece de ömrün sonuna kadar, içi boş vaatlerle insanı Allah'ın zikrinden ve O'nun için ihlâşlı olmaktan alıkoyar. Ölüm gelip çatuncaya kadar bu, böyle sürer. O lahzada da o ana kadar imanını elinden almamışsa eğer, alıverir.

Öyleyse, gücünün daha çok olduğu gençlik günlerinde, mücadele için kıyam et ve Dost'tan -celle ve ala- gayrisinden alabildiğine kaç. O'nunla olan bağı -böyle bir bağ varsa eğer- daha bir muhkemleştir. Allah muhafaza böyle bir bağ yoksa eğer, elde et ve daha bir sağlamlaştırmak için himmet eyle. Zira O'nun -celle ve ala- dışında böyle bir bağ kurmaya layık hiçbir varlık yoktur. O'nun veli kullarıyla kuracağın bağ, eğer O'nunla bağ kurmak gayesiyle değilse; kesin şeytani bir hiledir. Zira o, Hakk yolu

kapatmak için her yolu kullanır. Hiçbir zaman kendine ve kendi amel-lerine rıza gözüyle bakma. Zira ihlâsın zirvesindeki evliya, böyleydiler; kendilerini bir hiç görürlerdi ve bazen sahip oldukları hasenatı, seyyie sayarlardı. Oğlum! Marifet makamı yüceldikçe, O'nun -celle ve ala- gayrı olan her şeyin hiçbir şey olmadığı daha bir hissedilir.

Namazda -şu, Allah'la vuslat merdiveninde- her övgüden sonra bir tekbir vardır. Aynı şekilde namazın başlangıcı da tekbir ile. Bu tekbir, O'nun bütün övgülerden; övgülerin en yücesi namazdan dahi yüce olduğuna bir işarettir. Namazdan çıkarken, yine tekbirler vardır. Bu tekbirler, O'nun zatı, sıfatları ve fiillerinin bütün nitelendirmelerden daha yüce olduğunun bir ifadesidir. Ne diyorum ben, kim nitelendirsin? Nasıl nitelendirsin? Kimi nitelendirsin? Hangi dille, hangi beyanla? Zira bütün âlem, varlığın en yüce mertebesinden esfel-i safiline kadar bir "hiç"tir. Var olan bir tek O'dur. Bir "hiç" olan, mutlak varlıkla ilgili ne diyebilir ki? Eğer Allah'ın buyruğu olmasaydı, O -celle ve ala- izin vermiş olmasaydı, belki de evliyadan hiçbiri O'nunla ilgili tek bir söz olsun dile getirmezlerdi. Tabi aynı zamanda, ne varsa hep O'na dairdir, başkasına değil. Hiç kimse O'nu zikretmekten yüz çeviremez ki zaten; bütün zikirler aslında O'nun zikridir:

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ﴾

“Ve Rabbin, kendisinden başkasına kulluk etmemenize hükmetmiştir...”¹²²

﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾

“Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz.”¹²³

Bu hitap, belki de Hakk'ın diliyle bütün varlıklara bir hitaptır.

﴿ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ ﴾

¹²² İsra,23

¹²³ Fatıha,5

“...Hiçbir şey yoktur ki ona hamdederek onu noksan sıfatlardan tenzih etmesin, yalnız siz, onların tesbih edişlerini anlayamazsınız...”¹²⁴

Burada söz konusu olan ise kesret diliyledir. Yoksa hem Hamd hem Hamid hem de Mahmud O’dur.

إِنَّ رَبَّكَ يُصَلِّي

“Senin Rabbin salât eder...”¹²⁵

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

“Allah, göklerin ve yerin nurudur...”¹²⁶

Oğlum! Bizler, O’na ve O’nun sınırsız nimetlerine şükretmekten aciz olduğumuza göre, hiç olmazsa O’nun kullarına hizmet etmekten gafil kalmayalım. Zira onlara hizmet, Hakk’a hizmettir. Nitekim her şey O’ndan değil midir?

Allah’ın kullarına hizmet ederken, asla kendini alacaklı görme. Zira onlar gerçek anlamıyla bizim velinimetlerimizdirler. Çünkü her biri, O’na -celle ve ala- hizmet için birer vesiledirler. Onlara hizmet ederken de şöhrat ve insanların sevgisini kazanmak peşinde olma. Çünkü bu şeytanın hilelerinden biridir ve bizi bir anda yutuverir. Allah’ın kullarına hizmet ederken, onlara en fazla fayda sağlayacak olanını seç; kendine ya da arkadaş çevrene faydalı olacak olanı değil. İşte bu, O’nun -celle ve ala- mukaddes dergâhına sunulacak bir sıdk/doğruluk nişanesidir.

Değerli oğlum! Allah her daim hazırdır ve bütün âlem O’nun huzurundadır. Bizim nefislerimizdeki her bir sayfa, amel defterlerimizden biridir. Seni, O’na daha çok yaklaştıracak iş ve uğraşları tercih etmeye çalış. Zira O’nun -celle ve ala- rızası da budur. Kalbinde beni “Eğer doğruysan, sen niye böyle değilsin?” diye kınama! Çünkü ben kendim de biliyorum ki gönül ehlinin sıfatlarından hiçbirine sahip değilim. Hatta şu

¹²⁴ İsra, 44

¹²⁵ Burada maksat, “salavat ve selam” göndermektir. Tıpkı إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ اyetinde olduğu gibi. Bkz. Usul-i Kafi, 1:443/13

¹²⁶ Nur,35

kâlemi kırılmasının İblis ve nefs-i habisin hizmetinde olduğu ve yarın bu yüzden hesaba çekileceği endişesini taşıyorum. Lakin bu konuların özü, haktır. Her ne kadar benim gibi birinin -ki şeytani hasletlerden çok da uzak değilim- kâleminden olsa dahi. Ben, şu son nefeslerimi alıp verirken bir tek Allah Teâlâ'ya sığmıyor ve O'nun -celle ve ala- veli kullarının elimden tutup şefaath edecekleri ümidini taşıyorum.

Ya ilahi! Sen kendin şu çaresiz ihtiyar ve şu genç oğlum Ahmed'in elinden tut! Akıbetimizi hayırla sonuçlandır! Kendi engin rahmetinle bizleri Celâl ve Cemâl dergâhına kabul eyle!

Allah'ın selamı hidayete tabi olanların üzerine olsun

15 Rebiu'l-Mevlud akşamı 1407

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

13

Fatıma Tabatabai Hanım'a Ahlaki Mektup

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Azizim Fatıma,

Nihayet beni birkaç satır yazmaya mecbur ettin. Yaşlılık, takatsizlik ve sıkıntılarımın çokluğu bahanelerini ise kabul etmedin.

Şimdi, söze yaşlılık ve gençliğin afetleri ile başlamak istiyorum. Çünkü ben her iki merhaleyi de derk etmiş ya da bitirmiş bulunmaktayım. Şu anda ise yokuş aşağı berzah ya da cehennem yolunda Hazret-i Melekül-Mevt'in hizmetlileriyle yaka paçayım. Yarın siyah amel defterim bana sunulacak ve heba olmuş ömrümün hesabını benden soracaklar, ama benim, O'nun rahmetine ümit bağlamaktan başkaca da verecek hiçbir cevabım yok. O ki "Rahmeti ile her şeyi kuşatmıştır"¹²⁷ ve;

﴿ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ﴾

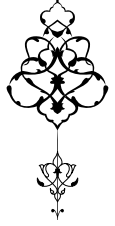
"...Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin; şüphe yok ki Allah, bütün suçları örter..."¹²⁸

ayetini "Âlemlere Rahmet"¹²⁹ olarak gönderdiği peygamberine nazil buyurmuştur.

¹²⁷ Bkz. A'raf, 156 "وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ" ve Biharu'l Envar, 91:396

¹²⁸ Zümer,53

¹²⁹ Enbiya,107 وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ "Ve biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Diyelim ki bu tür ayetlerin şumulüne girdim; peki, benim kendi ayaklarım ile varmam gereken Kibriya Haremine nasıl yükselecek, Dost civarına nasıl varacak ve ilahi ziyafete nasıl dâhil olacağım? Canlılık ve kudret dönemi olan gençliğimde, şeytan ve onun kuklası nefs-i emmarenin desiselerine aldanarak hep kavramlar ve tumturaklı istilahlarla oyalanadurdum, ama bununla ne bir cem'iyet/kemâl hâsıl oldu benim için ne de bir manevi hal. Hiçbir zaman bunların ruhunu kavramaya ve zahiri anlamlarını batıni derinliğine; mülki manalarını Melekuti içeriğine dönüştürmeye kalkışmadım ve şöyle deyip de geçtim:

*Medresenin kil-u kal'inden bir hâsıl olmadı
Onca coşkudan sonra, yürek yarası sözler kaldı bir tek*

Istilahlar ve varsayımların derinliğine öylesine dalıp gittim ki hicapları kaldırıp atacağıma kitapları toplamakla meşgul oldum. Sanki şu kâinatta bir avuç kâğıt parçası dışında hiçbir şey yokmuşçasına ben de, -ilahi fitrat üzere yaratılmış- taliplerini insani ilimler, ilahi marifet ve felsefi gerçekler adı altında asıl maksattan alıkoyan ve en büyük hicap içre boğan şeylerle uğraştım.

*Esfar-ı Erbaa*¹³⁰, bütün eni boyu ve detayıyla beni, Dost'a doğru seferimden alıkoydu. Ne *Fütuhat*¹³¹'tan bir fetih hâsıl oldu ne de *Füsusü'l Hikem*¹³²'den bir hikmet elime geçti. Artık geri kalanından bahsetmeye bile değmez ki başlı başına acıklı bir hikâyedir.

Yaşlılığa erişince de attığım her adımda "istidraç"¹³³ belasına biraz daha müptela oldum. Şimdiyse ihtiyarlık ve şu an yaka paça boğuştuğum daha da ötesine varmış bulunuyorum.

﴿ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُزِدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمْرِ لِكَيْلَا يُغْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ﴾

¹³⁰ *Esfar-ı Erbaa*: Dört yolculuk; burada, "Sadrü'l Mütellehin" lakabı ve "Molla Sadra" ünvanıyla tanınan Sadruddin Muhammed b. İbrahim Şirazi'nin (h. 1050) "El Hikmetü'l Müteliye fi'l Esfari'l Akliyyeti'l Erbaa" kitabına bir telmih söz konusudur.

¹³¹ *Fütuhat*: Fetihler; Muhyiddin b. Arabi diye tanınan Ebu Abdillah Muhammed b. Ali'nin (h.638) kitabı "El Fütuhatü'l Mekkiyye" kitabına telmihen.

¹³² İbn-u Arabî'nin "Füsus'ül Hikem" kitabına telmihen.

¹³³ İstidraç: "İnsanın liyakati olmadığı hâlde kendisine verilen nimetlerle gurura kapılması, bu vesileyle Hakk'dan gafil kalması ve böylece tedricen müstehak olduğu cezaya çarptırılması."

“...Ve yine sizden, bilgisinden sonra hiçbir şey bilmez bir hale gelen ve ömrün en aşığılık devresine sürüklenen olur...”¹³⁴

Şimdi sen kızım, bu aşamadan fersahlarca uzak olduğun ve tadını alamayacağın için -Allah seni eriştirsin; tabi olumsuzluklarından arındırarak!- benden, üstelik nazım ve nesir diliyle bir şeyler yazıp söylememi bekliyorsun. Oysa ben ne yazarım, ne şair, ne de hatip.

Ve sen değerli kızım; “koruk olmadan helva olan”¹³⁵ kızım! Bilmelisin ki bir gün gelecek ve sen işte bu tür oyalanmalar ya da daha beteri ile elinden geçip giden gençliğine hasretin ağır yükünü -Allah muhafaza- tıpkı Dost’un aşıklar kervanından geri kalmış benim gibi omuzlarında taşıyacaksınız. Öyleyse bu yükü omzunda taşıyan ve altında iki büküm olmuş şu biçare yaşlıya kulak ver. Şeytanın büyük bir tuzağı olan şu ıstılahlarla yetinme. O’nun -celle ve ala- arayışı içerisinde ol. Gençlik günleri ve o günlerin zevk ve eğlencesi çabucak gelir ve geçer. Ben kendim bunun bütün aşamalarını kat ettim. Şimdiyse onun cehennemi azabıyla yaka paçayım. İçimdeki şeytan, Allah muhafaza bana son darbesini vurmıyınca kadar da yakamı bırakacak gibi değil. Lakin Allah’ın engin rahmetinden ümitsizlik de büyük günahların en büyüklerindedir.¹³⁶ Allah, hiçbir günahkârı buna müptela eylesin!

Diyorlar ki Haccac b. Yusuf – tarihi cinayetkar- ömrünün sonlarında “Allah’ım beni bağışla, gerçi herkes Allah O’nu bağışlamaz dese de!” diyormuş. Bu sözü duyan Şafii: “Eğer böyle demişse, belki de... Tabi ben, o şakinin bu tevfiğe nail olup olmadığını bilemem”¹³⁷ demiş. Benim bildiğim, her şeyden daha beteri, ümitsizliktir. Ve sen ey kızım, sırf rahmete bel bağlayarak kendini aldatma! Zira Dost’tan gafil kalırsın. Ümitsiz de olma! Zira hem dünya hem de ahirette hüsranda olursun.

¹³⁴ Hac,5 ve Nahl,70

¹³⁵ “Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas”. Yani, sabredilirse ekşikoruk, tatlı üzüm olur. Üzüm suyundan pekmez yapılır, ondan da *helva* yapılır anlamındaki atasözüne bir telmihtir. (müt.)

¹³⁶ Ebu Abdillah (a.s): “Büyük günahlardan biri de... Allah’tan ümit kesmektir...” “Büyük günahlar: Allah’ın rahmetinden ümit kesmek ve Allah’ın esirgemesinden meysus olmak...” bkz. Usul-i Kafi; 2:278-280/4-10

¹³⁷ Bkz. İhya-u Ulumi’d Din, 4:697

İlahi! Beş Ashab-ı Kisa hakkı için; Resul-i Ekrem'in ve onun Vasi'sinin soyundan gelip bununla iftihar eden ben ve Ahmed, Fatıma, Hasan, Rıza (Yasir), ve Ali'yi şeytani kötülükler ve nefsanî arzulardan muhafaza buyur! Buraya kadar benim söyleyeceklerim bitti ve Hakk'ın üzerimdeki hücceti tamamlandı. Vesselam...

Sen o kendine özgü ısrarcılığınla benden bir de şiir istemişsin. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben ne şu an geçip gitmiş bulunan şiir ve şuur çağı sayılan gençliğimde, ne yine geride bıraktığım yaşlılık yıllarımda, ne de şu an içinde bulunduğum kocalmışlık ve erzelül' ömür süresince şiir söyleme gücüne sahip olmadım. Diyorlar ki birisi: "Benim gücüm, gençliğimde de aynıydı yaşlılığında da; hiç değişmedi. Çünkü ben, şu taşı ne gençliğimde kaldırılabildim ne de yaşlılığında!" diyormuş. Şimdi ben de aynıısını söylüyorum; ben şiir ve edebiyatta hiç değişmedim. Çünkü ben gençliğimde şiir yazamıyordum ve ihtiyarlığında da aynı şekilde. Şimdi dediğim şudur:

*Şair, Sa'di Şirazi ise eğer
Benim ve senin tüm kurmacalarımız bir oyundur.*

Madem şiir yazamıyorum bari hiç olmazsa seni "miir" ile eğlendirip ısrarına bir cevap vermiş olayım:

*Ahmed'tir Muhammed Muhtar'dan
Ki Hamid onun, koruyucusu olsun
Fatıma, Fatıma'nın batını arşından
Fatir-i Asuman ona yar olsun فاطر آسمان: Göklerin Yaratıcısı
Hüsn ağacının meyvesi Hasan
Muhsin ona yar-i payidar olsun
Yasir, Sibteyn'in Âl-i pakından سبطین: Hasan ve Hüseyin (a.s)
Sırr-ı İhsan ona nisar olunsun نثار: i>ta etmek, vermek.
Ali, Âl-i Ali bostanındandır
Aliyy-i A'liyy ona şiar olsun عليّ عالي: Allah'ın iki sıfatı
Ahmed neslinden beş kişinin
Cümlesine şefaateci sekiz ve dört olsun (On İki İmam -aleyhimusselam-)
Kızım benden yeni bir şiir istedi*

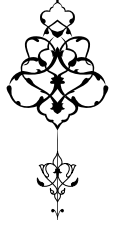

Miir dedim ki yadigâr olsun

Benden yine şiir istemişsin, illaki şiir. İşte bir kaç perişan söz daha:

*Aşığım ben âşık, vaslından gayrı dermanım yok
Bu tutuşmuş ateş, canında olmayan yok
Gönlü yanıklar mahfilinde senden gayrı bir zikir yok
Bu bir destan ki evveli de ahiri de yok
Gönül sırrı hiç kimsenin yanında açılmaz
Dost'tan gayri ki O'nun nezdinde gizli-açık bulunmaz
Kime diyeyim ki o, Dost'un gayrini görmez asla
O kimse ki ne fikri ne visali kendi fermanında olmaz
Gözünün bir köşesini aç ta şu miskin bana bir bak
Naz eyle naz! Ki bu sahranın bir düzeni olmaz
Küpün ağzını bir aç ve dolup taşan bir kadeh ver
Zira ki senden gayrı peymane ve peyman üzre duran olmaz (peyman:ahit,
antlaşma)
Perişan sözlerden tutulamaz ki dili
O kimse ki sinesinde bir kalb-i perişandan gayrı olmaz
Yırt defteri, kır kâlemi, kes şu nefesi
Zira ki O'nun avaresi ve hayranı olmayan olmaz*

Azer 1365- Rebüi's-Sani 1407

14

Fatıma Tabatabai Hanıma Hitaben Ahlaki Bir Yadigâr

İrfani ve Ahlaki Öğütler

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

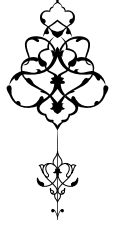
Fatıma, aziz kızım! Benden senin için bir şeyler yazmamı istiyorsun. Kendisi bizzat, kötülüğü emreden nefs-i emmareye müptela ve bu büyük putu kırmayı becerememiş ya da aslında asla bunu aklından dahi geçirmemiş biri ne yazabilir ki? Bu günlerde Allah'ın ayı ve ilahi ziyafet makamının arifesindeyiz. Ben kendim, bu ziyafete layık biri olmadığımı ikrar ediyorum. İmamların ayı olan Şa'banu'l-Muazzam geçip gitmek üzere ama biz kendimiz, Allah'ın ayı için henüz hiç bir hazırlık göremedik. Duaları, arada bir laklaka-i lisan ile üstünkörü okumuşluğum oldu ancak hiçbir hâsılı olmadı. Şimdi bu ayın sonlarında şöyle arz ediyorum:

اللَّهُمَّ إِنْ لَمْ غَفَرْتَ لَنَا فِيمَا مَضَىٰ مِنْ شَعْبَانَ فَاغْفِرْ لَنَا فِيمَا بَقِيَ مِنْهُ

“Allahım! Şa'ban ayından geçen günlerde bizi bağışlamadıysan eğer, kalan günlerinde bağışla bizleri!”¹³⁸

Ben, Hakk Teâlâ'nın rahmetinden ümitsiz değilim; sen de olma. Şu dünyada Hakk'ın rahmetinden ümitlerin kesileceği bir düzeyde günahların çoğalacağı gün, hiç gelmesin! Kızım, şu birkaç gün, ister zevk-ü sefa ile ister dert ve bela ile geçsin; ister Fitrat'tan gaflet ile ister onun far-

¹³⁸ Şa'ban Ayı Sonları Duası

kında olarak yaşansın, gelip geçecektir. Azizim, Allah -celle ve ala- hida- yet nurunu bütün mahlûkata; özellikle de insana bahşetmiştir.

İlahi fitrat, ister istemez bizleri O'na yöneltecektir. Bütün mahlûkat, hangi aşamada bulunurlarsa bulunsunlar, hangi yol ve mezhebe yönelmiş olurlarsa olsunlar, Hak Teâlâ ve mutlak kemâl dışında hiçbir şeye yönelmezler. Bu fitratın bir gereğidir; her ne kadar kendileri bunun farkında olmasalar ve O'nun gayrına inanıyor görünseler de. İnsan, mutlak kemâli arzular ve ister; hem puta tapındıkları zehabı içerisinde olanlar, hem Hakk'ı -celle ve ala- inkâr edenler ve riyaset peşinde olanlar. Mülhitler/ateistler, sanırlar ki riyaset ve başkanlık peşindedirler, lakin hakikatte tüm yönelişleri ve arzuları mutlak bir güce erişmektir. Onlar mutlak kemâl arayışı içersindedirler ama kendileri bunun hilafına inanırlar. Aslında, azap ve cezaların gerekçesi belki de bu cehalet ve tevehhümlerdir. Örneğin güzel kıyafetler, süs ve ziynetin en iyisi peşinde olan sen, aslında Hakk'ın arayışı içersindedesin. Saraylarda oturanlar ise mutlak güç arayışı içersindedirler.

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَّا تُفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

“...ve hiçbir şey yoktur ki ona hamdederek onu noksan sıfatlardan tenzih etmesin, yalnız siz, onların tesbih edişlerini anlayamazsınız...”¹³⁹

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ

“Rabbin, sadece O'na kulluk etmenizi hükmetti...”¹⁴⁰

Bir açıdan bakıldığında bu konu çok daha geniş bir alanı kuşatır. En iyisi mi ben burada söze bir ilmik vurayım da kendimi de, herkesi de, seni de Allah'a ismarlayayım.

Esselamu aleyk ve ala ibadillahi's-Salihin

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

¹³⁹ İsra, 44

¹⁴⁰ İsra,23

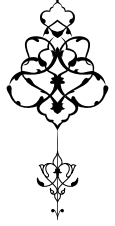
15

Seyyid Ahmed Humeyni'ye İrfani-Ahlaki Mektup

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Hamd, Âlemlerin Rabbine özgüdür. O'nun gayri ne bir Rahman ne de bir Rahim vardır. Kulluk edilen ve kendisinden yardım dilenilen bir tek O'dur. O'nun gayri hamde şayan değildir. O'ndan başka ne bir Rab ne de bir Mürebbi bulunur. Sırat-ı Müstakim'e hidayet eden O'dur. Yegane hidayet edici ve yegane müşid O'dur. O, ancak kendisiyle tanınır. O'dur Evvel ve Ahir; O'dur Zahir ve Batın. Salât ve Selam peygamberlerin efendisinin üzerine olsun. Varlığın gaybi boyutundan şühudi boyutuna zuhur eden, tüm âlemleri irşad eden, varlık dairesini tamamen erdiren ve evveliyle ahirini birleştiren odur. Salât ve salam onun Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun. Ki, İlahi sırların hazinesi, İlahi hikmetin madeni ve tüm âlemlerin hidayet önderleri onlardır.

İmdi, bu vasiyet, yaklaşık doksan yıllık yaşam süresince dalalet girdabı ve tabiatın verdiği sarhoşluk içersinde yaşayan ve şu an "ömrün en aşağılık" döneminde cehennemden en dibine doru yuvarlanırken hiçbir kurtuluş ümidi bulunmayan ancak Allah'ın şefkat ve merhametinden henüz ümidini kesmemiş ve zaten bir tek O'na ümit bağlamış, ama aynı zamanda klasik ilimlerin -ki baştanbaşaya kil-u kalden ibarettir bu ilimler-kördüğümüleri karşısında kendini aciz bilen ve Allah'tan başka hiç kimsenin sayamayacağı denli çok günahlarıyla baş başa kalmış çaresiz bir yaşlının vasiyetidir.

Bu vasiyet, yüce Rabbimizin tevfiği ve hidayet yollarının öncülerinin -aleyhimusselam- elvermesiyle Hakk'a doğru bir yol bulacağı ve babasını kuşatmış bulunan şu bataklıktan kendisini kurtaracağı ümidini taşıdığı bir gence bir vasiyettir.

Ey aziz oğlum Ahmed -Allah sana selamet versin- şu satırları iyi oku! Okurken de “söylenene bak söyleyene değil.” Ben kendim, gerçi sana anlattığım bütün her şeyden yoksun ve uzağım lakin tüm ümidim bunların senin için bir uyanış vesilesi olmasıdır. Bilmeni isterim ki Cebertut âleminin gaybi yüzünden, alt ya da üst mertebelerdeki diğer bütün âlemlerdeki varlıkların hiçbirini, hiçbir şeye sahip değildir; ne kudret, ne ilim ne de bir fazilet sahibidirler. Ne varsa hepsi, O'nundur -celle ve ala-. Ezelden ebede bütün her şeyin idaresi O'nun elindedir; O, Ahad ve Samed'tir. Şu içi boş mahlûkatın hiçbirinden yana bir tedirginliğin olmasın. Onlardan yana asla bir ümidin de olmasın. Zira O'nun gayrinden bir beklenti içersinde olmak, şirk'tir. O'nun gayrinden yana bir korku taşımak küfürdür.

Oğlum! Gençlik nimeti elinden kayıp gitmeden önce kendini ıslah etmeye çalış. Zira yaşlılık yıllarında her şeyini elden vereceksindir. Şeytanın desiselerinden biri; belki de en büyüğü, senin şu babanın pençe pençeye bulunduğu -tabi Hak Teâlâ rahmetiyle elinden tutarsa o başka-istidraç¹⁴¹ belasıdır. İlk gençlik yıllarında, bir gencin en büyük düşmanı olan deruni şeytan onu kendini ıslah etme düşüncesinden uzak tutar. Ona her daim “daha önünde çok zaman var; bu dem, gençliğin tadını çıkarma demidir” diye ümit verir. Günler gelir geçer ve o, insanı aşama aşama boş vaatlerle kandırmaya devam eder. Gençlik artık bitmeye yüz tuttuğunda, onu yaşlılık yıllarında kendini düzelteceği ümidiyle sarhoş eder. Yaşlılık gelir çatar ama bu şeytani vaatler asla bitmez. Bu kez ömrün sonlarında tövbe edersin diye vaat eder. Hayatın sonunda ve ölümle yüz yüze gelindiğinde ise Hakk Teâlâ'yı bir insanın gözünde en nefret edilecek varlık gibi gösterir. Çünkü artık onun gözünde Allah, dünyayı, yani biricik sevgilisini elinden alan birisidir. Elbette bu durum, henüz fitrat nurunun tamamıyla sönüp yitmediği insanlar için söz konusudur.

¹⁴¹ İstidraç: “İnsanın liyakati olmadığı hâlde kendisine verilen nimetlerle gurura kapılması, bu vesileyle Hakk'dan gafil kalması ve böylece tedricen müstehak olduğu cezaya çarptırılması...”

Öyleleri de vardır ki dünya bataklığı onları tam anlamıyla islah olma düşüncesinden uzaklaştırmış ve dünya gururu onları tam anlamıyla kuşatmıştır. Ben kendim, bu tür şahıslara hatta klasik anlamıyla ilim ehli içerisinde dahi rastlamışım. Bazıları şu an hayatta olup bütün dinleri boş ve anlamsız addetmektedirler.

Oğlum! Şunu unutmamalısın ki bizlerden hiçbirimiz bu tuzağa düşmek hususunda kendini güvende hissedemez. Azizim! Masum İmamların dualarını bir oku. Bak gör, sahip oldukları bütün hasenat ve güzellikleri nasıl seyyiat ve kötülük olarak görmekte, kendilerini nasıl ilahi azaba müstahak bilmekte ve Allah'ın rahmetinden gayri bir ümit kapılarının olmadığına nasıl ikrar etmektedirler. Ne var ki dünya ehli ve mide düşkünü mollalar bu duaları hep tevil ededurlar. Zira onlar, Hakk'ı -cele ve ala- tanıyamamışlardır.

Oğlum! Mesele, bizim tasavvur ettiğimizden çok daha büyüktür. Hakk Teâlâ'nın azametinin huzurunda kendi benliklerinden arınmış, fenaya erişmiş ve O'nun gayrini görmeyenler, bu "hal" üzereyken ne bir kelam, ne bir zikir, ne bir fikir, ne de kendi benliklerini bilirler. Bu dualar "mahv öncesi sahv"¹⁴² hali üzereyken ya da "mahv"¹⁴³ esnasında ve kendilerini o her daim Hazır Olanın huzurunda bulduklarında dile gelmiştir. Benim, senin ve Allah'ın seçkin velilerinin dışındaki herkesin eli bu mertebeye erişmekten acizdir.

Dolayısıyla bu, benim gibi birinin konuşabileceği bir konu olmadığından sözü toparlayayım ve sen evladım için Allah'ın fazlı ve O'nun veli kullarının -aleyhimusselam- elvermesiyle senin kavuşma imkânının bulunan ve benim ümitvar olduğum bir konuyla başlayalım. Sözün özü bütünyle, Fitrat ayetinde açıklanmıştır:

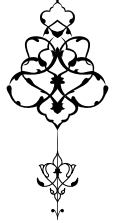
﴿ فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ﴾¹⁴⁴

“Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fitrat...”

¹⁴² Kulun Hakk Teâlâ'da fani olduktan sonra kulluk mertebesinin bilincine vardığı uyanıklık haline bir telmihtir.

¹⁴³ Hakk'ta fani olduktan sonra Hakk ile baki kalınacağı şuurundan hasıl olan bilinç haline bir işaretir.

¹⁴⁴ Rum,30

yani Tevhidi Fıtrat, tüm insanların hatta bütün varlıkların üzerine yaratılmış oldukları fıtrat. Teveccühe konu olan ve herkesin peşinde koştu-
radurduğu şey; hem bilimler, faziletler, erdemler hem marifetler ve ben-
zeri şeyler, hem şehvetler, nefsanî arzular kendisine teveccüh edilen her
şey ve herkes; mabetlerdeki putlar, dünyevi ya da uhrevi sevgililer, za-
hiri ya da batini, hayali ya da manevi bütün sevgiler; kadın, evlat, kabile
sevgisi gibi veya padişahlar, emirler ve komutanlar gibi dünyevi riyasetler
ya da âlimler, bilim adamları, arifler, evliya ve enbiya -aleyhimusselam-
gibi manevi makamlar; hepsi ama hepsi Kâmil-i Mutlak olan yegâne var-
lığa dönük, bir tek O'na yöneliktir. O'nun için gerçekleşmeyen ve O'na
kavuşmak için vaki olmayan hiçbir hareket yoktur. Atılan her adım sade-
ce ve sadece Mutlak Kemâl'e doğrudur. Şu anda bizler ve bizim gibi-
ler, hepimiz zulmani hicaplarla kuşatılmışız; birbiri üstüne yığılmış ka-
ranlıklar misali. Tüm acılar, tüm kederler ve tüm azaplar işte bu hicaplar
içre olduğumuzdan dolayıcıdır. Bu hicapları kaldırıp atmanın ilk adımı, ilk
önce hicaplarla kuşatılmış olduğumuzun farkına varmamızdır. Açıkta
gizliye, zahirden batına varlığımızın bütün boyutlarını kuşatmış bulunan
tabiatın örtülerini fark ederek yavaş yavaş kendimize gelmeliyiz. İşte bu
“yakza”dır ki bazı süluk ehli bunu “ilk menzil” bilir¹⁴⁵.

Ancak öyle değildir. Aksine, bu kendine gelip uyanma aşaması, seyr-u
süluk yoluna giriş için bir hazırlık aşamasıdır. Bütün bu zulmani hicap-
ları sonra da nurani hicapları kaldırıp atmak, tevhide erişebilmek için va-
rılan ilk menzildir. Eğer ikal-ı akıl¹⁴⁶; yani aklın ayağına bağlı bendi ve
zinciriyle hareket edecek olsak dahi; bütün bu bent ve zincirlere rağmen
şu nağmeyle bize seslenecektir: mutlak kemâl, bütün kemâlleri kapsar.
Aksi durumda “Mutlak Kemâl” sayılmaz. Hiçbir kemâl ve hiçbir cemâlin
Hakk'ın gayrinden zuhur bulması düşünülemez. Zira bu “gayrilik” şirkin
ta kendisidir; bu ilhad ve Allah tanımazlıktır demesek dahi.

Azizim! İlk önce ilim adımlarıyla, topallaya topallaya da olsa ilerle-
men gerekir. Bu ilim ne olursa olsun hicab-ı ekberdir/en büyük hicaptır.

¹⁴⁵ Şerh-u Menazilu's-Sairin, Abdurrezak Kaşani, s. 34 Bazı süluk ehlinden maksat, Hacı
Abdullah Ensari'dir.

¹⁴⁶ İkal-ı akıl: ikal, deve ya da atı bir yerde tutmak için bağlandığı bent veya zincire
denir. Buna göre ikal-ı akıl ; yani akıl bendi ve zinciri, insanı bağlayıp hareket alanını
sınırlandıran bir faktördür.

Sen bu hicaba bürünmekle hicapların nasıl kaldırılacağını da öğrenmiş olursun. Gel de birlikte “vicdan” a doğru bir yürüelim; olur ki bir yol açar önümüze. Her insan; dahası her varlık, fitratı gereği kemâlâta âşık ve noksanlıklardan bizardır. Siz eğer ilim peşindeyseniz, onu kemâl bildiğiniz içindir. Bu yüzden fitratınızın elde ettiği her ilimle yetinip buna kani olması mümkün değildir. Zira eğer daha yüce mertebelerin varlığını fark ettikçe fitrat gereği onun da talibi olur ve şu anda elinde bulundandan eksik ve sınırlı olduğu cihetiyle uzak kaçar. Burada onun gönül verdiği boyut, ilmin kemâl boyutudur noksan yanları değil. Bir güç sahibi eğer güç ve kudreti önemsiyorsa, gücün kemâl düzeyini önemseyeceğinden dolaydır. İşte bu yüzden bütün güç sahipleri, hep daha üstün güçler elde etmek peşindedirler; kendileri bunun farkında olmasalar dahi. Mutlak kudret, Mutlak Varlık’tır. Şu dar-ı tahakkuk; yani varlığa bürünmüş kâinat bütünüyle, o mutlak varlığın bir cilvesidir. Nereye dönüp baksan aslında O’na yönelmişsindir. Oysa sen hicaplar içresin ve bunun farkında bile değilsin. Vicdanın adımları peşi sıra bu kadorcık bir idrake dahi erişebilir ve bulabilirsen, mutlak varlık dışında herhangi bir şeye teveccüh etmen mümkün olmaz. İşte bu, insanı bütün diğer her şeyden müstağni kılan bir hazinedir. Artık neye erişirse erişsin bu, mutlak mahbubun bir vergisi ve neyi kaybederse etsin bu, mutlak mahbubun bir dilemesiyledir. Böyle bir halette düşmanlarının kınamaları ve küstahlıkları dahi senin için bir lezzet kaynağı olur. Niye ki, bütün bunlar mahbubun kendisindedir; şundan bundan değil. Bu durumda mutlak kemâl makamı dışında hiçbir makama gönül vermezsin artık.

Aziz oğlum! Şimdi ben şu özür lü kâlem ve dilimle sohbet etmek istiyorum:

Sen de bütün herkes de biliyorsunuz ki, şu an içinde yaşadığınız nizam, ilahi kudretin bereketi, O’nun -celle ve ala- tevfi ki, Hazreti Bakiyetullah’ın -canlarımız ayağının tozuna feda olsun- dua ve teyidi ve İnan’ın devrimci milletinin -benim canım tek tek hepsine feda olsun- iradesi ile bütün şeytani güçlere rest çekmiştir. Binlerce yıl zulüm, haksızlık, halka eziyet, katliam ve çapulculuk dışında hiçbir iş yapmamış olan düzensizlik düzeni zalim şahıslık rejiminin burnunu alçaklık zeminine sürmüştür. Bu rejimin uzantıları olup bu vesileyle ondan nemalanan, zulmeden, yağmalayan

kesimler de olmuş ve şu an bunların birçoğu ya diğer ülkelere kaçmış ya da ülke içerisinde olup yine onlara/yabancı ülkelere hayranlık duymaktadırlar. Bu millet, Batı bloğuyla pençe pençeye gelmiş, şeytani güçler ve onların fermanı altındaki geniş küresel propaganda ağını ellerinde bulduranları, güç gösterisinin zirvesindeyken alaşağı etmiş, maskelelerini indirmiş ve rezilliklerini dillere düşürmüştür.

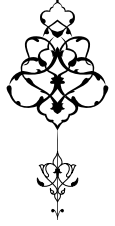
Bugün, herkes özellikle de dünya iyici Amerika, bütün dünyada ve zincire vurulmuş ve İslam'ın asıl gücünden gafil milletler ve kendi milletimizin onlara gönül vermiş ya da güçlerine aldanmış birçok ferdi arasında taraftarları vardır. Bütün bunlar, bu cumhuriyet ve önderleri aleyhine kılıçlarını çekmiş ve bu cumhuriyetin mahvolmasını beklemektedirler. Zira Batı'nın çıkarları tehlike altındadır. Kudret sahibi bir İslam, bu tehlikeyi yaratacak tek güçtür. Aynı şekilde mühlid Doğu bloğu da kendi güçlerine aykırı olan her sese karşı durmaktadır. Dünyanın yarısı onların elindedir. Kudret sahibi olmuş bir İslam karşısında hem kendileri, hem de yandaşları için büyük bir tehlike algısı taşımaktadırlar. Hem içeride hem de dışarıda onlara gönlünü kaptırmış olanlar da vardır ki bunlar da tanrı edindikleri bu güçlerin peşi sıra yüce İslam, İslam Cumhuriyeti ve yöneticilerine karşı düşmanlık beslemekte ve onu yok etmeyi düşünmektedirler. Bütün bunlara rağmen acaba sizler onların İslam Cumhuriyeti'yle el sıkışacaklarını ve "merhaba hoş geldin" diyerek İslam Cumhuriyeti ve idarecilerini methedeceklerini mi sanıyorsunuz?

Fasit beşeri düşünce, doğası gereği, yolunun üzerindeki her dikenini hangi yol ve vesileyle olursa olsun kaldırmayı düşünür. Askeri, ekonomik ve hukuki vesilelerin yanında en önemli vesile kültürel boyuttur. Batı'nın ve Doğu'nun fasit kültürü, ellerinde bulundurdıkları büyük çaplı imkân ve araçlarla günün her saatinde yalan, töhmet ve iftira üreterek İslam'ın ilahi kültürüne saldırmalarını gerektirir. Her fırsatta İslam Cumhuriyeti'nin ilahi kanunları ve İslam'ın özünü baltalamak isterler. Ona bağlı olanları da mürteci, gerici ve siyasi şuurdan yoksun kişiler diye yaftalarlar. İslam'ın kanunlarının günümüz için yeterli olmadığını savunurlar. Güya bu kanunların üzerinden bin dört yüz yıl geçmiş de hiçbir şeyi yönetecek güçte değilmiş de dünya geçmişte olmayan yeni-

liklerle doluymuş da gibi bahaneler üretmekte ve İslam iddiasında olan bazı kesimler dahi bunları tekrar ededurmaktadırlar.

Bu ortamda İslam'ın ilahi kültürü adına, bu alabildiğine yaygın entrikalar karşısında dik durmak gerekir. Ele geçen bu ilahi fırsatı, sorumluluk bilinci olan yazarlar, hatipler ve sanatçılar değerlendirmeli İslam fıkhı ve Kur'an-ı Kerim'e vakıf din âlimlerinden de yardım alarak İslam ahkâmını -ki bütün zamanlar içindir- sahih bir içtihat yöntemiyle Kur'an-ı Kerim, Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Sünneti ve ilahi maarifle dolup taşan hadisler ve geleneksel fıkıhtan istihraç etmeli ve bütün dünyaya sunmalıdırlar. Bu yolda sapkın yöntemlerle düşünenler, saray mollaları ve sultanların yadakçılarının kınamalarından asla korkmayın. Şu din âlimi görünömlü ya da âlimler içersinde kasten veya yanlış düşünce, haset ve şeytani desiselerden dolayı muhalefette bulunanlara, güzel bir nasihatle, Resul-i Ekrem -salavatullahi aleyhi ve âlih- Emirü'l-Müminin ve diğer Masum İmamların -aleyhim salavatullah- yol ve yöntemiyle şunu anlatmak gerekir: bu sapkın gidişat Allah korusun öyle bir yere varır da İslam Cumhuriyeti'ne -ki tarih boyunca mazlum kalan İslam'ı ihya etmeyi hedeflemiş bulunmaktadır- bir halel gelirse İslam, batıdan doğudan ve onlara bağımlı olanlardan öyle bir darbe yer ki asırlar boyu zalim şahlık rejimi dönemindeki fesadın çok daha büyüğüyle yüz yüze geliriz.

Şimdi artık bir baba olarak evladım Ahmed'e nasihat ve vasiyette bulunmak istiyorum. Oğlum! Sen her ne kadar üst düzey İslami yönetim kadrosunda -Allah olanları muvaffak kılsın- olmasan da, şu yemiş olduğun amansız darbeler, sırf benim oğlum olduğun içindir. Hem batı ve hem doğu kültürü icap eder ki bana yakın olan herkes, özellikle de herkesten daha yakın olan sen töhmet, eziyet ve iftiralara maruz kalsın. Aslında senin yegâne cürmün, benim oğlum olmandır ve onların gözünde bu azımsanacak bir cürüm de değildir. Tabi ki bunlardan çok daha ağır şeyler söylemelidirler ki söyleyeceklerdir de. Sen bunu beklemeli ve buna hazırlıklı olmalısın. Lakin eğer Hakk Teâlâ'ya inanmış ve iman etmişsen ve O'nun sonsuz hikmet ve rahmetine bel bağlamışsan bütün bu töhmetler, iftiralar ve sonu gelmez eziyetlerin hepsini O'nun sonsuz rahmetinin bir armağanı olarak görürsün; Dost'un, sen nefsaniyetini kırabilersin diye gönderdiği bir armağan. Bu, Allah'ın kendi kullarının arınması

için öngördüğü ilahi bir sınanma ve imtihandır. Öyleyse bu tokatları yedikçe, sana böyle bir inayette bulunduğu için Rabbine şükret. Bunun ötesinde de bir dileğin olmasın.

Aziz oğlum! Defalarca benden, senin hakkında ve senin bütün bu iftiralardan beri olduğuna dair hiçbir açıklamada bulunmamamı istedin. Tabi ki sen bunu İslam Cumhuriyeti'nin maslahatı için istiyordun. Lakin eğer ben bu yazımda senin istemiyor olmana rağmen seninle ilgili bir şeyler yazıyorsam bu, benim boynumda ilahi bir teklif olduğu içindir. Zira bir Müslüman ya da herhangi bir Allah kulu benden dolayı, bunca iftira ve eziyete uğruyor da ben bu konuda bildiklerimi söylemiyorsam sorumlu tutulurum.

Ben her daim Hazır, Nazır ve Müntakim olan Rabbimi şahit tutuyorum ki Ahmed, dış ilişkilerimde bendenize yardım etmeye başladığı günden şu an şu satırları yazmakta olduğum lahzaya kadar, benim söz ve yazılarımın hilafına ne bir adım atmış ne de bir kâlem oynatmıştır. Bilakis kılı kırk yararcasına benim bütün söz ve yazılarımda kendince düzeltilmesini gerekli gördüğü tek bir kelime veyahut hatta tek bir harfi dahi benim iznim olmadan değiştirmemiştir. Ben, bütün konuşmalarım ve yazılarımla ilgili onun kendisine, bürodaki bazı sorumlulara -Allah onları hıfz eylesin- ve iletişim işlerinden sorumlu şahıslara, maslahata uygun bulmadıkları hususları bana hatırlatmalarını söylemişim. Oğlum Ahmed' de bu durumdan haberdar olduğundan bugüne kadar bana başvurmaksızın tek bir kelime olsun ne eklemiş ne de çıkarmıştır. Allah, bütün bunların şahididir.

İlahi! Ben, yakınlarımla ilgili övgü ve iltifat kokusu taşıyan şeyleri ne yazmak ne de dile getirmek isterim. Lakin sen biliyorsun ki iftiralar karşısında susmak bir cürüm ve günahdır. Bendeniz büroda bulunan arkadaşlarla ilgili bugüne kadar, benim razı olmayacağım hiçbir hususa rastlamadım. Hepsinin de benimle uzun ve sürekli bir geçmişi vardır. Bunlar arasında bahusus Sanii Bey¹⁴⁷, bana yakınlığından dolayı ömrü boyunca nice darbe yemiştir. Ben Allah Teâlâ'dan hepsi için ecr-i cezil ve sabr-ı cemil niyaz ediyorum. En son şunu da söylemeliyim ki Ahmed, bugüne ka-

¹⁴⁷ Hasan Sanii

dar kendi harcamaları için Beyt-ül Maldan tek bir dinar dahi harcamamış ve ben kendim kendi şahsi gelirimle onun geçimini temin etmekteyim.

İlahi! Biz baştan aşağı günaha bulaşmış kullarını affeyle! Engin rahmetini bizlerden esirgeme! Her ne kadar hak etmesek de biz senin kullarımız!

İlahi! Şu İslam Cumhuriyeti'ni, yöneticilerini ve aziz savaşçılarımızı kendi inayet sığınağında muhafaza buyur! Şehitler, yitik askerler, aziz şehit ve şehit ailelerini kendi rahmetine gark eyle! Hapiste olan ve yitik durumdaki kardeşlerimizin vatanlarına dönmelerini temin eyle! Muhammed ve onun pak kılınmış Âl-i hürmetine! Aleyhim salavatullahi ve selamuh.

Tarih: 27 Rebiü's Sani 1408

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

16 Ali Humeyni'ye Hediye

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

“Karıncanın Hediyesi”

*Her iki cihandan azadım ben Ali'nin gül yüzü hürmetine
Mey testisi ile gencim ben Ali'nin saçının bir kıvrımı hürmetine
Kat ederim ben mülk ve melekût sahasını o yârin peşi sıra
Tek yâd edeyim harabatlarda Ali'nin ebrusunu ben*

Sahife-i Kâmile-i Seccâdiye, tam bir Kur'an-ı Saed, yani yükselen Kur'an numunesidir. Üns halvethanesinde dile gelen en büyük münacatlardandır. Elbette bizim gibilerin eli onun bereketlerine nail olmaksızın acizdir. O, ilahi nur pınarının kaynağından neşet eden bir ilahi kitaptır. Ki büyük Allah velileri ve şanı yüce vasilerin seyr-u süluk tarikini ilahi halvethane sakinlerine hep öğreterdurur. Bir Kitab-ı şeriftir ki marifet ashabının beyan metodunu, tıpkı Kur'an-ı Kerim misali çetrefilli bir anlatımdan uzak; dua ve münacat tarzıyla ilahi marifet susuzları için şerh eder. Bu mukaddes kitap, tıpkı Kur'an-ı Kerim gibi ilahi bir sofradır. Ki içinde nimetin her türlü bulunur ve herkes manevi iştahı oranında kendi payını alır. Bu kitap tıpkı Kur'an-ı Kerim misali, mülk ve melekûtta Ceberut ve daha ötelere tecelli eden, benim ve senin gibilerin elinin erişemeyeceği ve hakikat taliplerinin elde edemeyecekleri gaybi marifetin en ince ayrıntılarını kendine özgü bir

metotla irfan okyanusundan birer katre tattırırçasına sunar ve tadan herkesi mahv ve fani kılar.

*Yokluk olurum ben yokluk zira erganun
Der ki bana: “İnna ileyhi raciun”¹⁴⁸*

Madem öyle sen ey bütün marifetlerden mahrum ve kevn-u mekândan habersiz yazar, kır şu kâlemimi, kapat şu sayfayı! Örumcek ağı misali bütün varlığını sarmalamış bulunan ve günbegün artıp duran şu hadsizliğinden Allah'ın zeval bulmaz fazlına sığın! Zira O, engin bir rahmet sahibidir.

Ben, bu büyük kitabı, aziz evladım; alnında nur, dahası nurlar üzere nur gördüğüm, Eimme-i Athar -aleyhimusselam- sülalesinden Ahmed'in yadigârı, Eimme-i Athar soyundan ve Haseneyn'in evladı olma şerefine mazhar Tabatabai ailesinden çok değerli annesinin dizi dibinde terbiye görmüş oğluma hediye ediyorum. Tüm ümidim, onun seçkin bir âlim, sorumlu bir fakih, hem zahiri hem de batini cephelerde Allah yolunda mücahid bir arif olması ve bu mukaddes kitaptan gereken veçhiyle faydalanmasıdır. Ayrıca bir ömür nefsin arzuları peşi sıra isyan ve şükürsüzlükle yaşayan ve şimdilerde, kapkara bir yüz, günah yükü altında ezilen bir omuz ve tümüyle her şeyden -Rahman olan Rabbimin fazlından gayrı- ümitsiz; bu dar-u diyardan öteki dar-u diyara yolcu ihtiyar babası Humeyni için Allah'tan rahmet dileyip dua ederek ve günahlarınının bağışlanmasını niyaz ederek onu minnettar kılmasını arzuluyorum.

İlahi! Bu aileyi, ben sana ısmarladım. Hiç kimseye ümit bağlamadım. Sen kendin kendi inayetinle onlara kendi terbiyen altında bulunmayı nasip eyle!

22 Azer 1367 Salı Akşamı

3 Cemaziyü'l Evvel 1409

13 Aralık 1988

Allah'ın Asi Kulu

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

¹⁴⁸ Mesnevi-i Manevi, 3. Defter: 576/3907; Erganun: Org, ismini latince “Organum” dan alır, Türkçedeki gerçek ismi ise Rumca'daki “Orğanôn” kelimesinden gelen “Erganun”dur. (bkz. Vikipedi)

Kur'an; Kâmil Bir Kitap – Ariflerin Kitaplarının Değeri

Hamd ancak Allah'a mahsustur. Muhammed ve onun tayyip, tahir ve masum Ehl-i Beyt'inin üzerine salât ve selam olsun. Allah'ın laneti onların tüm düşmanlarının üzerine olsun.

Gençlik yıllarımda irfan erbabının büyükleri olan meşayihin yadigâr bıraktığı “Füsusu'l Hikem”¹⁴⁹ ve diğer irfani kitapları, yine irfan ehlinin bazı büyükleri¹⁵⁰ nezdinde okuduğum günleri hatırladım. Şimdi artık ihtiyarlığın son aşamasına gelmişken, aziz kızım (Fati) Fatıma Tabatabai Hanım, bu miskinden bir şeyler yazmasını istiyor. Şunu söylemeliyim ki, söz konusu kitaplar, bütün kadir ve kıymetlerine rağmen ve Kur'an-ı Kerim, –marifetullah'ın her daim kaynayıp coşan pınarı- Masum İmamlardan –salavatullahi ve selamuhu aleyhim ecmain- elimize ulaşan ve gerçek anlamıyla Kur'an-ı Saed¹⁵¹ diye anılması gereken dua kitapları ve o yüce insanların hadislerini anlamamıza sundukları bütün katkıya rağmen, İlahi kelâm / Kur'an-ı Kerim'deki esrarın halâvet, letafet ve kapsayıcılığına sahip değillerdir.

¹⁴⁹ “Füsusu'l Hikem” Muhyiddin b. Arabi namıyla meşhur Ebu Abdillâh Muhammed b. Ali'nin (ö. 638 h.) irfan alanındaki meşhur kitabı.

¹⁵⁰ Büyük Arif Mirza Muhammed Ali Şahabadi; İmam'ın ustası

¹⁵¹ Kur'an-ı Saed: Yerden göğe doğru yükselen anlamında; zira Kur'an-ı Kerim gökten yere nazil olan bir kitap iken yine Kur'ani hakikatleri beşer diliyle dillendiren dualar ise yerden göğe doğru yükselmektedir.

Örnek olarak, mübarek Hamd Suresi, ilahi marifetin bütün esrarını içermektedir. Öyle ki bütün bunlara tahammül edebilmek şu eli kolu bağlı yazarın uhdesinin çok fevkindedir. Şu kadarını bilmeni isterim aziz kızım ki sadece بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ayetlerinde bizlerin taşıyamayacağımız denli ağır esrar ve marifet gizlidir. Eğer sır sahibi bir arif, Velayet sahibinin adımları peşi sıra sadece الْحَمْدُ لِلَّهِ tabirinde derinleşecek olursa şunu bulur: varlık âleminde Allah'tan gayri hiçbir şey ve hiç kimse mevcut değildir. Zira eğer olacak olsaydı Hamd, Zat-ı İlahi'ye mahsus kılınmazdı. Dolayısıyla onun dışında bir varlık vehmeden kâlemler kırılrsa yeridir! (bu mücmelde sen, mufassal sözler okuyuver!)

Ve sen ey aziz! Ariflerin ve velilerin kitaplarını, işte bu “kelime-i şerife-i camia'yı” anlamak ya da tadına varmak için oku. Rabbim seni, aziz Ahmed'im ve aziz evlatlarını ki hepiniz benim gözlerimin nurusunuz muhafaza eylesin! Ben sizlerden hayır dua bekliyorum; özellikle de ölümümden sonra.

Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

25.10.1367 Pazar
07 Cemadi'l Ula 1409
15 Ocak 1989

Ruhullahi'l Musaviyi'l Humeyni

İmam Humeynî

CEMÂL AYNASI

Hamd Suresi'nin Tefsiri, Cihad-ı Ekber, İrfani Mektuplar

Merhum İmam Humeyni'nin en önemli fakat en tanınmayan boyutu, onun ilmi konumudur. O kendisini tüm İslami ilimler alanında yetiştirmiş ender şahsiyetlerdendir; fıkıh alanında yetkin bir müçtehid, felsefe dalında yeni görüşleri olan bir filozof, Kur'an'ın hizmetinde bir müfessir ve irfan konu olunca Allah'ın yeryüzündeki hak ariflerinden biridir.

İmam Humeyni tüm bu alanlarda hem öğrenci yetiştirmiş ve hem de çok kıymetli eserler kaleme almış yahut dersini vermiştir. İşte elinizde bulunan eser o aziz imamın üç önemli kitabını kapsamaktadır.

Birinci kitap Hamd / Fatiha suresinin tefsiri, ikinci kitap büyük bir ahlak dersi niteliğinde olan Cihad-ı Ekber yani insanın nefsi ve şeytan ile yapmış olduğu büyük savaş ve son olarak üçüncü kitap Merhum İmam Humeyni'nin hayatının farklı devrelerinde yazmış olduğu irfanî ve ahlakî mektuplarını içermektedir.

9 786059 982054

 el-Mustafa
yayınları